දීඝනිකායො

පාථිකවග්ගපාළි

ධම්මවිචය

පටුන

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

දීඝනිකායො

පාථිකවග්ගපාළි

1. පාථිකසුත්තං

සුනක්ඛත්තවත්ථු

1. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා මල්ලෙසු විහරති අනුපියං නාම [අනුප්පියං නාම (සයා.)] මල්ලානං නිගමො. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනුපියං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''අතිප්පගො ඛො තාව අනුපියායං [අනුපියං (ක.)] පිණ්ඩාය චරිතුං. යංනූනාහං යෙන භග්ගවගොත්තස්ස පරිබ්බාජකස්ස ආරාමො, යෙන භග්ගවගොත්තො පරිබ්බාජකො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍ය''න්ති.

2. අථ ඛො භගවා යෙන භග්ගවගොත්තස්ස පරිබ්බාජකස්ස ආරාමො, යෙන භග්ගවගොත්තො පරිබ්බාජකො තෙනුපසඞ්කමි. අථ ඛො භග්ගවගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''එතු ඛො, භන්තෙ, භගවා. ස්වාගතං, භන්තෙ, භගවතො. චිරස්සං ඛො, භන්තෙ, භගවා ඉමං පරියායමකාසි යදිදං ඉධාගමනාය. නිසීදතු, භන්තෙ, භගවා, ඉදමාසනං පඤ්ඤත්ත''න්ති. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. භග්ගවගොත්තොපි ඛො පරිබ්බාජකො අඤ්ඤතරං නීචං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො භග්ගවගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''පුරිමානි, භන්තෙ, දිවසානි පුරිමතරානි සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං එතදවොච – 'පච්චක්ඛාතො දානි මයා, භග්ගව, භගවා. න දානාහං භගවන්තං උද්දිස්ස විහරාමී'ති. කච්චෙතං, භන්තෙ, තථෙව, යථා සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො අවචා''ති? ''තථෙව ඛො එතං, භග්ගව, යථා සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො අවච''.

3. පුරිමානි, භග්ගව, දිවසානි පුරිමතරානි සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො මං එතදවොච – 'පච්චක්ඛාමි දානාහං, භන්තෙ, භගවන්තං. න දානාහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමී'ති. 'එවං වුත්තෙ, අහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – 'අපි නු තාහං, සුනක්ඛත්ත, එවං අවචං, එහි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, මමං උද්දිස්ස විහරාහී'ති? 'නො හෙතං, භන්තෙ'. 'ත්වං වා පන මං එවං අවච – අහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමී'ති? 'නො හෙතං, භන්තෙ'. 'ඉති කිර, සුනක්ඛත්ත, නෙවාහං තං වදාමි – එහි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, මමං උද්දිස්ස විහරාහීති. නපි කිර මං ත්වං

වදෙසි – අහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමීති. එවං සන්තෙ, මොඝපුරිස, කො සන්තො කං පච්චාචික්ඛසි? පස්ස, මොඝපුරිස, යාවඤ්ච [යාව ච (ක.)] තෙ ඉදං අපරද්ධ'න්ති.

4. 'න හි පන මෙ, භන්තෙ, භගවා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොතී'ති. 'අපි නු තාහං, සුනක්ඛත්ත, එවං අවචං – එහි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, මමං උද්දිස්ස විහරාහි, අහං තෙ උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සාමී'ති? 'නො හෙතං, භන්තෙ'. 'ත්වං වා පන මං එවං අවච – අහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමි, භගවා මෙ උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සතී'ති? 'නො හෙතං, භන්තෙ'. 'ඉති කිර, සුනක්ඛත්ත, නෙවාහං තං වදාමි – එහි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, මමං උද්දිස්ස විහරාහි, අහං තෙ උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සාමී'ති; නපි කිර මං ත්වං වදෙසි – අහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමි, භගවා මෙ උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සතී'ති. එවං සන්තෙ, මොඝපුරිස, කො සන්තො කං පච්චාචික්ඛසි? තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, කතෙ වා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියෙ අකතෙ වා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියෙ යස්සත්ථාය මයා ධම්මො දෙසිතො සො නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා'ති? 'කතෙ වා, භන්තෙ, උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියෙ අකතෙ වා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියෙ යස්සත්ථාය භගවතා ධම්මො දෙසිතො සො නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා'ති. 'ඉති කිර, සුනක්ඛත්ත, කතෙ වා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියෙ, අකතෙ වා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියෙ, යස්සත්ථාය මයා ධම්මො දෙසිතො, සො නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. තත්‍ර, සුනක්ඛත්ත, කිං උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කතං කරිස්සති? පස්ස, මොඝපුරිස, යාවඤ්ච තෙ ඉදං අපරද්ධ'න්ති.

5. 'න හි පන මෙ, භන්තෙ, භගවා අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙතී'ති [පඤ්ඤාපෙතීති (පී.)]? 'අපි නු තාහං, සුනක්ඛත්ත, එවං අවචං – එහි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, මමං උද්දිස්ස විහරාහි, අහං තෙ අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙස්සාමී'ති? 'නො හෙතං, භන්තෙ'. 'ත්වං වා පන මං එවං අවච – අහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමි, භගවා මෙ අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙස්සතී'ති? 'නො හෙතං, භන්තෙ'. 'ඉති කිර, සුනක්ඛත්ත, නෙවාහං තං වදාමි – එහි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, මමං උද්දිස්ස විහරාහි, අහං තෙ අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙස්සාමීති. නපි කිර මං ත්වං වදෙසි – අහං, භන්තෙ, භගවන්තං උද්දිස්ස විහරිස්සාමි, භගවා මෙ අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙස්සතී'ති. එවං සන්තෙ, මොඝපුරිස, කො සන්තො කං පච්චාචික්ඛසි? තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, පඤ්ඤත්තෙ වා අග්ගඤ්ඤෙ, අපඤ්ඤත්තෙ වා අග්ගඤ්ඤෙ, යස්සත්ථාය මයා ධම්මො දෙසිතො, සො නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා'ති? 'පඤ්ඤත්තෙ වා, භන්තෙ, අග්ගඤ්ඤෙ, අපඤ්ඤත්තෙ වා අග්ගඤ්ඤෙ, යස්සත්ථාය භගවතා ධම්මො දෙසිතො, සො නියාති

තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා’ති. ‘ඉති කිර, සුනක්ඛත්ත, පඤ්ඤත්තෙ වා අග්ගඤ්ඤෙ, අපඤ්ඤත්තෙ වා අග්ගඤ්ඤෙ, යස්සත්ථාය මයා ධම්මො දෙසිතො, සො නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. තත්‍ර, සුනක්ඛත්ත, කිං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤත්තං කරිස්සති? පස්ස, මොඝපුරිස, යාවඤ්ච තෙ ඉදං අපරද්ධං’.

6. ‘අනෙකපරියායෙන ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, මම වණ්ණො භාසිතො වජ්ජිගාමෙ – ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවාති. ඉති ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, අනෙකපරියායෙන මම වණ්ණො භාසිතො වජ්ජිගාමෙ.

‘අනෙකපරියායෙන ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, ධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතො වජ්ජිගාමෙ – ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහීති. ඉති ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, අනෙකපරියායෙන ධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතො වජ්ජිගාමෙ.

‘අනෙකපරියායෙන ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, සඞ්ඝස්ස වණ්ණො භාසිතො වජ්ජිගාමෙ – සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, උජුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, ඤායප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, සාමීචිප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො, ආහුනෙය්‍යො පාහුනෙය්‍යො දක්ඛිණෙය්‍යො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. ඉති ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, අනෙකපරියායෙන සඞ්ඝස්ස වණ්ණො භාසිතො වජ්ජිගාමෙ.

‘ආරොචයාමි ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, පටිවෙදයාමි ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත. භවිස්සන්ති ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, වත්තාරො, නො විසහි සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං, සො අවිසහන්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තොති. ඉති ඛො තෙ, සුනක්ඛත්ත, භවිස්සන්ති වත්තාරො’ති.

එවං පි ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො මයා වුච්චමානො අපක්කමෙව ඉමස්මා ධම්මවිනයා, යථා තං ආපායිකො නෙරයිකො.

කොරක්ඛත්තියවත්ථු

7. ‘‘එකමිදාහං, භග්ගව, සමයං ථූලූසු [බුමූසු (සී. පී.)] විහරාමි උත්තරකා නාම ථූලූනං නිගමො. අථ ඛ්වාහං, භග්ගව, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සුනක්ඛත්තෙන ලිච්ඡවිපුත්තෙන පච්ඡාසමණෙන උත්තරකං පිණ්ඩාය පාවිසිං. තෙන ඛො පන සමයෙන අචෙලො

කොරක්ඛත්තියො කුක්කුරවතිකො චතුක්කුණ්ඩිකො [චතුකුණ්ඩිකො (සී. පී.) චතුකොණ්ඩිකො (ස්‍යා. ක.)] ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං මුඛෙනෙව ඛාදති, මුඛෙනෙව භුඤ්ජති. අද්දසා ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො අචෙලං කොරක්ඛත්තියං කුක්කුරවතිකං චතුක්කුණ්ඩිකං ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං මුඛෙනෙව ඛාදන්තං මුඛෙනෙව භුඤ්ජන්තං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – 'සාධුරූපො වත, භො, අයං [අරහං (සී. ස්‍යා. පී.)] සමණො චතුක්කුණ්ඩිකො ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං මුඛෙනෙව ඛාදති, මුඛෙනෙව භුඤ්ජතී'ති.

''අථ ඛ්වාහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තස්ස ලිච්ඡවිපුත්තස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – 'ත්වම්පි නාම, මොඝපුරිස, සමණො සක්‍යපුත්තියො [මොඝපුරිස සක්‍යපුත්තියො (සී. ස්‍යා. පී.)] පටිජානිස්සසී'ති! 'කිං පන මං, භන්තෙ, භගවා එවමාහ – 'ත්වම්පි නාම, මොඝපුරිස, සමණො සක්‍යපුත්තියො [මොඝපුරිස සක්‍යපුත්තියො (සී. ස්‍යා. පී.)] පටිජානිස්සසී'ති? 'නනු තෙ, සුනක්ඛත්ත, ඉමං අචෙලං කොරක්ඛත්තියං කුක්කුරවතිකං චතුක්කුණ්ඩිකං ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං මුඛෙනෙව ඛාදන්තං මුඛෙනෙව භුඤ්ජන්තං දිස්වාන එතදහොසි – සාධුරූපො වත, භො, අයං සමණො චතුක්කුණ්ඩිකො ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං මුඛෙනෙව ඛාදති, මුඛෙනෙව භුඤ්ජතී'ති? 'එවං, භන්තෙ. කිං පන, භන්තෙ, භගවා අරහත්තස්ස මච්ඡරායතී'ති? 'න ඛො අහං, මොඝපුරිස, අරහත්තස්ස මච්ඡරායාමි. අපි ච, තුය්හෙවෙතං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං, තං පජහ. මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය. යං ඛො පනෙතං, සුනක්ඛත්ත, මඤ්ඤසි අචෙලං කොරක්ඛත්තියං – සාධුරූපො අයං සමණොති [මඤ්ඤසි ''අචෙලො කොරඛත්තියො සාධුරූපො අරහං සමණොති'' (ස්‍යා.)]. සො සත්තමං දිවසං අලසකෙන කාලඞ්කරිස්සති. කාලඞ්කතො [කාලකතො (සී. ස්‍යා. පී.)] ච කාලකඤ්චිකා [කාලකඤ්ජා (සී. පී.), කාලකඤ්ජිකා (ස්‍යා.)] නාම අසුරා සබ්බනිහීනො අසුරකායො, තත්‍ර උපපජ්ජිස්සති. කාලඞ්කතඤ්ච නං බීරණත්ථම්බකෙ සුසානෙ ඡඩ්ඩෙස්සන්ති. ආකඞ්ඛමානො ච ත්වං, සුනක්ඛත්ත, අචෙලං කොරක්ඛත්තියං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යාසි – ජානාසි, ආවුසො කොරක්ඛත්තිය [අචෙල කොරඛත්තිය (ක.)], අත්තනො ගතින්ති? ඨානං ඛො පනෙතං, සුනක්ඛත්ත, විජ්ජති යං තෙ අචෙලො කොරක්ඛත්තියො බ්‍යාකරිස්සති – ජානාමි, ආවුසො සුනක්ඛත්ත, අත්තනො ගතිං; කාලකඤ්චිකා නාම අසුරා සබ්බනිහීනො අසුරකායො, තත්‍රාම්හි උපපන්නොති.

''අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙන අචෙලො කොරක්ඛත්තියො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං කොරක්ඛත්තියං එතදවොච – 'බ්‍යාකතො ඛොසි, ආවුසො කොරක්ඛත්තිය, සමණෙන ගොතමෙන – අචෙලො කොරක්ඛත්තියො සත්තමං දිවසං අලසකෙන කාලඞ්කරිස්සති. කාලඞ්කතො ච කාලකඤ්චිකා නාම අසුරා

සබ්බනිහීනො අසුරකායො, තත්‍ර උපපජ්ජිස්සති. කාලඞ්කතඤ්ච නං බීරණත්ථම්බකෙ සුසානෙ ඡඩ්ඩෙස්සන්ති’ති. යෙන ත්වං, ආවුසො කොරක්ඛත්තිය, මත්තං මත්තඤ්ච භත්තං භුඤ්ජෙය්‍යාසි, මත්තං මත්තඤ්ච පානීයං පිවෙය්‍යාසි. යථා සමණස්ස ගොතමස්ස මිච්ඡා අස්ස වචන’න්ති.

8. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො එකද්වීහිකාය සත්තරත්තින්දිවානි ගණෙසි, යථා තං තථාගතස්ස අසද්දහමානො. අථ ඛො, භග්ගව, අචෙලො කොරක්ඛත්තියො සත්තමං දිවසං අලසකෙන කාලමකාසි. කාලඞ්කතො ච කාලකඤ්චිකා නාම අසුරා සබ්බනිහීනො අසුරකායො, තත්‍ර උපපජ්ජි. කාලඞ්කතඤ්ච නං බීරණත්ථම්බකෙ සුසානෙ ඡඩ්ඩෙසුං.

9. ‘‘අස්සොසි ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො – ‘අචෙලො කිර කොරක්ඛත්තියො අලසකෙන කාලඞ්කතො බීරණත්ථම්බකෙ සුසානෙ ඡඩ්ඩිතො’ති. අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙන බීරණත්ථම්බකං සුසානං, යෙන අචෙලො කොරක්ඛත්තියො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං කොරක්ඛත්තියං තික්ඛත්තුං පාණිනා ආකොටෙසි – ‘ජානාසි, ආවුසො කොරක්ඛත්තිය, අත්තනො ගති’න්ති? අථ ඛො, භග්ගව, අචෙලො කොරක්ඛත්තියො පාණිනා පිට්ඨිං පරිපුඤ්ජන්තො වුට්ඨාසි. ‘ජානාමි, ආවුසො සුනක්ඛත්ත, අත්තනො ගතිං. කාලකඤ්චිකා නාම අසුරා සබ්බනිහීනො අසුරකායො, තත්‍රාම්හි උපපන්නො’ති වත්වා තත්ථෙව උත්තානො පපති [පරිපති (ස්‍යා. ක.)].

10. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – ‘තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, යථෙව තෙ අහං අචෙලං කොරක්ඛත්තියං ආරබ්භ බ්‍යාකාසිං, තථෙව තං විපාකං, අඤ්ඤථා වා’ති? ‘යථෙව මෙ, භන්තෙ, භගවා අචෙලං කොරක්ඛත්තියං ආරබ්භ බ්‍යාකාසි, තථෙව තං විපාකං, නො අඤ්ඤථා’ති. ‘තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, යදි එවං සන්තෙ කතං වා හොති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං, අකතං වාති? ‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ කතං හොති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං, නො අකත’න්ති. ‘එවම්පි ඛො මං ත්වං, මොඝපුරිස, උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොන්තං එවං වදෙසි – න හි පන මෙ, භන්තෙ, භගවා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොතීති. පස්ස, මොඝපුරිස, යාවඤ්ච තෙ ඉදං අපරද්ධ’න්ති. ‘‘එවම්පි ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො මයා වුච්චමානො අපක්කමෙව ඉමස්මා ධම්මවිනයා, යථා තං ආපායිකො නෙරයිකො.

අචෙලකළාරමට්ටකවත්ථු

11. ‘‘එකමිදාහං, භග්ගව, සමයං වෙසාලියං විහරාමි මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන අචෙලො කළාරමට්ටකො වෙසාලියං පටිවසති ලාභග්ගප්පත්තො චෙව යසග්ගප්පත්තො ච වජ්ජිගාමෙ. තස්ස සත්තවතපදානි [සත්තවත්තපදානි (ස්‍යා. පී.)] සමත්තානි සමාදින්නානි හොන්ති – ‘යාවජීවං අචෙලකො අස්සං, න වත්ථං පරිදහෙය්‍යං, යාවජීවං බ්‍රහ්මචාරී අස්සං, න මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යං, යාවජීවං සුරාමංසෙනෙව යාපෙය්‍යං, න ඔදනකුම්මාසං භුඤ්ජෙය්‍යං. පුරත්ථිමෙන වෙසාලිං උදෙනං නාම චෙතියං, තං නාතික්කමෙය්‍යං, දක්ඛිණෙන වෙසාලිං ගොතමකං නාම චෙතියං, තං නාතික්කමෙය්‍යං, පච්ඡිමෙන වෙසාලිං සත්තම්බං නාම චෙතියං, තං නාතික්කමෙය්‍යං, උත්තරෙන වෙසාලිං බහුපුත්තං නාම [බහුපුත්තකං නාම (ස්‍යා.)] චෙතියං තං නාතික්කමෙය්‍ය’න්ති. සො ඉමෙසං සත්තන්නං වතපදානං සමාදානහෙතු ලාභග්ගප්පත්තො චෙව යසග්ගප්පත්තො ච වජ්ජිගාමෙ.

12. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙන අචෙලො කළාරමට්ටකො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං කළාරමට්ටකං පඤ්හං අපුච්ඡි. තස්ස අචෙලො කළාරමට්ටකො පඤ්හං පුට්ඨො න සම්පායාසි. අසම්පායන්තො කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාත්වාකාසි. අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තස්ස ලිච්ඡවිපුත්තස්ස එතදහොසි – ‘සාධුරූපං වත භො අරහන්තං සමණං ආසාදිම්හසෙ [අසාදියිම්හසෙ (ස්‍යා.)]. මා වත නො අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා’ති.

13. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – ‘ත්වම්පි නාම, මොඝපුරිස, සමණො සක්‍යපුත්තියො පටිජානිස්සසී’ති! ‘කිං පන මං, භන්තෙ, භගවා එවමාහ – ත්වම්පි නාම, මොඝපුරිස, සමණො සක්‍යපුත්තියො පටිජානිස්සසී’ති? ‘නනු ත්වං, සුනක්ඛත්ත, අචෙලං කළාරමට්ටකං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං අපුච්ඡි. තස්ස තෙ අචෙලො කළාරමට්ටකො පඤ්හං පුට්ඨො න සම්පායාසි. අසම්පායන්තො කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාත්වාකාසි. තස්ස තෙ එතදහොසි – ‘‘සාධුරූපං වත, භො, අරහන්තං සමණං ආසාදිම්හසෙ. මා වත නො අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා’ති. ‘එවං, භන්තෙ. කිං පන, භන්තෙ, භගවා අරහත්තස්ස මච්ඡරායතී’ති? ‘න ඛො අහං, මොඝපුරිස, අරහත්තස්ස මච්ඡරායාමි, අපි ච තුය්හෙවෙතං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං, තං පජහ. මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය. යං ඛො පනෙතං, සුනක්ඛත්ත, මඤ්ඤසි අචෙලං කළාරමට්ටකං – සාධුරූපො අයං [අරහං (ස්‍යා.)] සමණොති, සො නචිරස්සෙව පරිහිතො සානුචාරිකො විචරන්තො

පටුන

ඔදනකුම්මාසං භුඤ්ජමානො සබ්බානෙව වෙසාලියානි චෙතියානි සමතික්කමිත්වා යසා නිහීනො [යසානිකිණ්ණො (ක.)] කාලං කරිස්සතී'ති.

'''අථ ඛො, භග්ගව, අචෙලො කළාරමට්ටකො නචිරස්සෙව පරිහීනො සානුචාරිකො විචරන්තො ඔදනකුම්මාසං භුඤ්ජමානො සබ්බානෙව වෙසාලියානි චෙතියානි සමතික්කමිත්වා යසා නිහීනො කාලමකාසි.

14. ''අස්සොසි ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො – 'අචෙලො කිර කළාරමට්ටකො පරිහීනො සානුචාරිකො විචරන්තො ඔදනකුම්මාසං භුඤ්ජමානො සබ්බානෙව වෙසාලියානි චෙතියානි සමතික්කමිත්වා යසා නිහීනො කාලඞ්කතො'ති. අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – 'තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, යථෙව තෙ අහං අචෙලං කළාරමට්ටකං ආරබ්භ බ්‍යාකාසිං, තථෙව තං විපාකං, අඤ්ඤථා වා'ති? 'යථෙව මෙ, භන්තෙ, භගවා අචෙලං කළාරමට්ටකං ආරබ්භ බ්‍යාකාසි, තථෙව තං විපාකං, නො අඤ්ඤථා'ති. 'තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, යදි එවං සන්තෙ කතං වා හොති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං අකතං වා'ති? 'අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ කතං හොති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං, නො අකත'න්ති. 'එවම්පි ඛො මං ත්වං, මොඝපුරිස, උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොන්තං එවං වදෙසි – න හි පන මෙ, භන්තෙ, භගවා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොතී''ති. පස්ස, මොඝපුරිස, යාවඤ්ච තෙ ඉදං අපරද්ධ'න්ති. ''එව'ම්පි ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො මයා වුච්චමානො අපක්කමෙව ඉමස්මා ධම්මවිනයා, යථා තං ආපායිකො නෙරයිකො.

අචෙලපාථිකපුත්තවත්ථු

15. ''එකමිදාහං, භග්ගව, සමයං තත්ථෙව වෙසාලියං විහරාමි මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන අචෙලො පාථිකපුත්තො [පාටිකපුත්තො (සී. ස්‍යා. පී.)] වෙසාලියං පටිවසති ලාභග්ගප්පත්තො චෙව යසග්ගප්පත්තො ච වජ්ජිගාමෙ. සො වෙසාලියං පරිසති එවං වාචං භාසති – 'සමණොපි ගොතමො ඤාණවාදො, අහම්පි ඤාණවාදො. ඤාණවාදො ඛො පන ඤාණවාදෙන අරහති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙතුං. සමණො ගොතමො උපඩ්ඪපථං ආගච්ඡෙය්‍ය, අහම්පි උපඩ්ඪපථං ගච්ඡෙය්‍යං. තෙ තත්ථ උභොපි උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරෙය්‍යාම. එකං චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, ද්වාහං කරිස්සාමි. ද්වෙ චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියානි කරිස්සති, චත්තාරාහං කරිස්සාමි. චත්තාරි චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියානි කරිස්සති, අට්ඨාහං කරිස්සාමි. ඉති යාවතකං යාවතකං සමණො ගොතමො

උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, තද්දිගුණං තද්දිගුණාහං කරිස්සාමී’ති.

16. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො මං එතදවොච – ‘අචෙලො, භන්තෙ, පාථිකපුත්තො වෙසාලියං පටිවසති ලාභග්ගප්පත්තො චෙව යසග්ගප්පත්තො ච වජ්ජිගාමෙ. සො වෙසාලියං පරිසති එවං වාචං භාසති – සමණොපි ගොතමො ඤාණවාදො, අහම්පි ඤාණවාදො. ඤාණවාදො ඛො පන ඤාණවාදෙන අරහති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙතුං. සමණො ගොතමො උපඩ්ඪපථං ආගච්ඡෙය්‍ය, අහම්පි උපඩ්ඪපථං ගච්ඡෙය්‍යං. තෙ තත්ථ උභොපි උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරෙය්‍යාම. එකං චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, ද්වාහං කරිස්සාමි. ද්වෙ චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියානි කරිස්සති, චත්තාරාහං කරිස්සාමි. චත්තාරි චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියානි කරිස්සති, අට්ඨාහං කරිස්සාමි. ඉති යාවතකං යාවතකං සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, තද්දිගුණං තද්දිගුණාහං කරිස්සාමී’’ති.

‘‘එවං වුත්තෙ, අහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – ‘අභබ්බො ඛො, සුනක්ඛත්ත, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

17. ‘රක්ඛතෙතං, භන්තෙ, භගවා වාචං, රක්ඛතෙතං සුගතො වාච’න්ති. ‘කිං පන මං ත්වං, සුනක්ඛත්ත, එවං වදෙසි – රක්ඛතෙතං, භන්තෙ, භගවා වාචං, රක්ඛතෙතං සුගතො වාච’න්ති? ‘භගවතා චස්ස, භන්තෙ, එසා වාචා එකංසෙන ඔධාරිතා [ඔවාදිතා (ක.)] – අභබ්බො අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යාති. අචෙලො ච, භන්තෙ, පාථිකපුත්තො විරූපරූපෙන භගවතො සම්මුඛීභාවං ආගච්ඡෙය්‍ය, තදස්ස භගවතො මුසා’ති.

18. ‘අපි නු, සුනක්ඛත්ත, තථාගතො තං වාචං භාසෙය්‍ය යා සා වාචා ද්වයගාමිනී’ති? ‘කිං පන, භන්තෙ, භගවතා අචෙලො පාථිකපුත්තො

චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතො – අභබ්බො අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති?

‘උදාහු, දෙවතා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අභබ්බො, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා භගවතො සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති?

19. ‘චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතො චෙව මෙ, සුනක්ඛත්ත, අචෙලො පාථිකපුත්තො අභබ්බො අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

‘දෙවතාපි මෙ එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අභබ්බො, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා භගවතො සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

‘අජිතොපි නාම ලිච්ඡවීනං සෙනාපති අධුනා කාලඞ්කතො තාවතිංසකායං උපපන්නො. සොපි මං උපසඞ්කමිත්වා එවමාරොචෙසි – අලජ්ජී, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො; මුසාවාදී, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො. මම්පි, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො බ්‍යාකාසි වජ්ජිගාමෙ – අජිතො ලිච්ඡවීනං සෙනාපති මහානිරයං උපපන්නොති. න ඛො පනාහං, භන්තෙ, මහානිරයං උපපන්නො; තාවතිංසකායම්හි උපපන්නො. අලජ්ජී, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො; මුසාවාදී, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො; අභබ්බො ච, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා භගවතො සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

‘ඉති ඛො, සුනක්ඛත්ත, චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතො චෙව මෙ අචෙලො පාථිකපුත්තො අභබ්බො අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යාති. දෙවතාපි මෙ එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අභබ්බො, භන්තෙ, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා භගවතො සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

‘සො ඛො පනාහං, සුනක්ඛත්ත, වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො යෙන අචෙලස්ස පාථිකපුත්තස්ස ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිස්සාමි දිවාවිහාරාය. යස්සදානි ත්වං, සුනක්ඛත්ත, ඉච්ඡසි, තස්ස ආරොචෙහී’ති.

ඉද්ධිපාටිහාරියකථා

20. ‘‘අථ ඛ්වාහං [අථ ඛො ස්වාහං (සප්‍යා.)], භග්ගව, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසිං. වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො යෙන අචෙලස්ස පාථිකපුත්තස්ස ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිං දිවාවිහාරාය. අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො තරමානරූපො වෙසාලිං පවිසිත්වා යෙන අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා අභිඤ්ඤාතෙ අභිඤ්ඤාතෙ ලිච්ඡවී එතදවොච – ‘එසාවුසො, භගවා වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො යෙන අචෙලස්ස පාථිකපුත්තස්ස ආරාමො තෙනුපසඞ්කමි දිවාවිහාරාය. අභික්කමථායස්මන්තො අභික්කමථායස්මන්තො, සාධුරූපානං සමණානං උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං භවිස්සතී’ති. අථ ඛො, භග්ගව, අභිඤ්ඤාතානං අභිඤ්ඤාතානං ලිච්ඡවීනං එතදහොසි – ‘සාධුරූපානං කිර, භො, සමණානං උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං භවිස්සති; හන්ද වත, භො, ගච්ඡාමා’ති. යෙන ච අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා [නානාතිත්ථිය (සප්‍යා.)] සමණබ්‍රාහ්මණා තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා අභිඤ්ඤාතෙ අභිඤ්ඤාතෙ නානාතිත්ථියෙ [නානාතිත්ථිය (සප්‍යා.)] සමණබ්‍රාහ්මණෙ එතදවොච – ‘එසාවුසො, භගවා වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො යෙන අචෙලස්ස පාථිකපුත්තස්ස ආරාමො තෙනුපසඞ්කමි දිවාවිහාරාය. අභික්කමථායස්මන්තො අභික්කමථායස්මන්තො, සාධුරූපානං සමණානං උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං භවිස්සතී’ති. අථ ඛො, භග්ගව, අභිඤ්ඤාතානං අභිඤ්ඤාතානං නානාතිත්ථියානං සමණබ්‍රාහ්මණානං

එතදහොසි – ‘සාධුරූපානං කිර, භො, සමණානං උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං භවිස්සති; හන්ද වත, භො, ගච්ඡාමා’ති.

‘‘අථ ඛො, භග්ගව, අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී, අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා යෙන අචෙලස්ස පාථිකපුත්තස්ස ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිංසු. සා එසා, භග්ගව, පරිසා මහා හොති [පරිසා හොති (සී. ස්‍යා. පී.)] අනෙකසතා අනෙකසහස්සා.

21. ‘‘අස්සොසි ඛො, භග්ගව, අචෙලො පාථිකපුත්තො – ‘අභික්කන්තා කිර අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා. සමණොපි ගොතමො මය්හං ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො’ති. සුත්වානස්ස භයං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො උදපාදි. අථ ඛො, භග්ගව, අචෙලො පාථිකපුත්තො භීතො සංවිග්ගො ලොමහට්ඨජාතො යෙන තින්දුකඛාණුපරිබ්බාජකාරාමො තෙනුපසඞ්කමි.

‘‘අස්සොසි ඛො, භග්ගව, සා පරිසා – ‘අචෙලො කිර පාථිකපුත්තො භීතො සංවිග්ගො ලොමහට්ඨජාතො යෙන තින්දුකඛාණුපරිබ්බාජකාරාමො තෙනුපසඞ්කන්තො’ති [තෙනුපසඞ්කමන්තො (සී. පී. ක.)]. අථ ඛො, භග්ගව, සා පරිසා අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි –

‘එහි ත්වං, භො පුරිස, යෙන තින්දුකඛාණුපරිබ්බාජකාරාමො, යෙන අචෙලො පාථිකපුත්තො තෙනුපසඞ්කම. උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං පාථිකපුත්තං එවං වදෙහි – අභික්කමාවුසො, පාථිකපුත්ත, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා, සමණොපි ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො; භාසිතා ඛො පන තෙ එසා, ආවුසො පාථිකපුත්ත, වෙසාලියං පරිසති වාචා සමණොපි ගොතමො ඤාණවාදො, අහම්පි ඤාණවාදො. ඤාණවාදො ඛො පන ඤාණවාදෙන අරහති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙතුං. සමණො ගොතමො උපඩ්ඪපථං ආගච්ඡෙය්‍ය අහම්පි උපඩ්ඪපථං ගච්ඡෙය්‍යං. තෙ තත්ථ උභොපි උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරෙය්‍යාම. එකං චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, ද්වාහං කරිස්සාමි. ද්වෙ චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියානි කරිස්සති, චත්තාරාහං කරිස්සාමි. චත්තාරි චෙ සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියානි කරිස්සති, අට්ඨාහං කරිස්සාමි. ඉති යාවතකං යාවතකං සමණො ගොතමො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සති, තද්දිගුණං තද්දිගුණාහං කරිස්සාමී’ති අභික්කමස්සෙව [අභික්කමයෙව (සී. ස්‍යා. පී.)] ඛො; ආවුසො

පාථිකපුත්ත, උපඩ්ඪපථං. සබ්බපඨමංයෙව ආගන්ත්වා සමණො ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො’ති.

22. ‘‘එවං, භොති ඛො, භග්ගව, සො පුරිසො තස්සා පරිසාය පටිස්සුත්වා යෙන තින්දුකඛාණුපරිබ්බාජකාරාමො, යෙන අචෙලො පාථිකපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං පාථිකපුත්තං එතදවොච – ‘අභික්කමාවුසො පාථිකපුත්ත, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා. සමණොපි ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො. භාසිතා ඛො පන තෙ එසා, ආවුසො පාථිකපුත්ත, වෙසාලියං පරිසති වාචා – සමණොපි ගොතමො ඤාණවාදො; අහම්පි ඤාණවාදො. ඤාණවාදො ඛො පන ඤාණවාදෙන අරහති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙතුං…පෙ…. තද්දිගුණං තද්දිගුණාහං කරිස්සාමීති. අභික්කමස්සෙව ඛො, ආවුසො පාථිකපුත්ත, උපඩ්ඪපථං. සබ්බපඨමංයෙව ආගන්ත්වා සමණො ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො’ති.

‘‘එවං වුත්තෙ, භග්ගව, අචෙලො පාථිකපුත්තො ‘ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසො’ති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති [සංසබ්බති (ක.)], න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතුං. අථ ඛො සො, භග්ගව, පුරිසො අචෙලං පාථිකපුත්තං එතදවොච – ‘කිං සු නාම තෙ, ආවුසො පාථිකපුත්ත, පාවළා සු නාම තෙ පීඨකස්මිං අල්ලීනා, පීඨකං සු නාම තෙ පාවළාසු අල්ලීනං? ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පසි, න සක්කොසි ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති. එවම්පි ඛො, භග්ගව, වුච්චමානො අචෙලො පාථිකපුත්තො ‘ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසො’ති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතුං.

23. ‘‘යදා ඛො සො, භග්ගව, පුරිසො අඤ්ඤාසි – ‘පරාභූතරූපො අයං අචෙලො පාථිකපුත්තො. ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති. අථ තං පරිසං ආගන්ත්වා එවමාරොචෙසි – ‘පරාභූතරූපො, භො [පරාභූතරූපො භො අයං (ස්‍යා. ක.), පරාභූතරූපො (සී. පී.)], අචෙලො පාථිකපුත්තො. ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති. එවං වුත්තෙ, අහං, භග්ගව, තං පරිසං එතදවොචං – ‘අභබ්බො ඛො, ආවුසො, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – ‘අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍ය’න්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යාති.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

24. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, අඤ්ඤතරො ලිච්ඡවිමහාමත්තො උට්ඨායාසනා තං පරිසං එතදවොච – ‘තෙන හි, භො, මුහුත්තං තාව ආගමෙථ, යාවාහං ගච්ඡාමි [පච්චාගච්ඡාමි (?)]. අප්පෙව නාම අහම්පි සක්කුණෙය්‍යං අචෙලං පාථිකපුත්තං ඉමං පරිසං ආනෙතු’න්ති.

‘‘අථ ඛො සො, භග්ගව, ලිච්ඡවිමහාමත්තො යෙන තින්දුකඛාණුපරිබ්බාජකාරාමො, යෙන අචෙලො පාථිකපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං පාථිකපුත්තං එතදවොච – ‘අභික්කමාවුසො පාථිකපුත්ත, අභික්කන්තං තෙ සෙය්‍යො, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා. සමණොපි ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො. භාසිතා ඛො පන තෙ එසා, ආවුසො පාථිකපුත්ත, වෙසාලියං පරිසති වාචා – සමණොපි ගොතමො ඤාණවාදො...පෙ.... තද්දිගුණං තද්දිගුණාහං කරිස්සාමීති. අභික්කමස්සෙව ඛො, ආවුසො පාථිකපුත්ත, උපඩ්ඪපථං. සබ්බපඨමංයෙව ආගන්ත්වා සමණො ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො. භාසිතා ඛො පනෙසා, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සමණෙන ගොතමෙන පරිසති වාචා – අභබ්බො ඛො අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යාති. අභික්කමාවුසො පාථිකපුත්ත, අභික්කමනෙනෙව තෙ ජයං කරිස්සාම, සමණස්ස ගොතමස්ස පරාජය’න්ති.

‘‘එවං වුත්තෙ, භග්ගව, අචෙලො පාථිකපුත්තො ‘ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසො’ති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතුං. අථ ඛො සො, භග්ගව, ලිච්ඡවිමහාමත්තො අචෙලං පාථිකපුත්තං එතදවොච – ‘කිං සු නාම තෙ, ආවුසො පාථිකපුත්ත, පාවළා සු නාම තෙ පීඨකස්මිං අල්ලීනා, පීඨකං සු නාම තෙ පාවළාසු අල්ලීනං? ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පසි, න සක්කොසි ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති. එවම්පි ඛො, භග්ගව, වුච්චමානො අචෙලො පාථිකපුත්තො ‘ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසො’ති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතුං.

25. ‘‘යදා ඛො සො, භග්ගව, ලිච්ඡවිමහාමත්තො අඤ්ඤාසි – ‘පරාභූතරූපො අයං අචෙලො පාථිකපුත්තො ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති. අථ තං පරිසං ආගන්ත්වා එවමාරොචෙසි – ‘පරාභූතරූපො, භො [පරාභූතරූපො (සී. පී.), පරාභූතරූපො අයං (ස්‍යා.)], අචෙලො පාථිකපුත්තො ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව

සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති. එවං වුත්තෙ, අහං, භග්ගව, තං පරිසං එතදවොචං – ‘අභබ්බො ඛො, ආවුසො, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍ය. සචෙ පායස්මන්තානං ලිච්ඡවීනං එවමස්ස – මයං අචෙලං පාථිකපුත්තං වරත්තාහි [යාහි වරත්තාහි (ස්‍යා. ක.)] බන්ධිත්වා ගොයුගෙහි ආවිඤ්ඡෙය්‍යාමාති [ආවිඤ්ජෙය්‍යාමාති (ස්‍යා.), ආවිජ්ඣෙය්‍යාමාති (සී. පී.)], තා වරත්තා ඡිජ්ජෙය්‍යුං පාථිකපුත්තො වා. අභබ්බො පන අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

26. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී උට්ඨායාසනා තං පරිසං එතදවොච – ‘තෙන හි, භො, මුහුත්තං තාව ආගමෙථ, යාවාහං ගච්ඡාමි; අප්පෙව නාම අහම්පි සක්කුණෙය්‍යං අචෙලං පාථිකපුත්තං ඉමං පරිසං ආනෙතු’’න්ති.

‘‘අථ ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී යෙන තින්දුකඛාණුපරිබ්බාජකාරාමො, යෙන අචෙලො පාථිකපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා අචෙලං පාථිකපුත්තං එතදවොච – ‘අභික්කමාවුසො පාථිකපුත්ත, අභික්කන්තං තෙ සෙය්‍යො. අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ලිච්ඡවී, අභික්කන්තා අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිනෙචයිකා නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා. සමණොපි ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො. භාසිතා ඛො පන තෙ එසා, ආවුසො පාථිකපුත්ත, වෙසාලියං පරිසති වාචා – සමණොපි ගොතමො ඤාණවාදො...පෙ.... තද්දිගුණං තද්දිගුණාහං කරිස්සාමීති. අභික්කමස්සෙව, ඛො ආවුසො පාථිකපුත්ත, උපඩ්ඪපථං. සබ්බපඨමංයෙව ආගන්ත්වා සමණො ගොතමො ආයස්මතො ආරාමෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො. භාසිතා ඛො පනෙසා, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සමණෙන ගොතමෙන පරිසති වාචා – අභබ්බො අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍ය. සචෙ පායස්මන්තානං ලිච්ඡවීනං එවමස්ස – මයං අචෙලං පාථිකපුත්තං වරත්තාහි බන්ධිත්වා ගොයුගෙහි ආවිඤ්ඡෙය්‍යාමාති. තා වරත්තා ඡිජ්ජෙය්‍යුං පාථිකපුත්තො වා. අභබ්බො පන අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං.

සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ආගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යාති. අභික්කමාවුසො පාථිකපුත්ත, අභික්කමනෙනෙව තෙ ජයං කරිස්සාම, සමණස්ස ගොතමස්ස පරාජය'න්ති.

''එවං වුත්තෙ, භග්ගව, අචෙලො පාථිකපුත්තො 'ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසො'ති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතුං. අථ ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී අචෙලං පාථිකපුත්තං එතදවොච – 'කිං සු නාම තෙ, ආවුසො පාථිකපුත්ත, පාවළා සු නාම තෙ පීඨකස්මිං අල්ලීනා, පීඨකං සු නාම තෙ පාවළාසු අල්ලීනං? ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පසි, න සක්කොසි ආසනාපි වුට්ඨාතු'න්ති. එවම්පි ඛො, භග්ගව, වුච්චමානො අචෙලො පාථිකපුත්තො ''ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසො''ති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතුන්ති.

27. ''යදා ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී අඤ්ඤාසි – 'පරාභූතරූපො අයං අචෙලො පාථිකපුත්තො 'ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතු'න්ති, අථ නං එතදවොච –

'භූතපුබ්බං, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සීහස්ස මිගරඤ්ඤො එතදහොසි – යංනූනාහං අඤ්ඤතරං වනසණ්ඩං නිස්සාය ආසයං කප්පෙය්‍යං. තත්‍රාසයං කප්පෙත්වා සායන්හසමයං ආසයා නික්ඛමෙය්‍යං, ආසයා නික්ඛමිත්වා විජම්භෙය්‍යං, විජම්භිත්වා සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙය්‍යං, සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදෙය්‍යං, තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කමෙය්‍යං. සො වරං වරං මිගසංඝෙ [මිගසංඝං (ස්‍යා. ක.)] වධිත්වා මුදුමංසානි මුදුමංසානි භක්ඛයිත්වා තමෙව ආසයං අජ්ඣුපෙය්‍ය'න්ති.

'අථ ඛො, ආවුසො, සො සීහො මිගරාජා අඤ්ඤතරං වනසණ්ඩං නිස්සාය ආසයං කප්පෙසි. තත්‍රාසයං කප්පෙත්වා සායන්හසමයං ආසයා නික්ඛමි, ආසයා නික්ඛමිත්වා විජම්භි, විජම්භිත්වා සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙසි, සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදි, තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කාමි. සො වරං වරං මිගසඞ්ඝෙ වධිත්වා මුදුමංසානි මුදුමංසානි භක්ඛයිත්වා තමෙව ආසයං අජ්ඣුපෙසි.

28. 'තස්සෙව ඛො, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සීහස්ස මිගරඤ්ඤො විඝාසසංවඩ්ඪො ජරසිඞ්ගාලො [ජරසිගාලො (සී. ස්‍යා. පී.)] දිත්තො චෙව බලවා ච. අථ ඛො, ආවුසො, තස්ස ජරසිඞ්ගාලස්ස එතදහොසි – කො චාහං, කො සීහො මිගරාජා. යංනූනාහම්පි අඤ්ඤතරං වනසණ්ඩං නිස්සාය ආසයං

කප්පෙය්‍යං. තත්‍රාසයං කප්පෙත්වා සායන්හසමයං ආසයා නික්ඛමෙය්‍යං, ආසයා නික්ඛමිත්වා විජම්භෙය්‍යං, විජම්භිත්වා සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙය්‍යං, සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදෙය්‍යං, තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කමෙය්‍යං. සො වරං වරං මිගසඞ්ඝෙ වධිත්වා මුදුමංසානි මුදුමංසානි භක්ඛයිත්වා තමෙව ආසයං අජ්ඣුපෙය්‍ය’න්ති.

‘අථ ඛො සො, ආවුසො, ජරසිඞ්ගාලො අඤ්ඤතරං වනසණ්ඩං නිස්සාය ආසයං කප්පෙසි. තත්‍රාසයං කප්පෙත්වා සායන්හසමයං ආසයා නික්ඛමි, ආසයා නික්ඛමිත්වා විජම්භි, විජම්භිත්වා සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙසි, සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිස්සාමීති සිඞ්ගාලකංයෙව අනදි භෙරණ්ඩකංයෙව [භෙදණ්ඩකංයෙව (ක.)] අනදි, කෙ ච ඡවෙ සිඞ්ගාලෙ, කෙ පන සීහනාදෙති [සීහනාදෙ (?)].

‘එවමෙව ඛො ත්වං, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සුගතාපදානෙසු ජීවමානො සුගතාතිරිත්තානි භුඤ්ජමානො තථාගතෙ අරහන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ ආසාදෙතබ්බං මඤ්ඤසි. කෙ ච ඡවෙ පාථිකපුත්තෙ, කා ච තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං ආසාදනා’ති.

29. ‘‘යතො ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී ඉමිනා ඔපම්මෙන නෙව අසක්ඛි අචෙලං පාථිකපුත්තං තම්හා ආසනා චාවෙතුං. අථ නං එතදවොච –

‘සීහොති අත්තානං සමෙක්ඛියාන,
අමඤ්ඤි කොත්ථු මිගරාජාහමස්මි;
තථෙව [තමෙව (ස්‍යා.)] සො සිඞ්ගාලකං අනදි,
කෙ ච ඡවෙ සිඞ්ගාලෙ කෙ පන සීහනාදෙ’ති.

‘එවමෙව ඛො ත්වං, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සුගතාපදානෙසු ජීවමානො සුගතාතිරිත්තානි භුඤ්ජමානො තථාගතෙ අරහන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ ආසාදෙතබ්බං මඤ්ඤසි. කෙ ච ඡවෙ පාථිකපුත්තෙ, කා ච තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං ආසාදනා’ති.

30. ‘‘යතො ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී ඉමිනාපි ඔපම්මෙන නෙව අසක්ඛි අචෙලං පාථිකපුත්තං තම්හා ආසනා චාවෙතුං. අථ නං එතදවොච –

‘අඤ්ඤං අනුචඞ්කමනං, අත්තානං විඝාසෙ සමෙක්ඛිය;
යාව අත්තානං න පස්සති, කොත්ථු තාව බ්‍යග්ඝොති මඤ්ඤති.

තථෙව සො සිඞ්ගාලකං අනදි;
කෙ ච ඡවෙ සිඞ්ගාලෙ කෙ පන සීහනාදෙ’ති.

‘එවමෙව ඛො ත්වං, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සුගතාපදානෙසු ජීවමානො සුගතාතිරිත්තානි භුඤ්ජමානො තථාගතෙ අරහන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ ආසාදෙතබ්බං මඤ්ඤසි. කෙ ච ඡවෙ පාථිකපුත්තෙ, කා ච තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං ආසාදනා’ති.

31. ‘‘යතො ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී ඉමිනාපි ඔපම්මෙන නෙව අසක්ඛි අචෙලං පාථිකපුත්තං තම්හා ආසනා චාවෙතුං. අථ නං එතදවොච –

> ‘භුත්වාන භෙකෙ [භිඞ්ගෙ (ක.)] බලමූසිකායො,
> කටසීසු ඛිත්තානි ච කොණපානි [කුණපානි (ස්‍යා.)];
> මහාවනෙ සුඤ්ඤවනෙ විවඩ්ඪො,
> අමඤ්ඤි කොත්ථු මිගරාජාහමස්මි.
>
> තථෙව සො සිඞ්ගාලකං අනදි;
> කෙ ච ඡවෙ සිඞ්ගාලෙ කෙ පන සීහනාදෙ’ති.

‘එවමෙව ඛො ත්වං, ආවුසො පාථිකපුත්ත, සුගතාපදානෙසු ජීවමානො සුගතාතිරිත්තානි භුඤ්ජමානො තථාගතෙ අරහන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ ආසාදෙතබ්බං මඤ්ඤසි. කෙ ච ඡවෙ පාථිකපුත්තෙ, කා ච තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං ආසාදනා’ති.

32. ‘‘යතො ඛො, භග්ගව, ජාලියො දාරුපත්තිකන්තෙවාසී ඉමිනාපි ඔපම්මෙන නෙව අසක්ඛි අචෙලං පාථිකපුත්තං තම්හා ආසනා චාවෙතුං. අථ තං පරිසං ආගන්ත්වා එවමාරොචෙසි – ‘පරාභූතරූපො, භො, අචෙලො පාථිකපුත්තො ආයාමි ආවුසො, ආයාමි ආවුසොති වත්වා තත්ථෙව සංසප්පති, න සක්කොති ආසනාපි වුට්ඨාතු’න්ති.

33. ‘‘එවං වුත්තෙ, අහං, භග්ගව, තං පරිසං එතදවොචං – ‘අභබ්බො ඛො, ආවුසො, අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍ය. සචෙපායස්මන්තානං ලිච්ඡවීනං එවමස්ස – මයං අචෙලං පාථිකපුත්තං වරත්තාහි බන්ධිත්වා නාගෙහි [ගොයුගෙහි (සබ්බත්ථ) අට්ඨකථා පස්සිතබ්බා] ආවිඤ්ඡෙය්‍යාමාති. තා වරත්තා ඡිජ්ජෙය්‍යුං පාථිකපුත්තො වා. අභබ්බො පන අචෙලො පාථිකපුත්තො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා මම සම්මුඛීභාවං ආගන්තුං. සචෙපිස්ස එවමස්ස – අහං තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සම්මුඛීභාවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’ති.

34. ‘‘අථ ඛ්වාහං, භග්ගව, තං පරිසං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසිං සමාදපෙසිං සමුත්තෙජෙසිං සම්පහංසෙසිං, තං පරිසං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා මහාබන්ධනා මොක්ඛං කරිත්වා චතුරාසීතිපාණසහස්සානි මහාවිදුග්ගා උද්ධරිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා සත්තතාලං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා අඤ්ඤං සත්තතාලම්පි අච්චිං [අග්ගිං (ස්‍යා.)] අභිනිම්මිනිත්වා පජ්ජලිත්වා ධූමායිත්වා [ධූපායිත්වා (සී. පී.)] මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං පච්චුට්ඨාසිං.

35. ‘‘අථ ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අහං, භග්ගව, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං එතදවොචං – ‘තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, යථෙව තෙ අහං අචෙලං පාථිකපුත්තං ආරබ්භ බ්‍යාකාසිං, තථෙව තං විපාකං අඤ්ඤථා වා’ති? ‘යථෙව මෙ, භන්තෙ, භගවා අචෙලං පාථිකපුත්තං ආරබ්භ බ්‍යාකාසි, තථෙව තං විපාකං, නො අඤ්ඤථා’ති.

‘තං කිං මඤ්ඤසි, සුනක්ඛත්ත, යදි එවං සන්තෙ කතං වා හොති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං, අකතං වා’ති? ‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ කතං හොති උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං, නො අකත’න්ති. ‘එවම්පි ඛො මං ත්වං, මොඝපුරිස, උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොන්තං එවං වදෙසි – න හි පන මෙ, භන්තෙ, භගවා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං කරොතීති. පස්ස, මොඝපුරිස, යාවඤ්ච තෙ ඉදං අපරද්ධං’ති.

‘‘එවම්පි ඛො, භග්ගව, සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො මයා වුච්චමානො අපක්කමෙව ඉමස්මා ධම්මවිනයා, යථා තං ආපායිකො නෙරයිකො.

අග්ගඤ්ඤපඤ්ඤත්තිකථා

36. ‘‘අග්ගඤ්ඤඤ්චාහං, භග්ගව, පජානාමි. තඤ්ච පජානාමි [‘‘තඤ්චපජානාමී’’ති ඉදං ස්‍යාපොත්ථකෙනත්ථි], තතො ච උත්තරිතරං පජානාමි, තඤ්ච පජානං [පජානනං (ස්‍යා. ක.) අට්ඨකථාසංවණ්ණනා පස්සිතබ්බා] න පරාමසාමි, අපරාමසතො ච මෙ පච්චත්තඤ්ඤෙව නිබ්බුති විදිතා, යදභිජානං තථාගතො නො අනයං ආපජ්ජති.

37. ‘‘සන්ති, භග්ගව, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ඉස්සරකුත්තං බ්‍රහ්මකුත්තං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – ‘සච්චං කිර තුම්හෙ ආයස්මන්තො ඉස්සරකුත්තං බ්‍රහ්මකුත්තං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා’ති? තෙ ච මෙ එවං පුට්ඨා, ‘ආමො’ති [ආමාති (ස්‍යා.)] පටිජානන්ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – ‘කථංවිහිතකං පන [කථං විහිතකංනො පන (ක.)] තුම්හෙ ආයස්මන්තො ඉස්සරකුත්තං බ්‍රහ්මකුත්තං

ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා’ති? තෙ මයා පුට්ඨා න සම්පායන්ති, අසම්පායන්තා මමඤ්ඤෙව පටිපුච්ඡන්ති. තෙසාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරොමි –

38. ‘හොති ඛො සො, ආවුසො, සමයො යං කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන අයං ලොකො සංවට්ටති. සංවට්ටමානෙ ලොකෙ යෙභුය්‍යෙන සත්තා ආභස්සරසංවත්තනිකා හොන්ති. තෙ තත්ථ හොන්ති මනොමයා පීතිභක්ඛා සයංපභා අන්තලික්ඛචරා සුභට්ඨායිනො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨන්ති.

‘හොති ඛො සො, ආවුසො, සමයො යං කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන අයං ලොකො විවට්ටති. විවට්ටමානෙ ලොකෙ සුඤ්ඤං බ්‍රහ්මවිමානං පාතුභවති. අථ ඛො [අථ (සී. ස්‍යා. පී.)] අඤ්ඤතරො සත්තො ආයුක්ඛයා වා පුඤ්ඤක්ඛයා වා ආභස්සරකායා චවිත්වා සුඤ්ඤං බ්‍රහ්මවිමානං උපපජ්ජති. සො තත්ථ හොති මනොමයො පීතිභක්ඛො සයංපභො අන්තලික්ඛචරො සුභට්ඨායී, චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨති.

‘තස්ස තත්ථ එකකස්ස දීඝරත්තං නිවුසිතත්තා අනභිරති පරිතස්සනා උප්පජ්ජති – අහො වත අඤ්ඤෙපි සත්තා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡෙය්‍යුන්ති. අථ අඤ්ඤෙපි සත්තා ආයුක්ඛයා වා පුඤ්ඤක්ඛයා වා ආභස්සරකායා චවිත්වා බ්‍රහ්මවිමානං උපපජ්ජන්ති තස්ස සත්තස්ස සහබ්‍යතං. තෙපි තත්ථ හොන්ති මනොමයා පීතිභක්ඛා සයංපභා අන්තලික්ඛචරා සුභට්ඨායිනො, චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨන්ති.

39. ‘තත්‍රාවුසො, යො සො සත්තො පඨමං උපපන්නො, තස්ස එවං හොති – අහමස්මි බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථුදසො වසවත්තී ඉස්සරො කත්තා නිම්මාතා සෙට්ඨො සජිතා [සඤ්ජිතා (සී. පී.), සජ්ජිතා (ස්‍යා. කං.)] වසී පිතා භූතභබ්‍යානං, මයා ඉමෙ සත්තා නිම්මිතා. තං කිස්ස හෙතු? මමඤ්හි පුබ්බෙ එතදහොසි – අහො වත අඤ්ඤෙපි සත්තා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡෙය්‍යුන්ති; ඉති මම ච මනොපණිධි. ඉමෙ ච සත්තා ඉත්ථත්තං ආගතාති.

‘යෙපි තෙ සත්තා පච්ඡා උපපන්නා, තෙසම්පි එවං හොති – අයං ඛො භවං බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථුදසො වසවත්තී ඉස්සරො කත්තා නිම්මාතා සෙට්ඨො සජිතා වසී පිතා භූතභබ්‍යානං; ඉමිනා මයං හොතා බ්‍රහ්මුනා නිම්මිතා. තං කිස්ස හෙතු? ඉමඤ්හි මයං අද්දසාම ඉධ පඨමං උපපන්නං; මයං පනාම්හ පච්ඡා උපපන්නාති.

40. ‘තත්‍රාවුසො, යො සො සත්තො පඨමං උපපන්නො, සො දීඝායුකතරො ච හොති වණ්ණවන්තතරො ච මහෙසක්ඛතරො ච. යෙ පන තෙ සත්තා පච්ඡා උපපන්නා, තෙ අප්පායුකතරා ච හොන්ති දුබ්බණ්ණතරා ච අප්පෙසක්ඛතරා ච.

'ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතරො සත්තො තම්හා කායා චවිත්වා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති. ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති. අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො ආතප්පමන්වාය පධානමන්වාය අනුයොගමන්වාය අප්පමාදමන්වාය සම්මාමනසිකාරමන්වාය තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ තං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති; තතො පරං නානුස්සරති.

'සො එවමාහ – යො ඛො සො භවං බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථුදසො වසවත්තී ඉස්සරො කත්තා නිම්මාතා සෙට්ඨො සජිතා වසී පිතා භූතභබ්‍යානං, යෙන මයං භොතා බ්‍රහ්මුනා නිම්මිතා. සො නිච්චො ධුවො [සස්සතො දීඝායුකො (සයා. ක.)] සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. යෙ පන මයං අහුම්හා තෙන භොතා බ්‍රහ්මුනා නිම්මිතා, තෙ මයං අනිච්චා අද්ධුවා [අද්ධුවා අසස්සතා (සයා. ක.)] අප්පායුකා චවනධම්මා ඉත්ථත්තං ආගතා'ති. එවංවිහිතකං නො තුම්හෙ ආයස්මන්තො ඉස්සරකුත්තං බ්‍රහ්මකුත්තං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථාති. 'තෙ එවමාහංසු – එවං ඛො නො, ආවුසො ගොතම, සුතං, යථෙවායස්මා ගොතමො ආහා'ති. ''අග්ගඤ්ඤඤ්චාහං, භග්ගව, පජානාමි. තඤ්ච පජානාමි, තතො ච උත්තරිතරං පජානාමි, තඤ්ච පජානං න පරාමසාමි, අපරාමසතො ච මෙ පච්චත්තඤ්ඤෙව නිබ්බුති විදිතා. යදභිජානං තථාගතො නො අනයං ආපජ්ජති.

41. ''සන්ති, භග්ගව, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ඛිඩ්ඩාපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'සච්චං කිර තුම්හෙ ආයස්මන්තො ඛිඩ්ඩාපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා'ති? තෙ ච මෙ එවං පුට්ඨා 'ආමො'ති පටිජානන්ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'කථංවිහිතකං පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො ඛිඩ්ඩාපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා'ති? තෙ මයා පුට්ඨා න සම්පායන්ති, අසම්පායන්තා මමඤ්ඤෙව පටිපුච්ඡන්ති, තෙසාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරොමි –

42. 'සන්තාවුසො, ඛිඩ්ඩාපදොසිකා නාම දෙවා. තෙ අතිවෙලං හස්සඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නා [හසඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නා (ක.)] විහරන්ති. තෙසං අතිවෙලං හස්සඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නානං විහරතං සති සම්මුස්සති, සතියා සම්මොසා [සතියා සම්මොසාය (සයා.)] තෙ දෙවා තම්හා කායා චවන්ති.

'ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතරො සත්තො තම්හා කායා චවිත්වා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති, ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො ආතප්පමන්වාය පධානමන්වාය අනුයොගමන්වාය අප්පමාදමන්වාය සම්මාමනසිකාරමන්වාය තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ තං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති; තතො පරං නානුස්සරති.

‘සො එවමාහ – යෙ ඛො තෙ භොන්තො දෙවා න ඛිඩ්ඩාපදොසිකා තෙ න අතිවෙලං හස්සඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නා විහරන්ති. තෙසං නාතිවෙලං හස්සඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නානං විහරතං සති න සම්මුස්සති, සතියා අසම්මොසා තෙ දෙවා තම්හා කායා න චවන්ති, නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සන්ති. යෙ පන මයං අහුම්හා ඛිඩ්ඩාපදොසිකා තෙ මයං අතිවෙලං හස්සඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නා විහරිම්හා, තෙසං නො අතිවෙලං හස්සඛිඩ්ඩාරතිධම්මසමාපන්නානං විහරතං සති සම්මුස්සති, සතියා සම්මොසා එවං [සම්මොසා එව (සී. පී.) සම්මොසා තෙ (ස්‍යා. ක.)] මයං තම්හා කායා චුතා, අනිච්චා අද්ධුවා අප්පායුකා චවනධම්මා ඉත්ථත්තං ආගතාති. එවංවිහිතකං නො තුම්හෙ ආයස්මන්තො ඛිඩ්ඩාපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා’ති. ‘තෙ එවමාහංසු – එවං ඛො නො, ආවුසො ගොතම, සුතං, යථෙවායස්මා ගොතමො ආහා’ති. ‘‘අග්ගඤ්ඤඤ්චාහං, භග්ගව, පජානාමි...පෙ.... යදභිජානං තථාගතො නො අනයං ආපජ්ජති.

43. ‘‘සන්ති, භග්ගව, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා මනොපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – ‘සච්චං කිර තුම්හෙ ආයස්මන්තො මනොපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා’ති? තෙ ච මෙ එවං පුට්ඨා ‘ආමො’ති පටිජානන්ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – ‘කථංවිහිතකං පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො මනොපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා’ති? තෙ මයා පුට්ඨා න සම්පායන්ති, අසම්පායන්තා මමඤ්ඤෙව පටිපුච්ඡන්ති. තෙසාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරොමි –

44. ‘සන්තාවුසො, මනොපදොසිකා නාම දෙවා. තෙ අතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායන්ති. තෙ අතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි චිත්තානි පදූසෙන්ති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පදුට්ඨචිත්තා කිලන්තකායා කිලන්තචිත්තා. තෙ දෙවා තම්හා කායා චවන්ති.

‘ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතරො සත්තො තම්හා කායා චවිත්වා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති. ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති. අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො ආතප්පමන්වාය පධානමන්වාය අනුයොගමන්වාය අප්පමාදමන්වාය සම්මාමනසිකාරමන්වාය තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ තං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, තතො පරං නානුස්සරති.

‘සො එවමාහ – යෙ ඛො තෙ භොන්තො දෙවා න මනොපදොසිකා තෙ නාතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායන්ති. තෙ නාතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි චිත්තානි නප්පදූසෙන්ති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අප්පදුට්ඨචිත්තා අකිලන්තකායා අකිලන්තචිත්තා. තෙ දෙවා තම්හා [අකිලන්තචිත්තා තම්හා (ක.)] කායා න

චවන්ති, නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සන්ති. යෙ පන මයං අහුම්හා මනොපදොසිකා, තෙ මයං අතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායිම්හා. තෙ මයං අතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි චිත්තානි පදූසිම්හා [පදොසියිම්හා (ස්‍යා.), පදූසයිම්හා (?)]. තෙ මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පදුට්ඨචිත්තා කිලන්තකායා කිලන්තචිත්තා. එවං මයං [කිලන්තචිත්තාඑව මයං (සී. පී.), කිලන්තචිත්තා (ක.)] තම්හා කායා චුතා, අනිච්චා අද්ධුවා අප්පායුකා චවනධම්මා ඉත්ථත්තං ආගතාති. එවංවිහිතකං නො තුම්හෙ ආයස්මන්තො මනොපදොසිකං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා'ති. 'තෙ එවමාහංසු – එවං ඛො නො, ආවුසො ගොතම, සුතං, යථෙවායස්මා ගොතමො ආහා'ති. ''අග්ගඤ්ඤඤ්චාහං, භග්ගව, පජානාමි...පෙ.... යදභිජානං තථාගතො නො අනයං ආපජ්ජති.

45. ''සන්ති, භග්ගව, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අධිච්චසමුප්පන්නං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'සච්චං කිර තුම්හෙ ආයස්මන්තො අධිච්චසමුප්පන්නං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා'ති? තෙ ච මෙ එවං පුට්ඨා 'ආමො'ති පටිජානන්ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'කථංවිහිතකං පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො අධිච්චසමුප්පන්නං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා'ති? තෙ මයා පුට්ඨා න සම්පායන්ති, අසම්පායන්තා මමඤ්ඤෙව පටිපුච්ඡන්ති. තෙසාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරොමි –

46. 'සන්තාවුසො, අසඤ්ඤසත්තා නාම දෙවා. සඤ්ඤුප්පාදා ච පන තෙ දෙවා තම්හා කායා චවන්ති.

'ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති. යං අඤ්ඤතරො සත්තො තම්හා කායා චවිත්වා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති. ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති. අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො ආතප්පමන්වාය පධානමන්වාය අනුයොගමන්වාය අප්පමාදමන්වාය සම්මාමනසිකාරමන්වාය තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ තං [ඉදං පදං බ්‍රහ්මජාලසුත්තෙ න දිස්සති. එවං (පී. ක.)] සඤ්ඤුප්පාදං අනුස්සරති, තතො පරං නානුස්සරති.

'සො එවමාහ – අධිච්චසමුප්පන්නො අත්තා ච ලොකො ච. තං කිස්ස හෙතු? අහඤ්හි පුබ්බෙ නාහොසිං, සොම්හි එතරහි අහුත්වා සන්තතාය [සත්තකාය (සී. පී.), සත්තාය (ක. සී.)] පරිණතොති. එවංවිහිතකං නො තුම්හෙ ආයස්මන්තො අධිච්චසමුප්පන්නං ආචරියකං අග්ගඤ්ඤං පඤ්ඤපෙථා'ති? 'තෙ එවමාහංසු – එවං ඛො නො, ආවුසො ගොතම, සුතං යථෙවායස්මා ගොතමො ආහා'ති. ''අග්ගඤ්ඤඤ්චාහං, භග්ගව, පජානාමි තඤ්ච පජානාමි, තතො ච උත්තරිතරං පජානාමි, තඤ්ච පජානං න

පරාමසාමි, අපරාමසතො ච මෙ පච්චත්තඤ්ඤෙව නිබ්බුති විදිතා. යදභිජානං තථාගතො නො අනයං ආපජ්ජති.

47. ‘‘එවංවාදිං ඛො මං, භග්ගව, එවමක්ඛායිං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අසතා තුච්ඡා මුසා අභූතෙන අබ්භාචික්ඛන්ති – ‘විපරීතො සමණො ගොතමො භික්ඛවො ච. සමණො ගොතමො එවමාහ – යස්මිං සමයෙ සුභං විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරති, සබ්බං තස්මිං සමයෙ අසුභන්ත්වෙව [අසුභන්තෙව (සී.ස්‍යා. පී.)] පජානාතී’ති [සඤ්ජානාතීති (සී. පී.)]. න ඛො පනාහං, භග්ගව, එවං වදාමි – ‘යස්මිං සමයෙ සුභං විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරති, සබ්බං තස්මිං සමයෙ අසුභන්ත්වෙව පජානාතී’ති. එවඤ්ච ඛ්වාහං, භග්ගව, වදාමි – ‘යස්මිං සමයෙ සුභං විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරති, සුභන්ත්වෙව තස්මිං සමයෙ පජානාතී’ති.

‘‘තෙ ච, භන්තෙ, විපරීතා, යෙ භගවන්තං විපරීතතො දහන්ති භික්ඛවො ච. එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති. පහොති මෙ භගවා තථා ධම්මං දෙසෙතුං, යථා අහං සුභං විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍යා’’න්ති.

48. ‘‘දුක්කරං ඛො එතං, භග්ගව, තයා අඤ්ඤදිට්ඨිකෙන අඤ්ඤඛන්තිකෙන අඤ්ඤරුචිකෙන අඤ්ඤත්‍රායොගෙන අඤ්ඤත්‍රාචරියකෙන සුභං විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං. ඉඞ්ඝ ත්වං, භග්ගව, යො ච තෙ අයං මයි පසාදො, තමෙව ත්වං සාධුකමනුරක්ඛා’’ති. ‘‘සචෙ තං, භන්තෙ, මයා දුක්කරං අඤ්ඤදිට්ඨිකෙන අඤ්ඤඛන්තිකෙන අඤ්ඤරුචිකෙන අඤ්ඤත්‍රායොගෙන අඤ්ඤත්‍රාචරියකෙන සුභං විමොක්ඛං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං. යො ච මෙ අයං, භන්තෙ, භගවති පසාදො, තමෙවාහං සාධුකමනුරක්ඛිස්සාමී’’ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො භග්ගවගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවතො භාසිතං අභිනන්දීති.

පාථිකසුත්තං [පාටිකසුත්තන්තං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] නිට්ඨිතං පඨමං.

2. උදුම්බරිකසුත්තං

නිග්‍රොධපරිබ්බාජකවත්ථු

49. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො උදුම්බරිකාය පරිබ්බාජකාරාමෙ පටිවසති මහතියා පරිබ්බාජකපරිසාය සද්ධිං තිංසමත්තෙහි පරිබ්බාජකසතෙහි. අථ ඛො සන්ධානො ගහපති දිවා දිවස්ස [දිවාදිවස්සෙව (සී.ස්‍යා. පී.)] රාජගහා නික්ඛමි භගවන්තං දස්සනාය. අථ ඛො සන්ධානස්ස ගහපතිස්ස එතදහොසි – ‘‘අකාලො ඛො භගවන්තං දස්සනාය. පටිසල්ලීනො භගවා. මනොභාවනීයානම්පි භික්ඛූනං අසමයො දස්සනාය. පටිසල්ලීනා මනොභාවනීයා භික්ඛූ. යංනූනාහං යෙන උදුම්බරිකාය පරිබ්බාජකාරාමො, යෙන නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍ය’’න්ති. අථ ඛො සන්ධානො ගහපති යෙන උදුම්බරිකාය පරිබ්බාජකාරාමො, තෙනුපසඞ්කමි.

50. තෙන ඛො පන සමයෙන නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො මහතියා පරිබ්බාජකපරිසාය සද්ධිං නිසින්නො හොති උන්නාදිනියා උච්චාසද්දමහාසද්දාය අනෙකවිහිතං තිරච්ඡානකථං කථෙන්තියා. සෙය්‍යථිදං – රාජකථං චොරකථං මහාමත්තකථං සෙනාකථං භයකථං යුද්ධකථං අන්නකථං පානකථං වත්ථකථං සයනකථං මාලාකථං ගන්ධකථං ඤාතිකථං යානකථං ගාමකථං නිගමකථං නගරකථං ජනපදකථං ඉත්ථිකථං සූරකථං විසිඛාකථං කුම්භට්ඨානකථං පුබ්බපෙතකථං නානත්තකථං ලොකක්ඛායිකං සමුද්දක්ඛායිකං ඉතිභවාභවකථං ඉති වා.

51. අද්දසා ඛො නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො සන්ධානං ගහපතිං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වා සකං පරිසං සණ්ඨාපෙසි – ‘‘අප්පසද්දා භොන්තො හොන්තු, මා භොන්තො සද්දමකත්ථ. අයං සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො ආගච්ඡති සන්ධානො ගහපති. යාවතා ඛො පන සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා ගිහී ඔදාතවසනා රාජගහෙ පටිවසන්ති, අයං තෙසං අඤ්ඤතරො සන්ධානො ගහපති. අප්පසද්දකාමා ඛො පනෙතෙ ආයස්මන්තො අප්පසද්දවිනීතා, අප්පසද්දස්ස වණ්ණවාදිනො. අප්පෙව නාම අප්පසද්දං පරිසං විදිත්වා උපසඞ්කමිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යා’’ති. එවං වුත්තෙ තෙ පරිබ්බාජකා තුණ්හී අහෙසුං.

52. අථ ඛො සන්ධානො ගහපති යෙන නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා නිග්‍රොධෙන පරිබ්බාජකෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සන්ධානො ගහපති නිග්‍රොධං පරිබ්බාජකං එතදවොච – ‘‘අඤ්ඤථා ඛො ඉමෙ භොන්තො අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම උන්නාදිනො උච්චාසද්දමහාසද්දා අනෙකවිහිතං

තිරච්ඡානකථං අනුයුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යථිදං – රාජකථං...පෙ.... ඉතිභවාභවකථං ඉති වා. අඤ්ඤථා ඛො [ච (සී. පී.)] පන සො භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානී’’ති.

53. එවං වුත්තෙ නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො සන්ධානං ගහපතිං එතදවොච – ‘‘යග්ඝෙ ගහපති, ජානෙය්‍යාසි, කෙන සමණො ගොතමො සද්ධිං සල්ලපති, කෙන සාකච්ඡං සමාපජ්ජති, කෙන පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං සමාපජ්ජති? සුඤ්ඤාගාරහතා සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤා අපරිසාවචරො සමණො ගොතමො නාලං සල්ලාපාය. සො අන්තමන්තානෙව සෙවති [අන්තපන්තානෙව (ස්‍යා.)]. සෙය්‍යථාපි නාම ගොකාණා පරියන්තචාරිනී අන්තමන්තානෙව සෙවති. එවමෙව සුඤ්ඤාගාරහතා සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤා; අපරිසාවචරො සමණො ගොතමො; නාලං සල්ලාපාය. සො අන්තමන්තානෙව සෙවති. ඉඞ්ඝ, ගහපති, සමණො ගොතමො ඉමං පරිසං ආගච්ඡෙය්‍ය, එකපඤ්හෙනෙව නං සංසාදෙය්‍යාම [සංහරෙය්‍යාම (ක.)], තුච්ඡකුම්භීව නං මඤ්ඤෙ ඔරොධෙය්‍යාමා’’ති.

54. අස්සොසි ඛො භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය සන්ධානස්ස ගහපතිස්ස නිග්‍රොධෙන පරිබ්බාජකෙන සද්ධිං ඉමං කථාසල්ලාපං. අථ ඛො භගවා ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහිත්වා යෙන සුමාගධාය තීරෙ මොරනිවාපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා සුමාගධාය තීරෙ මොරනිවාපෙ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමි. අද්දසා ඛො නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො භගවන්තං සුමාගධාය තීරෙ මොරනිවාපෙ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තං. දිස්වාන සකං පරිසං සණ්ඨාපෙසි – ‘‘අප්පසද්දා හොන්තො හොන්තු, මා හොන්තො සද්දමකත්ථ, අයං සමණො ගොතමො සුමාගධාය තීරෙ මොරනිවාපෙ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමති. අප්පසද්දකාමො ඛො පන සො ආයස්මා, අප්පසද්දස්ස වණ්ණවාදී. අප්පෙව නාම අප්පසද්දං පරිසං විදිත්වා උපසඞ්කමිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය. සචෙ සමණො ගොතමො ඉමං පරිසං ආගච්ඡෙය්‍ය, ඉමං තං පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යාම – ‘කො නාම සො, භන්තෙ, භගවතො ධම්මො, යෙන භගවා සාවකෙ විනෙති, යෙන භගවතා සාවකා විනීතා අස්සාසප්පත්තා පටිජානන්ති අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරිය’න්ති? එවං වුත්තෙ තෙ පරිබ්බාජකා තුණ්හී අහෙසුං.

තපොජිගුච්ඡාවාදො

55. අථ ඛො භගවා යෙන නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො තෙනුපසඞ්කමි. අථ ඛො නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එතු ඛො, භන්තෙ, භගවා, ස්වාගතං, භන්තෙ, භගවතො. චිරස්සං ඛො, භන්තෙ, භගවා ඉමං පරියායමකාසි යදිදං ඉධාගමනාය. නිසීදතු, භන්තෙ, භගවා, ඉදමාසනං පඤ්ඤත්ත’’න්ති. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නිග්‍රොධොපි ඛො

පරිබ්බාජකො අඤ්ඤතරං නීචාසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො නිග්‍රොධං පරිබ්බාජකං භගවා එතදවොච – ‘‘කාය නුත්ථ, නිග්‍රොධ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා, කා ච පන වො අන්තරාකථා විප්පකතා’’ති? එවං වුත්තෙ, නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච, ‘‘ඉධ මයං, භන්තෙ, අද්දසාම භගවන්තං සුමාගධාය තීරෙ මොරනිවාපෙ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තං, දිස්වාන එවං අවොචුම්හා – ‘සචෙ සමණො ගොතමො ඉමං පරිසං ආගච්ඡෙය්‍ය, ඉමං තං පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යාම – කො නාම සො, භන්තෙ, භගවතො ධම්මො, යෙන භගවා සාවකෙ විනෙති, යෙන භගවතා සාවකා විනීතා අස්සාසප්පත්තා පටිජානන්ති අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරිය’න්ති? අයං ඛො නො, භන්තෙ, අන්තරාකථා විප්පකතා; අථ භගවා අනුප්පත්තො’’ති.

56. ‘‘දුජ්ජානං ඛො එතං, නිග්‍රොධ, තයා අඤ්ඤදිට්ඨිකෙන අඤ්ඤඛන්තිකෙන අඤ්ඤරුචිකෙන අඤ්ඤත්‍රායොගෙන අඤ්ඤත්‍රාචරියකෙන, යෙනාහං සාවකෙ විනෙමි, යෙන මයා සාවකා විනීතා අස්සාසප්පත්තා පටිජානන්ති අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරියං. ඉඞ්ඝ ත්වං මං, නිග්‍රොධ, සකෙ ආචරියකෙ අධිජෙගුච්ඡෙ පඤ්හං පුච්ඡ – ‘කථං සන්තා නු ඛො, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡා පරිපුණ්ණා හොති, කථං අපරිපුණ්ණා’ති? එවං වුත්තෙ තෙ පරිබ්බාජකා උන්නාදිනො උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං – ‘‘අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො, සමණස්ස ගොතමස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා, යත්‍ර හි නාම සකවාදං ඨපෙස්සති, පරවාදෙන පවාරෙස්සතී’’ති.

57. අථ ඛො නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො තෙ පරිබ්බාජකෙ අප්පසද්දෙ කත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘මයං ඛො, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡාවාදා [තරොජිගුච්ඡංසාරොදා (ක.)] තපොජිගුච්ඡාසාරා තපොජිගුච්ඡාඅල්ලීනා විහරාම. කථං සන්තා නු ඛො, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡා පරිපුණ්ණා හොති, කථං අපරිපුණ්ණා’’ති?

‘‘ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී අචෙලකො හොති මුත්තාචාරො, හත්ථාපලෙඛනො [හත්ථාවලෙඛනො (ස්‍යා.)], න එහිභද්දන්තිකො, න තිට්ඨභද්දන්තිකො, නාභිහටං, න උද්දිස්සකතං, න නිමන්තනං සාදියති, සො න කුම්භිමුඛා පටිග්ගණ්හාති, න කළොපිමුඛා පටිග්ගණ්හාති, න එළකමන්තරං, න දණ්ඩමන්තරං, න මුසලමන්තරං, න ද්වින්නං භුඤ්ජමානානං, න ගබ්භිනියා, න පායමානාය, න පුරිසන්තරගතාය, න සඞ්කිත්තීසු, න යත්ථ සා උපට්ඨිතො හොති, න යත්ථ මක්ඛිකා සණ්ඩසණ්ඩචාරිනී, න මච්ඡං, න මංසං, න සුරං, න මෙරයං, න ථුසොදකං පිවති, සො එකාගාරිකො වා හොති එකාලොපිකො, ද්වාගාරිකො වා හොති ද්වාලොපිකො, සත්තාගාරිකො වා හොති සත්තාලොපිකො, එකිස්සාපි දත්තියා යාපෙති, ද්වීහිපි දත්තීහි යාපෙති, සත්තහිපි දත්තීහි යාපෙති; එකාහිකම්පි ආහාරං ආහාරෙති, ද්වීහිකම්පි [ද්වාහිකංපි (සී. ස්‍යා.)] ආහාරං

ආහාරෙති, සත්තාහිකම්පි ආහාරං ආහාරෙති, ඉති එවරූපං අද්ධමාසිකම්පි පරියායභත්තභොජනානුයොගමනුයුත්තො විහරති. සො සාකභක්ඛො වා හොති, සාමාකභක්ඛො වා හොති, නීවාරභක්ඛො වා හොති, දද්දුලභක්ඛො වා හොති, හටභක්ඛො වා හොති, කණභක්ඛො වා හොති, ආචාමභක්ඛො වා හොති, පිඤ්ඤාකභක්ඛො වා හොති, තිණභක්ඛො වා හොති, ගොමයභක්ඛො වා හොති; වනමූලඵලාහාරො යාපෙති පවත්තඵලභොජී. සො සාණානිපි ධාරෙති, මසාණානිපි ධාරෙති, ඡවදුස්සානිපි ධාරෙති, පංසුකූලානිපි ධාරෙති, තිරීටානිපි ධාරෙති, අජිනම්පි ධාරෙති, අජිනක්ඛිපම්පි ධාරෙති, කුසචීරම්පි ධාරෙති, වාකචීරම්පි ධාරෙති, ඵලකචීරම්පි ධාරෙති, කෙසකම්බලම්පි ධාරෙති, වාළකම්බලම්පි ධාරෙති, උලූකපක්ඛම්පි ධාරෙති, කෙසමස්සුලොචකොපි හොති කෙසමස්සුලොචනානුයොගමනුයුත්තො, උබ්භට්ඨකොපි [උභට්ඨකොපි (සයා.), උබ්භට්ඨිකොපි (ක.)] හොති ආසනපටික්ඛිත්තො, උක්කුටිකොපි හොති උක්කුටිකප්පධානමනුයුත්තො, කණ්ටකාපස්සයිකොපි හොති කණ්ටකාපස්සයෙ සෙය්‍යං කප්පෙති, ඵලකසෙය්‍යම්පි කප්පෙති, ථණ්ඩිලසෙය්‍යම්පි කප්පෙති, එකපස්සයිකොපි හොති රජොජල්ලධරො, අබ්භොකාසිකොපි හොති යථාසන්ථතිකො, වෙකටිකොපි හොති විකටභොජනානුයොගමනුයුත්තො, අපානකොපි හොති අපානකත්තමනුයුත්තො, සායතතියකම්පි උදකොරොහනානුයොගමනුයුත්තො විහරති. තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ, යදි එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිපුණ්ණා වා හොති අපරිපුණ්ණා වා’’ති? ‘‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිපුණ්ණා හොති, නො අපරිපුණ්ණා’’ති. ‘‘එවං පරිපුණ්ණායපි ඛො අහං, නිග්‍රොධ, තපොජිගුච්ඡාය අනෙකවිහිතෙ උපක්කිලෙසෙ වදාමී’’ති.

උපක්කිලෙසො

58. ‘‘යථා කථං පන, භන්තෙ, භගවා එවං පරිපුණ්ණාය තපොජිගුච්ඡාය අනෙකවිහිතෙ උපක්කිලෙසෙ වදතී’’ති? ‘‘ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා අත්තමනො හොති පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා අත්තමනො හොති පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා අත්තානුක්කංසෙති පරං වම්භෙති. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා අත්තානුක්කංසෙති පරං වම්භෙති. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා මජ්ජති මුච්ඡති පමාදමාපජ්ජති [මදමාපජ්ජති (සයා.)]. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා මජ්ජති මුච්ඡති පමාදමාපජ්ජති. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

59. ‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අත්තමනො හොති පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අත්තමනො හොති පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අත්තානුක්කංසෙති පරං වම්භෙති. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අත්තානුක්කංසෙති පරං වම්භෙති. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන මජ්ජති මුච්ඡති පමාදමාපජ්ජති. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන මජ්ජති මුච්ඡති පමාදමාපජ්ජති. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

60. ‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී භොජනෙසු වොදාසං ආපජ්ජති – ‘ඉදං මෙ ඛමති, ඉදං මෙ නක්ඛමතී’ති. සො යඤ්ච [යං හි (සී. පී.)] ඛ්වස්ස නක්ඛමති, තං සාපෙක්ඛො පජහති. යං පනස්ස ඛමති, තං ගධිතො [ගථිතො (සී. පී.)] මුච්ඡිතො අජ්ඣාපන්නො අනාදීනවදස්සාවී අනිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති…පෙ.… අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති ලාභසක්කාරසිලොකනිකන්තිහෙතු – ‘සක්කරිස්සන්ති මං රාජානො රාජමහාමත්තා ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා ගහපතිකා තිත්ථියා’ති…පෙ.… අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

61. ‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී අඤ්ඤතරං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා අපසාදෙතා [අපසාරෙතා (ක.)] හොති – ‘කිං පනායං සම්බහුලාජීවො [බහුලාජීවො (සී. පී.)] සබ්බං සංභක්ඛෙති. සෙය්‍යථිදං – මූලබීජං ඛන්ධබීජං ඵළුබීජං අග්ගබීජං බීජබීජමෙව පඤ්චමං, අසනිවිචක්කං දන්තකූටං, සමණප්පවාදෙනා’ති…පෙ.… අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී පස්සති අඤ්ඤතරං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා කුලෙසු සක්කරියමානං ගරුකරියමානං මානියමානං පූජියමානං. දිස්වා තස්ස එවං හොති – 'ඉමඤ්හි නාම සම්බහුලාජීවං කුලෙසු සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති. මං පන තපස්සිං ලූඛාජීවිං කුලෙසු න සක්කරොන්ති න ගරුං කරොන්ති න මානෙන්ති න පූජෙන්තී'ති, ඉති සො ඉස්සාමච්ඡරියං කුලෙසු උප්පාදෙතා හොති...පෙ.... අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

62. ''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී ආපාථකනිසාදී හොති...පෙ.... අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී අත්තානං අදස්සයමානො කුලෙසු චරති – 'ඉදම්පි මෙ තපස්මිං ඉදම්පි මෙ තපස්මි'න්ති...පෙ.... අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී කිඤ්චිදෙව පටිච්ඡන්නං සෙවති. සො 'ඛමති තෙ ඉද'න්ති පුට්ඨො සමානො අක්ඛමමානං ආහ – 'ඛමතී'ති. ඛමමානං ආහ – 'නක්ඛමතී'ති. ඉති සො සම්පජානමුසා භාසිතා හොති...පෙ.... අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තථාගතස්ස වා තථාගතසාවකස්ස වා ධම්මං දෙසෙන්තස්ස සන්තංයෙව පරියායං අනුඤ්ඤෙය්‍යං නානුජානාති...පෙ.... අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

63. ''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී කොධනො හොති උපනාහී. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී කොධනො හොති උපනාහී. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී මක්ඛී හොති පළාසී [පලාසී (සී. ස්‍යා. පී.)] ...පෙ.... ඉස්සුකී හොති මච්ඡරී... සඨො හොති මායාවී... ථද්ධො හොති අතිමානී... පාපිච්ඡො හොති පාපිකානං ඉච්ඡානං වසං ගතො... මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්නාගතො... සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති ආධානග්ගාහී දුප්පටිනිස්සග්ගී. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති ආධානග්ගාහී දුප්පටිනිස්සග්ගී. අයම්පි ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සිනො උපක්කිලෙසො හොති.

''තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ, යදිමෙ තපොජිගුච්ඡා [තපොජිගුච්ඡාය (?)] උපක්කිලෙසා වා අනුපක්කිලෙසා වා''ති? ''අද්ධා ඛො ඉමෙ, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡා [තපොජිගුච්ඡාය (?)] උපක්කිලෙසා [උපක්කිලෙසා හොති (ක.)], නො අනුපක්කිලෙසා. ඨානං ඛො පනෙතං, භන්තෙ, විජ්ජති යං

ඉධෙකච්චො තපස්සී සබ්බෙහෙව ඉමෙහි උපක්කිලෙසෙහි සමන්නාගතො අස්ස; කො පන වාදො අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙනා''ති.

පරිසුද්ධපපටිකප්පත්තකථා

64. ''ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා න අත්තමනො හොති න පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා න අත්තමනො හොති න පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා න අත්තානුක්කංසෙති න පරං වම්භෙති...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා න මජ්ජති න මුච්ඡති න පමාදමාපජ්ජති...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

65. ''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන න අත්තමනො හොති න පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන න අත්තානුක්කංසෙති න පරං වම්භෙති...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තපං සමාදියති, සො තෙන තපසා ලාභසක්කාරසිලොකං අභිනිබ්බත්තෙති, සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන න මජ්ජති න මුච්ඡති න පමාදමාපජ්ජති...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

66. ''පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී භොජනෙසු න වොදාසං ආපජ්ජති – 'ඉදං මෙ ඛමති, ඉදං මෙ නක්ඛමතී'ති. සො යඤ්ච ඛ්වස්ස නක්ඛමති, තං අනපෙක්ඛො පජහති. යං පනස්ස ඛමති, තං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

''පුන චපරං, නිග්රොධ, තපස්සී න තපං සමාදියති ලාභසක්කාරසිලොකනිකන්තිහෙතු – 'සක්කරිස්සන්ති මං රාජානො රාජමහාමත්තා ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා ගහපතිකා තිත්ථියා'ති...පෙ.... එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

67. ‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී අඤ්ඤතරං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා නාපසාදෙතා හොති – ‘කිං පනායං සම්බහුලාජීවො සබ්බං සංභක්ඛෙති. සෙය්‍යථිදං – මූලබීජං ඛන්ධබීජං ඵළුබීජං අග්ගබීජං බීජබීජමෙව පඤ්චමං, අසනිවිචක්කං දන්තකූටං, සමණප්පවාදෙනා’ති…පෙ…. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී පස්සති අඤ්ඤතරං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා කුලෙසු සක්කරියමානං ගරු කරියමානං මානියමානං පූජියමානං. දිස්වා තස්ස න එවං හොති – ‘ඉමඤ්හි නාම සම්බහුලාජීවං කුලෙසු සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති. මං පන තපස්සිං ලූඛාජීවිං කුලෙසු න සක්කරොන්ති න ගරුං කරොන්ති න මානෙන්ති න පූජෙන්තී’ති, ඉති සො ඉස්සාමච්ඡරියං කුලෙසු නුප්පාදෙතා හොති…පෙ…. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

68. ‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී න ආපාථකනිසාදී හොති…පෙ…. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී න අත්තානං අදස්සයමානො කුලෙසු චරති – ‘ඉදම්පි මෙ තපස්මිං, ඉදම්පි මෙ තපස්මි’න්ති…පෙ…. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී න කඤ්චිදෙව පටිච්ඡන්නං සෙවති, සො – ‘ඛමති තෙ ඉද’න්ති පුට්ඨො සමානො අක්ඛමමානං ආහ – ‘නක්ඛමතී’ති. ඛමමානං ආහ – ‘ඛමතී’ති. ඉති සො සම්පජානමුසා න භාසිතා හොති…පෙ…. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී තථාගතස්ස වා තථාගතසාවකස්ස වා ධම්මං දෙසෙන්තස්ස සන්තංයෙව පරියායං අනුඤ්ඤෙය්‍යං අනුජානාති…පෙ…. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

69. ‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී අක්කොධනො හොති අනුපනාහී. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී අක්කොධනො හොති අනුපනාහී එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

‘‘පුන චපරං, නිග්‍රොධ, තපස්සී අමක්ඛී හොති අපළාසී…පෙ…. අනිස්සුකී හොති අමච්ඡරී… අසඨො හොති අමායාවී… අත්ථද්ධො හොති අනතිමානී… න පාපිච්ඡො හොති න පාපිකානං ඉච්ඡානං වසං ගතො… න මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති න අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්නාගතො… න සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති න ආධානග්ගාහී සුප්පටිනිස්සග්ගී. යම්පි, නිග්‍රොධ, තපස්සී න සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති න ආධානග්ගාහී සුප්පටිනිස්සග්ගී. එවං සො තස්මිං ඨානෙ පරිසුද්ධො හොති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ, යදි එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා වා හොති අපරිසුද්ධා වා’’ති? ‘‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා හොති නො අපරිසුද්ධා, අග්ගප්පත්තා ච සාරප්පත්තා චා’’ති. ‘‘න ඛො, නිග්‍රොධ, එත්තාවතා තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච; අපි ච ඛො පපටිකප්පත්තා [පප්පටිකපත්තා (ක.)] හොතී’’ති.

පරිසුද්ධතචප්පත්තකථා

70. ‘‘කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච? සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තපොජිගුච්ඡාය අග්ගඤ්ඤෙව පාපෙතු, සාරඤ්ඤෙව පාපෙතූ’’ති. ‘‘ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති. කථඤ්ච, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති? ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී න පාණං අතිපාතෙති [අතිපාපෙති (ක. සී. පී. ක.)], න පාණං අතිපාතයති, න පාණමතිපාතයතො සමනුඤ්ඤො හොති. න අදින්නං ආදියති, න අදින්නං ආදියාපෙති, න අදින්නං ආදියතො සමනුඤ්ඤො හොති. න මුසා භණති, න මුසා භණාපෙති, න මුසා භණතො සමනුඤ්ඤො හොති. න භාවිතමාසීසති [න භාවිතමාසිංසති (සී. స్యා. පී.)], න භාවිතමාසීසාපෙති, න භාවිතමාසීසතො සමනුඤ්ඤො හොති. එවං ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති.

‘‘යතො ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති, අදුං චස්ස හොති තපස්සිතාය. සො අභිහරති නො හීනායාවත්තති. සො විවිත්තං සෙනාසනං භජති අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාලපුඤ්ජං. සො පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො අභිජ්ඣං ලොකෙ පහාය විගතාභිජ්ඣෙන චෙතසා විහරති, අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙති. බ්‍යාපාදප්පදොසං පහාය අබ්‍යාපන්නචිත්තො විහරති සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පී, බ්‍යාපාදප්පදොසා චිත්තං පරිසොධෙති. ථිනමිද්ධං [ථීනමිද්ධං (සී. ස්‍යා. පී.)] පහාය විගතථිනමිද්ධො විහරති ආලොකසඤ්ඤී සතො සම්පජානො, ථිනමිද්ධා චිත්තං පරිසොධෙති. උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහාය අනුද්ධතො විහරති අජ්ඣත්තං වූපසන්තචිත්තො, උද්ධච්චකුක්කුච්චා චිත්තං පරිසොධෙති. විචිකිච්ඡං පහාය තිණ්ණවිචිකිච්ඡො විහරති අකථංකථී කුසලෙසු ධම්මෙසු, විචිකිච්ඡාය චිත්තං පරිසොධෙති.

71. ‘‘සො ඉමෙ පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති. තථා දුතියං. තථා තතියං. තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. කරුණාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. මුදිතාසහගතෙන

චෙතසා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති. තථා දුතියං. තථා තතියං. තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ. යදි එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා වා හොති අපරිසුද්ධා වා’’ති? ‘‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා හොති නො අපරිසුද්ධා, අග්ගප්පත්තා ච සාරප්පත්තා චා’’ති. ‘‘න ඛො, නිග්‍රොධ, එත්තාවතා තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච; අපි ච ඛො තචප්පත්තා හොතී’’ති.

පරිසුද්ධවෙග්ගුප්පත්තකථා

72. ‘‘කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච? සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තපොජිගුච්ඡාය අග්ගඤ්ඤෙව පාපෙතු, සාරඤ්ඤෙව පාපෙතූ’’ති. ‘‘ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති. කථඤ්ච, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති...පෙ.... යතො ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති, අදුං චස්ස හොති තපස්සිතාය. සො අභිහරති නො හීනායාවත්තති. සො විවිත්තං සෙනාසනං භජති...පෙ.... සො ඉමෙ පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා...පෙ.... කරුණාසහගතෙන චෙතසා...පෙ.... මුදිතාසහගතෙන චෙතසා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති සෙය්‍යථිදං – එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාලීසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ – ‘අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං, තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො’ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ, යදි එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා වා හොති අපරිසුද්ධා වා’’ති? ‘‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා හොති, නො අපරිසුද්ධා, අග්ගප්පත්තා ච සාරප්පත්තා චා’’ති. ‘‘න ඛො, නිග්‍රොධ, එත්තාවතා තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච; අපි ච ඛො ඵෙග්ගුප්පත්තා හොතී’’ති.

පරිසුද්ධඅග්ගප්පත්තසාරප්පත්තකථා

73. ‘‘කිත්තාවතා පන, භන්තෙ, තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච? සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තපොජිගුච්ඡාය අග්ගඤ්ඤෙව පාපෙතු, සාරඤ්ඤෙව පාපෙතූ’’ති. ‘‘ඉධ, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති. කථඤ්ච, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති…පෙ…. යතො ඛො, නිග්‍රොධ, තපස්සී චාතුයාමසංවරසංවුතො හොති, අදුං චස්ස හොති තපස්සිතාය. සො අභිහරති නො හීනායාවත්තති. සො විවිත්තං සෙනාසනං භජති…පෙ…. සො ඉමෙ පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථිදං – එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො…පෙ…. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සො දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ, යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති – ‘ඉමෙ වත භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන භොන්තො සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා’ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ, යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ, යදි එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා වා හොති අපරිසුද්ධා වා’’ති? ‘‘අද්ධා ඛො, භන්තෙ, එවං සන්තෙ තපොජිගුච්ඡා පරිසුද්ධා හොති නො අපරිසුද්ධා, අග්ගප්පත්තා ච සාරප්පත්තා චා’’ති.

74. ‘‘එත්තාවතා ඛො, නිග්‍රොධ, තපොජිගුච්ඡා අග්ගප්පත්තා ච හොති සාරප්පත්තා ච. ඉති ඛො, නිග්‍රොධ [ඉති නිග්‍රොධ (ස්‍යා.)], යං මං ත්වං අවචාසි – ‘කො නාම සො, භන්තෙ, භගවතො ධම්මො, යෙන භගවා සාවකෙ විනෙති, යෙන භගවතා සාවකා විනීතා අස්සාසප්පත්තා පටිජානන්ති අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරිය’න්ති. ඉති ඛො තං, නිග්‍රොධ, ඨානං උත්තරිතරඤ්ච පණීතතරඤ්ච, යෙනාහං සාවකෙ විනෙමි, යෙන මයා

සාවකා විනීතා අස්සාසප්පත්තා පටිජානන්ති අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරිය''න්ති.

එවං වුත්තෙ, තෙ පරිබ්බාජකා උන්නාදිනො උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං – ''එත්ථ මයං අනස්සාම සාචරියකා, න මයං ඉතො භිය්‍යො උත්තරිතරං පජානාමා''ති.

නිග්‍රොධස්ස පජ්ඣායනං

75. යදා අඤ්ඤාසි සන්ධානො ගහපති – ''අඤ්ඤදත්ථු ඛො දානිමෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා භගවතො භාසිතං සුස්සූසන්ති, සොතං ඔදහන්ති, අඤ්ඤාචිත්තං උපට්ඨාපෙන්තී''ති. අථ [අථ නං (ක.)] නිග්‍රොධං පරිබ්බාජකං එතදවොච – ''ඉති ඛො, භන්තෙ නිග්‍රොධ, යං මං ත්වං අවචාසි – 'යග්ඝෙ, ගහපති, ජානෙය්‍යාසි, කෙන සමණො ගොතමො සද්ධිං සල්ලපති, කෙන සාකච්ඡං සමාපජ්ජති, කෙන පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං සමාපජ්ජති, සුඤ්ඤාගාරහතා සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤා, අපරිසාවචරො සමණො ගොතමො නාලං සල්ලාපාය, සො අන්තමන්තානෙව සෙවති; සෙය්‍යථාපි නාම ගොකාණා පරියන්තචාරිනී අන්තමන්තානෙව සෙවති. එවමෙව සුඤ්ඤාගාරහතා සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤා, අපරිසාවචරො සමණො ගොතමො නාලං සල්ලාපාය; සො අන්තමන්තානෙව සෙවති; ඉඞ්ඝ, ගහපති, සමණො ගොතමො ඉමං පරිසං ආගච්ඡෙය්‍ය, එකපඤ්හෙනෙව නං සංසාදෙය්‍යාම, තුච්ඡකුම්භීව නං මඤ්ඤෙ ඔරොධෙය්‍යාමා'ති. අයං ඛො සො, භන්තෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඉධානුප්පත්තො, අපරිසාවචරං පන නං කරොථ, ගොකාණං පරියන්තචාරිනිං කරොථ, එකපඤ්හෙනෙව නං සංසාදෙථ, තුච්ඡකුම්භීව නං ඔරොධෙථා''ති. එවං වුත්තෙ, නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො තුණ්හීභූතො මඞ්කුභූතො පත්තක්ඛන්ධො අධොමුඛො පජ්ඣායන්තො අප්පටිභානො නිසීදි.

76. අථ ඛො භගවා නිග්‍රොධං පරිබ්බාජකං තුණ්හීභූතං මඞ්කුභූතං පත්තක්ඛන්ධං අධොමුඛං පජ්ඣායන්තං අප්පටිභානං විදිත්වා නිග්‍රොධං පරිබ්බාජකං එතදවොච – ''සච්චං කිර, නිග්‍රොධ, භාසිතා තෙ එසා වාචා''ති? ''සච්චං, භන්තෙ, භාසිතා මෙ එසා වාචා, යථාබාලෙන යථාමූළ්හෙන යථාඅකුසලෙනා''ති. ''තං කිං මඤ්ඤසි, නිග්‍රොධ. කින්ති තෙ සුතං පරිබ්බාජකානං වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – 'යෙ තෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, එවං සු තෙ භගවන්තො සංගම්ම සමාගම්ම උන්නාදිනො උච්චාසද්දමහාසද්දා අනෙකවිහිතං තිරච්ඡානකථං අනුයුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යථීදං – රාජකථං චොරකථං...පෙ.... ඉතිභවාභවකථං ඉති වා. සෙය්‍යථාපි ත්වං එතරහි සාචරියකො. උදාහු, එවං සු තෙ භගවන්තො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවන්ති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි, සෙය්‍යථාපාහං එතරහී'ති.

‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ. පරිබ්බාජකානං වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘යෙ තෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, න එවං සු [නාස්සු (සී. පී.)] තෙ භගවන්තො සංගම්ම සමාගම්ම උන්නාදිනො උච්චාසද්දමහාසද්දා අනෙකවිහිතං තිරච්ඡානකථං අනුයුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යථිදං – රාජකථං චොරකථං…පෙ…. ඉතිභවාභවකථං ඉති වා, සෙය්‍යථාපාහං එතරහි සාචරියකො. එවං සු තෙ භගවන්තො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවන්ති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි, සෙය්‍යථාපි භගවා එතරහී’’’ති.

‘‘තස්ස තෙ, නිග්‍රොධ, විඤ්ඤුස්ස සතො මහල්ලකස්ස න එතදහොසි – ‘බුද්ධො සො භගවා බොධාය ධම්මං දෙසෙති, දන්තො සො භගවා දමථාය ධම්මං දෙසෙති, සන්තො සො භගවා සමථාය ධම්මං දෙසෙති, තිණ්ණො සො භගවා තරණාය ධම්මං දෙසෙති, පරිනිබ්බුතො සො භගවා පරිනිබ්බානාය ධම්මං දෙසෙතී’’’ති?

බ්‍රහ්මචරියපරියොසානසච්ඡිකිරියා

77. එවං වුත්තෙ, නිග්‍රොධො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්චයො මං, භන්තෙ, අච්චගමා යථාබාලං යථාමූළ්හං යථාඅකුසලං, ය්වාහං එවං භගවන්තං අවචාසිං. තස්ස මෙ, භන්තෙ, භගවා අච්චයං අච්චයතො පටිග්ගණ්හාතු ආයතිං සංවරායා’’ති. ‘‘තග්ඝ ත්වං [තං (සී.ස්‍යා. පී.)], නිග්‍රොධ, අච්චයො අච්චගමා යථාබාලං යථාමූළ්හං යථාඅකුසලං, යො මං ත්වං එවං අවචාසි. යතො ච ඛො ත්වං, නිග්‍රොධ, අච්චයං අච්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොසි, තං තෙ මයං පටිග්ගණ්හාම. වුද්ධි හෙසා, නිග්‍රොධ, අරියස්ස විනයෙ, යො අච්චයං අච්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති ආයතිං සංවරං ආපජ්ජති. අහං ඛො පන, නිග්‍රොධ, එවං වදාමි –

‘එතු විඤ්ඤූ පුරිසො අසඨො අමායාවී උජුජාතිකො, අහමනුසාසාමි අහං ධම්මං දෙසෙමි. යථානුසිට්ඨං තථා [යථානුසිට්ඨං (?)] පටිපජ්ජමානො, යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති සත්තවස්සානි. තිට්ඨන්තු, නිග්‍රොධ, සත්ත වස්සානි. එතු විඤ්ඤූ පුරිසො අසඨො අමායාවී උජුජාතිකො, අහමනුසාසාමි අහං ධම්මං දෙසෙමි. යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො, යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති ඡ වස්සානි. පඤ්ච වස්සානි… චත්තාරි වස්සානි… තීණි වස්සානි… ද්වෙ වස්සානි… එකං වස්සං. තිට්ඨතු, නිග්‍රොධ, එකං වස්සං. එතු විඤ්ඤූ පුරිසො අසඨො අමායාවී උජුජාතිකො අහමනුසාසාමි අහං ධම්මං දෙසෙමි. යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො,

යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති සත්ත මාසානි. තිට්ඨන්තු, නිග්‍රොධ, සත්ත මාසානි... ඡ මාසානි... පඤ්ච මාසානි ... චත්තාරි මාසානි... තීණි මාසානි... ද්වෙ මාසානි... එකං මාසං... අඩ්ඪමාසං. තිට්ඨතු, නිග්‍රොධ, අඩ්ඪමාසො. එතු විඤ්ඤූ පුරිසො අසඨො අමායාවී උජුජාතිකො, අහමනුසාසාමි අහං ධම්මං දෙසෙමි. යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො, යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති සත්තාහං’.

පරිබ්බාජකානං පජ්ඣායනං

78. ‘‘සියා ඛො පන තෙ, නිග්‍රොධ, එවමස්ස – ‘අන්තෙවාසිකම්‍යතා නො සමණො ගොතමො එවමාහා’ති. න ඛො පනෙතං, නිග්‍රොධ, එවං දට්ඨබ්බං. යො එව වො [තෙ (සී. ස්‍යා.)] ආචරියො, සො එව වො ආචරියො හොතු. සියා ඛො පන තෙ, නිග්‍රොධ, එවමස්ස – ‘උද්දෙසා නො චාවෙතුකාමො සමණො ගොතමො එවමාහා’ති. න ඛො පනෙතං, නිග්‍රොධ, එවං දට්ඨබ්බං. යො එව වො උද්දෙසො සො එව වො උද්දෙසො හොතු. සියා ඛො පන තෙ, නිග්‍රොධ, එවමස්ස – ‘ආජීවා නො චාවෙතුකාමො සමණො ගොතමො එවමාහා’ති. න ඛො පනෙතං, නිග්‍රොධ, එවං දට්ඨබ්බං. යො එව වො ආජීවො, සො එව වො ආජීවො හොතු. සියා ඛො පන තෙ, නිග්‍රොධ, එවමස්ස – ‘යෙ නො ධම්මා අකුසලා අකුසලසඞ්ඛාතා සාචරියකානං, තෙසු පතිට්ඨාපෙතුකාමො සමණො ගොතමො එවමාහා’ති. න ඛො පනෙතං, නිග්‍රොධ, එවං දට්ඨබ්බං. අකුසලා චෙව වො තෙ ධම්මා [වොධම්මා (ක.), තෙ ධම්මා (ස්‍යා.)] හොන්තු අකුසලසඞ්ඛාතා ච සාචරියකානං. සියා ඛො පන තෙ, නිග්‍රොධ, එවමස්ස – ‘යෙ නො ධම්මා කුසලා කුසලසඞ්ඛාතා සාචරියකානං, තෙහි විවෙචෙතුකාමො සමණො ගොතමො එවමාහා’ති. න ඛො පනෙතං, නිග්‍රොධ, එවං දට්ඨබ්බං. කුසලා චෙව වො තෙ ධම්මා හොන්තු කුසලසඞ්ඛාතා ච සාචරියකානං. ඉති ඛ්වාහං, නිග්‍රොධ, නෙව අන්තෙවාසිකම්‍යතා එවං වදාමි, නපි උද්දෙසා චාවෙතුකාමො එවං වදාමි, නපි ආජීවා චාවෙතුකාමො එවං වදාමි, නපි යෙ වො ධම්මා [නපි යෙ ඛො ධම්මා (සී.), නපි යෙ තෙ ධම්මා (ස්‍යා.), නපි යෙ ච වො ධම්මා (ක.)] අකුසලා අකුසලසඞ්ඛාතා සාචරියකානං, තෙසු පතිට්ඨාපෙතුකාමො එවං වදාමි, නපි යෙ වො ධම්මා [නපි යෙ ඛො ධම්මා (සී.), නපි යෙ තෙ ධම්මා (ස්‍යා.), නපි යෙ ච වො ධම්මා (ක.)] කුසලා කුසලසඞ්ඛාතා සාචරියකානං, තෙහි විවෙචෙතුකාමො එවං වදාමි. සන්ති ච ඛො, නිග්‍රොධ, අකුසලා ධම්මා අප්පහීනා සංකිලෙසිකා පොනොබ්භවිකා [පොනොභවිකා (ක.)] සදරා [සද්දරා (පී. ක.), සදරථා (ස්‍යා. ක.)] දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා, යෙසාහං පහානාය ධම්මං දෙසෙමි. යථාපටිපන්නානං වො සංකිලෙසිකා ධම්මා පහීයිස්සන්ති, වොදානීයා ධම්මා

අභිවඩ්ඪිස්සන්ති, පඤ්ඤාපාරිපූරිං වෙපුල්ලත්තඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සථා''ති.

79. එවං වුත්තෙ, තෙ පරිබ්බාජකා තුණ්හීභූතා මඞ්කුභූතා පත්තක්ඛන්ධා අධොමුඛා පජ්ඣායන්තා අප්පටිභානා නිසීදිංසු යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තා. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ''සබ්බෙ පිමෙ මොඝපුරිසා ඵුට්ඨා පාපිමතා. යත්‍ර හි නාම එකස්සපි න එවං භවිස්සති – 'හන්ද මයං අඤ්ඤාණත්ථම්පි සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං චරාම, කිං කරිස්සති සත්තාහො'''ති? අථ ඛො භගවා උදුම්බරිකාය පරිබ්බාජකාරාමෙ සීහනාදං නදිත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ පච්චුපට්ඨාසි [පච්චුට්ඨාසි (සී.ස්‍යා. පී.)]. සන්ධානො පන ගහපති තාවදෙව රාජගහං පාවිසීති.

උදුම්බරිකසුත්තං නිට්ඨිතං දුතියං.

3. චක්කවත්තිසුත්තං

අත්තදීපසරණතා

80. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා මගධෙසු විහරති මාතුලායං. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''භික්ඛවො''ති. ''භද්දන්තෙ''ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ''අත්තදීපා, භික්ඛවෙ, විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා. කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී...පෙ.... චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො.

''ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, න ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං [ආරමණං (?)]. කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති.

දළ්හනෙමිචක්කවත්තිරාජා

81. ''භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, රාජා දළ්හනෙමි නාම අහොසි චක්කවත්තී [චක්කවත්ති (ස්‍යා. පී.)] ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්ත රතනානි අහෙසුං සෙය්‍යථිදං – චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා අහෙසුං සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන [ධම්මෙන සමෙන (ස්‍යා. ක.)] අභිවිජිය අජ්ඣාවසි.

82. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා දළ්හනෙමි බහුන්නං වස්සානං බහුන්නං වස්සසතානං බහුන්නං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – 'යදා ත්වං, අම්භො පුරිස, පස්සෙය්‍යාසි දිබ්බං චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුතං, අථ මෙ ආරොචෙය්‍යාසී'ති. 'එවං, දෙවා'ති ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො රඤ්ඤො දළ්හනෙමිස්ස පච්චස්සොසි. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො බහුන්නං වස්සානං බහුන්නං වස්සසතානං බහුන්නං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන දිබ්බං චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුතං, දිස්වාන යෙන රාජා දළ්හනෙමි තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රාජානං දළ්හනෙමිං එතදවොච – 'යග්ඝෙ, දෙව, ජානෙය්‍යාසි, දිබ්බං තෙ චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුත'න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා

දළ්හනෙමි ජෙට්ඨපුත්තං කුමාරං ආමන්තාපෙත්වා [ආමන්තෙත්වා (සයා. ක.)] එතදවොච – ‘දිබ්බං කිර මෙ, තාත කුමාර, චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුතං. සුතං ඛො පන මෙතං – යස්ස රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස දිබ්බං චක්කරතනං ඔසක්කති ඨානා චවති, න දානි තෙන රඤ්ඤා චිරං ජීවිතබ්බං හොතීති. භුත්තා ඛො පන මෙ මානුසකා කාමා, සමයො දානි මෙ දිබ්බෙ කාමෙ පරියෙසිතුං. එහි ත්වං, තාත කුමාර, ඉමං සමුද්දපරියන්තං පථවිං පටිපජ්ජ. අහං පන කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාමී’ති.

83. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා දළ්හනෙමි ජෙට්ඨපුත්තං කුමාරං සාධුකං රජ්ජෙ සමනුසාසිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි. සත්තාහපබ්බජිතෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, රාජිසිම්හි දිබ්බං චක්කරතනං අන්තරධායි.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො පුරිසො යෙන රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො [මුද්ධාවසිත්තො (සී. සයා. පී.) එවමුපරිපි] තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රාජානං ඛත්තියං මුද්ධාභිසිත්තං එතදවොච – ‘යග්ඝෙ, දෙව, ජානෙය්‍යාසි, දිබ්බං චක්කරතනං අන්තරහිත’න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො දිබ්බෙ චක්කරතනෙ අන්තරහිතෙ අනත්තමනො අහොසි, අනත්තමනතඤ්ච පටිසංවෙදෙසි. සො යෙන රාජිසි තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රාජිසිං එතදවොච – ‘යග්ඝෙ, දෙව, ජානෙය්‍යාසි, දිබ්බං චක්කරතනං අන්තරහිත’න්ති. එවං වුත්තෙ, භික්ඛවෙ, රාජිසි රාජානං ඛත්තියං මුද්ධාභිසිත්තං එතදවොච – ‘මා ඛො ත්වං, තාත, දිබ්බෙ චක්කරතනෙ අන්තරහිතෙ අනත්තමනො අහොසි, මා අනත්තමනතඤ්ච පටිසංවෙදෙසි, න හි තෙ, තාත, දිබ්බං චක්කරතනං පෙත්තිකං දායජ්ජං. ඉඞ්ඝ ත්වං, තාත, අරියෙ චක්කවත්තිවත්තෙ වත්තාහි. ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං තෙ අරියෙ චක්කවත්තිවත්තෙ වත්තමානස්ස තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ සීසංන්හාතස්ස [සීසං නහාතස්ස (සී. පී.), සීසන්හාතස්ස (සයා.)] උපොසථිකස්ස උපරිපාසාදවරගතස්ස දිබ්බං චක්කරතනං පාතුභවිස්සති සහස්සාරං සනෙමිකං සනාභිකං සබ්බාකාරපරිපූර’න්ති.

චක්කවත්තිඅරියවත්තං

84. ‘‘‘කතමං පන තං, දෙව, අරියං චක්කවත්තිවත්ත’න්ති? ‘තෙන හි ත්වං, තාත, ධම්මංයෙව නිස්සාය ධම්මං සක්කරොන්තො ධම්මං ගරුං කරොන්තො [ගරුකරොන්තො (සී. සයා. පී.)] ධම්මං මානෙන්තො ධම්මං පූජෙන්තො ධම්මං අපචායමානො ධම්මද්ධජො ධම්මකෙතු ධම්මාධිපතෙය්‍යො ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං සංවිදහස්සු අන්තොජනස්මිං බලකායස්මිං ඛත්තියෙසු අනුයන්තෙසු [අනුයුත්තෙසු (සී. පී.)] බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙසු නෙගමජානපදෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු මිගපක්ඛීසු. මා ච තෙ, තාත, විජිතෙ අධම්මකාරො පවත්තිත්ථ. යෙ ච තෙ, තාත, විජිතෙ

අධනා අස්සු, තෙසඤ්ච ධනමනුප්පදෙය්‍යාසි [ධනමනුප්පදජ්ජෙය්‍යාසි (සී. ස්‍යා. පී.)]. යෙ ච තෙ, තාත, විජිතෙ සමණබ්‍රාහ්මණා මදප්පමාදා පටිවිරතා ඛන්තිසොරච්චෙ නිවිට්ඨා එකමත්තානං දමෙන්ති, එකමත්තානං සමෙන්ති, එකමත්තානං පරිනිබ්බාපෙන්ති, තෙ කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡෙය්‍යාසි පරිග්ගණ්හෙය්‍යාසි – ‘‘කිං, භන්තෙ, කුසලං, කිං අකුසලං, කිං සාවජ්ජං, කිං අනවජ්ජං, කිං සෙවිතබ්බං, කිං න සෙවිතබ්බං, කිං මෙ කරීයමානං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය අස්ස, කිං වා පන මෙ කරීයමානං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය අස්සා’’ති? තෙසං සුත්වා යං අකුසලං තං අභිනිවජ්ජෙය්‍යාසි, යං කුසලං තං සමාදාය වත්තෙය්‍යාසි. ඉදං ඛො, තාත, තං අරියං චක්කවත්තිවත්ත’න්ති.

චක්කරතනපාතුභාවො

85. ‘‘‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො රාජිසිස්ස පටිස්සුත්වා අරියෙ චක්කවත්තිවත්තෙ [අරියං චක්කවත්තිවත්තං (ක.)] වත්ති. තස්ස අරියෙ චක්කවත්තිවත්තෙ වත්තමානස්ස තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ සීසංන්හාතස්ස උපොසථිකස්ස උපරිපාසාදවරගතස්ස දිබ්බං චක්කරතනං පාතුරහොසි සහස්සාරං සනෙමිකං සනාභිකං සබ්බාකාරපරිපූරං. දිස්වාන රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස එතදහොසි – ‘සුතං ඛො පන මෙතං – යස්ස රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ සීසංන්හාතස්ස උපොසථිකස්ස උපරිපාසාදවරගතස්ස දිබ්බං චක්කරතනං පාතුභවති සහස්සාරං සනෙමිකං සනාභිකං සබ්බාකාරපරිපූරං, සො හොති රාජා චක්කවත්තී’ති. අස්සං නු ඛො අහං රාජා චක්කවත්තීති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා වාමෙන හත්ථෙන භිඞ්කාරං ගහෙත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන චක්කරතනං අබ්භුක්කිරි – ‘පවත්තතු භවං චක්කරතනං, අභිවිජිනාතු භවං චක්කරතන’න්ති.

‘‘අථ ඛො තං, භික්ඛවෙ, චක්කරතනං පුරත්ථිමං දිසං පවත්ති, අන්වදෙව රාජා චක්කවත්තී සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යස්මිං ඛො පන, භික්ඛවෙ, පදෙසෙ චක්කරතනං පතිට්ඨාසි, තත්ථ රාජා චක්කවත්තී වාසං උපගච්ඡි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, පුරත්ථිමාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රාජානං චක්කවත්තිං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘එහි ඛො, මහාරාජ, ස්වාගතං තෙ [සාගතං (සී. පී.)] මහාරාජ, සකං තෙ, මහාරාජ, අනුසාස, මහාරාජා’ති. රාජා චක්කවත්තී එවමාහ – ‘පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං නාදාතබ්බං, කාමෙසුමිච්ඡා න චරිතබ්බා, මුසා න භාසිතබ්බා, මජ්ජං න පාතබ්බං, යථාභුත්තඤ්ච භුඤ්ජථා’ති. යෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, පුරත්ථිමාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අනුයන්තා [අනුයුත්තා (සී. පී.)] අහෙසුං.

86. ‘‘අථ ඛො තං, භික්ඛවෙ, චක්කරතනං පුරත්ථිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා [අජ්ඣොගහෙත්වා (සී.ස්‍යා. පී.)] පච්චුත්තරිත්වා දක්ඛිණං දිසං පවත්ති…පෙ.… දක්ඛිණං සමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා පච්ඡිමං දිසං පවත්ති, අන්වදෙව රාජා චක්කවත්තී සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යස්මිං ඛො පන, භික්ඛවෙ, පදෙසෙ චක්කරතනං පතිට්ඨාසි, තත්ථ රාජා චක්කවත්තී වාසං උපගච්ඡි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, පච්ඡිමාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රාජානං චක්කවත්තිං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘එහි ඛො, මහාරාජ, ස්වාගතං තෙ, මහාරාජ, සකං තෙ, මහාරාජ, අනුසාස, මහාරාජා’ති. රාජා චක්කවත්තී එවමාහ – ‘පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං නාදාතබ්බං, කාමෙසුමිච්ඡා න චරිතබ්බා, මුසා න භාසිතබ්බා, මජ්ජං න පාතබ්බං, යථාභුත්තඤ්ච භුඤ්ජථා’ති. යෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, පච්ඡිමාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අනුයන්තා අහෙසුං.

87. ‘‘අථ ඛො තං, භික්ඛවෙ, චක්කරතනං පච්ඡිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා උත්තරං දිසං පවත්ති, අන්වදෙව රාජා චක්කවත්තී සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යස්මිං ඛො පන, භික්ඛවෙ, පදෙසෙ චක්කරතනං පතිට්ඨාසි, තත්ථ රාජා චක්කවත්තී වාසං උපගච්ඡි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, උත්තරාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රාජානං චක්කවත්තිං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘එහි ඛො, මහාරාජ, ස්වාගතං තෙ, මහාරාජ, සකං තෙ, මහාරාජ, අනුසාස, මහාරාජා’ති. රාජා චක්කවත්තී එවමාහ – ‘පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං නාදාතබ්බං, කාමෙසුමිච්ඡා න චරිතබ්බා, මුසා න භාසිතබ්බා, මජ්ජං න පාතබ්බං, යථාභුත්තඤ්ච භුඤ්ජථා’ති. යෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, උත්තරාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අනුයන්තා අහෙසුං.

‘‘අථ ඛො තං, භික්ඛවෙ, චක්කරතනං සමුද්දපරියන්තං පථවිං අභිවිජිනිත්වා තමෙව රාජධානිං පච්චාගන්ත්වා රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අන්තෙපුරද්වාරෙ අත්ථකරණපමුඛෙ [අඩ්ඩකරණපමුඛෙ (ක.)] අක්ඛාහතං මඤ්ඤෙ අට්ඨාසි රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අන්තෙපුරං උපසොභයමානං.

දුතියාදිචක්කවත්තිකථා

88. ‘‘දුතියොපි ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී…පෙ.… තතියොපි ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී… චතුත්ථොපි ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී… පඤ්චමොපි ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී… ඡට්ඨොපි ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී… සත්තමොපි ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී බහුන්නං වස්සානං බහුන්නං වස්සසතානං බහුන්නං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘යදා ත්වං, අම්භො පුරිස, පස්සෙය්‍යාසි දිබ්බං චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුතං, අථ මෙ ආරොචෙය්‍යාසී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස පච්චස්සොසි. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො

බහුන්නං වස්සානං බහුන්නං වස්සසතානං බහුන්නං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන දිබ්බං චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුතං. දිස්වාන යෙන රාජා චක්කවත්ති තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රාජානං චක්කවත්තිං එතදවොච – ‘යග්ඝෙ, දෙව, ජානෙය්‍යාසි, දිබ්බං තෙ චක්කරතනං ඔසක්කිතං ඨානා චුත’න්ති?

89. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී ජෙට්ඨපුත්තං කුමාරං ආමන්තාපෙත්වා එතදවොච – ‘දිබ්බං කිර මෙ, තාත කුමාර, චක්කරතනං ඔසක්කිතං, ඨානා චුතං, සුතං ඛො පන මෙතං – යස්ස රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස දිබ්බං චක්කරතනං ඔසක්කති, ඨානා චවති, න දානි තෙන රඤ්ඤා චිරං ජීවිතබ්බං හොතීති. භුත්තා ඛො පන මෙ මානුසකා කාමා, සමයො දානි මෙ දිබ්බෙ කාමෙ පරියෙසිතුං, එහි ත්වං, තාත කුමාර, ඉමං සමුද්දපරියන්තං පථවිං පටිපජ්ජ. අහං පන කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාමී’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා චක්කවත්තී ජෙට්ඨපුත්තං කුමාරං සාධුකං රජ්ජෙ සමනුසාසිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි. සත්තාහපබ්බජිතෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, රාජිසිම්හි දිබ්බං චක්කරතනං අන්තරධායි.

90. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො පුරිසො යෙන රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රාජානං ඛත්තියං මුද්ධාභිසිත්තං එතදවොච – ‘යග්ඝෙ, දෙව, ජානෙය්‍යාසි, දිබ්බං චක්කරතනං අන්තරහිත’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො දිබ්බෙ චක්කරතනෙ අන්තරහිතෙ අනත්තමනො අහොසි. අනත්තමනතඤ්ච පටිසංවෙදෙසි; නො ච ඛො රාජිසිං උපසඞ්කමිත්වා අරියං චක්කවත්තිවත්තං පුච්ඡි. සො සමතෙනෙව සුදං ජනපදං පසාසති. තස්ස සමතෙන ජනපදං පසාසතො පුබ්බෙනාපරං ජනපදා න පබ්බන්ති, යථා තං පුබ්බකානං රාජූනං අරියෙ චක්කවත්තිවත්තෙ වත්තමානානං.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අමච්චා පාරිසජ්ජා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා මන්තස්සාජීවිනො සන්නිපතිත්වා රාජානං ඛත්තියං මුද්ධාභිසිත්තං එතදවොචුං – ‘න ඛො තෙ, දෙව, සමතෙන (සුදං) ජනපදං පසාසතො පුබ්බෙනාපරං ජනපදා පබ්බන්ති, යථා තං පුබ්බකානං රාජූනං අරියෙ චක්කවත්තිවත්තෙ වත්තමානානං. සංවිජ්ජන්ති ඛො තෙ, දෙව, විජිතෙ අමච්චා පාරිසජ්ජා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා මන්තස්සාජීවිනො මයඤ්චෙව අඤ්ඤෙ ච [අඤ්ඤෙ ච පණ්ඩිතෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡෙය්‍යාසි (ක.)] යෙ මයං අරියං චක්කවත්තිවත්තං ධාරෙම. ඉඞ්ඝ ත්වං, දෙව, අම්හෙ අරියං චක්කවත්තිවත්තං පුච්ඡ. තස්ස තෙ මයං අරියං චක්කවත්තිවත්තං පුට්ඨා බ්‍යාකරිස්සාමා’ති.

ආයුවණ්ණාදිපරියානිකථා

91. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො අමච්චෙ පාරිසජ්ජෙ ගණකමහාමත්තෙ අනීකට්ඨෙ දොවාරිකෙ මන්තස්සාජීවිනො සන්නිපාතෙත්වා අරියං චක්කවත්තිවත්තං පුච්ඡි. තස්ස තෙ අරියං චක්කවත්තිවත්තං පුට්ඨා බ්‍යාකරිංසු. තෙසං සුත්වා ධම්මිකඤ්හි ඛො රක්ඛාවරණගුත්තිං සංවිදහි, නො ච ඛො අධනානං ධනමනුප්පදාසි. අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලමගමාසි. දාලිද්දියෙ වෙපුල්ලං ගතෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියි. තමෙනං අග්ගහෙසුං. ගහෙත්වා රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස දස්සෙසුං – 'අයං, දෙව, පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී'ති. එවං වුත්තෙ, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තං පුරිසං එතදවොච – 'සච්චං කිර ත්වං, අම්භො පුරිස, පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී'ති [ආදියසීති (ස්‍යා.)]? 'සච්චං, දෙවා'ති. 'කිං කාරණා'ති? 'න හි, දෙව, ජීවාමී'ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තස්ස පුරිසස්ස ධනමනුප්පදාසි – 'ඉමිනා ත්වං, අම්භො පුරිස, ධනෙන අත්තනා ච ජීවාහි, මාතාපිතරො ච පොසෙහි, පුත්තදාරඤ්ච පොසෙහි, කම්මන්තෙ ච පයොජෙහි, සමණබ්‍රාහ්මණෙසු [සමණෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු (බහූසු)] උද්ධග්ගිකං දක්ඛිණං පතිට්ඨාපෙහි සොවග්ගිකං සුඛවිපාකං සග්ගසංවත්තනික'න්ති. 'එවං, දෙවා'ති ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස පච්චස්සොසි.

''අඤ්ඤතරොපි ඛො, භික්ඛවෙ, පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියි. තමෙනං අග්ගහෙසුං. ගහෙත්වා රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස දස්සෙසුං – 'අයං, දෙව, පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී'ති. එවං වුත්තෙ, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තං පුරිසං එතදවොච – 'සච්චං කිර ත්වං, අම්භො පුරිස, පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී'ති? 'සච්චං, දෙවා'ති. 'කිං කාරණා'ති? 'න හි, දෙව, ජීවාමී'ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තස්ස පුරිසස්ස ධනමනුප්පදාසි – 'ඉමිනා ත්වං, අම්භො පුරිස, ධනෙන අත්තනා ච ජීවාහි, මාතාපිතරො ච පොසෙහි, පුත්තදාරඤ්ච පොසෙහි, කම්මන්තෙ ච පයොජෙහි, සමණබ්‍රාහ්මණෙසු උද්ධග්ගිකං දක්ඛිණං පතිට්ඨාපෙහි සොවග්ගිකං සුඛවිපාකං සග්ගසංවත්තනික'න්ති. 'එවං, දෙවා'ති ඛො, භික්ඛවෙ, සො පුරිසො රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස පච්චස්සොසි.

92. ''අස්සොසුං ඛො, භික්ඛවෙ, මනුස්සා – 'යෙ කිර, භො, පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියන්ති, තෙසං රාජා ධනමනුප්පදෙතී'ති. සුත්වාන තෙසං එතදහොසි – 'යංනූන මයම්පි පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියෙය්‍යාමා'ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියි. තමෙනං අග්ගහෙසුං. ගහෙත්වා

රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස දස්සෙසුං – ‘අයං, දෙව, පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී’ති. එවං වුත්තෙ, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තං පුරිසං එතදවොච – ‘සච්චං කිර ත්වං, අම්භො පුරිස, පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී’ති? ‘සච්චං, දෙවා’ති. ‘කිං කාරණා’ති? ‘න හි, දෙව, ජීවාමී’ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස එතදහොසි – ‘සචෙ ඛො අහං යො යො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියිස්සති, තස්ස තස්ස ධනමනුප්පදස්සාමි, එවමිදං අදින්නාදානං පවඩ්ඪිස්සති. යංනූනාහං ඉමං පුරිසං සුනිසෙධං නිසෙධෙය්‍යං, මූලඝච්චං [මූලඝච්ඡං (ස්‍යා.), මූලඡෙජ්ජං (ක.)] කරෙය්‍යං, සීසමස්ස ඡින්දෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො පුරිසෙ ආණාපෙසි – ‘තෙන හි, භණෙ, ඉමං පුරිසං දළ්හාය රජ්ජුයා පච්ඡාබාහං [පච්ඡාබාහුං (ස්‍යා.)] ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ඛුරමුණ්ඩං කරිත්වා ඛරස්සරෙන පණවෙන රථිකාය රථිකං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං පරිනෙත්වා දක්ඛිණෙන ද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණතො නගරස්ස සුනිසෙධං නිසෙධෙථ, මූලඝච්චං කරොථ, සීසමස්ස ඡින්දථා’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, තෙ පුරිසා රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස පටිස්සුත්වා තං පුරිසං දළ්හාය රජ්ජුයා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ඛුරමුණ්ඩං කරිත්වා ඛරස්සරෙන පණවෙන රථිකාය රථිකං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං පරිනෙත්වා දක්ඛිණෙන ද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණතො නගරස්ස සුනිසෙධං නිසෙධෙසුං, මූලඝච්චං අකංසු, සීසමස්ස ඡින්දිංසු.

93. ‘‘අස්සොසුං ඛො, භික්ඛවෙ, මනුස්සා – ‘යෙ කිර, භො, පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියන්ති, තෙ රාජා සුනිසෙධං නිසෙධෙති, මූලඝච්චං කරොති, සීසානි තෙසං ඡින්දතී’ති. සුත්වාන තෙසං එතදහොසි – ‘යංනූන මයම්පි තිණ්හානි සත්ථානි කාරාපෙස්සාම [කාරාපෙය්‍යාම (ස්‍යා. පී.) කාරාපෙය්‍යාමාති (ක. සී.)], තිණ්හානි සත්ථානි කාරාපෙත්වා යෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියිස්සාම, තෙ සුනිසෙධං නිසෙධෙස්සාම, මූලඝච්චං කරිස්සාම, සීසානි තෙසං ඡින්දිස්සාමා’ති. තෙ තිණ්හානි සත්ථානි කාරාපෙසුං, තිණ්හානි සත්ථානි කාරාපෙත්වා ගාමඝාතම්පි උපක්කමිංසු කාතුං, නිගමඝාතම්පි උපක්කමිංසු කාතුං, නගරඝාතම්පි උපක්කමිංසු කාතුං, පන්ථදුහනම්පි [පන්ථදූහනංපි (සී. ස්‍යා. පී.)] උපක්කමිංසු කාතුං. යෙසං තෙ අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියන්ති, තෙ සුනිසෙධං නිසෙධෙන්ති, මූලඝච්චං කරොන්ති, සීසානි තෙසං ඡින්දන්ති.

94. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලමගමාසි, දාලිද්දියෙ වෙපුල්ලං ගතෙ අදින්නාදානං වෙපුල්ලමගමාසි, අදින්නාදානෙ වෙපුල්ලං ගතෙ සත්ථං වෙපුල්ලමගමාසි, සත්ථෙ වෙපුල්ලං ගතෙ පාණාතිපාතො වෙපුල්ලමගමාසි, පාණාතිපාතෙ වෙපුල්ලං ගතෙ තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං

අසීතිවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං චත්තාරීසවස්සසහස්සායුකා පුත්තා අහෙසුං.

‘‘චත්තාරීසවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු අඤ්ඤතරො පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියි. තමෙනං අග්ගහෙසුං. ගහෙත්වා රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස දස්සෙසුං – ‘අයං, දෙව, පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී’ති. එවං වුත්තෙ, භික්ඛවෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො තං පුරිසං එතදවොච – ‘සච්චං කිර ත්වං, අම්භො පුරිස, පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී’ති? ‘න හි, දෙවා’ති සම්පජානමුසා අභාසි.

95. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලමගමාසි. දාලිද්දියෙ වෙපුල්ලං ගතෙ අදින්නාදානං වෙපුල්ලමගමාසි, අදින්නාදානෙ වෙපුල්ලං ගතෙ සත්ථං වෙපුල්ලමගමාසි. සත්ථෙ වෙපුල්ලං ගතෙ පාණාතිපාතො වෙපුල්ලමගමාසි, පාණාතිපාතෙ වෙපුල්ලං ගතෙ මුසාවාදො වෙපුල්ලමගමාසි, මුසාවාදෙ වෙපුල්ලං ගතෙ තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං චත්තාරීසවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං වීසතිවස්සසහස්සායුකා පුත්තා අහෙසුං.

‘‘වීසතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු අඤ්ඤතරො පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියි. තමෙනං අඤ්ඤතරො පුරිසො රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාභිසිත්තස්ස ආරොචෙසි – ‘ඉත්ථන්නාමො, දෙව, පුරිසො පරෙසං අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියී’ති පෙසුඤ්ඤමකාසි.

96. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලමගමාසි. දාලිද්දියෙ වෙපුල්ලං ගතෙ අදින්නාදානං වෙපුල්ලමගමාසි, අදින්නාදානෙ වෙපුල්ලං ගතෙ සත්ථං වෙපුල්ලමගමාසි, සත්ථෙ වෙපුල්ලං ගතෙ පාණාතිපාතො වෙපුල්ලමගමාසි, පාණාතිපාතෙ වෙපුල්ලං ගතෙ මුසාවාදො වෙපුල්ලමගමාසි, මුසාවාදෙ වෙපුල්ලං ගතෙ පිසුණා වාචා වෙපුල්ලමගමාසි, පිසුණාය වාචාය වෙපුල්ලං ගතාය තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං වීසතිවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං දසවස්සසහස්සායුකා පුත්තා අහෙසුං.

‘‘දසවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු එකිදං සත්තා වණ්ණවන්තො හොන්ති, එකිදං සත්තා දුබ්බණ්ණා. තත්ථ යෙ තෙ සත්තා දුබ්බණ්ණා, තෙ වණ්ණවන්තෙ සත්තෙ අභිජ්ඣායන්තා පරෙසං දාරෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජිංසු.

97. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලමගමාසි. දාලිද්දියෙ වෙපුල්ලං ගතෙ...පෙ.... කාමෙසුමිච්ඡාචාරො වෙපුල්ලමගමාසි, කාමෙසුමිච්ඡාචාරෙ වෙපුල්ලං ගතෙ තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං දසවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං පඤ්චවස්සසහස්සායුකා පුත්තා අහෙසුං.

98. ‘‘පඤ්චවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු ද්වෙ ධම්මා වෙපුල්ලමගමංසු – ඵරුසාවාචා සම්ඵප්පලාපො ච. ද්වීසු ධම්මෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං පඤ්චවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං අප්පෙකච්චෙ අඩ්ඪතෙය්‍යවස්සසහස්සායුකා, අප්පෙකච්චෙ ද්වෙවස්සසහස්සායුකා පුත්තා අහෙසුං.

99. ‘‘අඩ්ඪතෙය්‍යවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදා වෙපුල්ලමගමංසු. අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං අඩ්ඪතෙය්‍යවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං වස්සසහස්සායුකා පුත්තා අහෙසුං.

100. ‘‘වස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු මිච්ඡාදිට්ඨි වෙපුල්ලමගමාසි. මිච්ඡාදිට්ඨියා වෙපුල්ලං ගතාය තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං වස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං පඤ්චවස්සසතායුකා පුත්තා අහෙසුං.

101. ‘‘පඤ්චවස්සසතායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු තයො ධම්මා වෙපුල්ලමගමංසු. අධම්මරාගො විසමලොභො මිච්ඡාධම්මො. තීසු ධම්මෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං පඤ්චවස්සසතායුකානං මනුස්සානං අප්පෙකච්චෙ අඩ්ඪතෙය්‍යවස්සසතායුකා, අප්පෙකච්චෙ ද්වෙවස්සසතායුකා පුත්තා අහෙසුං.

‘‘අඩ්ඪතෙය්‍යවස්සසතායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු ඉමෙ ධම්මා වෙපුල්ලමගමංසු. අමත්තෙය්‍යතා අපෙත්තෙය්‍යතා අසාමඤ්ඤතා අබ්‍රහ්මඤ්ඤතා න කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිතා.

102. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලමගමාසි. දාලිද්දියෙ වෙපුල්ලං ගතෙ අදින්නාදානං වෙපුල්ලමගමාසි. අදින්නාදානෙ වෙපුල්ලං ගතෙ සත්ථං වෙපුල්ලමගමාසි. සත්ථෙ වෙපුල්ලං ගතෙ පාණාතිපාතො වෙපුල්ලමගමාසි. පාණාතිපාතෙ වෙපුල්ලං ගතෙ මුසාවාදො වෙපුල්ලමගමාසි. මුසාවාදෙ වෙපුල්ලං ගතෙ පිසුණා වාචා වෙපුල්ලමගමාසි. පිසුණාය වාචාය වෙපුල්ලං ගතාය කාමෙසුමිච්ඡාචාරො වෙපුල්ලමගමාසි. කාමෙසුමිච්ඡාචාරෙ වෙපුල්ලං ගතෙ ද්වෙ ධම්මා වෙපුල්ලමගමංසු, ඵරුසා වාචා සම්ඵප්පලාපො ච. ද්වීසු ධම්මෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදා වෙපුල්ලමගමංසු. අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු මිච්ඡාදිට්ඨි වෙපුල්ලමගමාසි. මිච්ඡාදිට්ඨියා වෙපුල්ලං ගතාය තයො ධම්මා වෙපුල්ලමගමංසු, අධම්මරාගො විසමලොභො මිච්ඡාධම්මො. තීසු ධම්මෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු ඉමෙ ධම්මා වෙපුල්ලමගමංසු, අමත්තෙය්‍යතා අපෙත්තෙය්‍යතා අසාමඤ්ඤතා අබ්‍රහ්මඤ්ඤතා න කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු වෙපුල්ලං ගතෙසු තෙසං සත්තානං ආයුපි පරිහායි, වණ්ණොපි පරිහායි. තෙසං ආයුනාපි පරිහායමානානං වණ්ණෙනපි පරිහායමානානං අඩ්ඪතෙය්‍යවස්සසතායුකානං මනුස්සානං වස්සසතායුකා පුත්තා අහෙසුං.

දසවස්සායුකසමයො

103. ‘‘භවිස්සති, භික්ඛවෙ, සො සමයො, යං ඉමෙසං මනුස්සානං දසවස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති. දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු පඤ්චවස්සිකා [පඤ්චමාසිකා (ක. සී.)] කුමාරිකා අලංපතෙය්‍යා භවිස්සන්ති. දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු ඉමානි රසානි අන්තරධායිස්සන්ති, සෙය්‍යථිදං, සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිතං ලොණං. දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු කුද්‍රූසකො අග්ගං භොජනානං [අග්ගභොජනං (ස්‍යා.)] භවිස්සති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, එතරහි සාලිමංසොදනො අග්ගං භොජනානං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, දසවස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු කුද්‍රූසකො අග්ගං භොජනානං භවිස්සති.

‘‘දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු දස කුසලකම්මපථා සබ්බෙන සබ්බං අන්තරධායිස්සන්ති, දස අකුසලකම්මපථා අතිබ්‍යාදිප්පිස්සන්ති [අතිවිය දිප්පිස්සන්ති (ස්‍යා. පී.), අතිව්‍යාදිප්පිස්සන්ති (සී.)]. දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු කුසලන්තිපි න භවිස්සති, කුතො පන කුසලස්ස කාරකො. දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු යෙ තෙ භවිස්සන්ති අමත්තෙය්‍යා අපෙත්තෙය්‍යා අසාමඤ්ඤා අබ්‍රහ්මඤ්ඤා න කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො, තෙ පුජ්ජා ච භවිස්සන්ති පාසංසා ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, එතරහි මත්තෙය්‍යා පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා බ්‍රහ්මඤ්ඤා කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො පුජ්ජා ච පාසංසා ච; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, දසවස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු යෙ තෙ භවිස්සන්ති අමත්තෙය්‍යා

අපෙත්තෙය්‍යා අසාමඤ්ඤා අබ්‍රහ්මඤ්ඤා න කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො, තෙ පුජ්ජා ච භවිස්සන්ති පාසංසා ච.

‘‘දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු න භවිස්සති මාතාති වා මාතුච්ඡාති වා මාතුලානීති වා ආචරියභරියාති වා ගරූනං දාරාති වා. සම්භෙදං ලොකො ගමිස්සති යථා අජෙළකා කුක්කුටසූකරා සොණසිඞ්ගාලා [සොණසිගාලා (සී. පී.)].

‘‘දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු තෙසං සත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි තිබ්බො ආඝාතො පච්චුපට්ඨිතො භවිස්සති තිබ්බො බ්‍යාපාදො තිබ්බො මනොපදොසො තිබ්බං වධකචිත්තං. මාතුපි පුත්තම්හි පුත්තස්සපි මාතරි; පිතුපි පුත්තම්හි පුත්තස්සපි පිතරි; භාතුපි භගිනියා භගිනියාපි භාතරි තිබ්බො ආඝාතො පච්චුපට්ඨිතො භවිස්සති තිබ්බො බ්‍යාපාදො තිබ්බො මනොපදොසො තිබ්බං වධකචිත්තං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මාගවිකස්ස මිගං දිස්වා තිබ්බො ආඝාතො පච්චුපට්ඨිතො හොති තිබ්බො බ්‍යාපාදො තිබ්බො මනොපදොසො තිබ්බං වධකචිත්තං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, දසවස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු තෙසං සත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි තිබ්බො ආඝාතො පච්චුපට්ඨිතො භවිස්සති තිබ්බො බ්‍යාපාදො තිබ්බො මනොපදොසො තිබ්බං වධකචිත්තං. මාතුපි පුත්තම්හි පුත්තස්සපි මාතරි; පිතුපි පුත්තම්හි පුත්තස්සපි පිතරි; භාතුපි භගිනියා භගිනියාපි භාතරි තිබ්බො ආඝාතො පච්චුපට්ඨිතො භවිස්සති තිබ්බො බ්‍යාපාදො තිබ්බො මනොපදොසො තිබ්බං වධකචිත්තං.

104. ‘‘දසවස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු සත්තාහං සත්ථන්තරකප්පො භවිස්සති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි මිගසඤ්ඤං පටිලභිස්සන්ති. තෙසං තිණ්හානි සත්ථානි හත්ථෙසු පාතුභවිස්සන්ති. තෙ තිණ්හෙන සත්ථෙන ‘එස මිගො එස මිගො’ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපෙස්සන්ති.

‘‘අථ ඛො තෙසං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එකච්චානං එවං භවිස්සති – ‘මා ච මයං කඤ්චි [කිඤ්චි (ක.)], මා ච අම්හෙ කොචි, යංනූන මයං තිණගහනං වා වනගහනං වා රුක්ඛගහනං වා නදීවිදුග්ගං වා පබ්බතවිසමං වා පවිසිත්වා වනමූලඵලාහාරා යාපෙය්‍යාමා’ති. තෙ තිණගහනං වා වනගහනං වා රුක්ඛගහනං වා නදීවිදුග්ගං වා පබ්බතවිසමං වා [තෙ තිණගහනං වනගහනං රුක්ඛගහනං නදීවිදුග්ගං පබ්බතවිසමං (සී. පී.)] පවිසිත්වා සත්තාහං වනමූලඵලාහාරා යාපෙස්සන්ති. තෙ තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙන තිණගහනා වනගහනා රුක්ඛගහනා නදීවිදුග්ගා පබ්බතවිසමා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඞ්ගිත්වා සභාගායිස්සන්ති සමස්සාසිස්සන්ති – ‘දිට්ඨා, භො, සත්තා ජීවසි, දිට්ඨා, භො, සත්තා ජීවසී’ති.

ආයුවණ්ණාදිවඩ්ඪනකථා

105. ''අථ ඛො තෙසං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං භවිස්සති – 'මයං ඛො අකුසලානං ධම්මානං සමාදානහෙතු එවරූපං ආයතං ඤාතික්ඛයං පත්තා. යංනූන මයං කුසලං කරෙය්‍යාම. කිං කුසලං කරෙය්‍යාම? යංනූන මයං පාණාතිපාතා විරමෙය්‍යාම, ඉදං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තෙය්‍යාමා'ති. තෙ පාණාතිපාතා විරමිස්සන්ති, ඉදං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තිස්සන්ති. තෙ කුසලානං ධම්මානං සමාදානහෙතු ආයුනාපි වඩ්ඪිස්සන්ති, වණ්ණෙනපි වඩ්ඪිස්සන්ති. තෙසං ආයුනාපි වඩ්ඪමානානං වණ්ණෙනපි වඩ්ඪමානානං දසවස්සායුකානං මනුස්සානං වීසතිවස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති.

''අථ ඛො තෙසං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං භවිස්සති – 'මයං ඛො කුසලානං ධම්මානං සමාදානහෙතු ආයුනාපි වඩ්ඪාම, වණ්ණෙනපි වඩ්ඪාම. යංනූන මයං භිය්‍යොසොමත්තාය කුසලං කරෙය්‍යාම. කිං කුසලං කරෙය්‍යාම? යංනූන මයං අදින්නාදානා විරමෙය්‍යාම... කාමෙසුමිච්ඡාචාරා විරමෙය්‍යාම... මුසාවාදා විරමෙය්‍යාම... පිසුණාය වාචාය විරමෙය්‍යාම... ඵරුසාය වාචාය විරමෙය්‍යාම... සම්ඵප්පලාපා විරමෙය්‍යාම... අභිජ්ඣං පජහෙය්‍යාම... බ්‍යාපාදං පජහෙය්‍යාම... මිච්ඡාදිට්ඨිං පජහෙය්‍යාම... තයො ධම්මෙ පජහෙය්‍යාම – අධම්මරාගං විසමලොභං මිච්ඡාධම්මං... යංනූන මයං මත්තෙය්‍යා අස්සාම පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා බ්‍රහ්මඤ්ඤා කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො, ඉදං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තෙය්‍යාමා'ති. තෙ මත්තෙය්‍යා භවිස්සන්ති පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා බ්‍රහ්මඤ්ඤා කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො, ඉදං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තිස්සන්ති.

''තෙ කුසලානං ධම්මානං සමාදානහෙතු ආයුනාපි වඩ්ඪිස්සන්ති, වණ්ණෙනපි වඩ්ඪිස්සන්ති. තෙසං ආයුනාපි වඩ්ඪමානානං වණ්ණෙනපි වඩ්ඪමානානං වීසතිවස්සායුකානං මනුස්සානං චත්තාරීසවස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... චත්තාරීසවස්සායුකානං මනුස්සානං අසීතිවස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... අසීතිවස්සායුකානං මනුස්සානං සට්ඨිවස්සසතායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... සට්ඨිවස්සසතායුකානං මනුස්සානං වීසතිතිවස්සසතායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... වීසතිතිවස්සසතායුකානං මනුස්සානං චත්තාරීසඡබ්බස්සසතායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති. චත්තාරීසඡබ්බස්සසතායුකානං මනුස්සානං ද්වෙවස්සසහස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... ද්වෙවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං චත්තාරිවස්සසහස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... චත්තාරිවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං අට්ඨවස්සසහස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... අට්ඨවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං වීසතිවස්සසහස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... වීසතිවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං චත්තාරීසවස්සසහස්සායුකා පුත්තා භවිස්සන්ති... චත්තාරීසවස්සසහස්සායුකානං මනුස්සානං අසීතිවස්සසහස්සායුකා පුත්තා

භවිස්සන්ති... අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු පඤ්චවස්සසතිකා කුමාරිකා අලංපතෙය්‍යා භවිස්සන්ති.

සඞ්ඛරාජඋප්පත්ති

106. ‘‘අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු තයො ආබාධා භවිස්සන්ති, ඉච්ඡා, අනසනං, ජරා. අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු අයං ජම්බුදීපො ඉද්ධො චෙව භවිස්සති ඵීතො ච, කුක්කුටසම්පාතිකා ගාමනිගමරාජධානියො [ගාමනිගමජනපදා රාජධානියො (ක.)]. අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු අයං ජම්බුදීපො අවීචි මඤ්ඤෙ ඵුටො භවිස්සති මනුස්සෙහි, සෙය්‍යථාපි නළවනං වා සරවනං [සාරවනං (ස්‍යා.)] වා. අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු අයං බාරාණසී කෙතුමතී නාම රාජධානී භවිස්සති ඉද්ධා චෙව ඵීතා ච බහුජනා ච ආකිණ්ණමනුස්සා ච සුභික්ඛා ච. අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ චතුරාසීතිනගරසහස්සානි භවිස්සන්ති කෙතුමතීරාජධානීපමුඛානි. අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු කෙතුමතියා රාජධානියා සඞ්ඛො නාම රාජා උප්පජ්ජිස්සති චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්ත රතනානි භවිස්සන්ති, සෙය්‍යථිදං, චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවිස්සන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන අභිවිජිය අජ්ඣාවසිස්සති.

මෙත්තෙය්‍යබුද්ධුප්පාදො

107. ‘‘අසීතිවස්සසහස්සායුකෙසු, භික්ඛවෙ, මනුස්සෙසු මෙත්තෙය්‍යො නාම භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා. සෙය්‍යථාපාහමෙතරහි ලොකෙ උප්පන්නො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා. සො ඉමං ලොකං සදෙවකං සමාරකං සබ්‍රහ්මකං සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙස්සති, සෙය්‍යථාපාහමෙතරහි ඉමං ලොකං සදෙවකං සමාරකං සබ්‍රහ්මකං සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙමි. සො ධම්මං දෙසෙස්සති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙස්සති; සෙය්‍යථාපාහමෙතරහි ධම්මං දෙසෙමි ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙමි. සො

අනෙකසහස්සං [අනෙකසතසහස්සං (ක.)] භික්ඛුසංඝං පරිහරිස්සති, සෙය්‍යථාපාහමෙතරහි අනෙකසතං භික්ඛුසංඝං පරිහරාමි.

108. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛො නාම රාජා යො සො යූපො රඤ්ඤා මහාපනාදෙන කාරාපිතො. තං යූපං උස්සාපෙත්වා අජ්ඣාවසිත්වා තං දත්වා විස්සජ්ජිත්වා සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං දානං දත්වා මෙත්තෙය්‍යස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සති. සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති.

109. ‘‘අත්තදීපා, භික්ඛවෙ, විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී…පෙ…. චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො.

භික්ඛුනොආයුවණ්ණාදිවඩ්ඪනකථා

110. ‘‘ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරන්තා සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ ආයුනාපි වඩ්ඪිස්සථ, වණ්ණෙනපි වඩ්ඪිස්සථ, සුඛෙනපි වඩ්ඪිස්සථ, භොගෙනපි වඩ්ඪිස්සථ, බලෙනපි වඩ්ඪිස්සථ.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ආයුස්මිං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. සො ඉමෙසං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ආයුස්මිං.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො වණ්ණස්මිං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො,

අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො වණ්ණස්මිං.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සුඛස්මිං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා…පෙ…. දුතියං ඣානං…පෙ…. තතියං ඣානං…පෙ…. චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො, සුඛස්මිං.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භොගස්මිං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති තථා දුතියං. තථා තතියං. තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. කරුණාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. මුදිතාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති. තථා දුතියං. තථා තතියං. තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භොගස්මිං.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො බලස්මිං? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො බලස්මිං.

‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකබලම්පි සමනුපස්සාමි යං එවං දුප්පසහං, යථයිදං, භික්ඛවෙ, මාරබලං. කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී’’ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

චක්කවත්තිසුත්තං නිට්ඨිතං තතියං.

4. අග්ගඤ්ඤසුත්තං

වාසෙට්ඨභාරද්වාජා

111. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන වාසෙට්ඨභාරද්වාජා භික්ඛූසු පරිවසන්ති භික්ඛුභාවං ආකඞ්ඛමානා. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො පාසාදා ඔරොහිත්වා පාසාදපච්ඡායායං [පාසාදච්ඡායායං (ක.)] අබ්භොකාසෙ චඞ්කමති.

112. අද්දසා ඛො වාසෙට්ඨො භගවන්තං සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතං පාසාදා ඔරොහිත්වා පාසාදපච්ඡායායං අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තං. දිස්වාන භාරද්වාජං ආමන්තෙසි – ''අයං, ආවුසො භාරද්වාජ, භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො පාසාදා ඔරොහිත්වා පාසාදපච්ඡායායං අබ්භොකාසෙ චඞ්කමති. ආයාමාවුසො භාරද්වාජ, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිස්සාම; අප්පෙව නාම ලභෙය්‍යාම භගවතො සන්තිකා [සම්මුඛා (ස්‍යා. ක.)] ධම්මිං කථං සවනාය''ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො භාරද්වාජො වාසෙට්ඨස්ස පච්චස්සොසි.

113. අථ ඛො වාසෙට්ඨභාරද්වාජා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා භගවන්තං චඞ්කමන්තං අනුචඞ්කමිංසු. අථ ඛො භගවා වාසෙට්ඨං ආමන්තෙසි – ''තුම්හෙ ඛ්වත්ථ, වාසෙට්ඨ, බ්‍රාහ්මණජච්චා බ්‍රාහ්මණකුලීනා බ්‍රාහ්මණකුලා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා, කච්චි වො, වාසෙට්ඨ, බ්‍රාහ්මණා න අක්කොසන්ති න පරිභාසන්තී''ති? ''තග්ඝ නො, භන්තෙ, බ්‍රාහ්මණා අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති අත්තරූපාය පරිභාසාය පරිපුණ්ණාය, නො අපරිපුණ්ණායා''ති. ''යථා කථං පන වො, වාසෙට්ඨ, බ්‍රාහ්මණා අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති අත්තරූපාය පරිභාසාය පරිපුණ්ණාය, නො අපරිපුණ්ණායා''ති? ''බ්‍රාහ්මණා, භන්තෙ, එවමාහංසු – 'බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො, හීනා අඤ්ඤෙ වණ්ණා [හීනො අඤ්ඤො වණ්ණො (සී. පී. ම. නි. 2 මධුරසුත්ත)]. බ්‍රාහ්මණොව සුක්කො වණ්ණො, කණ්හා අඤ්ඤෙ වණ්ණා [කණ්හො අඤ්ඤො වණ්ණො (සී. පී. ම. නි. 2 මධුරසුත්ත)]. බ්‍රාහ්මණාව සුජ්ඣන්ති, නො අබ්‍රාහ්මණා. බ්‍රාහ්මණාව [බ්‍රාහ්මණා (ස්‍යා.)] බ්‍රහ්මුනො පුත්තා ඔරසා මුඛතො ජාතා බ්‍රහ්මජා බ්‍රහ්මනිම්මිතා බ්‍රහ්මදායාදා. තෙ තුම්හෙ සෙට්ඨං වණ්ණං හිත්වා හීනමත්ථ වණ්ණං අජ්ඣුපගතා, යදිදං මුණ්ඩකෙ සමණකෙ ඉබ්භෙ කණ්හෙ බන්ධුපාදාපච්චෙ. තයිදං න සාධු, තයිදං නප්පතිරූපං, යං තුම්හෙ සෙට්ඨං වණ්ණං හිත්වා හීනමත්ථ වණ්ණං අජ්ඣුපගතා යදිදං මුණ්ඩකෙ සමණකෙ ඉබ්භෙ කණ්හෙ බන්ධුපාදාපච්චෙ'ති. එවං ඛො නො, භන්තෙ, බ්‍රාහ්මණා අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති අත්තරූපාය පරිභාසාය පරිපුණ්ණාය, නො අපරිපුණ්ණායා''ති.

114. ‘‘තග්ඝ වො, වාසෙට්ඨ, බ්‍රාහ්මණා පොරාණං අස්සරන්තා එවමාහංසු – ‘බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො, හීනා අඤ්ඤෙ වණ්ණා; බ්‍රාහ්මණොව සුක්කො වණ්ණො, කණ්හා අඤ්ඤෙ වණ්ණා; බ්‍රාහ්මණාව සුජ්ඣන්ති, නො අබ්‍රාහ්මණා; බ්‍රාහ්මණාව බ්‍රහ්මුනො පුත්තා ඔරසා මුඛතො ජාතා බ්‍රහ්මජා බ්‍රහ්මනිම්මිතා බ්‍රහ්මදායාදා’ති. දිස්සන්ති ඛො පන, වාසෙට්ඨ, බ්‍රාහ්මණානං බ්‍රාහ්මණියො උතුනියොපි ගබ්භිනියොපි විජායමානාපි පායමානාපි. තෙ ච බ්‍රාහ්මණා යොනිජාව සමානා එවමාහංසු – ‘බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො, හීනා අඤ්ඤෙ වණ්ණා; බ්‍රාහ්මණොව සුක්කො වණ්ණො, කණ්හා අඤ්ඤෙ වණ්ණා; බ්‍රාහ්මණාව සුජ්ඣන්ති, නො අබ්‍රාහ්මණා; බ්‍රාහ්මණාව බ්‍රහ්මුනො පුත්තා ඔරසා මුඛතො ජාතා බ්‍රහ්මජා බ්‍රහ්මනිම්මිතා බ්‍රහ්මදායාදා’ති. තෙ [තෙ ච (සයා. ක.)] බ්‍රහ්මානඤ්චෙව අබ්භාචික්ඛන්ති, මුසා ච භාසන්ති, බහුඤ්ච අපුඤ්ඤං පසවන්ති.

චතුවණ්ණසුද්ධි

115. ‘‘චත්තාරොමෙ, වාසෙට්ඨ, වණ්ණා – ඛත්තියා, බ්‍රාහ්මණා, වෙස්සා, සුද්දා. ඛත්තියොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, ඉධෙකච්චො පාණාතිපාතී හොති අදින්නාදායී කාමෙසුමිච්ඡාචාරී මුසාවාදී පිසුණවාචො ඵරුසවාචො සම්ඵප්පලාපී අභිජ්ඣාලු බ්‍යාපන්නචිත්තො මිච්ඡාදිට්ඨී. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, යෙමෙ ධම්මා අකුසලා අකුසලසඞ්ඛාතා සාවජ්ජා සාවජ්ජසඞ්ඛාතා අසෙවිතබ්බා අසෙවිතබ්බසඞ්ඛාතා නඅලමරියා නඅලමරියසඞ්ඛාතා කණ්හා කණ්හවිපාකා විඤ්ඤුගරහිතා, ඛත්තියෙපි තෙ [ඛො වාසෙට්ඨ (ක.)] ඉධෙකච්චෙ සන්දිස්සන්ති. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ…පෙ…. වෙස්සොපි ඛො, වාසෙට්ඨ…පෙ…. සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, ඉධෙකච්චො පාණාතිපාතී හොති අදින්නාදායී කාමෙසුමිච්ඡාචාරී මුසාවාදී පිසුණවාචො ඵරුසවාචො සම්ඵප්පලාපී අභිජ්ඣාලු බ්‍යාපන්නචිත්තො මිච්ඡාදිට්ඨී. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, යෙමෙ ධම්මා අකුසලා අකුසලසඞ්ඛාතා…පෙ…. කණ්හා කණ්හවිපාකා විඤ්ඤුගරහිතා; සුද්දෙපි තෙ ඉධෙකච්චෙ සන්දිස්සන්ති.

‘‘ඛත්තියොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, ඉධෙකච්චො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති, අදින්නාදානා පටිවිරතො, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතො, මුසාවාදා පටිවිරතො, පිසුණාය වාචාය පටිවිරතො, ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො, සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතො, අනභිජ්ඣාලු අබ්‍යාපන්නචිත්තො, සම්මාදිට්ඨී. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, යෙමෙ ධම්මා කුසලා කුසලසඞ්ඛාතා අනවජ්ජා අනවජ්ජසඞ්ඛාතා සෙවිතබ්බා සෙවිතබ්බසඞ්ඛාතා අලමරියා අලමරියසඞ්ඛාතා සුක්කා සුක්කවිපාකා විඤ්ඤුප්පසත්ථා, ඛත්තියෙපි තෙ ඉධෙකච්චෙ සන්දිස්සන්ති. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ…පෙ…. වෙස්සොපි ඛො, වාසෙට්ඨ…පෙ…. සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, ඉධෙකච්චො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති…පෙ…. අනභිජ්ඣාලු, අබ්‍යාපන්නචිත්තො, සම්මාදිට්ඨී. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, යෙමෙ ධම්මා කුසලා කුසලසඞ්ඛාතා අනවජ්ජා අනවජ්ජසඞ්ඛාතා සෙවිතබ්බා සෙවිතබ්බසඞ්ඛාතා අලමරියා

අලමරියසඞ්ඛාතා සුක්කා සුක්කවිපාකා විඤ්ඤුප්පසත්ථා; සුද්දෙපි තෙ ඉධෙකච්චෙ සන්දිස්සන්ති.

116. ''ඉමෙසු ඛො, වාසෙට්ඨ, චතූසු වණ්ණෙසු එවං උභයවොකිණ්ණෙසු වත්තමානෙසු කණ්හසුක්කෙසු ධම්මෙසු විඤ්ඤුගරහිතෙසු චෙව විඤ්ඤුප්පසත්ථෙසු ච යදෙත්ථ බ්‍රාහ්මණා එවමාහංසු – 'බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො, හීනා අඤ්ඤෙ වණ්ණා; බ්‍රාහ්මණොව සුක්කො වණ්ණො, කණ්හා අඤ්ඤෙ වණ්ණා; බ්‍රාහ්මණාව සුජ්ඣන්ති, නො අබ්‍රාහ්මණා; බ්‍රාහ්මණාව බ්‍රහ්මුනො පුත්තා ඔරසා මුඛතො ජාතා බ්‍රහ්මජා බ්‍රහ්මනිම්මිතා බ්‍රහ්මදායාදා'ති. තං තෙසං විඤ්ඤූ නානුජානන්ති. තං කිස්ස හෙතු? ඉමෙසඤ්හි, වාසෙට්ඨ, චතුන්නං වණ්ණානං යො හොති භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤාවිමුත්තො, සො නෙසං අග්ගමක්ඛායති ධම්මෙනෙව, නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨ, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං, දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

117. ''තදමිනාපෙතං, වාසෙට්ඨ, පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ධම්මොව සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං, දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

''ජානාති ඛො [ඛො පන (ක.)], වාසෙට්ඨ, රාජා පසෙනදි කොසලො – 'සමණො ගොතමො අනන්තරා [අනුත්තරො (බහූසු)] සක්‍යකුලා පබ්බජිතො'ති. සක්‍යා ඛො පන, වාසෙට්ඨ, රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස කොසලස්ස අනුයුත්තා [අනන්තරා අනුයන්තා (ස්‍යා.), අනන්තරා අනුයුත්තා (ක.)] භවන්ති. කරොන්ති ඛො, වාසෙට්ඨ, සක්‍යා රඤ්ඤෙ පසෙනදිම්හි කොසලෙ නිපච්චකාරං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, යං කරොන්ති සක්‍යා රඤ්ඤෙ පසෙනදිම්හි කොසලෙ නිපච්චකාරං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං, කරොති තං රාජා පසෙනදි කොසලො තථාගතෙ නිපච්චකාරං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං, න නං [නනු (බහූසු)] 'සුජාතො සමණො ගොතමො, දුජ්ජාතොහමස්මි. බලවා සමණො ගොතමො, දුබ්බලොහමස්මි. පාසාදිකො සමණො ගොතමො, දුබ්බණ්ණොහමස්මි. මහෙසක්ඛො සමණො ගොතමො, අප්පෙසක්ඛොහමස්මී'ති. අථ ඛො නං ධම්මංයෙව සක්කරොන්තො ධම්මං ගරුං කරොන්තො ධම්මං මානෙන්තො ධම්මං පූජෙන්තො ධම්මං අපචායමානො එවං රාජා පසෙනදි කොසලො තථාගතෙ නිපච්චකාරං කරොති, අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං. ඉමිනාපි ඛො එතං, වාසෙට්ඨ, පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ධම්මොව සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං, දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

118. ''තුම්හෙ ඛ්වත්ථ, වාසෙට්ඨ, නානාජච්චා නානානාමා නානාගොත්තා නානාකුලා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා. 'කෙ තුම්හෙ'ති – පුට්ඨා සමානා 'සමණා සක්‍යපුත්තියාම්හා'ති – පටිජානාථ. යස්ස ඛො

පනස්ස, වාසෙට්ඨ, තථාගතෙ සද්ධා නිවිට්ඨා මූලජාතා පතිට්ඨිතා දළ්හා අසංහාරියා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං, තස්සෙතං කල්ලං වචනාය – 'භගවතොම්හි පුත්තො ඔරසො මුඛතො ජාතො ධම්මජො ධම්මනිම්මිතො ධම්මදායාදො'ති. තං කිස්ස හෙතු? තථාගතස්ස හෙතං, වාසෙට්ඨ, අධිවචනං 'ධම්මකායො' ඉතිපි, 'බ්‍රහ්මකායො' ඉතිපි, 'ධම්මභූතො' ඉතිපි, 'බ්‍රහ්මභූතො' ඉතිපි.

119. ''හොති ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සමයො යං කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන අයං ලොකො සංවට්ටති. සංවට්ටමානෙ ලොකෙ යෙභුය්‍යෙන සත්තා ආභස්සරසංවත්තනිකා හොන්ති. තෙ තත්ථ හොන්ති මනොමයා පීතිභක්ඛා සයංපභා අන්තලික්ඛචරා සුභට්ඨායිනො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨන්ති.

''හොති ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සමයො යං කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන අයං ලොකො විවට්ටති. විවට්ටමානෙ ලොකෙ යෙභුය්‍යෙන සත්තා ආභස්සරකායා චවිත්වා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡන්ති. තෙධ හොන්ති මනොමයා පීතිභක්ඛා සයංපභා අන්තලික්ඛචරා සුභට්ඨායිනො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨන්ති.

රසපථවිපාතුභාවො

120. ''එකොදකීභූතං ඛො පන, වාසෙට්ඨ, තෙන සමයෙන හොති අන්ධකාරො අන්ධකාරතිමිසා. න චන්දිමසූරියා පඤ්ඤායන්ති, න නක්ඛත්තානි තාරකරූපානි පඤ්ඤායන්ති, න රත්තින්දිවා පඤ්ඤායන්ති, න මාසඩ්ඪමාසා පඤ්ඤායන්ති, න උතුසංවච්ඡරා පඤ්ඤායන්ති, න ඉත්ථිපුමා පඤ්ඤායන්ති, සත්තා සත්තාත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති. අථ ඛො තෙසං, වාසෙට්ඨ, සත්තානං කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන රසපථවී උදකස්මිං සමතනි [සමතානි (බහූසු)]; සෙය්‍යථාපි නාම පයසො තත්තස්ස [පයතත්තස්ස (ස්‍යා.)] නිබ්බායමානස්ස උපරි සන්තානකං හොති, එවමෙව පාතුරහොසි. සා අහොසි වණ්ණසම්පන්නා ගන්ධසම්පන්නා රසසම්පන්නා, සෙය්‍යථාපි නාම සම්පන්නං වා සප්පි සම්පන්නං වා නවනීතං එවංවණ්ණා අහොසි. සෙය්‍යථාපි නාම ඛුද්දමධුං [ඛුද්දං මධුං (ක. සී.)] අනෙළකං [අනෙලකං (සී. පී.)], එවමස්සාදා අහොසි. අථ ඛො, වාසෙට්ඨ, අඤ්ඤතරො සත්තො ලොලජාතිකො – 'අම්භො, කිමෙවිදං භවිස්සතී'ති රසපථවිං අඞ්ගුලියා සායි. තස්ස රසපථවිං අඞ්ගුලියා සායතො අච්ඡාදෙසි, තණ්හා චස්ස ඔක්කමි. අඤ්ඤෙපි ඛො, වාසෙට්ඨ, සත්තා තස්ස සත්තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානා රසපථවිං අඞ්ගුලියා සායිංසු. තෙසං රසපථවිං අඞ්ගුලියා සායතං අච්ඡාදෙසි, තණ්හා ච තෙසං ඔක්කමි.

චන්දිමසූරියාදිපාතුභාවො

121. ''අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා රසපථවිං හත්ථෙහි ආලුප්පකාරකං උපක්කමිංසු පරිභුඤ්ජිතුං. යතො ඛො තෙ [යතො ඛො (සී.

ස්‍යා. පී.)], වාසෙට්ඨ, සත්තා රසපථවිං හත්ථෙහි ආලුප්පකාරකං උපක්කමිංසු පරිභුඤ්ජිතුං. අථ තෙසං සත්තානං සයංපභා අන්තරධායි. සයංපභාය අන්තරහිතාය චන්දිමසූරියා පාතුරහෙසුං. චන්දිමසූරියෙසු පාතුභූතෙසු නක්ඛත්තානි තාරකරූපානි පාතුරහෙසුං. නක්ඛත්තෙසු තාරකරූපෙසු පාතුභූතෙසු රත්තින්දිවා පඤ්ඤායිංසු. රත්තින්දිවෙසු පඤ්ඤායමානෙසු මාසඩ්ඪමාසා පඤ්ඤායිංසු. මාසඩ්ඪමාසෙසු පඤ්ඤායමානෙසු උතුසංවච්ඡරා පඤ්ඤායිංසු. එත්තාවතා ඛො, වාසෙට්ඨ, අයං ලොකො පුන විවට්ටො හොති.

122. ‘‘අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා රසපථවිං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා [තබ්භක්ඛා (ස්‍යා.)] තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු. යථා යථා ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා රසපථවිං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු, තථා තථා තෙසං සත්තානං (රසපථවිං පරිභුඤ්ජන්තානං) [( ) සී. ස්‍යා. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි] ඛරත්තඤ්චෙව කායස්මිං ඔක්කමි, වණ්ණවෙවණ්ණතා [වණ්ණවෙවජ්ජතා (ටීකා)] ච පඤ්ඤායිත්ථ. එකිදං සත්තා වණ්ණවන්තො හොන්ති, එකිදං සත්තා දුබ්බණ්ණා. තත්ථ යෙ තෙ සත්තා වණ්ණවන්තො, තෙ දුබ්බණ්ණෙ සත්තෙ අතිමඤ්ඤන්ති – ‘මයමෙතෙහි වණ්ණවන්තතරා, අම්හෙහෙතෙ දුබ්බණ්ණතරා’ති. තෙසං වණ්ණාතිමානපච්චයා මානාතිමානජාතිකානං රසපථවී අන්තරධායි. රසාය පථවියා අන්තරහිතාය සන්නිපතිංසු. සන්නිපතිත්වා අනුත්ථුනිංසු – ‘අහො රසං, අහො රස’න්ති! තදෙතරහිපි මනුස්සා කඤ්චිදෙව සුරසං [සාධුරසං (සී. ස්‍යා. පී.)] ලභිත්වා එවමාහංසු – ‘අහො රසං, අහො රස’න්ති! තදෙව පොරාණං අග්ගඤ්ඤං අක්ඛරං අනුසරන්ති, න ත්වෙවස්ස අත්ථං ආජානන්ති.

භූමිපප්පටකපාතුභාවො

123. ‘‘අථ ඛො තෙසං, වාසෙට්ඨ, සත්තානං රසාය පථවියා අන්තරහිතාය භූමිපප්පටකො පාතුරහොසි. සෙය්‍යථාපි නාම අහිච්ඡත්තකො, එවමෙව පාතුරහොසි. සො අහොසි වණ්ණසම්පන්නො ගන්ධසම්පන්නො රසසම්පන්නො, සෙය්‍යථාපි නාම සම්පන්නං වා සප්පි සම්පන්නං වා නවනීතං එවංවණ්ණො අහොසි. සෙය්‍යථාපි නාම ඛුද්දමධුං අනෙළකං, එවමස්සාදො අහොසි.

‘‘අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා භූමිපප්පටකං උපක්කමිංසු පරිභුඤ්ජිතුං. තෙ තං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු. යථා යථා ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා භූමිපප්පටකං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු, තථා තථා තෙසං සත්තානං භියොසො මත්තාය ඛරත්තඤ්චෙව කායස්මිං ඔක්කමි, වණ්ණවෙවණ්ණතා ච පඤ්ඤායිත්ථ. එකිදං සත්තා වණ්ණවන්තො හොන්ති, එකිදං සත්තා දුබ්බණ්ණා. තත්ථ යෙ තෙ සත්තා වණ්ණවන්තො, තෙ දුබ්බණ්ණෙ සත්තෙ අතිමඤ්ඤන්ති – ‘මයමෙතෙහි වණ්ණවන්තතරා,

අම්හෙහෙතෙ දුබ්බණ්ණතරා’ති. තෙසං වණ්ණාතිමානපච්චයා මානාතිමානජාතිකානං භූමිපප්පටකො අන්තරධායි.

පදාලතාපාතුභාවො

124. ‘‘භූමිපප්පටකෙ අන්තරහිතෙ පදාලතා [සද්දාලතා (සී.)] පාතුරහොසි, සෙය්‍යථාපි නාම කලම්බුකා [කලම්බකා (ස්‍යා.)], එවමෙව පාතුරහොසි. සා අහොසි වණ්ණසම්පන්නා ගන්ධසම්පන්නා රසසම්පන්නා, සෙය්‍යථාපි නාම සම්පන්නං වා සප්පි සම්පන්නං වා නවනීතං එවංවණ්ණා අහොසි. සෙය්‍යථාපි නාම ඛුද්දමධුං අනෙළකං, එවමස්සාදා අහොසි.

‘‘අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා පදාලතං උපක්කමිංසු පරිභුඤ්ජිතුං. තෙ තං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු. යථා යථා ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා පදාලතං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු, තථා තථා තෙසං සත්තානං භිය්‍යොසොමත්තාය ඛරත්තඤ්චෙව කායස්මිං ඔක්කමි, වණ්ණවෙවණ්ණතා ච පඤ්ඤායිත්ථ. එකිදං සත්තා වණ්ණවන්තො හොන්ති, එකිදං සත්තා දුබ්බණ්ණා. තත්ථ යෙ තෙ සත්තා වණ්ණවන්තො, තෙ දුබ්බණ්ණෙ සත්තෙ අතිමඤ්ඤන්ති – ‘මයමෙතෙහි වණ්ණවන්තතරා, අම්හෙහෙතෙ දුබ්බණ්ණතරා’ති. තෙසං වණ්ණාතිමානපච්චයා මානාතිමානජාතිකානං පදාලතා අන්තරධායි.

‘‘පදාලතාය අන්තරහිතාය සන්නිපතිංසු. සන්නිපතිත්වා අනුත්ථුනිංසු – ‘අහු වත නො, අහායි වත නො පදාලතා’ති! තදෙතරහිපි මනුස්සා කෙනචි [කෙනචිදෙව (සී. ස්‍යා. පී.)] දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨා එවමාහංසු – ‘අහු වත නො, අහායි වත නො’ති! තදෙව පොරාණං අග්ගඤ්ඤං අක්ඛරං අනුසරන්ති, න ත්වෙවස්ස අත්ථං ආජානන්ති.

අකට්ඨපාකසාලිපාතුභාවො

125. ‘‘අථ ඛො තෙසං, වාසෙට්ඨ, සත්තානං පදාලතාය අන්තරහිතාය අකට්ඨපාකො සාලි පාතුරහොසි අකණො අථුසො සුද්ධො සුගන්ධො තණ්ඩුලප්ඵලො. යං තං සායං සායමාසාය ආහරන්ති, පාතො තං හොති පක්කං පටිවිරූළ්හං. යං තං පාතො පාතරාසාය ආහරන්ති, සායං තං හොති පක්කං පටිවිරූළ්හං; නාපදානං පඤ්ඤායති. අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා අකට්ඨපාකං සාලිං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු.

ඉත්ථිපුරිසලිඞ්ගපාතුභාවො

126. ‘‘යථා යථා ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා අකට්ඨපාකං සාලිං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨංසු, තථා තථා තෙසං සත්තානං භිය්‍යොසොමත්තාය ඛරත්තඤ්චෙව කායස්මිං ඔක්කමි, වණ්ණවෙවණ්ණතා ච පඤ්ඤායිත්ථ, ඉත්ථියා ච ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුරහොසි පුරිසස්ස ච පුරිසලිඞ්ගං. ඉත්ථී ච පුරිසං අතිවෙලං උපනිජ්ඣායති පුරිසො ච

ඉත්ථිං. තෙසං අතිවෙලං අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිජ්ඣායතං සාරාගො උදපාදි, පරිළාහො කායස්මිං ඔක්කමි. තෙ පරිළාහපච්චයා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිංසු.

''යෙ ඛො පන තෙ, වාසෙට්ඨ, තෙන සමයෙන සත්තා පස්සන්ති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තෙ, අඤ්ඤෙ පංසුං ඛිපන්ති, අඤ්ඤෙ සෙට්ඨිං ඛිපන්ති, අඤ්ඤෙ ගොමයං ඛිපන්ති – 'නස්ස අසුචි [වසලි (ස්‍යා.), වසලී (ක.)], නස්ස අසුචී'ති. 'කථඤ්හි නාම සත්තො සත්තස්ස එවරූපං කරිස්සතී'ති! තදෙතරහිපි මනුස්සා එකච්චෙසු ජනපදෙසු වධුයා නිබ්බුය්හමානාය [නිවය්හමානාය, නිග්ගය්හමානාය (ක.)] අඤ්ඤෙ පංසුං ඛිපන්ති, අඤ්ඤෙ සෙට්ඨිං ඛිපන්ති, අඤ්ඤෙ ගොමයං ඛිපන්ති. තදෙව පොරාණං අග්ගඤ්ඤං අක්ඛරං අනුසරන්ති, න ත්වෙවස්ස අත්ථං ආජානන්ති.

මෙථුනධම්මසමාචාරො

127. ''අධම්මසම්මතං ඛො පන [අධම්මසම්මතං තං ඛො පන (ස්‍යා.), අධම්මසම්මතං ඛො පන තං (?)], වාසෙට්ඨ, තෙන සමයෙන හොති, තදෙතරහි ධම්මසම්මතං. යෙ ඛො පන, වාසෙට්ඨ, තෙන සමයෙන සත්තා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්ති, තෙ මාසම්පි ද්වෙමාසම්පි න ලභන්ති ගාමං වා නිගමං වා පවිසිතුං. යතො ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා තස්මිං අසද්ධම්මෙ අතිවෙලං පාතබ්‍යතං ආපජ්ජිංසු. අථ අගාරානි උපක්කමිංසු කාතුං තස්සෙව අසද්ධම්මස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං. අථ ඛො, වාසෙට්ඨ, අඤ්ඤතරස්ස සත්තස්ස අලසජාතිකස්ස එතදහොසි – 'අම්භො, කිමෙවාහං විහඤ්ඤාමි සාලිං ආහරන්තො සායං සායමාසාය පාතො පාතරාසාය! යංනූනාහං සාලිං ආහරෙය්‍යං සකිංදෙව [සකිංදෙව (ක.)] සායපාතරාසායා'ති!

''අථ ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සත්තො සාලිං ආහාසි සකිංදෙව සායපාතරාසාය. අථ ඛො, වාසෙට්ඨ, අඤ්ඤතරො සත්තො යෙන සො සත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං සත්තං එතදවොච – 'එහි, භො සත්ත, සාලාහාරං ගමිස්සාමා'ති. 'අලං, භො සත්ත, ආහතො [ආභතො (ස්‍යා.)] මෙ සාලි සකිංදෙව සායපාතරාසායා'ති. අථ ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සත්තො තස්ස සත්තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානො සාලිං ආහාසි සකිංදෙව ද්වීහාය. 'එවම්පි කිර, භො, සාධූ'ති.

''අථ ඛො, වාසෙට්ඨ, අඤ්ඤතරො සත්තො යෙන සො සත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං සත්තං එතදවොච – 'එහි, භො සත්ත, සාලාහාරං ගමිස්සාමා'ති. 'අලං, භො සත්ත, ආහතො මෙ සාලි සකිංදෙව ද්වීහායා'ති. අථ ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සත්තො තස්ස සත්තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානො සාලිං ආහාසි සකිංදෙව චතූහාය, 'එවම්පි කිර, භො, සාධූ'ති.

‘‘අථ ඛො, වාසෙට්ඨ, අඤ්ඤතරො සත්තො යෙන සො සත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං සත්තං එතදවොච – ‘එහි, භො සත්ත, සාලාහාරං ගමිස්සාමා’ති. ‘අලං, භො සත්ත, ආහතො මෙ සාලි සකිදෙව චතූහායා’ති. අථ ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සත්තො තස්ස සත්තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානො සාලිං ආහාසි සකිදෙව අට්ඨාහාය, ‘එවම්පි කිර, භො, සාධූ’ති.

‘‘යතො ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා සන්නිධිකාරකං සාලිං උපක්කමිංසු පරිභුඤ්ජිතුං. අථ කණොපි තණ්ඩුලං පරියොනන්ධි, ථුසොපි තණ්ඩුලං පරියොනන්ධි; ලූනම්පි නප්පටිවිරූළ්හං, අපදානං පඤ්ඤායිත්ථ, සණ්ඩසණ්ඩා සාලයො අට්ඨංසු.

සාලිවිභාගො

128. ‘‘අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා සන්නිපතිංසු, සන්නිපතිත්වා අනුත්ථුනිංසු – ‘පාපකා වත, භො, ධම්මා සත්තෙසු පාතුභූතා. මයඤ්හි පුබ්බෙ මනොමයා අහුම්හා පීතිභක්ඛා සයංපභා අන්තලික්ඛචරා සුභට්ඨායිනො, චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨම්හා. තෙසං නො අම්හාකං කදාචි කරහචි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන රසපථවී උදකස්මිං සමතනි. සා අහොසි වණ්ණසම්පන්නා ගන්ධසම්පන්නා රසසම්පන්නා. තෙ මයං රසපථවිං හත්ථෙහි ආලුප්පකාරකං උපක්කමිම්හ පරිභුඤ්ජිතුං, තෙසං නො රසපථවිං හත්ථෙහි ආලුප්පකාරකං උපක්කමතං පරිභුඤ්ජිතුං සයංපභා අන්තරධායි. සයංපභාය අන්තරහිතාය චන්දිමසූරියා පාතුරහෙසුං, චන්දිමසූරියෙසු පාතුභූතෙසු නක්ඛත්තානි තාරකරූපානි පාතුරහෙසුං, නක්ඛත්තෙසු තාරකරූපෙසු පාතුභූතෙසු රත්තින්දිවා පඤ්ඤායිංසු, රත්තින්දිවෙසු පඤ්ඤායමානෙසු මාසඩ්ඪමාසා පඤ්ඤායිංසු. මාසඩ්ඪමාසෙසු පඤ්ඤායමානෙසු උතුසංවච්ඡරා පඤ්ඤායිංසු. තෙ මයං රසපථවිං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨම්හා. තෙසං නො පාපකානංයෙව අකුසලානං ධම්මානං පාතුභාවා රසපථවී අන්තරධායි. රසපථවියා අන්තරහිතාය භූමිපප්පටකො පාතුරහොසි. සො අහොසි වණ්ණසම්පන්නො ගන්ධසම්පන්නො රසසම්පන්නො. තෙ මයං භූමිපප්පටකං උපක්කමිම්හ පරිභුඤ්ජිතුං. තෙ මයං තං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨම්හා. තෙසං නො පාපකානංයෙව අකුසලානං ධම්මානං පාතුභාවා භූමිපප්පටකො අන්තරධායි. භූමිපප්පටකෙ අන්තරහිතෙ පදාලතා පාතුරහොසි. සා අහොසි වණ්ණසම්පන්නා ගන්ධසම්පන්නා රසසම්පන්නා. තෙ මයං පදාලතං උපක්කමිම්හ පරිභුඤ්ජිතුං. තෙ මයං තං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨම්හා. තෙසං නො පාපකානංයෙව අකුසලානං ධම්මානං පාතුභාවා පදාලතා අන්තරධායි. පදාලතාය අන්තරහිතාය අකට්ඨපාකො සාලි පාතුරහොසි අකණො අථුසො සුද්ධො සුගන්ධො තණ්ඩුලප්ඵලො. යං තං සායං සායමාසාය ආහරාම, පාතො තං හොති පක්කං පටිවිරූළ්හං. යං තං පාතො පාතරාසාය ආහරාම, සායං තං හොති පක්කං පටිවිරූළ්හං. නාපදානං

පඤ්ඤායිත්ථ. තෙ මයං අකට්ඨපාකං සාලිං පරිභුඤ්ජන්තා තංභක්ඛා තදාහාරා චිරං දීඝමද්ධානං අට්ඨම්හා. තෙසං නො පාපකානංයෙව අකුසලානං ධම්මානං පාතුභාවා කණොපි තණ්ඩුලං පරියොනන්ධි, ථුසොපි තණ්ඩුලං පරියොනන්ධි, ලූනම්පි නප්පටිවිරූළ්හං, අපදානං පඤ්ඤායිත්ථ, සණ්ඩසණ්ඩා සාලයො ඨිතා. යංනූන මයං සාලිං විභජෙය්‍යාම, මරියාදං ඨපෙය්‍යාමා'ති! අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා සාලිං විභජිංසු, මරියාදං ඨපෙසුං.

129. ''අථ ඛො, වාසෙට්ඨ, අඤ්ඤතරො සත්තො ලොලජාතිකො සකං භාගං පරිරක්ඛන්තො අඤ්ඤතරං [අඤ්ඤස්ස (?)] භාගං අදින්නං ආදියිත්වා පරිභුඤ්ජි. තමෙනං අග්ගහෙසුං, ගහෙත්වා එතදවොචුං – 'පාපකං වත, භො සත්ත, කරොසි, යත්‍ර හි නාම සකං භාගං පරිරක්ඛන්තො අඤ්ඤතරං භාගං අදින්නං ආදියිත්වා පරිභුඤ්ජසි. මාස්සු, භො සත්ත, පුනපි එවරූපමකාසී'ති. 'එවං, භො'ති ඛො, වාසෙට්ඨ, සො සත්තො තෙසං සත්තානං පච්චස්සොසි. දුතියම්පි ඛො, වාසෙට්ඨ, සො සත්තො…පෙ.… තතියම්පි ඛො, වාසෙට්ඨ, සො සත්තො සකං භාගං පරිරක්ඛන්තො අඤ්ඤතරං භාගං අදින්නං ආදියිත්වා පරිභුඤ්ජි. තමෙනං අග්ගහෙසුං, ගහෙත්වා එතදවොචුං – 'පාපකං වත, භො සත්ත, කරොසි, යත්‍ර හි නාම සකං භාගං පරිරක්ඛන්තො අඤ්ඤතරං භාගං අදින්නං ආදියිත්වා පරිභුඤ්ජසි. මාස්සු, භො සත්ත, පුනපි එවරූපමකාසී'ති. අඤ්ඤෙ පාණිනා පහරිංසු, අඤ්ඤෙ ලෙඩ්ඩුනා පහරිංසු, අඤ්ඤෙ දණ්ඩෙන පහරිංසු. තදග්ගෙ ඛො, වාසෙට්ඨ, අදින්නාදානං පඤ්ඤායති, ගරහා පඤ්ඤායති, මුසාවාදො පඤ්ඤායති, දණ්ඩාදානං පඤ්ඤායති.

මහාසම්මතරාජා

130. ''අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා සන්නිපතිංසු, සන්නිපතිත්වා අනුත්ථුනිංසු – 'පාපකා වත භො ධම්මා සත්තෙසු පාතුභූතා, යත්‍ර හි නාම අදින්නාදානං පඤ්ඤායිස්සති, ගරහා පඤ්ඤායිස්සති, මුසාවාදො පඤ්ඤායිස්සති, දණ්ඩාදානං පඤ්ඤායිස්සති. යංනූන මයං එකං සත්තං සම්මන්නෙය්‍යාම, යො නො සම්මා ඛීයිතබ්බං ඛීයෙය්‍ය, සම්මා ගරහිතබ්බං ගරහෙය්‍ය, සම්මා පබ්බාජෙතබ්බං පබ්බාජෙය්‍ය. මයං පනස්ස සාලීනං භාගං අනුප්පදස්සාමා'ති.

''අථ ඛො තෙ, වාසෙට්ඨ, සත්තා යො නෙසං සත්තො අභිරූපතරො ච දස්සනීයතරො ච පාසාදිකතරො ච මහෙසක්ඛතරො ච තං සත්තං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොචුං – 'එහි, භො සත්ත, සම්මා ඛීයිතබ්බං ඛීය, සම්මා ගරහිතබ්බං ගරහ, සම්මා පබ්බාජෙතබ්බං පබ්බාජෙහි. මයං පන තෙ සාලීනං භාගං අනුප්පදස්සාමා'ති. 'එවං, භො'ති ඛො, වාසෙට්ඨ, සො සත්තො තෙසං සත්තානං පටිස්සුණිත්වා සම්මා ඛීයිතබ්බං ඛීයි, සම්මා ගරහිතබ්බං ගරහි, සම්මා පබ්බාජෙතබ්බං පබ්බාජෙසි. තෙ පනස්ස සාලීනං භාගං අනුප්පදංසු.

131. ‘‘මහාජනසම්මතොති ඛො, වාසෙට්ඨ, ‘මහාසම්මතො, මහාසම්මතො’ ත්වෙව පඨමං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. ඛෙත්තානං අධිපතීති ඛො, වාසෙට්ඨ, ‘ඛත්තියො, ඛත්තියො’ ත්වෙව දුතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. ධම්මෙන පරෙ රඤ්ජෙතීති ඛො, වාසෙට්ඨ, ‘රාජා, රාජා’ ත්වෙව තතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, එවමෙතස්ස ඛත්තියමණ්ඩලස්ස පොරාණෙන අග්ගඤ්ඤෙන අක්ඛරෙන අභිනිබ්බත්ති අහොසි තෙසංයෙව සත්තානං, අනඤ්ඤෙසං. සදිසානංයෙව, නො අසදිසානං. ධම්මෙනෙව, නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨ, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

බ්‍රාහ්මණමණ්ඩලං

132. ‘‘අථ ඛො තෙසං, වාසෙට්ඨ, සත්තානංයෙව [තෙසං යෙව ඛො වාසෙට්ඨ සත්තානං (සී. පී.)] එකච්චානං එතදහොසි – ‘පාපකා වත, භො, ධම්මා සත්තෙසු පාතුභූතා, යත්‍ර හි නාම අදින්නාදානං පඤ්ඤායිස්සති, ගරහා පඤ්ඤායිස්සති, මුසාවාදො පඤ්ඤායිස්සති, දණ්ඩාදානං පඤ්ඤායිස්සති, පබ්බාජනං පඤ්ඤායිස්සති. යංනූන මයං පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ වාහෙය්‍යාමා’ති. තෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ වාහෙසුං. පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ වාහෙන්තීති ඛො, වාසෙට්ඨ, ‘බ්‍රාහ්මණා, බ්‍රාහ්මණා’ ත්වෙව පඨමං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. තෙ අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටියො කරිත්වා පණ්ණකුටීසු ඣායන්ති වීතඞ්ගාරා වීතධූමා පන්නමුසලා සායං සායමාසාය පාතො පාතරාසාය ගාමනිගමරාජධානියො ඔසරන්ති ඝාසමෙසමානා [ඝාසමෙසනා (සී. ස්‍යා. පී.)]. තෙ ඝාසං පටිලභිත්වා පුනදෙව අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටීසු ඣායන්ති. තමෙනං මනුස්සා දිස්වා එවමාහංසු – ‘ඉමෙ ඛො, භො, සත්තා අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටියො කරිත්වා පණ්ණකුටීසු ඣායන්ති, වීතඞ්ගාරා වීතධූමා පන්නමුසලා සායං සායමාසාය පාතො පාතරාසාය ගාමනිගමරාජධානියො ඔසරන්ති ඝාසමෙසමානා. තෙ ඝාසං පටිලභිත්වා පුනදෙව අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටීසු ඣායන්තී’ති, ඣායන්තීති ඛො [පණ්ණකුටීසු ඣායන්ති ඣායන්තීති ඛො (සී. පී.), පණ්ණකුටීසු ඣායන්තීති ඛො (ක.)], වාසෙට්ඨ, ‘ඣායකා, ඣායකා’ ත්වෙව දුතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. තෙසංයෙව ඛො, වාසෙට්ඨ, සත්තානං එකච්චෙ සත්තා අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටීසු තං ඣානං අනභිසම්භුණමානා [අනභිසංභූනමානා (කත්ථචි)] ගාමසාමන්තං නිගමසාමන්තං ඔසරිත්වා ගන්ථෙ කරොන්තා අච්ඡන්ති. තමෙනං මනුස්සා දිස්වා එවමාහංසු – ‘ඉමෙ ඛො, භො, සත්තා අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටීසු තං ඣානං අනභිසම්භුණමානා ගාමසාමන්තං නිගමසාමන්තං ඔසරිත්වා ගන්ථෙ කරොන්තා අච්ඡන්ති, න දානිමෙ ඣායන්තී’ති. න දානිමෙ [න දානිමෙ ඣායන්ති න දානිමෙ (සී. පී. ක.)] ඣායන්තීති ඛො, වාසෙට්ඨ, ‘අජ්ඣායකා අජ්ඣායකා’ ත්වෙව තතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. හීනසම්මතං ඛො පන, වාසෙට්ඨ, තෙන සමයෙන හොති, තදෙතරහි සෙට්ඨසම්මතං. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, එවමෙතස්ස බ්‍රාහ්මණමණ්ඩලස්ස

පොරාණෙන අග්ගඤ්ඤෙන අක්ඛරෙන අභිනිබ්බත්ති අහොසි තෙසංයෙව සත්තානං, අනඤ්ඤෙසං සදිසානංයෙව නො අසදිසානං ධම්මෙනෙව, නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨ, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

වෙස්සමණ්ඩලං

133. ''තෙසංයෙව ඛො, වාසෙට්ඨ, සත්තානං එකච්චෙ සත්තා මෙථුනං ධම්මං සමාදාය විසුකම්මන්තෙ [විස්සුතකම්මන්තෙ (සී. පී.), විස්සුකම්මන්තෙ (ක. සී.), විසුං කම්මන්තෙ (ස්‍යා. ක.)] පයොජෙසුං. මෙථුනං ධම්මං සමාදාය විසුකම්මන්තෙ පයොජෙන්තීති ඛො, වාසෙට්ඨ, 'වෙස්සා, වෙස්සා' ත්වෙව අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, එවමෙතස්ස වෙස්සමණ්ඩලස්ස පොරාණෙන අග්ගඤ්ඤෙන අක්ඛරෙන අභිනිබ්බත්ති අහොසි තෙසඤ්ඤෙව සත්තානං අනඤ්ඤෙසං සදිසානංයෙව, නො අසදිසානං, ධම්මෙනෙව නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨ, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

සුද්දමණ්ඩලං

134. ''තෙසඤ්ඤෙව ඛො, වාසෙට්ඨ, සත්තානං යෙ තෙ සත්තා අවසෙසා තෙ ලුද්දාචාරා ඛුද්දාචාරා අහෙසුං. ලුද්දාචාරා ඛුද්දාචාරාති ඛො, වාසෙට්ඨ, 'සුද්දා, සුද්දා' ත්වෙව අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං. ඉති ඛො, වාසෙට්ඨ, එවමෙතස්ස සුද්දමණ්ඩලස්ස පොරාණෙන අග්ගඤ්ඤෙන අක්ඛරෙන අභිනිබ්බත්ති අහොසි තෙසංයෙව සත්තානං අනඤ්ඤෙසං, සදිසානංයෙව නො අසදිසානං, ධම්මෙනෙව, නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨ, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

135. ''අහු ඛො සො, වාසෙට්ඨ, සමයො, යං ඛත්තියොපි සකං ධම්මං ගරහමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති – 'සමණො භවිස්සාමී'ති. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ...පෙ.... වෙස්සොපි ඛො, වාසෙට්ඨ...පෙ.... සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, සකං ධම්මං ගරහමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති – 'සමණො භවිස්සාමී'ති. ඉමෙහි ඛො, වාසෙට්ඨ, චතූහි මණ්ඩලෙහි සමණමණ්ඩලස්ස අභිනිබ්බත්ති අහොසි, තෙසංයෙව සත්තානං අනඤ්ඤෙසං, සදිසානංයෙව නො අසදිසානං, ධම්මෙනෙව නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨ, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

දුච්චරිතාදිකථා

136. ''ඛත්තියොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා වාචාය දුච්චරිතං චරිත්වා මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිකො මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානො [ඉදං පදං සී. ඉපොත්ථකෙසු නත්ථි] මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං

විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ...පෙ.... වෙස්සොපි ඛො, වාසෙට්ඨ... සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ... සමණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා වාචාය දුච්චරිතං චරිත්වා මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිකො මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානො මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති.

‘‘ඛත්තියොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන සුචරිතං චරිත්වා වාචාය සුචරිතං චරිත්වා මනසා සුචරිතං චරිත්වා සම්මාදිට්ඨිකො සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානො [ඉදං පදං සී. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි] සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ...පෙ.... වෙස්සොපි ඛො, වාසෙට්ඨ... සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ... සමණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන සුචරිතං චරිත්වා වාචාය සුචරිතං චරිත්වා මනසා සුචරිතං චරිත්වා සම්මාදිට්ඨිකො සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානො සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති.

137. ‘‘ඛත්තියොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන ද්වයකාරී, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී, විමිස්සදිට්ඨිකො විමිස්සදිට්ඨිකම්මසමාදානො විමිස්සදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු [විමිස්සදිට්ඨිකො විමිස්සකම්මසමාදානො විමිස්සකම්මසමාදානහෙතු (ස්‍යා.), වීතිමිස්සදිට්ඨිකො වීතිමිස්සදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු (සී. පී.)] කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී හොති. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ ...පෙ.... වෙස්සොපි ඛො, වාසෙට්ඨ... සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ... සමණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන ද්වයකාරී, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී, විමිස්සදිට්ඨිකො විමිස්සදිට්ඨිකම්මසමාදානො විමිස්සදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී හොති.

බොධිපක්ඛියභාවනා

138. ‘‘ඛත්තියොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන සංවුතො වාචාය සංවුතො මනසා සංවුතො සත්තන්නං බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනමන්වාය දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරිනිබ්බායති [පරිනිබ්බාති (ක.)]. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ...පෙ.... වෙස්සොපි ඛො වාසෙට්ඨ... සුද්දොපි ඛො, වාසෙට්ඨ ... සමණොපි ඛො, වාසෙට්ඨ, කායෙන සංවුතො වාචාය සංවුතො මනසා සංවුතො සත්තන්නං බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනමන්වාය දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරිනිබ්බායති.

139. ‘‘ඉමෙසඤ්හි, වාසෙට්ඨ, චතුන්නං වණ්ණානං යො හොති භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො සො නෙසං

අග්ගමක්ඛායති ධම්මෙනෙව. නො අධම්මෙන. ධම්මො හි, වාසෙට්ඨා, සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච.

140. ‘‘බ්‍රහ්මුනා පෙසා, වාසෙට්ඨා, සනඞ්කුමාරෙන ගාථා භාසිතා –

‘ඛත්තියො සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං, යෙ ගොත්තපටිසාරිනො;
විජ්ජාචරණසම්පන්නො, සො සෙට්ඨො දෙවමානුසෙ’ති.

‘‘සා ඛො පනෙසා, වාසෙට්ඨා, බ්‍රහ්මුනා සනඞ්කුමාරෙන ගාථා සුගීතා, නො දුග්ගීතා. සුභාසිතා, නො දුබ්භාසිතා. අත්ථසංහිතා, නො අනත්ථසංහිතා. අනුමතා මයා. අහම්පි, වාසෙට්ඨා, එවං වදාමි –

‘ඛත්තියො සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං, යෙ ගොත්තපටිසාරිනො;
විජ්ජාචරණසම්පන්නො, සො සෙට්ඨො දෙවමානුසෙ’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා වාසෙට්ඨභාරද්වාජා භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

අග්ගඤ්ඤසුත්තං නිට්ඨිතං චතුත්ථං.

5. සම්පසාදනීයසුත්තං

සාරිපුත්තසීහනාදො

141. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා නාළන්දායං විහරති පාවාරිකම්බවනෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති, න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධිය’’න්ති.

142. ‘‘උළාරා ඛො තෙ අයං, සාරිපුත්ත, ආසභී වාචා භාසිතා, එකංසො ගහිතො, සීහනාදො නදිතො – ‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති; න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධිය’න්ති. කිං තෙ [කිං නු (සී. පී.), කිං නු ඛො තෙ (ස්‍යා.)], සාරිපුත්ත, යෙ තෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතා – ‘එවංසීලා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංධම්මා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංපඤ්ඤා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංවිහාරී තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘කිං පන තෙ [කිං පන (සී. පී.)], සාරිපුත්ත, යෙ තෙ භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතා, `එවංසීලා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති ඉතිපි, එවංධම්මා…පෙ…. එවංපඤ්ඤා… එවංවිහාරී… එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති ඉතිපී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘කිං පන තෙ [කිං පන (සී. පී.)], සාරිපුත්ත, අහං එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතො – ‘එවංසීලො භගවා ඉතිපි, එවංධම්මො…පෙ…. එවංපඤ්ඤො … එවංවිහාරී… එවංවිමුත්තො භගවා ඉතිපී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘එත්ථ ච හි තෙ, සාරිපුත්ත, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු චෙතොපරියඤාණං නත්ථි. අථ කිං චරහි තෙ අයං, සාරිපුත්ත, උළාරා ආසභී වාචා භාසිතා, එකංසො ගහිතො, සීහනාදො නදිතො – ‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති, න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධිය’’’න්ති?

143. ‘‘න ඛො මෙ [න ඛො පනෙතං (ස්‍යා. ක.)], භන්තෙ, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු

චෙතොපරියඤාණං අත්ථි. අපි ච, මෙ [මෙ භන්තෙ (සී. පී. ක.)] ධම්මන්වයො විදිතො. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, රඤ්ඤො පච්චන්තිමං නගරං දළ්හුද්ධාපං [දළ්හුද්දාපං (සී. පී. ක.)] දළ්හපාකාරතොරණං එකද්වාරං. තත්‍රස්ස දොවාරිකො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො මෙධාවී අඤ්ඤාතානං නිවාරෙතා, ඤාතානං පවෙසෙතා. සො තස්ස නගරස්ස සමන්තා අනුපරියායපථං අනුක්කමමානො න පස්සෙය්‍ය පාකාරසන්ධිං වා පාකාරවිවරං වා අන්තමසො බිළාරනික්ඛමනමත්තම්පි. තස්ස එවමස්ස – ‘යෙ ඛො කෙචි ඔළාරිකා පාණා ඉමං නගරං පවිසන්ති වා නික්ඛමන්ති වා, සබ්බෙ තෙ ඉමිනාව ද්වාරෙන පවිසන්ති වා නික්ඛමන්ති වා’ති. එවමෙව ඛො මෙ, භන්තෙ, ධම්මන්වයො විදිතො. යෙ තෙ, භන්තෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා, සත්ත සම්බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිංසු. යෙපි තෙ, භන්තෙ, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තා, සත්ත සම්බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිස්සන්ති. භගවාපි, භන්තෙ, එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො සත්ත සම්බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො.

144. ‘‘ඉධාහං, භන්තෙ, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිං ධම්මස්සවනාය. තස්ස මෙ, භන්තෙ, භගවා ධම්මං දෙසෙති උත්තරුත්තරං පණීතපණීතං කණ්හසුක්කසප්පටිභාගං. යථා යථා මෙ, භන්තෙ, භගවා ධම්මං දෙසෙසි උත්තරුත්තරං පණීතපණීතං කණ්හසුක්කසප්පටිභාගං, තථා තථාහං තස්මිං ධම්මෙ අභිඤ්ඤා ඉධෙකච්චං ධම්මං ධම්මෙසු නිට්ඨමගමං; සත්ථරි පසීදිං – ‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සාවකසඞ්ඝො’ති.

කුසලධම්මදෙසනා

145. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති කුසලෙසු ධම්මෙසු. තත්‍රිමෙ කුසලා ධම්මා සෙය්‍යථීදං, චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. ඉධ, භන්තෙ, භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, කුසලෙසු ධම්මෙසු. තං භගවා අසෙසමභිජානාති, තං භගවතො අසෙසමභිජානතො උත්තරි අභිඤ්ඤෙය්‍යං

පටුන

නත්ථි, යදභිජානං අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භියොභිඤ්ඤතරො අස්ස, යදිදං කුසලෙසු ධම්මෙසු.

ආයතනපණ්ණත්තිදෙසනා

146. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති ආයතනපණ්ණත්තීසු. ඡයිමානි, භන්තෙ, අජ්ඣත්තිකබාහිරානි ආයතනානි. චක්ඛුඤ්චෙව රූපා [රූපානි (ක.)] ච, සොතඤ්චෙව සද්දා ච, ඝානඤ්චෙව ගන්ධා ච, ජිව්හා චෙව රසා ච, කායො චෙව ඵොට්ඨබ්බා ච, මනො චෙව ධම්මා ච. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, ආයතනපණ්ණත්තීසු. තං භගවා අසෙසමභිජානාති, තං භගවතො අසෙසමභිජානතො උත්තරි අභිඤ්ඤෙය්‍යං නත්ථි, යදභිජානං අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භියොභිඤ්ඤතරො අස්ස යදිදං ආයතනපණ්ණත්තීසු.

ගබ්භාවක්කන්තිදෙසනා

147. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති ගබ්භාවක්කන්තීසු. චතස්සො ඉමා, භන්තෙ, ගබ්භාවක්කන්තියො. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති; අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති; අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති. අයං පඨමා ගබ්භාවක්කන්ති.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති; අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති; අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති. අයං දුතියා ගබ්භාවක්කන්ති.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති; සම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති; අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති. අයං තතියා ගබ්භාවක්කන්ති.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති; සම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති; සම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති. අයං චතුත්ථා ගබ්භාවක්කන්ති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, ගබ්භාවක්කන්තීසු.

ආදෙසනවිධාදෙසනා

148. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති ආදෙසනවිධාසු. චතස්සො ඉමා, භන්තෙ, ආදෙසනවිධා. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො නිමිත්තෙන ආදිසති – ‘එවම්පි තෙ මනො, ඉත්ථම්පි තෙ මනො, ඉතිපි තෙ චිත්ත’න්ති. සො බහුං චෙපි ආදිසති, තථෙව තං හොති, නො අඤ්ඤථා. අයං පඨමා ආදෙසනවිධා.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො න හෙව ඛො නිමිත්තෙන ආදිසති. අපි ච ඛො මනුස්සානං වා අමනුස්සානං වා දෙවතානං වා සද්දං සුත්වා ආදිසති – ‘එවම්පි තෙ මනො, ඉත්ථම්පි තෙ මනො, ඉතිපි තෙ චිත්ත’න්ති. සො බහුං චෙපි ආදිසති, තථෙව තං හොති, නො අඤ්ඤථා. අයං දුතියා ආදෙසනවිධා.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො න හෙව ඛො නිමිත්තෙන ආදිසති, නාපි මනුස්සානං වා අමනුස්සානං වා දෙවතානං වා සද්දං සුත්වා ආදිසති. අපි ච ඛො විතක්කයතො විචාරයතො විතක්කවිප්ඵාරසද්දං සුත්වා ආදිසති – ‘එවම්පි තෙ මනො, ඉත්ථම්පි තෙ මනො, ඉතිපි තෙ චිත්ත’න්ති. සො බහුං චෙපි ආදිසති, තථෙව තං හොති, නො අඤ්ඤථා. අයං තතියා ආදෙසනවිධා.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො න හෙව ඛො නිමිත්තෙන ආදිසති, නාපි මනුස්සානං වා අමනුස්සානං වා දෙවතානං වා සද්දං සුත්වා ආදිසති, නාපි විතක්කයතො විචාරයතො විතක්කවිප්ඵාරසද්දං සුත්වා ආදිසති. අපි ච ඛො අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිං සමාපන්නස්ස [විතක්කවිචාරසමාධිසමාපන්නස්ස (සයා. ක.) අ. නි. 3.61 පස්සිතබ්බං] චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාති – ‘යථා ඉමස්ස භොතො මනොසඞ්ඛාරා පණිහිතා. තථා ඉමස්ස චිත්තස්ස අනන්තරා ඉමං නාම විතක්කං විතක්කෙස්සතී’ති. සො බහුං චෙපි ආදිසති, තථෙව තං හොති, නො අඤ්ඤථා. අයං චතුත්ථා ආදෙසනවිධා. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, ආදෙසනවිධාසු.

දස්සනසමාපත්තිදෙසනා

149. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති දස්සනසමාපත්තීසු. චතස්සො ඉමා, භන්තෙ, දස්සනසමාපත්තියො. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය පධානමන්වාය අනුයොගමන්වාය අප්පමාදමන්වාය සම්මාමනසිකාරමන්වාය තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං න්හාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජං වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්ත’න්ති. අයං පඨමා දස්සනසමාපත්ති.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය…පෙ…. තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ

කෙසා ලොමා...පෙ.... ලසිකා මුත්ත’න්ති. අතික්කම්ම ච පුරිසස්ස ඡවිමංසලොහිතං අට්ඨිං පච්චවෙක්ඛති. අයං දුතියා දස්සනසමාපත්ති.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය...පෙ.... තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා...පෙ.... ලසිකා මුත්ත’න්ති. අතික්කම්ම ච පුරිසස්ස ඡවිමංසලොහිතං අට්ඨිං පච්චවෙක්ඛති. පුරිසස්ස ච විඤ්ඤාණසොතං පජානාති, උභයතො අබ්බොච්ඡින්නං ඉධ ලොකෙ පතිට්ඨිතඤ්ච පරලොකෙ පතිට්ඨිතඤ්ච. අයං තතියා දස්සනසමාපත්ති.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය...පෙ.... තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා...පෙ.... ලසිකා මුත්ත’න්ති. අතික්කම්ම ච පුරිසස්ස ඡවිමංසලොහිතං අට්ඨිං පච්චවෙක්ඛති. පුරිසස්ස ච විඤ්ඤාණසොතං පජානාති, උභයතො අබ්බොච්ඡින්නං ඉධ ලොකෙ අප්පතිට්ඨිතඤ්ච පරලොකෙ අප්පතිට්ඨිතඤ්ච. අයං චතුත්ථා දස්සනසමාපත්ති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, දස්සනසමාපත්තීසු.

පුග්ගලපණ්ණත්තිදෙසනා

150. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති පුග්ගලපණ්ණත්තීසු. සත්තිමෙ, භන්තෙ, පුග්ගලා. උභතොභාගවිමුත්තො පඤ්ඤාවිමුත්තො කායසක්ඛී දිට්ඨිප්පත්තො සද්ධාවිමුත්තො ධම්මානුසාරී සද්ධානුසාරී. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, පුග්ගලපණ්ණත්තීසු.

පධානදෙසනා

151. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති පධානෙසු. සත්තිමෙ, භන්තෙ සම්බොජ්ඣඞ්ගා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, පධානෙසු.

පටිපදාදෙසනා

152. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති පටිපදාසු. චතස්සො ඉමා, භන්තෙ, පටිපදා දුක්ඛා පටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා, දුක්ඛා පටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා, සුඛා පටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා, සුඛා පටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤාති. තත්‍ර, භන්තෙ, යායං පටිපදා දුක්ඛා දන්ධාභිඤ්ඤා, අයං, භන්තෙ, පටිපදා උභයෙනෙව හීනා අක්ඛායති දුක්ඛත්තා ච දන්ධත්තා ච.

තත්‍ර, භන්තෙ, යායං පටිපදා දුක්ඛා ඛිප්පාභිඤ්ඤා, අයං පන, භන්තෙ, පටිපදා දුක්ඛත්තා හීනා අක්ඛායති. තත්‍ර, භන්තෙ, යායං පටිපදා සුඛා දන්ධාභිඤ්ඤා, අයං පන, භන්තෙ, පටිපදා දන්ධත්තා හීනා අක්ඛායති. තත්‍ර, භන්තෙ, යායං පටිපදා සුඛා ඛිප්පාභිඤ්ඤා, අයං පන, භන්තෙ, පටිපදා උභයෙනෙව පණීතා අක්ඛායති සුඛත්තා ච ඛිප්පත්තා ච. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, පටිපදාසු.

භස්සසමාචාරාදිදෙසනා

153. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති භස්සසමාචාරෙ. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො න චෙව මුසාවාදූපසඤ්හිතං වාචං භාසති න ච වෙභූතියං න ච පෙසුණියං න ච සාරම්භජං ජයාපෙක්ඛො; මන්තා මන්තා ච වාචං භාසති නිධානවතිං කාලෙන. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, භස්සසමාචාරෙ.

‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති පුරිසසීලසමාචාරෙ. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො සච්චො චස්ස සද්ධො ච, න ච කුහකො, න ච ලපකො, න ච නෙමිත්තිකො, න ච නිප්පෙසිකො, න ච ලාභෙන ලාභං නිජිගීසනකො [ජිජිගිංසනකො (සයා.), නිජිගිංසිතා (සී. පී.)], ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො, භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ, සමකාරී, ජාගරියානුයොගමනුයුත්තො, අතන්දිතො, ආරද්ධවීරියො, ඣායී, සතිමා, කල්‍යාණපටිභානො, ගතිමා, ධිතිමා, මතිමා, න ච කාමෙසු ගිද්ධො, සතො ච නිපකො ච. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, පුරිසසීලසමාචාරෙ.

අනුසාසනවිධාදෙසනා

154. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති අනුසාසනවිධාසු. චතස්සො ඉමා භන්තෙ අනුසාසනවිධා – ජානාති, භන්තෙ, භගවා අපරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා ‘අයං පුග්ගලො යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො භවිස්සති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – ‘අයං පුග්ගලො යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී භවිස්සති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී’ති. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – ‘අයං පුග්ගලො යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො භවිස්සති තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා’ති. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – ‘අයං පුග්ගලො යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සතී’ති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, අනුසාසනවිධාසු.

පරපුග්ගලවිමුත්තිඤාණදෙසනා

155. ''අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති පරපුග්ගලවිමුත්තිඤාණෙ. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – 'අයං පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො භවිස්සති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො'ති. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – 'අයං පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී භවිස්සති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී'ති. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – 'අයං පුග්ගලො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො භවිස්සති තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා'ති. ජානාති, භන්තෙ, භගවා පරං පුග්ගලං පච්චත්තං යොනිසොමනසිකාරා – 'අයං පුග්ගලො ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සතී'ති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, පරපුග්ගලවිමුත්තිඤාණෙ.

සස්සතවාදදෙසනා

156. ''අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති සස්සතවාදෙසු. තයොමෙ, භන්තෙ, සස්සතවාදා. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය...පෙ.... තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථීදං, එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාලීසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි අනෙකානිපි ජාතිසතානි අනෙකානිපි ජාතිසහස්සානි අනෙකානිපි ජාතිසතසහස්සානි, 'අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො'ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සො එවමාහ – 'අතීතංපාහං අද්ධානං ජානාමි – සංවට්ටි වා ලොකො විවට්ටි වාති. අනාගතංපාහං අද්ධානං ජානාමි – සංවට්ටිස්සති වා ලොකො විවට්ටිස්සති වාති. සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච වඤ්ඣො කූටට්ඨො එසිකට්ඨායිට්ඨිතො. තෙ ච සත්තා සන්ධාවන්ති සංසරන්ති චවන්ති උපපජ්ජන්ති, අත්ථිත්වෙව සස්සතිසම'න්ති. අයං පඨමො සස්සතවාදො.

''පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය...පෙ.... තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ

චිත්තෙ අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථිදං, එකම්පි සංවට්ටවිවට්ටං ද්වෙපි සංවට්ටවිවට්ටානි තීණිපි සංවට්ටවිවට්ටානි චත්තාරිපි සංවට්ටවිවට්ටානි පඤ්චපි සංවට්ටවිවට්ටානි දසපි සංවට්ටවිවට්ටානි, ‘අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො’ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සො එවමාහ – ‘අතීතංපාහං අද්ධානං ජානාමි සංවට්ටි වා ලොකො විවට්ටි වාති. අනාගතංපාහං අද්ධානං ජානාමි සංවට්ටිස්සති වා ලොකො විවට්ටිස්සති වාති. සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච වඤ්ඣො කූටට්ඨො එසිකට්ඨායිට්ඨිතො. තෙ ච සත්තා සන්ධාවන්ති සංසරන්ති චවන්ති උපපජ්ජන්ති, අත්ථිත්වෙව සස්සතිසම’න්ති. අයං දුතියො සස්සතවාදො.

‘‘පුන චපරං, භන්තෙ, ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය…පෙ…. තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථිදං, දසපි සංවට්ටවිවට්ටානි වීසම්පි සංවට්ටවිවට්ටානි තිංසම්පි සංවට්ටවිවට්ටානි චත්තාලීසම්පි සංවට්ටවිවට්ටානි, ‘අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො’ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සො එවමාහ – ‘අතීතංපාහං අද්ධානං ජානාමි සංවට්ටිපි ලොකො විවට්ටිපීති; අනාගතංපාහං අද්ධානං ජානාමි සංවට්ටිස්සතිපි ලොකො විවට්ටිස්සතිපීති. සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච වඤ්ඣො කූටට්ඨො එසිකට්ඨායිට්ඨිතො. තෙ ච සත්තා සන්ධාවන්ති සංසරන්ති චවන්ති උපපජ්ජන්ති, අත්ථිත්වෙව සස්සතිසම’න්ති. අයං තතියො සස්සතවාදො, එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, සස්සතවාදෙසු.

පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණදෙසනා

157. ‘‘අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙ. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය…පෙ…. තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථිදං, එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාලීසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ

අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ, 'අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො'ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සන්ති, භන්තෙ, දෙවා [සත්තා (ස්‍යා.)], යෙසං න සක්කා ගණනාය වා සඞ්ඛානෙන වා ආයු සඞ්ඛාතුං. අපි ච, යස්මිං යස්මිං අත්තභාවෙ අභිනිවුට්ඨපුබ්බො [අභිනිවුත්ථපුබ්බො (සී. ස්‍යා. පී.)] හොති යදි වා රූපීසු යදි වා අරූපීසු යදි වා සඤ්ඤීසු යදි වා අසඤ්ඤීසු යදි වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීසු. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙ.

චුතූපපාතඤාණදෙසනා

158. ''අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති සත්තානං චුතූපපාතඤාණෙ. ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය...පෙ.... තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති – 'ඉමෙ වත භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන භොන්තො සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා'ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, සත්තානං චුතූපපාතඤාණෙ.

ඉද්ධිවිධදෙසනා

159. ''අපරං පන, භන්තෙ, එතදානුත්තරියං, යථා භගවා ධම්මං දෙසෙති ඉද්ධිවිධාසු. ද්වෙමා, භන්තෙ, ඉද්ධිවිධායො – අත්ථි, භන්තෙ, ඉද්ධි සාසවා සඋපධිකා, 'නො අරියා'ති වුච්චති. අත්ථි, භන්තෙ, ඉද්ධි අනාසවා අනුපධිකා 'අරියා'ති වුච්චති. ''කතමා ච, භන්තෙ, ඉද්ධි සාසවා සඋපධිකා, 'නො අරියා'ති වුච්චති? ඉධ, භන්තෙ, එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආතප්පමන්වාය...පෙ.... තථාරූපං චෙතොසමාධිං ඵුසති, යථාසමාහිතෙ චිත්තෙ අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති. එකොපි හුත්වා බහුධා හොති,

බහුධාපි හුත්වා එකො හොති; ආවිභාවං තිරොභාවං තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ. පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති, සෙය්‍යථාපි උදකෙ. උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගච්ඡති, සෙය්‍යථාපි පථවියං. ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමති, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො. ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරාමසති පරිමජ්ජති. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති. අයං, භන්තෙ, ඉද්ධි සාසවා සඋපධිකා, 'නො අරියා'ති වුච්චති.

''කතමා පන, භන්තෙ, ඉද්ධි අනාසවා අනුපධිකා, 'අරියා'ති වුච්චති? ඉධ, භන්තෙ, භික්ඛු සචෙ ආකඞ්ඛති – 'පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය'න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති – 'අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය'න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති – 'පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය'න්ති, අප්පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති – 'පටිකූලෙ ච අප්පටිකූලෙ ච පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍ය'න්ති, පටිකූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකඞ්ඛති – 'පටිකූලඤ්ච අප්පටිකූලඤ්ච තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරෙය්‍යං සතො සම්පජානො'ති, උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානො. අයං, භන්තෙ, ඉද්ධි අනාසවා අනුපධිකා 'අරියා'ති වුච්චති. එතදානුත්තරියං, භන්තෙ, ඉද්ධිවිධාසු. තං භගවා අසෙසමභිජානාති, තං භගවතො අසෙසමභිජානතො උත්තරි අභිඤ්ඤෙය්‍යං නත්ථි, යදභිජානං අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො අස්ස යදිදං ඉද්ධිවිධාසු.

අඤ්ඤථාසත්ථුගුණදස්සනං

160. ''යං තං, භන්තෙ, සද්ධෙන කුලපුත්තෙන පත්තබ්බං ආරද්ධවීරියෙන ථාමවතා පුරිසථාමෙන පුරිසවීරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පුරිසධොරය්හෙන, අනුප්පත්තං තං භගවතා. න ච, භන්තෙ, භගවා කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගමනුයුත්තො හීනං ගම්මං පොථුජ්ජනිකං අනරියං අනත්ථසංහිතං, න ච අත්තකිලමථානුයොගමනුයුත්තො දුක්ඛං අනරියං අනත්ථසංහිතං. චතුන්නඤ්ච භගවා ඣානානං ආභිචෙතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං නිකාමලාභී අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී.

අනුයොගදානප්පකාරො

161. ''සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍ය – 'කිං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අඤ්ඤෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරා සම්බොධිය'න්ති, එවං පුට්ඨො අහං, භන්තෙ, 'නො'ති වදෙය්‍යං. 'කිං පනාවුසො සාරිපුත්ත, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අඤ්ඤෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරා සම්බොධිය'න්ති, එවං පුට්ඨො අහං, භන්තෙ, 'නො'ති වදෙය්‍යං. 'කිං පනාවුසො සාරිපුත්ත,

අත්ථෙතරහි අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො සම්බොධිය’න්ති, එවං පුට්ඨො අහං, භන්තෙ, ‘නො’ති වදෙය්‍යං.

‘‘සචෙ පන මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අඤ්ඤෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා භගවතා සමසමා සම්බොධිය’න්ති, එවං පුට්ඨො අහං, භන්තෙ, ‘එව’න්ති වදෙය්‍යං. ‘කිං පනාවුසො සාරිපුත්ත, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අඤ්ඤෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා භගවතා සමසමා සම්බොධිය’න්ති, එවං පුට්ඨො අහං, භන්තෙ, ‘‘එව’’න්ති වදෙය්‍යං. ‘කිං පනාවුසො සාරිපුත්ත, අත්ථෙතරහි අඤ්ඤෙ සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා භගවතා සමසමා සම්බොධිය’න්ති, එවං පුට්ඨො අහං භන්තෙ ‘නො’ති වදෙය්‍යං.

‘‘සචෙ පන මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිං පනායස්මා සාරිපුත්තො එකච්චං අබ්භනුජානාති, එකච්චං න අබ්භනුජානාතී’ති, එවං පුට්ඨො අහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං, සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ‘‘අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා මයා සමසමා සම්බොධිය’’න්ති. සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං, සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ‘‘භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා මයා සමසමා සම්බොධිය’’න්ති. සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ‘‘අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්වෙ අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා අපුබ්බං අචරිමං උප්පජ්ජෙය්‍යුං, නෙතං ඨානං විජ්ජතී’’’ති.

‘‘කච්චාහං, භන්තෙ, එවං පුට්ඨො එවං බ්‍යාකරමානො වුත්තවාදී චෙව භගවතො හොමි, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛාමි, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරොමි, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො [වාදානුපාතො (සී.)] ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡතී’’ති? ‘‘තග්ඝ ත්වං, සාරිපුත්ත, එවං පුට්ඨො එවං බ්‍යාකරමානො වුත්තවාදී චෙව මෙ හොසි, න ච මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛසි, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරොසි, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡතී’’ති.

අච්ඡරියඅබ්භුතං

162. එවං වුත්තෙ, ආයස්මා උදායී භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, තථාගතස්ස අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා සල්ලෙඛතා. යත්‍ර හි නාම තථාගතො එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො, අථ ච පන නෙවත්තානං පාතුකරිස්සති! එකමෙකඤ්චෙපි ඉතො, භන්තෙ, ධම්මං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා අත්තනි සමනුපස්සෙය්‍යුං, තෙ තාවතකෙනෙව පටාකං පරිහරෙය්‍යුං. අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, තථාගතස්ස අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා සල්ලෙඛතා. යත්‍ර හි නාම තථාගතො එවං මහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො. අථ ච පන නෙවත්තානං පාතුකරිස්සතී’’ති!

‘‘පස්ස බො ත්වං, උදායි, ‘තථාගතස්ස අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා සල්ලෙඛතා. යත්‍ර හි නාම තථාගතො එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො, අථ ච පන නෙවත්තානං පාතුකරිස්සති’! එකමෙකඤ්චෙපි ඉතො, උදායි, ධම්මං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා අත්තනි සමනුපස්සෙය්‍යුං, තෙ තාවතකෙනෙව පටාකං පරිහරෙය්‍යුං. පස්ස බො ත්වං, උදායි, ‘තථාගතස්ස අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා සල්ලෙඛතා. යත්‍ර හි නාම තථාගතො එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො, අථ ච පන නෙවත්තානං පාතුකරිස්සතී’’’ති!

163. අථ බො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘තස්මාතිහ ත්වං, සාරිපුත්ත, ඉමං ධම්මපරියායං අභික්ඛණං භාසෙය්‍යාසි භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. යෙසම්පි හි, සාරිපුත්ත, මොඝපුරිසානං භවිස්සති තථාගතෙ කඞ්ඛා වා විමති වා, තෙසම්මං ධම්මපරියායං සුත්වා තථාගතෙ කඞ්ඛා වා විමති වා, සා පහීයිස්සතී’’ති. ඉති හිදං ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවතො සම්මුඛා සම්පසාදං පවෙදෙසි. තස්මා ඉමස්ස වෙය්‍යාකරණස්ස සම්පසාදනීයං ත්වෙව අධිවචනන්ති.

සම්පසාදනීයසුත්තං නිට්ඨිතං පඤ්චමං.

6. පාසාදිකසුත්තං

164. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති වෙධඤ්ඤා නාම සක්‍යා, තෙසං අම්බවනෙ පාසාදෙ.

නිගණ්ඨනාටපුත්තකාලඞ්කිරියා

තෙන ඛො පන සමයෙන නිගණ්ඨො නාටපුත්තො [නාථපුත්තො (සී. පී.)] පාවායං අධුනාකාලඞ්කතො හොති. තස්ස කාලඞ්කිරියාය භින්නා නිගණ්ඨා ද්වෙධිකජාතා භණ්ඩනජාතා කලහජාතා විවාදාපන්නා අඤ්ඤමඤ්ඤං මුඛසත්තීහි විතුදන්තා විහරන්ති – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි, කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි? මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි, අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො. සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ. පුරෙවචනීයං පච්ඡා අවච, පච්ඡාවචනීයං පුරෙ අවච. අධිචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තං, ආරොපිතො තෙ වාදො, නිග්ගහිතො ත්වමසි, චර වාදප්පමොක්ඛාය, නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති. වධොයෙව ඛො [වධොයෙවෙකො (ක.)] මඤ්ඤෙ නිගණ්ඨෙසු නාටපුත්තියෙසු වත්තති [අනුවත්තති (සී. ක.)]. යෙපි නිගණ්ඨස්ස නාටපුත්තස්ස සාවකා ගිහී ඔදාතවසනා, තෙපි [තෙ තෙසු (ක.)] නිගණ්ඨෙසු නාටපුත්තියෙසු නිබ්බින්නරූපා [නිබ්බින්දරූපා (ක.)] විරත්තරූපා පටිවානරූපා, යථා තං දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ දුප්පවෙදිතෙ අනිය්‍යානිකෙ අනුපසමසංවත්තනිකෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ භින්නථූපෙ අප්පටිසරණෙ.

165. අථ ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසො පාවායං වස්සංවුට්ඨො [වස්සංවුත්ථො (සී. ස්‍යා. පී.)] යෙන සාමගාමො, යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘නිගණ්ඨො, භන්තෙ, නාටපුත්තො පාවායං අධුනාකාලඞ්කතො. තස්ස කාලඞ්කිරියාය භින්නා නිගණ්ඨා ද්වෙධිකජාතා…පෙ.… භින්නථූපෙ අප්පටිසරණෙ’’ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො චුන්දං සමණුද්දෙසං එතදවොච – ‘‘අත්ථි ඛො ඉදං, ආවුසො චුන්ද, කථාපාභතං භගවන්තං දස්සනාය. ආයාමාවුසො චුන්ද, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිස්සාම; උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං භගවතො ආරොචෙස්සාමා’’ති [ආරොචෙය්‍යාමාති (ස්‍යා.)]. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසො ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චස්සොසි.

අථ ඛො ආයස්මා ච ආනන්දො චුන්දො ච සමණුද්දෙසො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අයං, භන්තෙ, චුන්දො සමණුද්දෙසො එවමාහ, ‘නිගණ්ඨො,

භන්තෙ, නාටපුත්තො පාවායං අධුනාකාලඞ්කතො, තස්ස කාලඞ්කිරියාය භින්නා නිගණ්ඨා…පෙ.… භින්නථූපෙ අප්පටිසරණෙ’’’ති.

අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතධම්මවිනයො

166. ‘‘එවං හෙතං, චුන්ද, හොති දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ දුප්පවෙදිතෙ අනිය්‍යානිකෙ අනුපසමසංවත්තනිකෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ. ඉධ, චුන්ද, සත්ථා ච හොති අසම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දුරක්ඛාතො දුප්පවෙදිතො අනිය්‍යානිකො අනුපසමසංවත්තනිකො අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො, සාවකො ච තස්මිං ධම්මෙ න ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරති න සාමීචිප්පටිපන්නො න අනුධම්මචාරී, වොක්කම්ම ච තම්හා ධම්මා වත්තති. සො එවමස්ස වචනීයො – ‘තස්ස තෙ, ආවුසො, ලාභා, තස්ස තෙ සුලද්ධං, සත්ථා ච තෙ අසම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දුරක්ඛාතො දුප්පවෙදිතො අනිය්‍යානිකො අනුපසමසංවත්තනිකො අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. ත්වඤ්ච තස්මිං ධම්මෙ න ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරසි, න සාමීචිප්පටිපන්නො, න අනුධම්මචාරී, වොක්කම්ම ච තම්හා ධම්මා වත්තසී’ති. ඉති ඛො, චුන්ද, සත්ථාපි තත්ථ ගාරය්හො, ධම්මොපි තත්ථ ගාරය්හො, සාවකො ච තත්ථ එවං පාසංසො. යො ඛො, චුන්ද, එවරූපං සාවකං එවං වදෙය්‍ය – ‘එතායස්මා තථා පටිපජ්ජතු, යථා තෙ සත්ථාරා ධම්මො දෙසිතො පඤ්ඤත්තො’ති. යො ච සමාදපෙති [සමාදාපෙති (සී. ථ්‍ය.)], යඤ්ච සමාදපෙති, යො ච සමාදපිතො [සමාදාපිතො (සී. ථ්‍ය.)] තථත්තාය පටිපජ්ජති. සබ්බෙ තෙ බහුං අපුඤ්ඤං පසවන්ති. තං කිස්ස හෙතු? එවං හෙතං, චුන්ද, හොති දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ දුප්පවෙදිතෙ අනිය්‍යානිකෙ අනුපසමසංවත්තනිකෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ.

167. ‘‘ඉධ පන, චුන්ද, සත්ථා ච හොති අසම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දුරක්ඛාතො දුප්පවෙදිතො අනිය්‍යානිකො අනුපසමසංවත්තනිකො අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො, සාවකො ච තස්මිං ධම්මෙ ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරති සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සමාදාය තං ධම්මං වත්තති. සො එවමස්ස වචනීයො – ‘තස්ස තෙ, ආවුසො, අලාභා, තස්ස තෙ දුල්ලද්ධං, සත්ථා ච තෙ අසම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දුරක්ඛාතො දුප්පවෙදිතො අනිය්‍යානිකො අනුපසමසංවත්තනිකො අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. ත්වඤ්ච තස්මිං ධම්මෙ ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරසි සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සමාදාය තං ධම්මං වත්තසී’ති. ඉති ඛො, චුන්ද, සත්ථාපි තත්ථ ගාරය්හො, ධම්මොපි තත්ථ ගාරය්හො, සාවකොපි තත්ථ එවං ගාරය්හො. යො ඛො, චුන්ද, එවරූපං සාවකං එවං වදෙය්‍ය – ‘අද්ධායස්මා ඤායප්පටිපන්නො ඤායමාරාධෙස්සතී’ති. යො ච පසංසති, යඤ්ච පසංසති, යො ච පසංසිතො භිය්‍යොසො මත්තාය වීරියං ආරභති. සබ්බෙ තෙ බහුං අපුඤ්ඤං පසවන්ති. තං කිස්ස හෙතු? එවඤ්හෙතං, චුන්ද, හොති දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ

දුප්පවෙදිතෙ අනියානිකෙ අනුපසමසංවත්තනිකෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ.

සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතධම්මවිනයො

168. ''ඉධ පන, චුන්ද, සත්ථා ච හොති සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො, සාවකො ච තස්මිං ධම්මෙ න ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරති, න සාමීචිප්පටිපන්නො, න අනුධම්මචාරී, වොක්කම්ම ච තම්හා ධම්මා වත්තති. සො එවමස්ස වචනීයො – 'තස්ස තෙ, ආවුසො, අලාභා, තස්ස තෙ දුල්ලද්ධං, සත්ථා ච තෙ සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. ත්වඤ්ච තස්මිං ධම්මෙ න ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරසි, න සාමීචිප්පටිපන්නො, න අනුධම්මචාරී, වොක්කම්ම ච තම්හා ධම්මා වත්තසී'ති. ඉති ඛො, චුන්ද, සත්ථාපි තත්ථ පාසංසො, ධම්මොපි තත්ථ පාසංසො, සාවකො ච තත්ථ එවං ගාරය්හො. යො ඛො, චුන්ද, එවරූපං සාවකං එවං වදෙය්‍ය – 'එතායස්මා තථා පටිපජ්ජතු යථා තෙ සත්ථාරා ධම්මො දෙසිතො පඤ්ඤත්තො'ති. යො ච සමාදපෙති, යඤ්ච සමාදපෙති, යො ච සමාදපිතො තථත්තාය පටිපජ්ජති. සබ්බෙ තෙ බහුං පුඤ්ඤං පසවන්ති. තං කිස්ස හෙතු? එවඤ්හෙතං, චුන්ද, හොති ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ සුප්පවෙදිතෙ නියානිකෙ උපසමසංවත්තනිකෙ සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ.

169. ''ඉධ පන, චුන්ද, සත්ථා ච හොති සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො, සාවකො ච තස්මිං ධම්මෙ ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරති සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සමාදාය තං ධම්මං වත්තති. සො එවමස්ස වචනීයො – 'තස්ස තෙ, ආවුසො, ලාභා, තස්ස තෙ සුලද්ධං, සත්ථා ච තෙ [සත්ථා ච තෙ අරහං (ස්‍යා.)] සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. ත්වඤ්ච තස්මිං ධම්මෙ ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරසි සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සමාදාය තං ධම්මං වත්තසී'ති. ඉති ඛො, චුන්ද, සත්ථාපි තත්ථ පාසංසො, ධම්මොපි තත්ථ පාසංසො, සාවකොපි තත්ථ එවං පාසංසො. යො ඛො, චුන්ද, එවරූපං සාවකං එවං වදෙය්‍ය – 'අද්ධායස්මා ඤායප්පටිපන්නො ඤායමාරාධෙස්සතී'ති. යො ච පසංසති, යඤ්ච පසංසති, යො ච පසංසිතො [පසත්ථො (ස්‍යා.)] භිය්‍යොසො මත්තාය වීරියං ආරභති. සබ්බෙ තෙ බහුං පුඤ්ඤං පසවන්ති. තං කිස්ස හෙතු? එවඤ්හෙතං, චුන්ද, හොති ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ සුප්පවෙදිතෙ නියානිකෙ උපසමසංවත්තනිකෙ සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ.

සාවකානුතප්පසත්ථු

170. ''ඉධ පන, චුන්ද, සත්ථා ච ලොකෙ උදපාදි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියྱානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො, අවිඤ්ඤාපිතත්ථා චස්ස හොන්ති සාවකා සද්ධම්මෙ, න ච තෙසං කෙවලං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං ආවිකතං හොති උත්තානීකතං සබ්බසඞ්ගාහපදකතං සප්පාටිහීරකතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. අථ නෙසං සත්ථුනො අන්තරධානං හොති. එවරූපො ඛො, චුන්ද, සත්ථා සාවකානං කාලඞ්කතො අනුතප්පො හොති. තං කිස්ස හෙතු? සත්ථා ච නො ලොකෙ උදපාදි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියྱානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො, අවිඤ්ඤාපිතත්ථා චම්හ සද්ධම්මෙ, න ච නො කෙවලං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං ආවිකතං හොති උත්තානීකතං සබ්බසඞ්ගාහපදකතං සප්පාටිහීරකතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. අථ නො සත්ථුනො අන්තරධානං හොතීති. එවරූපො ඛො, චුන්ද, සත්ථා සාවකානං කාලඞ්කතො අනුතප්පො හොති.

සාවකානනුතප්පසත්ථු

171. ''ඉධ පන, චුන්ද, සත්ථා ච ලොකෙ උදපාදි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියྱානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. විඤ්ඤාපිතත්ථා චස්ස හොන්ති සාවකා සද්ධම්මෙ, කෙවලඤ්ච තෙසං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං ආවිකතං හොති උත්තානීකතං සබ්බසඞ්ගාහපදකතං සප්පාටිහීරකතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. අථ නෙසං සත්ථුනො අන්තරධානං හොති. එවරූපො ඛො, චුන්ද, සත්ථා සාවකානං කාලඞ්කතො අනනුතප්පො හොති. තං කිස්ස හෙතු? සත්ථා ච නො ලොකෙ උදපාදි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියྱානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. විඤ්ඤාපිතත්ථා චම්හ සද්ධම්මෙ, කෙවලඤ්ච නො පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං ආවිකතං හොති උත්තානීකතං සබ්බසඞ්ගාහපදකතං සප්පාටිහීරකතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. අථ නො සත්ථුනො අන්තරධානං හොතීති. එවරූපො ඛො, චුන්ද, සත්ථා සාවකානං කාලඞ්කතො අනනුතප්පො හොති.

බ්‍රහ්මචරියඅපරිපූරාදිකථා

172. ''එතෙහි චෙපි, චුන්ද, අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං හොති, නො ච ඛො සත්ථා හොති ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො. එවං තං බ්‍රහ්මචරියං අපරිපූරං හොති තෙනඞ්ගෙන.

''යතො ච ඛො, චුන්ද, එතෙහි චෙව අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං හොති, සත්ථා ච හොති ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො. එවං තං බ්‍රහ්මචරියං පරිපූරං හොති තෙනඞ්ගෙන.

173. ‘‘එතෙහි චෙපි, චුන්ද, අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං හොති, සත්ථා ච හොති ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, නො ච ඛ්වස්ස ථෙරා භික්ඛූ සාවකා හොන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා පත්තයොගක්ඛෙමා. අලං සමක්ඛාතුං සද්ධම්මස්ස, අලං උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙහි සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙතුං. එවං තං බ්‍රහ්මචරියං අපරිපූරං හොති තෙනඞ්ගෙන.

‘‘යතො ච ඛො, චුන්ද, එතෙහි චෙව අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං හොති, සත්ථා ච හොති ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, ථෙරා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා පත්තයොගක්ඛෙමා. අලං සමක්ඛාතුං සද්ධම්මස්ස, අලං උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙහි සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙතුං. එවං තං බ්‍රහ්මචරියං පරිපූරං හොති තෙනඞ්ගෙන.

174. ‘‘එතෙහි චෙපි, චුන්ද, අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං හොති, සත්ථා ච හොති ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, ථෙරා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා පත්තයොගක්ඛෙමා. අලං සමක්ඛාතුං සද්ධම්මස්ස, අලං උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙහි සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙතුං. නො ච ඛ්වස්ස මජ්ඣිමා භික්ඛූ සාවකා හොන්ති...පෙ.... මජ්ඣිමා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති, නො ච ඛ්වස්ස නවා භික්ඛූ සාවකා හොන්ති...පෙ.... නවා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති, නො ච ඛ්වස්ස ථෙරා භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති...පෙ.... ථෙරා චස්ස භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති, නො ච ඛ්වස්ස මජ්ඣිමා භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති...පෙ.... මජ්ඣිමා චස්ස භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති, නො ච ඛ්වස්ස නවා භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති...පෙ.... නවා චස්ස භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති, නො ච ඛ්වස්ස උපාසකා සාවකා හොන්ති ගිහී ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනො...පෙ.... උපාසකා චස්ස සාවකා හොන්ති ගිහී ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනො, නො ච ඛ්වස්ස උපාසකා සාවකා හොන්ති ගිහී ඔදාතවසනා කාමභොගිනො...පෙ.... උපාසකා චස්ස සාවකා හොන්ති ගිහී ඔදාතවසනා කාමභොගිනො, නො ච ඛ්වස්ස උපාසිකා සාවිකා හොන්ති ගිහිනියො ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනියො...පෙ.... උපාසිකා චස්ස සාවිකා හොන්ති ගිහිනියො ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනියො, නො ච ඛ්වස්ස උපාසිකා සාවිකා හොන්ති ගිහිනියො ඔදාතවසනා කාමභොගිනියො...පෙ.... උපාසිකා චස්ස සාවිකා හොන්ති ගිහිනියො ඔදාතවසනා කාමභොගිනියො, නො ච ඛ්වස්ස බ්‍රහ්මචරියං හොති ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං...පෙ.... බ්‍රහ්මචරියඤ්චස්ස හොති ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං, නො ච ඛො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං. එවං තං බ්‍රහ්මචරියං අපරිපූරං හොති තෙනඞ්ගෙන.

‘‘යතො ච ඛො, චුන්ද, එතෙහි චෙව අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං හොති, සත්ථා ච හොති ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, ථෙරා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා පත්තයොගක්ඛෙමා. අලං සමක්ඛාතුං සද්ධම්මස්ස, අලං උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙහි සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙතුං. මජ්ඣිමා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති…පෙ…. නවා චස්ස භික්ඛූ සාවකා හොන්ති…පෙ…. ථෙරා චස්ස භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති…පෙ…. මජ්ඣිමා චස්ස භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති…පෙ…. නවා චස්ස භික්ඛුනියො සාවිකා හොන්ති…පෙ…. උපාසකා චස්ස සාවකා හොන්ති…පෙ…. ගිහී ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනො. උපාසකා චස්ස සාවකා හොන්ති ගිහී ඔදාතවසනා කාමභොගිනො…පෙ…. උපාසිකා චස්ස සාවිකා හොන්ති ගිහිනියො ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනියො…පෙ…. උපාසිකා චස්ස සාවිකා හොන්ති ගිහිනියො ඔදාතවසනා කාමභොගිනියො…පෙ…. බ්‍රහ්මචරියඤ්චස්ස හොති ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං, ලාභග්ගප්පත්තඤ්ච යසග්ගප්පත්තඤ්ච. එවං තං බ්‍රහ්මචරියං පරිපූරං හොති තෙනඞ්ගෙන.

175. ‘‘අහං ඛො පන, චුන්ද, එතරහි සත්ථා ලොකෙ උප්පන්නො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නිය්‍යානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. විඤ්ඤාපිතත්ථා ච මෙ සාවකා සද්ධම්මෙ, කෙවලඤ්ච තෙසං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං ආවිකතං උත්තානීකතං සබ්බසඞ්ගාහපදකතං සප්පාටිහීරකතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. අහං ඛො පන, චුන්ද, එතරහි සත්ථා ථෙරො රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො.

‘‘සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි ථෙරා භික්ඛූ සාවකා හොන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා පත්තයොගක්ඛෙමා. අලං සමක්ඛාතුං සද්ධම්මස්ස, අලං උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙහි සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙතුං. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි මජ්ඣිමා භික්ඛූ සාවකා…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි නවා භික්ඛූ සාවකා…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි ථෙරා භික්ඛුනියො සාවිකා…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි මජ්ඣිමා භික්ඛුනියො සාවිකා…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි නවා භික්ඛුනියො සාවිකා…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි උපාසකා සාවකා ගිහී ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනො…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි උපාසකා සාවකා ගිහී ඔදාතවසනා කාමභොගිනො…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි උපාසිකා සාවිකා ගිහිනියො ඔදාතවසනා බ්‍රහ්මචාරිනියො…පෙ…. සන්ති ඛො පන මෙ, චුන්ද, එතරහි උපාසිකා සාවිකා ගිහිනියො ඔදාතවසනා කාමභොගිනියො…පෙ…. එතරහි ඛො පන මෙ, චුන්ද, බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං.

176. ‘‘යාවතා ඛො, චුන්ද, එතරහි සත්ථාරො ලොකෙ උප්පන්නා, නාහං, චුන්ද, අඤ්ඤං එකසත්ථාරම්පි සමනුපස්සාමි එවංලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං යථරිවාහං. යාවතා ඛො පන, චුන්ද, එතරහි සඞ්ඝො වා ගණො වා ලොකෙ උප්පන්නො; නාහං, චුන්ද, අඤ්ඤං එකං සංඝම්පි සමනුපස්සාමි එවංලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං යථරිවායං, චුන්ද, භික්ඛුසඞ්ඝො. යං ඛො තං, චුන්ද, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘සබ්බාකාරසම්පන්නං සබ්බාකාරපරිපූරං අනූනමනධිකං ස්වාක්ඛාතං කෙවලං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං සුප්පකාසිත’න්ති. ඉදමෙව තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘සබ්බාකාරසම්පන්නං…පෙ…. සුප්පකාසිත’න්ති.

‘‘උදකො [උද්දකො (සී. ස්‍යා. පී.)] සුදං, චුන්ද, රාමපුත්තො එවං වාචං භාසති – ‘පස්සං න පස්සතී’ති. කිඤ්ච පස්සං න පස්සතීති? ඛුරස්ස සාධුනිසිතස්ස තලමස්ස පස්සති, ධාරඤ්ච ඛ්වස්ස න පස්සති. ඉදං වුච්චති – ‘පස්සං න පස්සතී’ති. යං ඛො පනෙතං, චුන්ද, උදකෙන රාමපුත්තෙන භාසිතං හීනං ගම්මං පොථුජ්ජනිකං අනරියං අනත්ථසංහිතං ඛුරමෙව සන්ධාය. යඤ්ච තං [යඤ්චෙතං (ස්‍යා. ක.)], චුන්ද, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘පස්සං න පස්සතී’ති, ඉදමෙව තං [ඉදමෙවෙතං (ක.)] සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘පස්සං න පස්සතී’ති. කිඤ්ච පස්සං න පස්සතීති? එවං සබ්බාකාරසම්පන්නං සබ්බාකාරපරිපූරං අනූනමනධිකං ස්වාක්ඛාතං කෙවලං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං සුප්පකාසිතන්ති, ඉති හෙතං පස්සති [සුප්පකාසිතං, ඉති හෙතං න පස්සතීති (ස්‍යා. ක.)]. ඉදමෙත්ථ අපකඩ්ඪෙය්‍ය, එවං තං පරිසුද්ධතරං අස්සාති, ඉති හෙතං න පස්සති [න පස්සතීති (ස්‍යා. ක.)]. ඉදමෙත්ථ උපකඩ්ඪෙය්‍ය, එවං තං පරිපූරං [පරිසුද්ධතරං (ස්‍යා. ක.), පරිපූරතරං (?)] අස්සාති, ඉති හෙතං න පස්සති. ඉදං වුච්චති චුන්ද – ‘පස්සං න පස්සතී’ති. යං ඛො තං, චුන්ද, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘සබ්බාකාරසම්පන්නං…පෙ…. බ්‍රහ්මචරියං සුප්පකාසිත’න්ති. ඉදමෙව තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘සබ්බාකාරසම්පන්නං සබ්බාකාරපරිපූරං අනූනමනධිකං ස්වාක්ඛාතං කෙවලං පරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං සුප්පකාසිත’න්ති.

සඞ්ගායිතබ්බධම්මො

177. තස්මාතිහ, චුන්ද, යෙ වො මයා ධම්මා අභිඤ්ඤා දෙසිතා, තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගම්ම සමාගම්ම අත්ථෙන අත්ථං බ්‍යඤ්ජනෙන බ්‍යඤ්ජනං සඞ්ගායිතබ්බං න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ ච තෙ, චුන්ද, ධම්මා මයා අභිඤ්ඤා දෙසිතා, යත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගම්ම සමාගම්ම අත්ථෙන අත්ථං බ්‍යඤ්ජනෙන බ්‍යඤ්ජනං සඞ්ගායිතබ්බං න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං? සෙය්‍යථිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා,

පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. ඉමෙ ඛො තෙ, චුන්ද, ධම්මා මයා අභිඤ්ඤා දෙසිතා. යත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගම්ම සමාගම්ම අත්ථෙන අත්ථං බ්‍යඤ්ජනෙන බ්‍යඤ්ජනං සඞ්ගායිතබ්බං න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

සඤ්ඤාපෙතබ්බවිධි

178. ''තෙසඤ්ච වො, චුන්ද, සමග්ගානං සම්මොදමානානං අවිවදමානානං සික්ඛතං [සික්ඛිතබ්බං (බහූසු)] අඤ්ඤතරො සබ්‍රහ්මචාරී සඞ්ඝෙ ධම්මං භාසෙය්‍ය. තත්‍ර චෙ තුම්හාකං එවමස්ස – 'අයං ඛො ආයස්මා අත්ථඤ්චෙව මිච්ඡා ගණ්හාති, බ්‍යඤ්ජනානි ච මිච්ඡා රොපෙතී'ති. තස්ස නෙව අභිනන්දිතබ්බං න පටික්කොසිතබ්බං, අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා සො එවමස්ස වචනීයො – 'ඉමස්ස නු ඛො, ආවුසො, අත්ථස්ස ඉමානි වා බ්‍යඤ්ජනානි එතානි වා බ්‍යඤ්ජනානි කතමානි ඔපායිකතරානි, ඉමෙසඤ්ච [ඉමෙසං වා (ස්‍යා. පී. ක.), ඉමෙසං (සී.)] බ්‍යඤ්ජනානං අයං වා අත්ථො එසො වා අත්ථො කතමො ඔපායිකතරො'ති? සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – 'ඉමස්ස ඛො, ආවුසො, අත්ථස්ස ඉමානෙව බ්‍යඤ්ජනානි ඔපායිකතරානි, යා චෙව [යඤ්චෙව (සී. ක.), ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] එතානි; ඉමෙසඤ්ච [ඉමෙදං (සබ්බත්ථ)] බ්‍යඤ්ජනානං අයමෙව අත්ථො ඔපායිකතරො, යා චෙව [යඤ්චෙව (සී. ක.), ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] එසො'ති. සො නෙව උස්සාදෙතබ්බො න අපසාදෙතබ්බො, අනුස්සාදෙත්වා අනපසාදෙත්වා ස්වෙව සාධුකං සඤ්ඤාපෙතබ්බො තස්ස ච අත්ථස්ස තෙසඤ්ච බ්‍යඤ්ජනානං නිසන්තියා.

179. ''අපරොපි චෙ, චුන්ද, සබ්‍රහ්මචාරී සඞ්ඝෙ ධම්මං භාසෙය්‍ය. තත්‍ර චෙ තුම්හාකං එවමස්ස – 'අයං ඛො ආයස්මා අත්ථඤ්හි ඛො මිච්ඡා ගණ්හාති බ්‍යඤ්ජනානි සම්මා රොපෙතී'ති. තස්ස නෙව අභිනන්දිතබ්බං න පටික්කොසිතබ්බං, අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා සො එවමස්ස වචනීයො – 'ඉමෙසං නු ඛො, ආවුසො, බ්‍යඤ්ජනානං අයං වා අත්ථො එසො වා අත්ථො කතමො ඔපායිකතරො'ති? සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – 'ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, බ්‍යඤ්ජනානං අයමෙව අත්ථො ඔපායිකතරො, යා චෙව එසො'ති. සො නෙව උස්සාදෙතබ්බො න අපසාදෙතබ්බො, අනුස්සාදෙත්වා අනපසාදෙත්වා ස්වෙව සාධුකං සඤ්ඤාපෙතබ්බො තස්සෙව අත්ථස්ස නිසන්තියා.

180. ''අපරොපි චෙ, චුන්ද, සබ්‍රහ්මචාරී සඞ්ඝෙ ධම්මං භාසෙය්‍ය. තත්‍ර චෙ තුම්හාකං එවමස්ස – 'අයං ඛො ආයස්මා අත්ථඤ්හි ඛො සම්මා ගණ්හාති බ්‍යඤ්ජනානි මිච්ඡා රොපෙතී'ති. තස්ස නෙව අභිනන්දිතබ්බං න පටික්කොසිතබ්බං; අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා සො එවමස්ස වචනීයො – 'ඉමස්ස නු ඛො, ආවුසො, අත්ථස්ස ඉමානි වා බ්‍යඤ්ජනානි

එතානි වා බ්‍යඤ්ජනානි කතමානි ඔපායිකතරානී'ති? සො චෙ එවං වදෙය්‍ය – 'ඉමස්ස ඛො, ආවුසො, අත්ථස්ස ඉමානෙව බ්‍යඤ්ජනානි ඔපයිකතරානි, යානි චෙව එතානී'ති. සො නෙව උස්සාදෙතබ්බො න අපසාදෙතබ්බො; අනුස්සාදෙත්වා අනපසාදෙත්වා ස්වෙව සාධුකං සඤ්ඤාපෙතබ්බො තෙසඤ්ඤෙව බ්‍යඤ්ජනානං නිසන්තියා.

181. ''අපරොපි චෙ, චුන්ද, සබ්‍රහ්මචාරී සඞ්ඝෙ ධම්මං භාසෙය්‍ය. තත්‍ර චෙ තුම්හාකං එවමස්ස – 'අයං ඛො ආයස්මා අත්ථඤ්චෙව සම්මා ගණ්හාති බ්‍යඤ්ජනානි ච සම්මා රොපෙතී'ති. තස්ස 'සාධූ'ති භාසිතං අභිනන්දිතබ්බං අනුමොදිතබ්බං; තස්ස 'සාධූ'ති භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා සො එවමස්ස වචනීයො – 'ලාභා නො ආවුසො, සුලද්ධං නො ආවුසො, යෙ මයං ආයස්මන්තං තාදිසං සබ්‍රහ්මචාරිං පස්සාම එවං අත්ථුපෙතං බ්‍යඤ්ජනුපෙත'න්ති.

පච්චයානුඤ්ඤාතකාරණං

182. ''න වො අහං, චුන්ද, දිට්ඨධම්මිකානංයෙව ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමි. න පනාහං, චුන්ද, සම්පරායිකානංයෙව ආසවානං පටිඝාතාය ධම්මං දෙසෙමි. දිට්ඨධම්මිකානං චෙවාහං, චුන්ද, ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමි; සම්පරායිකානඤ්ච ආසවානං පටිඝාතාය. තස්මාතිහ, චුන්ද, යං වො මයා චීවරං අනුඤ්ඤාතං, අලං වො තං – යාවදෙව සීතස්ස පටිඝාතාය, උණ්හස්ස පටිඝාතාය, ඩංසමකසවාතාතපසරීසප [සිරිංසප (ස්‍යා.)] සම්ඵස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව හිරිකොපීනපටිච්ඡාදනත්ථං. යො වො මයා පිණ්ඩපාතො අනුඤ්ඤාතො, අලං වො සො යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා යාපනාය විහිංසූපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය, ඉති පුරාණඤ්ච වෙදනං පටිහඞ්ඛාමි, නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජතා ච ඵාසුවිහාරො ච [චාති (බහූසු)]. යං වො මයා සෙනාසනං අනුඤ්ඤාතං, අලං වො තං යාවදෙව සීතස්ස පටිඝාතාය, උණ්හස්ස පටිඝාතාය, ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව උතුපරිස්සයවිනොදන පටිසල්ලානාරාමත්ථං. යො වො මයා ගිලානපච්චයභෙසජ්ජ පරික්ඛාරො අනුඤ්ඤාතො, අලං වො සො යාවදෙව උප්පන්නානං වෙය්‍යාබාධිකානං වෙදනානං පටිඝාතාය අබ්‍යාපජ්ජපරමතාය [අබ්‍යාපජ්ඣපරමතායාති (සී. ස්‍යා. පී.), අබ්‍යාබජ්ඣපරමතාය (?)].

සුඛල්ලිකානුයොගො

183. ''ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – 'සුඛල්ලිකානුයොගමනුයුත්තා සමණා සක්‍යපුත්තියා විහරන්තී'ති. එවංවාදිනො [වදමානා (ස්‍යා.)], චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – 'කතමො සො, ආවුසො, සුඛල්ලිකානුයොගො? සුඛල්ලිකානුයොගා හි බහූ අනෙකවිහිතා නානප්පකාරකා'ති.

‘‘චත්තාරොමෙ, චුන්ද, සුඛල්ලිකානුයොගා හීනා ගම්මා පොථුජ්ජනිකා අනරියා අනත්ථසංහිතා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො?

‘‘ඉධ, චුන්ද, එකච්චො බාලො පාණෙ වධිත්වා වධිත්වා අත්තානං සුඛෙති පීණෙති. අයං පඨමො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘පුන චපරං, චුන්ද, ඉධෙකච්චො අදින්නං ආදියිත්වා ආදියිත්වා අත්තානං සුඛෙති පීණෙති. අයං දුතියො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘පුන චපරං, චුන්ද, ඉධෙකච්චො මුසා භණිත්වා භණිත්වා අත්තානං සුඛෙති පීණෙති. අයං තතියො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘පුන චපරං, චුන්ද, ඉධෙකච්චො පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති. අයං චතුත්ථො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘ඉමෙ ඛො, චුන්ද, චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගා හීනා ගම්මා පොථුජ්ජනිකා අනරියා අනත්ථසංහිතා න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තන්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘‘ඉමෙ චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගෙ අනුයුත්තා සමණා සක්‍යපුත්තියා විහරන්තී’ති. තෙ වො [තෙ (සී. පී.)] ‘මාහෙවං’ තිස්සු වචනීයා. න තෙ වො සම්මා වදමානා වදෙය්‍යුං, අබ්භාචික්ඛෙය්‍යුං අසතා අභූතෙන.

184. ‘‘චත්තාරොමෙ, චුන්ද, සුඛල්ලිකානුයොගා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ චත්තාරො?

‘‘ඉධ, චුන්ද, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං පඨමො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘පුන චපරං, චුන්ද, භික්ඛු විතක්කවිචාරානං වූපසමා…පෙ.… දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං දුතියො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘පුන චපරං, චුන්ද, භික්ඛු පීතියා ච විරාගා…පෙ.… තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං තතියො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘පුන චපරං, චුන්ද, භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං චතුත්ථො සුඛල්ලිකානුයොගො.

‘‘ඉමෙ ඛො, චුන්ද, චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘‘ඉමෙ චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගෙ අනුයුත්තා සමණා සක්‍යපුත්තියා විහරන්තී’ති. තෙ වො ‘එවං’ තිස්සු වචනීයා. සම්මා තෙ වො වදමානා වදෙය්‍යුං, න තෙ වො අබ්භාචික්ඛෙය්‍යුං අසතා අභූතෙන.

සුඛල්ලිකානුයොගානිසංසො

185. ‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘ඉමෙ පනාවුසො, චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගෙ අනුයුත්තානං විහරතං කති ඵලානි කතානිසංසා පාටිකඞ්ඛා’ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගෙ අනුයුත්තානං විහරතං චත්තාරි ඵලානි චත්තාරො ආනිසංසා පාටිකඞ්ඛා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධාවුසො, භික්ඛු තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො. ඉදං පඨමං ඵලං, පඨමො ආනිසංසො. පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී හොති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. ඉදං දුතියං ඵලං, දුතියො ආනිසංසො. පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො හොති, තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා. ඉදං තතියං ඵලං, තතියො ආනිසංසො. පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉදං චතුත්ථං ඵලං චතුත්ථො ආනිසංසො. ඉමෙ ඛො, ආවුසො, චත්තාරො සුඛල්ලිකානුයොගෙ අනුයුත්තානං විහරතං ඉමානි චත්තාරි ඵලානි, චත්තාරො ආනිසංසා පාටිකඞ්ඛා’’ති.

ඛීණාසවඅභබ්බඨානං

186. ‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘අට්ඨිතධම්මා සමණා සක්‍යපුත්තියා විහරන්තී’ති. එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන සාවකානං ධම්මා දෙසිතා පඤ්ඤත්තා යාවජීවං අනතික්කමනීයා. සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, ඉන්දඛීලො වා අයොඛීලො වා

ගම්භීරනෙමො සුනිඛාතො අචලො අසම්පවෙධී. එවමෙව ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන සාවකානං ධම්මා දෙසිතා පඤ්ඤත්තා යාවජීවං අනතික්කමනීයා. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො, අභබ්බො සො නව ඨානානි අජ්ඣාචරිතුං. අභබ්බො, ආවුසො, ඛීණාසවො භික්ඛු සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙතුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියිතුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු සම්පජානමුසා භාසිතුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු සන්නිධිකාරකං කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ ආගාරිකභූතො; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු ඡන්දාගතිං ගන්තුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු දොසාගතිං ගන්තුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු මොහාගතිං ගන්තුං; අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු භයාගතිං ගන්තුං. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුත්තො, අභබ්බො සො ඉමානි නව ඨානානි අජ්ඣාචරිතු''න්ති.

පඤ්හාබ්‍යාකරණං

187. ''ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – 'අතීතං ඛො අද්ධානං ආරබ්භ සමණො ගොතමො අතීරකං ඤාණදස්සනං පඤ්ඤපෙති, නො ච ඛො අනාගතං අද්ධානං ආරබ්භ අතීරකං ඤාණදස්සනං පඤ්ඤපෙති, තයිදං කිංසු තයිදං කථංසූ'ති? තෙ ච අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා අඤ්ඤවිහිතකෙන ඤාණදස්සනෙන අඤ්ඤවිහිතකං ඤාණදස්සනං පඤ්ඤපෙතබ්බං මඤ්ඤන්ති යථරිව බාලා අබ්‍යත්තා. අතීතං ඛො, චුන්ද, අද්ධානං ආරබ්භ තථාගතස්ස සතානුසාරි ඤාණං හොති; සො යාවතකං ආකඞ්ඛති තාවතකං අනුස්සරති. අනාගතඤ්ච ඛො අද්ධානං ආරබ්භ තථාගතස්ස බොධිජං ඤාණං උප්පජ්ජති – 'අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො'ති. 'අතීතං චෙපි, චුන්ද, හොති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, න තං තථාගතො බ්‍යාකරොති. අතීතං චෙපි, චුන්ද, හොති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, තම්පි තථාගතො න බ්‍යාකරොති. අතීතං චෙපි චුන්ද, හොති භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං, තත්‍ර කාලඤ්ඤූ තථාගතො හොති තස්ස පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණාය. අනාගතං චෙපි, චුන්ද, හොති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, න තං තථාගතො බ්‍යාකරොති...පෙ.... තස්ස පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණාය. පච්චුප්පන්නං චෙපි, චුන්ද, හොති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, න තං තථාගතො බ්‍යාකරොති. පච්චුප්පන්නං චෙපි, චුන්ද, හොති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, තම්පි තථාගතො න බ්‍යාකරොති. පච්චුප්පන්නං චෙපි, චුන්ද, හොති භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං, තත්‍ර කාලඤ්ඤූ තථාගතො හොති තස්ස පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණාය.

188. ‘‘ඉති ඛො, චුන්ද, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු තථාගතො කාලවාදී [කාලවාදී සච්චවාදී (ස්‍යා.)] භූතවාදී අත්ථවාදී ධම්මවාදී විනයවාදී, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති. යඤ්ච ඛො, චුන්ද, සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්‍රහ්මකස්ස සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා, සබ්බං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති. යඤ්ච, චුන්ද, රත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති, යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති, යං එතස්මිං අන්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති. සබ්බං තං තථෙව හොති නො අඤ්ඤථා, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති. යථාවාදී, චුන්ද, තථාගතො තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී. ඉති යථාවාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති. සදෙවකෙ ලොකෙ, චුන්ද, සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථුදසො වසවත්තී, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති.

අබ්‍යාකතට්ඨානං

189. ‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කිං නු ඛො, ආවුසො, හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘අබ්‍යාකතං ඛො, ආවුසො, භගවතා – ‘‘හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’’න්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කිං පනාවුසො, න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘එතම්පි ඛො, ආවුසො, භගවතා අබ්‍යාකතං – ‘‘න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’’න්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කිං පනාවුසො, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘අබ්‍යාකතං ඛො එතං, ආවුසො, භගවතා – ‘‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’’න්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කිං පනාවුසො, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘එතම්පි ඛො, ආවුසො,

භගවතා අබ්‍යාකතං – ‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’’න්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කස්මා පනෙතං, ආවුසො, සමණෙන ගොතමෙන අබ්‍යාකත’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘න හෙතං, ආවුසො, අත්ථසංහිතං න ධම්මසංහිතං න ආදිබ්‍රහ්මචරියකං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති, තස්මා තං භගවතා අබ්‍යාකත’න්ති.

බ්‍යාකතට්ඨානං

190. ‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කිං පනාවුසො, සමණෙන ගොතමෙන බ්‍යාකත’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘ඉදං දුක්ඛන්ති ඛො, ආවුසො, භගවතා බ්‍යාකතං, අයං දුක්ඛසමුදයොති ඛො, ආවුසො, භගවතා බ්‍යාකතං, අයං දුක්ඛනිරොධොති ඛො, ආවුසො, භගවතා බ්‍යාකතං, අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති ඛො, ආවුසො, භගවතා බ්‍යාකත’න්ති.

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, චුන්ද, විජ්ජති, යං අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවං වදෙය්‍යුං – ‘කස්මා පනෙතං, ආවුසො, සමණෙන ගොතමෙන බ්‍යාකත’න්ති? එවංවාදිනො, චුන්ද, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එවමස්සු වචනීයා – ‘එතඤ්හි, ආවුසො, අත්ථසංහිතං, එතං ධම්මසංහිතං, එතං ආදිබ්‍රහ්මචරියකං එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. තස්මා තං භගවතා බ්‍යාකත’න්ති.

පුබ්බන්තසහගතදිට්ඨිනිස්සයා

191. ‘‘යෙපි තෙ, චුන්ද, පුබ්බන්තසහගතා දිට්ඨිනිස්සයා, තෙපි වො මයා බ්‍යාකතා, යථා තෙ බ්‍යාකාතබ්බා. යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා, කිං වො අහං තෙ තථා [තත්ථ (ස්‍යා. ක.)] බ්‍යාකරිස්සාමි? යෙපි තෙ, චුන්ද, අපරන්තසහගතා දිට්ඨිනිස්සයා, තෙපි වො මයා බ්‍යාකතා, යථා තෙ බ්‍යාකාතබ්බා. යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා, කිං වො අහං තෙ තථා බ්‍යාකරිස්සාමි? කතමෙ ච තෙ, චුන්ද, පුබ්බන්තසහගතා දිට්ඨිනිස්සයා, යෙ වො මයා බ්‍යාකතා, යථා තෙ බ්‍යාකාතබ්බා. (යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා, කිං වො අහං තෙ තථා බ්‍යාකරිස්සාමි) [(යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා) සබ්බත්ථ]? සන්ති ඛො, චුන්ද, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – ‘සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’න්ති. සන්ති පන, චුන්ද, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – ‘අසස්සතො අත්තා ච ලොකො ච...පෙ.... සස්සතො ච

අසස්සතො ච අත්තා ච ලොකො ච... නෙව සස්සතො නාසස්සතො අත්තා ච ලොකො ච... සයංකතො අත්තා ච ලොකො ච... පරංකතො අත්තා ච ලොකො ච... සයංකතො ච පරංකතො ච අත්තා ච ලොකො ච... අසයංකාරො අපරංකාරො අධිච්චසමුප්පන්නො අත්තා ච ලොකො ච, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. සස්සතං සුඛදුක්ඛං... අසස්සතං සුඛදුක්ඛං... සස්සතඤ්ච අසස්සතඤ්ච සුඛදුක්ඛං... නෙවසස්සතං නාසස්සතං සුඛදුක්ඛං... සයංකතං සුඛදුක්ඛං... පරංකතං සුඛදුක්ඛං... සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච සුඛදුක්ඛං... අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති.

192. ''තත්‍ර, චුන්ද, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – 'සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'අත්ථි නු ඛො ඉදං, ආවුසො, වුච්චති – ''සස්සතො අත්තා ච ලොකො චා''ති? යඤ්ච ඛො තෙ එවමාහංසු – 'ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. තං තෙසං නානුජානාමි. තං කිස්ස හෙතු? අඤ්ඤථාසඤ්ඤිනොපි හෙත්ථ, චුන්ද, සන්තෙකෙ සත්තා. ඉමායපි ඛො අහං, චුන්ද, පඤ්ඤත්තියා නෙව අත්තනා සමසමං සමනුපස්සාමි කුතො භියො'. අථ ඛො අහමෙව තත්ථ භියො' යදිදං අධිපඤ්ඤත්ති.

193. ''තත්‍ර, චුන්ද, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – 'අසස්සතො අත්තා ච ලොකො ච...පෙ.... සස්සතො ච අසස්සතො ච අත්තා ච ලොකො ච... නෙවසස්සතො නාසස්සතො අත්තා ච ලොකො ච... සයංකතො අත්තා ච ලොකො ච... පරංකතො අත්තා ච ලොකො ච... සයංකතො ච පරංකතො ච අත්තා ච ලොකො ච... අසයංකාරො අපරංකාරො අධිච්චසමුප්පන්නො අත්තා ච ලොකො ච... සස්සතං සුඛදුක්ඛං... අසස්සතං සුඛදුක්ඛං... සස්සතඤ්ච අසස්සතඤ්ච සුඛදුක්ඛං... නෙවසස්සතං නාසස්සතං සුඛදුක්ඛං... සයංකතං සුඛදුක්ඛං... පරංකතං සුඛදුක්ඛං... සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච සුඛදුක්ඛං... අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'අත්ථි නු ඛො ඉදං, ආවුසො, වුච්චති – ''අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛ'''න්ති? යඤ්ච ඛො තෙ එවමාහංසු – 'ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. තං තෙසං නානුජානාමි. තං කිස්ස හෙතු? අඤ්ඤථාසඤ්ඤිනොපි හෙත්ථ, චුන්ද, සන්තෙකෙ සත්තා. ඉමායපි ඛො අහං, චුන්ද, පඤ්ඤත්තියා නෙව අත්තනා සමසමං සමනුපස්සාමි කුතො භියො'. අථ ඛො අහමෙව තත්ථ භියො' යදිදං අධිපඤ්ඤත්ති. ඉමෙ ඛො තෙ, චුන්ද, පුබ්බන්තසහගතා දිට්ඨිනිස්සයා, යෙ වො මයා බ්‍යාකතා, යථා තෙ බ්‍යාකාතබ්බා. යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා, කිං වො අහං තෙ තථා බ්‍යාකරිස්සාමීති [බ්‍යාකරිස්සාමීති (සී. ක.)]?

අපරන්තසහගතදිට්ඨිනිස්සයා

194. ''කතමෙ ච තෙ, චුන්ද, අපරන්තසහගතා දිට්ඨිනිස්සයා, යෙ වො මයා බ්‍යාකතා, යථා තෙ බ්‍යාකාතබ්බා. (යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා, කිං වො අහං තෙ තථා බ්‍යාකරිස්සාමී) [( ) එත්ථන්තරෙ පාඨො සබ්බත්ථපි පරිපුණ්ණො දිස්සති]? සන්ති, චුන්ද, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – 'රූපී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. සන්ති පන, චුන්ද, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – 'අරූපී අත්තා හොති...පෙ.... රූපී ච අරූපී ච අත්තා හොති... නෙවරූපී නාරූපී අත්තා හොති... සඤ්ඤී අත්තා හොති... අසඤ්ඤී අත්තා හොති... නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී අත්තා හොති... අත්තා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. තත්‍ර, චුන්ද, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – 'රූපී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'අත්ථි නු ඛො ඉදං, ආවුසො, වුච්චති – ''රූපී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා'''ති? යඤ්ච ඛො තෙ එවමාහංසු – 'ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. තං තෙසං නානුජානාමි. තං කිස්ස හෙතු? අඤ්ඤථාසඤ්ඤිනොපි හෙත්ථ, චුන්ද, සන්තෙකෙ සත්තා. ඉමායපි ඛො අහං, චුන්ද, පඤ්ඤත්තියා නෙව අත්තනා සමසමං සමනුපස්සාමි කුතො භියො. අථ ඛො අහමෙව තත්ථ භියො යදිදං අධිපඤ්ඤත්ති.

195. ''තත්‍ර, චුන්ද, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – 'අරූපී අත්තා හොති...පෙ.... රූපී ච අරූපී ච අත්තා හොති... නෙවරූපීනාරූපී අත්තා හොති... සඤ්ඤී අත්තා හොති... අසඤ්ඤී අත්තා හොති... නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී අත්තා හොති... අත්තා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'අත්ථි නු ඛො ඉදං, ආවුසො, වුච්චති – ''අත්තා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා'''ති? යඤ්ච ඛො තෙ, චුන්ද, එවමාහංසු – 'ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'න්ති. තං තෙසං නානුජානාමි. තං කිස්ස හෙතු? අඤ්ඤථාසඤ්ඤිනොපි හෙත්ථ, චුන්ද, සන්තෙකෙ සත්තා. ඉමායපි ඛො අහං, චුන්ද, පඤ්ඤත්තියා නෙව අත්තනා සමසමං සමනුපස්සාමි, කුතො භියො. අථ ඛො අහමෙව තත්ථ භියො යදිදං අධිපඤ්ඤත්ති. ඉමෙ ඛො තෙ, චුන්ද, අපරන්තසහගතා දිට්ඨිනිස්සයා, යෙ වො මයා බ්‍යාකතා, යථා තෙ බ්‍යාකාතබ්බා. යථා ච තෙ න බ්‍යාකාතබ්බා, කිං වො අහං තෙ තථා බ්‍යාකරිස්සාමීති [බ්‍යාකරිස්සාමීති (සී. ක.)]?

196. ''ඉමෙසඤ්ච, චුන්ද, පුබ්බන්තසහගතානං දිට්ඨිනිස්සයානං ඉමෙසඤ්ච අපරන්තසහගතානං දිට්ඨිනිස්සයානං පහානාය සමතික්කමාය එවං මයා චත්තාරො සතිපට්ඨානා දෙසිතා පඤ්ඤත්තා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, චුන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා

විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී…පෙ…. චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙසඤ්ච චුන්ද, පුබ්බන්තසහගතානං දිට්ඨිනිස්සයානං ඉමෙසඤ්ච අපරන්තසහගතානං දිට්ඨිනිස්සයානං පහානාය සමතික්කමාය. එවං මයා ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා දෙසිතා පඤ්ඤත්තා''ති.

197. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා උපවාණො භගවතො පිට්ඨිතො ඨිතො හොති භගවන්තං බීජයමානො. අථ ඛො ආයස්මා උපවාණො භගවන්තං එතදවොච – ''අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ! පාසාදිකො වතායං, භන්තෙ, ධම්මපරියායො; සුපාසාදිකො වතායං භන්තෙ, ධම්මපරියායො, කො නාමායං භන්තෙ ධම්මපරියායො''ති? ''තස්මාතිහ ත්වං, උපවාණ, ඉමං ධම්මපරියායං 'පාසාදිකො' ත්වෙව නං ධාරෙහී''ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා උපවාණො භගවතො භාසිතං අභිනන්දීති.

පාසාදිකසුත්තං නිට්ඨිතං ඡට්ඨං.

7. ලක්ඛණසුත්තං

ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි

198. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භද්දන්තෙ’’ති [භදන්තෙති (සී. ස්‍යා. පී.)] තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

199. ‘‘ද්වත්තිංසිමානි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණානි, යෙහි සමන්නාගතස්ස මහාපුරිසස්ස ද්වෙව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්ත රතනානි භවන්ති; සෙය්‍යථිදං, චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන අභිවිජිය අජ්ඣාවසති. සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො [විවටච්ඡදො (ස්‍යා. ක.), විවත්තච්ඡදො (සී. පී.)].

200. ‘‘කතමානි ච තානි, භික්ඛවෙ, ද්වත්තිංස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණානි, යෙහි සමන්නාගතස්ස මහාපුරිසස්ස ද්වෙව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා? සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො.

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො සුප්පතිට්ඨිතපාදො හොති. යම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො සුප්පතිට්ඨිතපාදො හොති, ඉදම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස හෙට්ඨාපාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි හොන්ති සහස්සාරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි [සබ්බාකාරපරිපූරානි සුවිභත්තන්තරානි (සී. පී.)]. යම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස හෙට්ඨාපාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි හොන්ති සහස්සාරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි, ඉදම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො ආයතපණ්හි හොති…පෙ.… දීඝඞ්ගුලි හොති… මුදුතලුනහත්ථපාදො හොති… ජාලහත්ථපාදො හොති… උස්සඞ්ඛපාදො හොති… එණිජඞ්ඝො හොති… ඨිතකොව අනොනමන්තො උභොහි පාණිතලෙහි ජණ්ණුකානි පරිමසති පරිමජ්ජති… කොසොහිතවත්ථගුය්හො හොති… සුවණ්ණවණ්ණො හොති

කඤ්චනසන්නිභත්තචො... සුඛුමච්ඡවි හොති, සුඛුමත්තා ඡවියා රජොජල්ලං කායෙ න උපලිම්පති... එකෙකලොමො හොති, එකෙකානි ලොමානි ලොමකූපෙසු ජාතානි... උද්ධග්ගලොමො හොති, උද්ධග්ගානි ලොමානි ජාතානි නීලානි අඤ්ජනවණ්ණානි කුණ්ඩලාවට්ටානි [කුණ්ඩලාවත්තානි (බහූසු)] දක්ඛිණාවට්ටකජාතානි [දක්ඛිණාවත්තකජාතානි (සී.ස්‍යා. පී.)] ... බ්‍රහ්මුජුගත්තො හොති... සත්තුස්සදො හොති... සීහපුබ්බද්ධකායො හොති... චිතන්තරංසො [පිතන්තරංසො (ස්‍යා.)] හොති... නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො හොති, යාවතක්වස්ස කායො තාවතක්වස්ස බ්‍යාමො යාවතක්වස්ස බ්‍යාමො තාවතක්වස්ස කායො... සමවට්ටක්ඛන්ධො හොති... රසග්ගසග්ගී හොති... සීහහනු හොති... චත්තාලීසදන්තො හොති ... සමදන්තො හොති... අවිරළදන්තො හොති... සුසුක්කදාඨො හොති... පහූතජිව්හො හොති... බ්‍රහ්මස්සරො හොති කරවීකභාණී... අභිනීලනෙත්තො හොති... ගොපඛුමො හොති... උණ්ණා භමුකන්තරෙ ජාතා හොති, ඔදාතා මුදුතූලසන්නිභා. යම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස උණ්ණා භමුකන්තරෙ ජාතා හොති, ඔදාතා මුදුතූලසන්නිභා, ඉදම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො උණ්හීසසීසො හොති. යම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො උණ්හීසසීසො හොති, ඉදම්පි, භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘‘ඉමානි ඛො තානි, භික්ඛවෙ, ද්වත්තිංස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණානි, යෙහි සමන්නාගතස්ස මහාපුරිසස්ස ද්වෙව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී...පෙ.... සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො.

‘‘ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, ද්වත්තිංස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණානි බාහිරකාපි ඉසයො ධාරෙන්ති, නො ච ඛො තෙ ජානන්ති – ‘ඉමස්ස කම්මස්ස කටත්තා ඉදං ලක්ඛණං පටිලභතී’ති.

(1) සුප්පතිට්ඨිතපාදතාලක්ඛණං

201. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො දළ්හසමාදානො අහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු, අවත්ථිතසමාදානො කායසුචරිතෙ වචීසුචරිතෙ මනොසුචරිතෙ දානසංවිභාගෙ සීලසමාදානෙ උපොසථුපවාසෙ මත්තෙය්‍යතාය පෙත්තෙය්‍යතාය සාමඤ්ඤතාය බ්‍රහ්මඤ්ඤතාය කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිතාය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු ච අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා උස්සන්නත්තා විපුලත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති. සො තත්ථ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිග්ගණ්හාති දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුඛෙන

දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන දිබ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙහි දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහි. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති. සුප්පතිට්ඨිතපාදො හොති. සමං පාදං භූමියං නික්ඛිපති, සමං උද්ධරති, සමං සබ්බාවන්තෙහි පාදතලෙහි භූමිං ඵුසති.

202. ''සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්ත රතනානි භවන්ති; සෙය්‍යථිදං, චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අඛිලමනිමිත්තමකණ්ටකං ඉද්ධං ඵීතං ඛෙමං සිවං නිරබ්බුදං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන අභිවිජිය අජ්ඣාවසති. රාජා සමානො කිං ලභති? අක්ඛම්භියො [අවික්ඛම්භියො (සී. පී.)] හොති කෙනචි මනුස්සභූතෙන පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන. රාජා සමානො ඉදං ලභති. ''සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො. බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අක්ඛම්භියො හොති අබ්භන්තරෙහි වා බාහිරෙහි වා පච්චත්ථිකෙහි පච්චාමිත්තෙහි රාගෙන වා දොසෙන වා මොහෙන වා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති''. එතමත්ථං භගවා අවොච.

203. තත්ථෙතං වුච්චති –

''සච්චෙ ච ධම්මෙ ච දමෙ ච සංයමෙ,
සොචෙය්‍යසීලාලයුපොසථෙසු ච;
දානෙ අහිංසාය අසාහසෙ රතො,
දළ්හං සමාදාය සමත්තමාචරි [සමන්තමාචරි (ස්‍යා. ක.)].

''සො තෙන කම්මෙන දිවං සමක්කමි [අපක්කමි (ස්‍යා. ක.)],
සුඛඤ්ච ඛිඩ්ඩාරතියො ච අන්වභි [අංන්වභි (ටීකා)];
තතො චවිත්වා පුනරාගතො ඉධ,
සමෙහි පාදෙහි ඵුසී වසුන්ධරං.

''බ්‍යාකංසු වෙය්‍යඤ්ජනිකා සමාගතා,
සමප්පතිට්ඨස්ස න හොති ඛම්භනා;
ගිහිස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා පුන [පන (ස්‍යා.)],
තං ලක්ඛණං භවති තදත්ථජොතකං.

''අක්ඛම්භියො හොති අගාරමාවසං,

පරාභිභූ සත්තුභි නප්පමද්දනො;
මනුස්සභූතෙනිධ හොති කෙනචි,
අක්ඛම්භියො තස්ස ඵලෙන කම්මුනො.

‘‘සචෙ ච පබ්බජ්ජමුපෙති තාදිසො,
නෙක්ඛම්මඡන්දාභිරතො විචක්ඛණො;
අග්ගො න සො ගච්ඡති ජාතු බම්භනං,
නරුත්තමො එස හි තස්ස ධම්මතා’’ති.

(2) පාදතලචක්කලක්ඛණං

204. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො බහුජනස්ස සුඛාවහො අහොසි, උබ්බෙගඋත්තාසභයං අපනුදිතා, ධම්මිකඤ්ච රක්ඛාවරණගුත්තිං සංවිධාතා, සපරිවාරඤ්ච දානං අදාසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා උස්සන්නත්තා විපුලත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති. හෙට්ඨාපාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි හොන්ති සහස්සාරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි සුවිභත්තන්තරානි.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? මහාපරිවාරො හොති; මහාස්ස හොන්ති පරිවාරා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති. සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො. බුද්ධො සමානො කිං ලභති? මහාපරිවාරො හොති; මහාස්ස හොන්ති පරිවාරා භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

205. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘පුරෙ පුරත්ථා පුරිමාසු ජාතිසු,
මනුස්සභූතො බහුනං සුඛාවහො;
උබ්බෙගඋත්තාසභයාපනූදනො,
ගුත්තීසු රක්ඛාවරණෙසු උස්සුකො.

‘‘සො තෙන කම්මෙන දිවං සමක්කමි,
සුඛඤ්ච ඛිඩ්ඩාරතියො ච අන්වභි;
තතො චවිත්වා පුනරාගතො ඉධ,
චක්කානි පාදෙසු දුවෙසු වින්දති.

‘‘සමන්තනෙමීනි සහස්සරානි ච,
බ්‍යාකංසු වෙයඤ්ජනිකා සමාගතා;
දිස්වා කුමාරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං,
පරිවාරවා හෙස්සති සත්තුමද්දනො.

තථා හී චක්කානි සමන්තනෙමිනි,
සචෙ න පබ්බජ්ජමුපෙති තාදිසො;
වත්තෙති චක්කං පථවිං පසාසති,
තස්සානුයන්තාධ [තස්සානුයුත්තා ඉධ (සී. පී.), තස්සානුයන්තා ඉධ (ස්‍යා. ක.)] භවන්ති ඛත්තියා.

‘‘මහායසං සංපරිවාරයන්ති නං,
සචෙ ච පබ්බජ්ජමුපෙති තාදිසො;
නෙක්ඛම්මඡන්දාභිරතො විචක්ඛණො,
දෙවාමනුස්සාසුරසක්කරක්ඛසා [සත්තරක්ඛසා (ක.) සී. ස්‍යාඅට්ඨකථා ඔලොකෙතබ්බා].

‘‘ගන්ධබ්බනාගා විහගා චතුප්පදා,
අනුත්තරං දෙවමනුස්සපූජිතං;
මහායසං සංපරිවාරයන්ති න’’න්ති.

(3-5) ආයතපණ්හිතාදිතිලක්ඛණං

206. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො පාණාතිපාතං පහාය පාණාතිපාතා පටිවිරතො අහොසි නිහිතදණ්ඩො නිහිතසත්ථො ලජ්ජී දයාපන්නො, සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පී විහාසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා උස්සන්නත්තා විපුලත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි තීණි මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. ආයතපණ්හි ච හොති, දීඝඞ්ගුලි ච බ්‍රහ්මුජුගත්තො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? දීඝායුකො හොති චිරට්ඨිතිකො, දීඝමායුං පාලෙති, න සක්කා හොති අන්තරා ජීවිතා වොරොපෙතුං කෙනචි මනුස්සභූතෙන පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? දීඝායුකො හොති චිරට්ඨිතිකො, දීඝමායුං පාලෙති, න සක්කා හොති අන්තරා ජීවිතා වොරොපෙතුං පච්චත්ථිකෙහි පච්චාමිත්තෙහි සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

207. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘මාරණවධභයත්තනො [මරණවධභයත්තනො (සී. පී.ක.), මරණවධභයමත්තනො (ස්‍යා.)] විදිත්වා,
පටිවිරතො පරං මාරණායහොසි;
තෙන සුචරිතෙන සග්ගමගමා [තෙන සො සුචරිතෙන සග්ගමගමාසි (ස්‍යා.)],
සුකතඵලවිපාකමනුභොසි.

‘‘චවිය පුනරිධාගතො සමානො,
පටිලභති ඉධ තීණි ලක්ඛණානි;
භවති විපුලදීඝපාසණ්හිකො,
බ්‍රහ්මාව සුජු සුභො සුජාතගත්තො.

‘‘සුභුජො සුසු සුසණ්ඨිතො සුජාතො,
මුදුතලුනඞ්ගුලියස්ස හොන්ති;
දීඝා තීහි පුරිසවරග්ගලක්ඛණෙහි,
චිරයපනාය [චිරයාපනාය (ස්‍යා.)] කුමාරමාදිසන්ති.

‘‘භවති යදි ගිහී චිරං යපෙති,
චිරතරං පබ්බජති යදි තතො හි;
යාපයති ච වසිද්ධිභාවනාය,
ඉති දීඝායුකතාය තං නිමිත්ත’’න්ති.

(6) සත්තුස්සදතාලක්ඛණං

208. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො දාතා අහොසි පණීතානං රසිතානං ඛාදනීයානං භොජනීයානං සායනීයානං ලෙහනීයානං පානානං. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති, සත්තුස්සදො හොති, සත්තස්ස උස්සදා හොන්ති; උභොසු හත්ථෙසු උස්සදා හොන්ති, උභොසු පාදෙසු උස්සදා හොන්ති, උභොසු අංසකූටෙසු උස්සදා හොන්ති, ඛන්ධෙ උස්සදො හොති.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? ලාභී හොති පණීතානං රසිතානං ඛාදනීයානං භොජනීයානං සායනීයානං ලෙහනීයානං පානානං. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? ලාභී හොති පණීතානං රසිතානං ඛාදනීයානං භොජනීයානං සායනීයානං ලෙහනීයානං පානානං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

209. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘ඛජ්ජභොජ්ජමථ ලෙය්‍ය සායියං,
උත්තමග්ගරසදායකො අහු;
තෙන සො සුචරිතෙන කම්මුනා,
නන්දනෙ චිරමභිප්පමොදති.

‘‘සත්ත චුස්සදෙ ඉධාධිගච්ඡති,
හත්ථපාදමුදුතඤ්ච වින්දති;
ආහු බ්‍යඤ්ජනනිමිත්තකොවිදා,
ඛජ්ජභොජ්ජරසලාභිතාය නං.

‘‘යං ගිහිස්සපි [න තං ගිහිස්සාපි (ස්‍යා.)] තදත්ථජොතකං,
පබ්බජ්ජම්පි ච තදාධිගච්ඡති;
ඛජ්ජභොජ්ජරසලාභිරුත්තමං,
ආහු සබ්බගිහිබන්ධනච්ඡිද’’න්ති.

(7-8) කරචරණමුදුජාලතාලක්ඛණානි

210. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි ජනං සඞ්ගාහකො අහොසි – දානෙන පෙය්‍යවජ්ජෙන [පියවාචෙන (ස්‍යා. ක.)] අත්ථචරියාය සමානත්තතාය. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. මුදුතලුනහත්ථපාදො ච හොති ජාලහත්ථපාදො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? සුසඞ්ගහිතපරිජනො හොති, සුසඞ්ගහිතාස්ස හොන්ති බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? සුසඞ්ගහිතපරිජනො හොති, සුසඞ්ගහිතාස්ස හොන්ති භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

211. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘දානම්පි චත්ථචරියතඤ්ච [දානම්පි ච අත්ථචරියතම්පි ච (සී. පී.)],
පියවාදිතඤ්ච සමානත්තතඤ්ච [පියවදතඤ්ච සමානඡන්දතඤ්ච (සී. පී.)];
කරියචරියසුසඞ්ගහං බහූනං,
අනවමතෙන ගුණෙන යාති සග්ගං.

‘‘චවිය පුනරිධාගතො සමානො,

කරවරණමුදුතලඤ්ච ජාලිනො ච;
අතිරුචිරසුවග්ගුදස්සනෙය්‍යං,
පටිලභති දහරො සුසු කුමාරො.

‘‘භවති පරිජනස්සවො විධෙය්‍යො,
මහිමං ආවසිතො සුසඞ්ගහිතො;
පියවදූ හිතසුඛතං ජිගීසමානො [ජිගිං සමානො (සී.ස්‍යා. පී.)],
අභිරුචිතානි ගුණානි ආචරති.

‘‘යදි ච ජහති සබ්බකාමභොගං,
කථයති ධම්මකථං ජිනො ජනස්ස;
වචනපටිකරස්සාභිප්පසන්නා,
සුත්වාන ධම්මානුධම්මමාචරන්ති’’ති.

(9-10) උස්සඞ්ඛපාදඋද්ධග්ගලොමතාලක්ඛණානි

212. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො [සමානො බහුනො ජනස්ස (සී. පී.)] අත්ථූපසංහිතං ධම්මූපසංහිතං වාචං භාසිතා අහොසි, බහුජනං නිදංසෙසි, පාණීනං හිතසුඛාවහො ධම්මයාගී. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. උස්සඞ්ඛපාදො ච හොති, උද්ධග්ගලොමො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො, සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? අග්ගො ච හොති සෙට්ඨො ච පාමොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච කාමභොගීනං. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අග්ගො ච හොති සෙට්ඨො ච පාමොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච සබ්බසත්තානං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

213. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘අත්ථධම්මසහිතං [අත්ථධම්මසංහිතං (ක. සී. පී.), අත්ථධම්මූපසංහිතං (ක.)] පුරෙ ගිරං,
එරයං බහුජනං නිදංසයි;
පාණීනං හිතසුඛාවහො අහු,
ධම්මයාගමයජී [ධම්මයාගං අස්සජි (ක.)] අමච්ඡරී.

‘‘තෙන සො සුචරිතෙන කම්මුනා,
සුග්ගතිං වජති තත්ථ මොදති;
ලක්ඛණානි ච දුවෙ ඉධාගතො,

උත්තමප්පමුඛතාය [උත්තමසුඛතාය (ස්‍යා.), උත්තමපමුක්ඛතාය (ක.)] වින්දති.

‘‘උබ්භමුප්පතිතලොමවා සසො,
පාදගණ්ඨිරහු සාධුසණ්ඨිතා;
මංසලොහිතාචිතා තචොත්ථතා,
උපරිචරණසොභනා [උපරිජානුසොභනා (ස්‍යා.), උපරි ච පන සොභනා (සී. පී.)] අහු.

‘‘ගෙහමාවසති චෙ තථාවිධො,
අග්ගතං වජති කාමභොගිනං;
තෙන උත්තරිතරො න විජ්ජති,
ජම්බුදීපමභිභුය්‍ය ඉරියති.

‘‘පබ්බජම්පි ච අනොමනික්කමො,
අග්ගතං වජති සබ්බපාණිනං;
තෙන උත්තරිතරො න විජ්ජති,
සබ්බලොකමභිභුය්‍ය විහරතී’’ති.

(11) එණිජඞ්ඝලක්ඛණං

214. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො සක්කච්චං වාචෙතා අහොසි සිප්පං වා විජ්ජං වා චරණං වා කම්මං වා – ‘කිං තිමෙ ඛිප්පං විජානෙය්‍යුං, ඛිප්පං පටිපජ්ජෙය්‍යුං, න චිරං කිලිස්සෙය්‍යු’’න්ති. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති. එණිජඞ්ඝො හොති.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? යානි තානි රාජාරහානි රාජඞ්ගානි රාජූපභොගානි රාජානුච්ඡවිකානි තානි ඛිප්පං පටිලභති. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? යානි තානි සමණාරහානි සමණඞ්ගානි සමණූපභොගානි සමණානුච්ඡවිකානි, තානි ඛිප්පං පටිලභති. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභතී’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

215. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘සිප්පෙසු විජ්ජාචරණෙසු කම්මෙසු [කම්මසු (සී. පී.)],
කථං විජානෙය්‍යුං [විජානෙය්‍ය (සී. පී.), විජානෙය්‍යු (ස්‍යා.)] ලහුන්ති ඉච්ඡති;
යදූපඝාතාය න හොති කස්සචි,
වාචෙති ඛිප්පං න චිරං කිලිස්සති.

‘‘තං කම්මං කත්වා කුසලං සුබුද්‍රයං [සුබින්ද්‍රියං (ක.)],
ජඞ්ඝා මනුඤ්ඤා ලභතෙ සුසණ්ඨිතා;
වට්ටා සුජාතා අනුපුබ්බමුග්ගතා,
උද්ධග්ගලොමා සුඛුමත්තචොත්ථතා.

‘‘එණෙය්‍යජඞ්ඝොති තමාහු පුග්ගලං,
සම්පත්තියා ඛිප්පමිධාහු [ඛිප්පමිදාහු (?)] ලක්ඛණං;
ගෙහානුලොමානි යදාභිකඞ්ඛති,
අපබ්බජං ඛිප්පමිධාධිගච්ඡති [ඛිප්පමිදාධිගච්ඡති (?)].

‘‘සචෙ ච පබ්බජ්ජමුපෙති තාදිසො,
නෙක්ඛම්මඡන්දාභිරතො විචක්ඛණො;
අනුච්ඡවිකස්ස යදානුලොමිකං,
තං වින්දති ඛිප්පමනොමවික්කමො [නික්කමො (සී. ස්‍යා. පී.)]’’ති.

(12) සුඛුමච්ඡවිලක්ඛණං

216. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡිතා අහොසි – ‘‘කිං, භන්තෙ, කුසලං, කිං අකුසලං, කිං සාවජ්ජං, කිං අනවජ්ජං, කිං සෙවිතබ්බං, කිං න සෙවිතබ්බං, කිං මෙ කරීයමානං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය අස්ස, කිං වා පන මෙ කරීයමානං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය අස්සා’’ති. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති. සුඛුමච්ඡවි හොති, සුඛුමත්තා ඡවියා රජොජල්ලං කායෙ න උපලිම්පති.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? මහාපඤ්ඤො හොති, නාස්ස හොති කොචි පඤ්ඤාය සදිසො වා සෙට්ඨො වා කාමභොගීනං. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? මහාපඤ්ඤො හොති පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො [හාසුපඤ්ඤො (සී. පී.)] ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො, නාස්ස හොති කොචි පඤ්ඤාය සදිසො වා සෙට්ඨො වා සබ්බසත්තානං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

217. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘පුරෙ පුරත්ථා පුරිමාසු ජාතිසු,
අඤ්ඤාතුකාමො පරිපුච්ඡිතා අහු;
සුස්සූසිතා පබ්බජිතං උපාසිතා,
අත්ථන්තරො අත්ථකථං නිසාමයි.

‘‘පඤ්ඤාපටිලාභගතෙන [පඤ්ඤාපටිලාභකතෙන (සී. පී.) ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] කම්මුනා,
මනුස්සභූතො සුඛුමච්ඡවී අහු;
බ්‍යාකංසු උප්පාදනිමිත්තකොවිදා,
සුඛුමානි අත්ථානි අවෙච්ච දක්ඛිති.

‘‘සචෙ න පබ්බජ්ජමුපෙති තාදිසො,
වත්තෙති චක්කං පථවිං පසාසති;
අත්ථානුසිට්ඨීසු පරිග්ගහෙසු ච,
න තෙන සෙය්‍යො සදිසො ච විජ්ජති.

‘‘සචෙ ච පබ්බජ්ජමුපෙති තාදිසො,
නෙක්ඛම්මඡන්දාභිරතො විචක්ඛණො;
පඤ්ඤාවිසිට්ඨං ලභතෙ අනුත්තරං,
පප්පොති බොධිං වරභූරිමෙධසො’’ති.

(13) සුවණ්ණවණ්ණලක්ඛණං

218. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො අක්කොධනො අහොසි අනුපායාසබහුලො, බහුම්පි වුත්තො සමානො නාභිසජ්ජි න කුප්පි න බ්‍යාපජ්ජි න පතිත්ථීයි, න කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාත්වාකාසි. දාතා ච අහොසි සුඛුමානං මුදුකානං අත්ථරණානං පාවුරණානං [පාපුරණානං (සී. స్యා. පී.)] ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති. සුවණ්ණවණ්ණො හොති කඤ්චනසන්නිභත්තචො.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? ලාභී හොති සුඛුමානං මුදුකානං අත්ථරණානං පාවුරණානං ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? ලාභී හොති සුඛුමානං මුදුකානං අත්ථරණානං පාවුරණානං ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

219. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘අක්කොධඤ්ච අධිට්ඨහි අදාසි [අදාසි ච (සී. පී.)],
දානඤ්ච වත්ථානි සුඛුමානි සුච්ඡවීනි;
පුරිමතරභවෙ ඨිතො අභිවිස්සජි,

මහිම්ව සුරො අභිවස්සං.

‘‘තං කත්වාන ඉතො චුතො දිබ්බං,
උපපජ්ජි [උපපජ්ජ (සී. පී.)] සුකතඵලවිපාකමනුභුත්වා;
කනකතනුසන්නිභො ඉධාභිභවති,
සුරවරතරොරිව ඉන්දො.

‘‘ගෙහඤ්චාවසති නරො අපබ්බජ්ජ,
මිච්ඡං මහතිමහිං අනුසාසති [පසාසති (ස්‍යා.)];
පසය්හ සහිධ සත්තරතනං [පසය්හ අභිවසන-වරතරං (සී. පී.)],
පටිලභති විමල [විපුල (ස්‍යා.), විපුලං (සී. පී.)] සුඛුමච්ඡවිං සුචිඤ්ච.

‘‘ලාභී අච්ඡාදනවත්ථමොක්ඛපාවුරණානං,
භවති යදි අනාගාරියතං උපෙති;
සහිතො [සුහිත (ස්‍යා.), ස හි (සී. පී.)] පුරිමකතඵලං අනුභවති,
න භවති කතස්ස පනාසො’’ති.

(14) කොසොහිතවත්ථගුය්හලක්ඛණං

220. යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො චිරප්පනට්ඨෙ සුචිරප්පවාසිනො ඤාතිමිත්තෙ සුහජ්ජෙ සඛිනො සමානෙතා අහොසි. මාතරම්පි පුත්තෙන සමානෙතා අහොසි, පුත්තම්පි මාතරා සමානෙතා අහොසි, පිතරම්පි පුත්තෙන සමානෙතා අහොසි, පුත්තම්පි පිතරා සමානෙතා අහොසි, භාතරම්පි භාතරා සමානෙතා අහොසි, භාතරම්පි භගිනියා සමානෙතා අහොසි, භගිනිම්පි භාතරා සමානෙතා අහොසි, භගිනිම්පි භගිනියා සමානෙතා අහොසි, සමඞ්ගීකත්වා [සමග්ගිං කත්වා (සී. ස්‍යා. පී.)] ච අබ්භනුමොදිතා අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති – කොසොහිතවත්ථගුය්හො හොති.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? පහූතපුත්තො හොති, පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? පහූතපුත්තො හොති, අනෙකසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

221. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘පුරෙ පුරත්ථා පුරිමාසු ජාතිසු,
චිරප්පනට්ඨෙ සුචිරප්පවාසිනො;

පටුන

ඤාතී සුහජ්ජෙ සඛිනො සමානයි,
සමඞ්ගිකත්වා අනුමොදිතා අහු.

‘‘සො තෙන [ස තෙන (ක.)] කම්මෙන දිවං සමක්කමි,
සුඛඤ්ච ඛිඩ්ඩාරතියො ච අන්වභි;
තතො චවිත්වා පුනරාගතො ඉධ,
කොසොහිතං වින්දති වත්ථඡාදියං.

‘‘පහූතපුත්තො භවතී තථාවිධො,
පරොසහස්සඤ්ච [පරොසහස්සස්ස (සී. පී.)] භවන්ති අත්‍රජා;
සූරා ච වීරා ච [සූරා ච වීරඞ්ගරූපා (ක.)] අමිත්තතාපනා,
ගිහිස්ස පීතිංජනනා පියංවදා.

‘‘බහුතරා පබ්බජිතස්ස ඉරියතො,
භවන්ති පුත්තා වචනානුසාරිනො;
ගිහිස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා පුන,
තං ලක්ඛණං ජායති තදත්ථජොතක’’න්ති.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

(15-16) පරිමණ්ඩලඅනොනමජණ්ණුපරිමසනලක්ඛණානි

222. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො මහාජනසඞ්ගහං [මහාජනසඞ්ගාහකං (ක.)] සමෙක්ඛමානො [සමපෙක්ඛමානො (ක.)] සමං ජානාති සාමං ජානාති, පුරිසං ජානාති පුරිසවිසෙසං ජානාති – ‘අයමිදමරහති අයමිදමරහතී’ති තත්ථ තත්ථ පුරිසවිසෙසකරො අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො ච හොති, ඨිතකොයෙව ච අනොනමන්තො උභොහි පාණිතලෙහි ජණ්ණුකානි පරිමසති පරිමජ්ජති.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? අඩ්ඪො හොති මහද්ධනො මහාභොගො පහූතජාතරූපරජතො පහූතවිත්තූපකරණො පහූතධනධඤ්ඤො පරිපුණ්ණකොසකොට්ඨාගාරො. රාජා සමානො ඉදං ලභති…පෙ.… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අඩ්ඪො හොති මහද්ධනො මහාභොගො. තස්සිමානි ධනානි හොන්ති, සෙය්‍යථිදං, සද්ධාධනං සීලධනං හිරිධනං ඔත්තප්පධනං සුතධනං චාගධනං පඤ්ඤාධනං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

223. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘තුලිය පටිවිචය චින්තයිත්වා,
මහාජනසඞ්ගහනං [මහාජනං සඞ්ගාහකං (ක.)] සමෙක්ඛමානො;
අයමිදමරහති තත්ථ තත්ථ,
පුරිසවිසෙසකරො පුරෙ අහොසි.

‘‘මහිඤ්ච පන [සමා ච පන (ස්‍යා.), ස හි ච පන (සී. පී.)] ඨිතො අනොනමන්තො,
ඵුසති කරෙහි උභොහි ජණ්ණුකානි;
මහිරුහපරිමණ්ඩලො අහොසි,
සුචරිතකම්මවිපාකසෙසකෙන.

‘‘බහුවිවිධනිමිත්තලක්ඛණඤ්ඤූ,
අතිනිපුණා මනුජා බ්‍යාකරිංසු;
බහුවිවිධා ගිහීනං අරහානි,
පටිලභති දහරො සුසු කුමාරො.

‘‘ඉධ ච මහීපතිස්ස කාමභොගී,
ගිහිපතිරූපකා බහූ භවන්ති;
යදි ච ජහති සබ්බකාමභොගං,
ලභති අනුත්තරං උත්තමධනග්ග’’න්ති.

(17-19) සීහපුබ්බද්ධකායාදිතිලක්ඛණං

224. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො බහුජනස්ස අත්ථකාමො අහොසි හිතකාමො ඵාසුකාමො යොගක්ඛෙමකාමො – ‘කින්තිමෙ සද්ධාය වඩ්ඪෙය්‍යුං, සීලෙන වඩ්ඪෙය්‍යුං, සුතෙන වඩ්ඪෙය්‍යුං [සුතෙන වඩ්ඪෙය්‍යුං, බුද්ධියා වඩ්ඪෙය්‍යුං (ස්‍යා.)], චාගෙන වඩ්ඪෙය්‍යුං, ධම්මෙන වඩ්ඪෙය්‍යුං, පඤ්ඤාය වඩ්ඪෙය්‍යුං, ධනධඤ්ඤෙන වඩ්ඪෙය්‍යුං, ඛෙත්තවත්ථුනා වඩ්ඪෙය්‍යුං, ද්විපදචතුප්පදෙහි වඩ්ඪෙය්‍යුං, පුත්තදාරෙහි වඩ්ඪෙය්‍යුං, දාසකම්මකරපොරිසෙහි වඩ්ඪෙය්‍යුං, ඤාතීහි වඩ්ඪෙය්‍යුං, මිත්තෙහි වඩ්ඪෙය්‍යුං, බන්ධවෙහි වඩ්ඪෙය්‍යු’න්ති. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි තීණි මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. සීහපුබ්බද්ධකායො ච හොති චිතන්තරංසො ච සමවට්ටක්ඛන්ධො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්ති…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? අපරිහානධම්මො හොති, න පරිහායති ධනධඤ්ඤෙන ඛෙත්තවත්ථුනා ද්විපදචතුප්පදෙහි පුත්තදාරෙහි දාසකම්මකරපොරිසෙහි ඤාතීහි මිත්තෙහි බන්ධවෙහි, න පරිහායති සබ්බසම්පත්තියා. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අපරිහානධම්මො හොති, න පරිහායති සද්ධාය

සීලෙන සුතෙන චාගෙන පඤ්ඤාය, න පරිහායති සබ්බසම්පත්තියා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

225. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘සද්ධාය සීලෙන සුතෙන බුද්ධියා,
චාගෙන ධම්මෙන බහූහි සාධුහි;
ධනෙන ධඤ්ඤෙන ච ඛෙත්තවත්ථුනා,
පුත්තෙහි දාරෙහි චතුප්පදෙහි ච.

‘‘ඤාතීහි මිත්තෙහි ච බන්ධවෙහි ච,
බලෙන වණ්ණෙන සුඛෙන චූභයං;
කථං න හායෙය්‍යුං පරෙති ඉච්ඡති,
අත්ථස්ස මිද්ධී ච [ඉදං සමිද්ධඤ්ච (ක.), අද්ධං සමිද්ධඤ්ච (ස්‍යා.)] පනාභිකඞ්ඛති.

‘‘ස සීහපුබ්බද්ධසුසණ්ඨිතො අහු,
සමවට්ටක්ඛන්ධො ච චිතන්තරංසො;
පුබ්බෙ සුචිණ්ණෙන කතෙන කම්මුනා,
අහානියං පුබ්බනිමිත්තමස්ස තං.

‘‘ගිහීපි ධඤ්ඤෙන ධනෙන වඩ්ඪති,
පුත්තෙහි දාරෙහි චතුප්පදෙහි ච;
අකිඤ්චනො පබ්බජිතො අනුත්තරං,
පප්පොති බොධිං අසහානධම්මත’’න්ති [සම්බොධිමහානධම්මතන්ති (ස්‍යා. ක.) ටීකා ඔලොකෙතබ්බා].

(20) රසග්ගසග්ගිතාලක්ඛණං

226. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො සත්තානං අවිහෙඨකජාතිකො අහොසි පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති, රසග්ගසග්ගී හොති, උද්ධග්ගාස්ස රසහරණියො ගීවාය ජාතා හොන්ති සමාභිවාහිනියො [සමවාහරසහරණියො (ස්‍යා.)].

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? අප්පාබාධො හොති අප්පාතඞ්කො, සමවෙපාකිනියා ගහණියා සමන්නාගතො නාතිසීතාය නාච්චුණ්හාය. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අප්පාබාධො හොති අප්පාතඞ්කො සමවෙපාකිනියා ගහණියා සමන්නාගතො

නාතිසීතාය නාච්චුණ්හාය මජ්ඣිමාය පධානක්ඛමාය. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

227. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘න පාණිදණ්ඩෙහි පනාථ ලෙඩ්ඩුනා,
සත්ථෙන වා මරණවධෙන [මාරණවධෙන (ක.)] වා පන;
උබ්බාධනාය පරිතජ්ජනාය වා,
න හෙඨයී ජනතමහෙඨකො අහු.

‘‘තෙනෙව සො සුගතිමුපෙච්ච මොදති,
සුඛප්ඵලං කරිය සුඛානි වින්දති;
සමොජසා [සම්පජ්ජසා (සී. පී.), පාමුඤ්ජසා (ස්‍යා.), සාමඤ්ච සා (ක.)] රසහරණී සුසණ්ඨිතා,
ඉධාගතො ලභති රසග්ගසග්ගිතං.

‘‘තෙනාහු නං අතිනිපුණා විචක්ඛණා,
අයං නරො සුඛබහුලො භවිස්සති;
ගිහිස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා පුන [පන (ස්‍යා.)],
තං ලක්ඛණං භවති තදත්ථජොතක’’න්ති.

(21-22) අභිනීලනෙත්තගොපඛුමලක්ඛණානි

228. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො න ච විසටං, න ච විසාචි [න ච විසාචිතං (සී. පී.), න ච විසාචි (ස්‍යා.)], න ච පන විචෙය්‍ය පෙක්ඛිතා, උජුං තථා පසටමුජුමනො, පියචක්ඛුනා බහුජනං උදික්ඛිතා අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. අභිනීලනෙත්තො ච හොති ගොපඛුමො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො, සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? පියදස්සනො හොති බහුනො ජනස්ස, පියො හොති මනාපො බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං නෙගමජානපදානං ගණකමහාමත්තානං අනීකට්ඨානං දොවාරිකානං අමච්චානං පාරිසජ්ජානං රාජූනං භොගියානං කුමාරානං. රාජා සමානො ඉදං ලභති…පෙ…. බුද්ධො සමානො කිං ලභති? පියදස්සනො හොති බහුනො ජනස්ස, පියො හොති මනාපො භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං දෙවානං මනුස්සානං අසුරානං නාගානං ගන්ධබ්බානං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

229. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘න ච විසටං න ච විසාචි [විසාචිතං (සී. පී.), විසාචි (සයා.)], න ච පන විචෙය්‍යපෙක්ඛිතා;
උජුං තථා පසටමුජුමනො, පියචක්ඛුනා බහුජනං උදික්ඛිතා.

‘‘සුගතීසු සො ඵලවිපාකං,
අනුභවති තත්ථ මොදති;
ඉධ ච පන භවති ගොපඛුමො,
අභිනීලනෙත්තනයනො සුදස්සනො.

‘‘අභියොගිනො ච නිපුණා,
බහූ පන නිමිත්තකොවිදා;
සුඛුමනයනකුසලා මනුජා,
පියදස්සනොති අභිනිද්දිසන්ති නං.

‘‘පියදස්සනො ගිහීපි සන්තො ච,
භවති බහුජනපියායිතො;
යදි ච න භවති ගිහී සමණො හොති,
පියො බහූනං සොකනාසනො’’ති.

(23) උණ්හීසසීසලක්ඛණං

230. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො බහුජනපුබ්බඞ්ගමො අහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු බහුජනපාමොක්ඛො කායසුචරිතෙ වචීසුචරිතෙ මනොසුචරිතෙ දානසංවිභාගෙ සීලසමාදානෙ උපොසථුපවාසෙ මත්තෙය්‍යතාය පෙත්තෙය්‍යතාය සාමඤ්ඤතාය බ්‍රහ්මඤ්ඤතාය කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිතාය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු ච අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති – උණ්හීසසීසො හොති.

‘‘සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? මහාස්ස ජනො අන්වායිකො හොති, බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? මහාස්ස ජනො අන්වායිකො හොති, භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

231. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘පුබ්බඞ්ගමො සුචරිතෙසු අහු,
ධම්මෙසු ධම්මචරියාභිරතො;

අන්වායිකො බහුජනස්ස අහු,
සග්ගෙසු වෙදයිත්ථ පුඤ්ඤඵලං.

‘‘වෙදිත්වා සො සුචරිතස්ස ඵලං,
උණ්හීසසීසත්තමිධජ්ඣගමා;
බ්‍යාකංසු බ්‍යඤ්ජනනිමිත්තධරා,
පුබ්බඞ්ගමො බහුජනං හෙස්සති.

‘‘පටිභොගියා මනුජෙසු ඉධ,
පුබ්බෙව තස්ස අභිහරන්ති තදා;
යදි ඛත්තියො භවති භූමිපති,
පටිහාරකං බහුජනෙ ලභති.

‘‘අථ චෙපි පබ්බජති සො මනුජො,
ධම්මෙසු හොති පගුණො විසවී;
තස්සානුසාසනිගුණාභිරතො,
අන්වායිකො බහුජනො භවතී’’ති.

(24-25) එකෙකලොමතාඋණ්ණාලක්ඛණානි

232. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො මුසාවාදං පහාය මුසාවාදා පටිවිරතො අහොසි, සච්චවාදී සච්චසන්ධො ථෙතො පච්චයිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. එකෙකලොමො ච හොති, උණ්ණා ච භමුකන්තරෙ ජාතා හොති ඔදාතා මුදුතූලසන්නිභා.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො, සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? මහාස්ස ජනො උපවත්තති, බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? මහාස්ස ජනො උපවත්තති, භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

233. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘සච්චප්පටිඤ්ඤො පුරිමාසු ජාතිසු,
අද්වෙජ්ඣවාචො අලිකං විවජ්ජයි;
න සො විසංවාදයිතාපි කස්සචි,
භූතෙන තච්ඡෙන තථෙන භාසයි [තොසයි (සී. පී.)].

‘‘සෙතා සුසුක්කා මුදුතූලසන්නිභා,
උණ්ණා සුජාතා [උණ්ණාස්ස ජාතා (ක. සී.)] භමුකන්තරෙ අහු;
න ලොමකූපෙසු දුවෙ අජායිසුං,
එකෙකලොමූපචිතඞ්ගවා අහු.

‘‘තං ලක්ඛණඤ්ඤූ බහවො සමාගතා,
බ්‍යාකංසු උප්පාදනිමිත්තකොවිදා;
උණ්ණා ච ලොමා ච යථා සුසණ්ඨිතා,
උපවත්තතී ඊදිසකං බහුජ්ජනො.

‘‘ගිහිම්පි සන්තං උපවත්තතී ජනො,
බහු පුරත්ථාපකතෙන කම්මුනා;
අකිඤ්චනං පබ්බජිතං අනුත්තරං,
බුද්ධම්පි සන්තං උපවත්තති ජනො’’ති.

(26-27) චත්තාලීසඅවිරළදන්තලක්ඛණානි

234. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො පිසුණං වාචං පහාය පිසුණාය වාචාය පටිවිරතො අහොසි. ඉතො සුත්වා න අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා න ඉමෙසං අක්ඛාතා අමූසං භෙදාය, ඉති භින්නානං වා සන්ධාතා, සහිතානං වා අනුප්පදාතා, සමග්ගාරාමො සමග්ගරතො සමග්ගනන්දී සමග්ගකරණිං වාචං භාසිතා අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා…පෙ.… සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. චත්තාලීසදන්තො ච හොති අවිරළදන්තො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ.… රාජා සමානො කිං ලභති? අභෙජ්ජපරිසො හොති, අභෙජ්ජාස්ස හොන්ති පරිසා, බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති … බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අභෙජ්ජපරිසො හොති, අභෙජ්ජාස්ස හොන්ති පරිසා, භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

235. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘වෙභූතියං සහිතභෙදකාරිං,
භෙදප්පවඩ්ඪනවිවාදකාරිං;
කලහප්පවඩ්ඪනආකිච්චකාරිං,
සහිතානං භෙදජනනිං න භණි.

‘‘අවිවාදවඩ්ඪනකරිං සුගිරං,
භින්නානුසන්ධිජනනිං අභණි;
කලහං ජනස්ස පනුදී සමඞ්ගී,
සහිතෙහි නන්දති පමොදති ච.

‘‘සුගතීසු සො ඵලවිපාකං,
අනුභවති තත්ථ මොදති;
දන්තා ඉධ හොන්ති අවිරළා සහිතා,
චතුරො දසස්ස මුඛජා සුසණ්ඨිතා.

‘‘යදි ඛත්තියො භවති භූමිපති,
අවිභෙදියාස්ස පරිසා භවති;
සමණො ච හොති විරජො විමලො,
පරිසාස්ස හොති අනුගතා අචලා’’ති.

(28-29) පහූතජිව්හාබ්‍රහ්මස්සරලක්ඛණානි

236. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො ඵරුසං වාචං පහාය ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො අහොසි. යා සා වාචා නෙලා කණ්ණසුඛා පෙමනීයා හදයඞ්ගමා පොරී බහුජනකන්තා බහුජනමනාපා, තථාරූපිං වාචං භාසිතා අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා…පෙ…. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති. පහූතජිව්හො ච හොති බ්‍රහ්මස්සරො ච කරවීකභාණී.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී…පෙ…. රාජා සමානො කිං ලභති? ආදෙය්‍යවාචො හොති, ආදියන්තිස්ස වචනං බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති… බුද්ධො සමානො කිං ලභති? ආදෙය්‍යවාචො හොති, ආදියන්තිස්ස වචනං භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

237. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘අක්කොසභණ්ඩනවිහෙසකාරිං,
උබ්බාධිකං [උබ්බාධකරං (ස්‍යා.)] බහුජනප්පමද්දනං;
අබාළ්හං ගිරං සො න භණි ඵරුසං,
මධුරං භණි සුසංහිතං [සුසහිතං (ස්‍යා.)] සඛිලං.

‘‘මනසො පියා හදයගාමිනියො,
වාචා සො එරයති කණ්ණසුඛා;

වාචාසුචිණ්ණඵලමනුභවි,
සග්ගෙසු වෙදයථ [වෙදයති (?) ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] පුඤ්ඤඵලං.

''වෙදිත්වා සො සුචරිතස්ස ඵලං,
බ්‍රහ්මස්සරත්තමිධමජ්ඣගමා;
ජිව්හාස්ස හොති විපුලා පුථුලා,
ආදෙය්‍යවාක්‍යවචනො භවති.

''ගිහිනොපි ඉජ්ඣති යථා භණතො,
අථ චෙ පබ්බජති සො මනුජො;
ආදියන්තිස්ස වචනං ජනතා,
බහුනො බහුං සුභණිතං භණතො''ති.

(30) සීහහනුලක්ඛණං

238. ''යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො සම්ඵප්පලාපං පහාය සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතො අහොසි කාලවාදී භූතවාදී අත්ථවාදී ධම්මවාදී විනයවාදී, නිධානවතිං වාචං භාසිතා අහොසි කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්ථසංහිතං. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා...පෙ.... සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති, සීහහනු හොති.

''සො තෙන ලක්ඛණෙන සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී...පෙ.... රාජා සමානො කිං ලභති? අප්පධංසියො හොති කෙනචි මනුස්සභූතෙන පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන. රාජා සමානො ඉදං ලභති... බුද්ධො සමානො කිං ලභති? අප්පධංසියො හොති අබ්භන්තරෙහි වා බාහිරෙහි වා පච්චත්ථිකෙහි පච්චාමිත්තෙහි, රාගෙන වා දොසෙන වා මොහෙන වා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති''. එතමත්ථං භගවා අවොච.

239. තත්ථෙතං වුච්චති –

''න සම්ඵප්පලාපං න මුද්ධතං [බුද්ධතන්ති (ක.)],
අවිකිණ්ණවචනබ්‍යප්පථො අහොසි;
අහිතමපි ච අපනුදි,
හිතමපි ච බහුජනසුඛඤ්ච අභණි.

''තං කත්වා ඉතො චුතො දිවමුපපජ්ජි,
සුකතඵලවිපාකමනුභොසි;
චවිය පුනරිධාගතො සමානො,
ද්විදුගමවරතරහනුත්තමලත්ථ.

‘‘රාජා හොති සුදුප්පධංසියො,
මනුජින්දො මනුජාධිපති මහානුභාවො;
තිදිවපුරවරසමො භවති,
සුරවරතරොරිව ඉන්දො.

‘‘ගන්ධබ්බාසුරයක්ඛරක්ඛසෙභි [සුරසක්කරක්ඛසෙභි (සයා.)],
සුරෙහි න හි භවති සුප්පධංසියො;
තථත්තො යදි භවති තථාවිධො,
ඉධ දිසා ච පටිදිසා ච විදිසා චා’’ති.

(31-32) සමදන්තසුසුක්කදාඨාලක්ඛණානි

240. ‘‘යම්පි, භික්ඛවෙ, තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුරිමං භවං පුරිමං නිකෙතං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො මිච්ඡාජීවං පහාය සම්මාආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙසි, තුලාකූට කංසකූට මානකූට උක්කොටන වඤ්චන නිකති සාචියොග ඡෙදන වධ බන්ධන විපරාමොස ආලොප සහසාකාරා [සාහසාකාරා (සී. සයා. පී.)] පටිවිරතො අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස කටත්තා උපචිතත්තා උස්සන්නත්තා විපුලත්තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති. සො තත්ථ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිගණ්හාති දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුඛෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන දිබ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙහි දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහි. සො තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමානි ද්වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි පටිලභති, සමදන්තො ච හොති සුසුක්කදාඨො ච.

‘‘සො තෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්ති ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්ත රතනානි භවන්ති, සෙය්‍යථිදං – චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අඛිලමනිමිත්තමකණ්ටකං ඉද්ධං ඵීතං ඛෙමං සිවං නිරබ්බුදං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන අභිවිජිය අජ්ඣාවසති. රාජා සමානො කිං ලභති? සුචිපරිවාරො හොති සුචිස්ස හොන්ති පරිවාරා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා ගණකමහාමත්තා අනීකට්ඨා දොවාරිකා අමච්චා පාරිසජ්ජා රාජානො භොගියා කුමාරා. රාජා සමානො ඉදං ලභති.

‘‘සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො. බුද්ධො සමානො කිං ලභති? සුචිපරිවාරො හොති, සුචිස්ස හොන්ති පරිවාරා, භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා

උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා. බුද්ධො සමානො ඉදං ලභති’’. එතමත්ථං භගවා අවොච.

241. තත්ථෙතං වුච්චති –

‘‘මිච්ඡාජීවඤ්ච අවස්සජි සමෙන වුත්තිං,
සුචිනා සො ජනයිත්ථ ධම්මිකෙන;
අහිතමපි ච අපනුදි,
හිතමපි ච බහුජනසුඛඤ්ච අචරි.

‘‘සග්ගෙ වෙදයති නරො සුඛප්ඵලානි,
කරිත්වා නිපුණෙහි විදූහි සබ්භි;
වණ්ණිතානි තිදිවපුරවරසමො,
අභිරමති රතිඛිඩ්ඩාසමඞ්ගී.

‘‘ලද්ධාන මානුසකං භවං තතො,
චවිත්වාන සුකතඵලවිපාකං;
සෙසකෙන පටිලභති ලපනජං,
සමමපි සුචිසුසුක්කං [ලද්ධාන මනුස්සකං භවං තතො චවිය, පුන සුකතඵලවිපාකසෙසකෙන; පටිලභති ලපනජං සමමපි, සුචි ච සුවිසුද්ධසුසුක්කං (ස්‍යා.)].

‘‘තං වෙය්‍යඤ්ජනිකා සමාගතා බහවො,
බ්‍යාකංසු නිපුණසම්මතා මනුජා;
සුචිජනපරිවාරගණො භවති,
දිජසමසුක්කසුචිසොභනදන්තො.

‘‘රඤ්ඤො හොති බහුජනො,
සුචිපරිවාරො මහතිං මහිං අනුසාසතො;
පසය්හ න ච ජනපදතුදනං,
හිතමපි ච බහුජනසුඛඤ්ච චරන්ති.

‘‘අථ චෙ පබ්බජති භවති විපාපො,
සමණො සමිතරජො විවට්ටච්ඡදො;
විගතදරථකිලමථො,
ඉමමපි ච පරමපි ච [ඉමම්පි ච පරම්පි ච (පී.), පරංපි පරමංපි ච (ස්‍යා.)] පස්සති ලොකං.

‘‘තස්සොවාදකරා බහුගිහී ච පබ්බජිතා ච,
අසුචිං ගරහිතං ධුනන්ති පාපං;
ස හි සුචිභි පරිවුතො භවති,

මලබිලකලිකිලෙසෙ පනුදෙහී''ති [තස්සොවාදකරා බහුගිහී ච, පබ්බජිතා ච අසුචිවිගරහිත; පනුදිපාපස්ස හි සුචිහිපරිවුතො, භවති මලබිලකකිලෙසෙ පනුදෙති (ස්‍යා.)].

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

ලක්ඛණසුත්තං නිට්ඨිතං සත්තමං.

8. සිඞ්ගාලසුත්තං

242. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සිඞ්ගාලකො [සිගාලකො (සී.)] ගහපතිපුත්තො කාලස්සෙව උට්ඨාය රාජගහා නික්ඛමිත්වා අල්ලවත්ථො අල්ලකෙසො පඤ්ජලිකො පුථුදිසා [පුථුද්දිසා (සී.ස්‍යා. පී.)] නමස්සති – පුරත්ථිමං දිසං දක්ඛිණං දිසං පච්ඡිමං දිසං උත්තරං දිසං හෙට්ඨිමං දිසං උපරිමං දිසං.

243. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. අද්දසා ඛො භගවා සිඞ්ගාලකං ගහපතිපුත්තං කාලස්සෙව වුට්ඨාය රාජගහා නික්ඛමිත්වා අල්ලවත්ථං අල්ලකෙසං පඤ්ජලිකං පුථුදිසා නමස්සන්තං – පුරත්ථිමං දිසං දක්ඛිණං දිසං පච්ඡිමං දිසං උත්තරං දිසං හෙට්ඨිමං දිසං උපරිමං දිසං. දිස්වා සිඞ්ගාලකං ගහපතිපුත්තං එතදවොච – ''කිං නු ඛො ත්වං, ගහපතිපුත්ත, කාලස්සෙව උට්ඨාය රාජගහා නික්ඛමිත්වා අල්ලවත්ථො අල්ලකෙසො පඤ්ජලිකො පුථුදිසා නමස්සසි – පුරත්ථිමං දිසං දක්ඛිණං දිසං පච්ඡිමං දිසං උත්තරං දිසං හෙට්ඨිමං දිසං උපරිමං දිස''න්ති? ''පිතා මං, භන්තෙ, කාලං කරොන්තො එවං අවච – 'දිසා, තාත, නමස්සෙය්‍යාසී'ති. සො ඛො අහං, භන්තෙ, පිතුවචනං සක්කරොන්තො ගරුං කරොන්තො මානෙන්තො පූජෙන්තො කාලස්සෙව උට්ඨාය රාජගහා නික්ඛමිත්වා අල්ලවත්ථො අල්ලකෙසො පඤ්ජලිකො පුථුදිසා නමස්සාමි – පුරත්ථිමං දිසං දක්ඛිණං දිසං පච්ඡිමං දිසං උත්තරං දිසං හෙට්ඨිමං දිසං උපරිමං දිස''න්ති.

ඡ දිසා

244. ''න ඛො, ගහපතිපුත්ත, අරියස්ස විනයෙ එවං ඡ දිසා [ඡද්දිසා (සී. පී.)] නමස්සිතබ්බා''ති. ''යථා කථං පන, භන්තෙ, අරියස්ස විනයෙ ඡ දිසා [ඡද්දිසා (සී. පී.)] නමස්සිතබ්බා? සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තථා ධම්මං දෙසෙතු, යථා අරියස්ස විනයෙ ඡ දිසා [ඡද්දිසා (සී. පී.)] නමස්සිතබ්බා''ති.

''තෙන හි, ගහපතිපුත්ත සුණොහි සාධුකං මනසිකරොහි භාසිස්සාමී''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො සිඞ්ගාලකො ගහපතිපුත්තො භගවතො පච්චස්සොසි. භගවා එතදවොච –

''යතො ඛො, ගහපතිපුත්ත, අරියසාවකස්ස චත්තාරො කම්මකිලෙසා පහීනා හොන්ති, චතූහි ච ඨානෙහි පාපකම්මං න කරොති, ඡ ච භොගානං අපායමුඛානි න සෙවති, සො එවං චුද්දස පාපකාපගතො ඡද්දිසාපටිච්ඡාදී [පටිච්ඡාදී හොති (ස්‍යා.)] උභොලොකවිජයාය පටිපන්නො හොති. තස්ස අයඤ්චෙව ලොකො ආරද්ධො හොති පරො ච ලොකො. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති.

චත්තාරොකම්මකිලෙසා

245. ‘‘කතමස්ස චත්තාරො කම්මකිලෙසා පහීනා හොන්ති? පාණාතිපාතො ඛො, ගහපතිපුත්ත, කම්මකිලෙසො, අදින්නාදානං කම්මකිලෙසො, කාමෙසුමිච්ඡාචාරො කම්මකිලෙසො, මුසාවාදො කම්මකිලෙසො. ඉමස්ස චත්තාරො කම්මකිලෙසා පහීනා හොන්තී’’ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන [ඉදං වත්වා (සී. පී.) එවමීදිසෙසු ඨානෙසු] සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘පාණාතිපාතො අදින්නාදානං, මුසාවාදො ච වුච්චති;
පරදාරගමනඤ්චෙව, නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා’’ති.

චතුට්ඨානං

246. ‘‘කතමෙහි චතූහි ඨානෙහි පාපකම්මං න කරොති? ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තො පාපකම්මං කරොති, දොසාගතිං ගච්ඡන්තො පාපකම්මං කරොති, මොහාගතිං ගච්ඡන්තො පාපකම්මං කරොති, භයාගතිං ගච්ඡන්තො පාපකම්මං කරොති. යතො ඛො, ගහපතිපුත්ත, අරියසාවකො නෙව ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති; ඉමෙහි චතූහි ඨානෙහි පාපකම්මං න කරොතී’’ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘ඡන්දා දොසා භයා මොහා, යො ධම්මං අතිවත්තති;
නිහීයති යසො තස්ස [තස්ස යෙසො (බහූසු, විනයෙපි)], කාළපක්ඛෙව චන්දිමා.

‘‘ඡන්දා දොසා භයා මොහා, යො ධම්මං නාතිවත්තති;
ආපූරති යසො තස්ස [තස්ස යෙසො (බහූසු, විනයෙපි)], සුක්කපක්ඛෙව [පුණ්ණපක්ඛෙව (ක.)] චන්දිමා’’ති.

ඡ අපායමුඛානි

247. ‘‘කතමානි ඡ භොගානං අපායමුඛානි න සෙවති? සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානානුයොගො ඛො, ගහපතිපුත්ත, භොගානං අපායමුඛං, විකාලවිසිඛාචරියානුයොගො භොගානං අපායමුඛං, සමජ්ජාභිචරණං භොගානං අපායමුඛං, ජූතප්පමාදට්ඨානානුයොගො භොගානං අපායමුඛං, පාපමිත්තානුයොගො භොගානං අපායමුඛං, ආලස්යානුයොගො [ආලසානුයොගො (සී. स्या. පී.)] භොගානං අපායමුඛං.

සුරාමෙරයස්ස ඡ ආදීනවා

248. ‘‘ඡ ඛොමෙ, ගහපතිපුත්ත, ආදීනවා සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානානුයොගෙ. සන්දිට්ඨිකා ධනජානි [ධනඤ්ජානි (සී. පී.)], කලහප්පවඩ්ඪනී, රොගානං ආයතනං, අකිත්තිසඤ්ජනනී,

කොපීනනිදංසනී, පඤ්ඤාය දුබ්බලිකරණීත්වෙව ඡට්ඨං පදං භවති. ඉමෙ ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඡ ආදීනවා සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානානුයොගෙ.

විකාලචරියාය ඡ ආදීනවා

249. ‘‘ඡ ඛොමෙ, ගහපතිපුත්ත, ආදීනවා විකාලවිසිඛාචරියානුයොගෙ. අත්තාපිස්ස අගුත්තො අරක්ඛිතො හොති, පුත්තදාරොපිස්ස අගුත්තො අරක්ඛිතො හොති, සාපතෙය්‍යංපිස්ස අගුත්තං අරක්ඛිතං හොති, සඞ්කියො ච හොති පාපකෙසු ඨානෙසු [තෙසු තෙසු ඨානෙසු (ස්‍යා.)], අභූතවචනඤ්ච තස්මිං රූහති, බහූනඤ්ච දුක්ඛධම්මානං පුරක්ඛතො හොති. ඉමෙ ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඡ ආදීනවා විකාලවිසිඛාචරියානුයොගෙ.

සමජ්ජාභිචරණස්ස ඡ ආදීනවා

250. ‘‘ඡ ඛොමෙ, ගහපතිපුත්ත, ආදීනවා සමජ්ජාභිචරණෙ. ක්ව [කුවං (ක. සී. පී.)] නච්චං, ක්ව ගීතං, ක්ව වාදිතං, ක්ව අක්ඛානං, ක්ව පාණිස්සරං, ක්ව කුම්භථුනන්ති. ඉමෙ ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඡ ආදීනවා සමජ්ජාභිචරණෙ.

ජූතප්පමාදස්ස ඡ ආදීනවා

251. ‘‘ඡ ඛොමෙ, ගහපතිපුත්ත, ආදීනවා ජූතප්පමාදට්ඨානානුයොගෙ. ජයං වෙරං පසවති, ජිනො චිත්තමනුසොචති, සන්දිට්ඨිකා ධනජානි, සභාගතස්ස [සභායෙ තස්ස (ක.)] වචනං න රූහති, මිත්තාමච්චානං පරිභූතො හොති, ආවාහවිවාහකානං අපත්ථිතො හොති – ‘අක්ඛධුත්තො අයං පුරිසපුග්ගලො නාලං දාරභරණායා’ති. ඉමෙ ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඡ ආදීනවා ජූතප්පමාදට්ඨානානුයොගෙ.

පාපමිත්තතාය ඡ ආදීනවා

252. ‘‘ඡ ඛොමෙ, ගහපතිපුත්ත, ආදීනවා පාපමිත්තානුයොගෙ. යෙ ධුත්තා, යෙ සොණ්ඩා, යෙ පිපාසා, යෙ නෙකතිකා, යෙ වඤ්චනිකා, යෙ සාහසිකා. ත්‍යාස්ස මිත්තා හොන්ති තෙ සහායා. ඉමෙ ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඡ ආදීනවා පාපමිත්තානුයොගෙ.

ආලස්‍යස්ස ඡ ආදීනවා

253. ‘‘ඡ ඛොමෙ, ගහපතිපුත්ත, ආදීනවා ආලස්‍යානුයොගෙ. අතිසීතන්ති කම්මං න කරොති, අතිඋණ්හන්ති කම්මං න කරොති, අතිසායන්ති කම්මං න කරොති, අතිපාතොති කම්මං න කරොති, අතිඡාතොස්මීති කම්මං න කරොති, අතිධාතොස්මීති කම්මං න කරොති. තස්ස එවං කිච්චාපදෙසබහුලස්ස විහරතො අනුප්පන්නා චෙව භොගා නුප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති. ඉමෙ ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඡ ආදීනවා ආලස්‍යානුයොගෙ’’ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘හොති පානසඛා නාම,
හොති සම්මියසම්මියො;
යො ච අත්ථෙසු ජාතෙසු,
සහායො හොති සො සඛා.

‘‘උස්සූරසෙය්‍යා පරදාරසෙවනා,
වෙරප්පසවො [වෙරප්පසඞ්ගො (සී. స్యා. පී.)] ච අනත්ථතා ච;
පාපා ච මිත්තා සුකදරියතා ච,
එතෙ ඡ ඨානා පුරිසං ධංසයන්ති.

‘‘පාපමිත්තො පාපසඛො,
පාපආචාරගොචරො;
අස්මා ලොකා පරම්හා ච,
උභයා ධංසතෙ නරො.

‘‘අක්ඛිත්ථියො වාරුණී නච්චගීතං,
දිවා සොප්පං පාරිචරියා අකාලෙ;
පාපා ච මිත්තා සුකදරියතා ච,
එතෙ ඡ ඨානා පුරිසං ධංසයන්ති.

‘‘අක්ඛෙහි දිබ්බන්ති සුරං පිවන්ති,
යන්තිත්ථියො පාණසමා පරෙසං;
නිහීනසෙවී න ච වුද්ධසෙවී [වුද්ධිසෙවී (ස්‍යා.), බුද්ධිසෙවී (ක.)],
නිහීයතෙ කාළපක්ඛෙව චන්දො.

‘‘යො වාරුණී අද්ධනො අකිඤ්චනො,
පිපාසො පිවං පපාගතො [පිපාසොසි අත්ථපාගතො (ස්‍යා.), පිපාසොපි සමප්පපාගතො (ක.)];
උදකමිව ඉණං විගාහති,
අකුලං [ආකුලං (ස්‍යා. ක.)] කාහිති ඛිප්පමත්තනො.

‘‘න දිවා සොප්පසීලෙන, රත්තිමුට්ඨානදෙස්සිනා [රත්තිනුට්ඨානදස්සිනා (සී. පී.), රත්තිනුට්ඨානසීලිනා (?)];
නිච්චං මත්තෙන සොණ්ඩෙන, සක්කා ආවසිතුං ඝරං.

‘‘අතිසීතං අතිඋණ්හං, අතිසායමිදං අහු;
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ, අත්ථා අච්චෙන්ති මාණවෙ.

‘‘යොධ සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච, තිණා භිය්‍යො න මඤ්ඤති;
කරං පුරිසකිච්චානි, සො සුඛං [සුඛා (සබ්බත්ථ) අට්ඨකථා ඔලොකෙතබ්බා] න විහායති’’ති.

මිත්තපතිරූපකා

254. ‘‘චත්තාරොමෙ, ගහපතිපුත්ත, අමිත්තා මිත්තපතිරූපකා වෙදිතබ්බා. අඤ්ඤදත්ථුහරො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො, වචීපරමො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො, අනුප්පියභාණී අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො, අපායසහායො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො.

255. ‘‘චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අඤ්ඤදත්ථුහරො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො.

‘‘අඤ්ඤදත්ථුහරො හොති, අප්පෙන බහුමිච්ඡති;
භයස්ස කිච්චං කරොති, සෙවති අත්ථකාරණා.

‘‘ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි අඤ්ඤදත්ථුහරො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො.

256. ‘‘චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි වචීපරමො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො. අතීතෙන පටිසන්ථරති [පටිසන්ධරති (ක.)], අනාගතෙන පටිසන්ථරති, නිරත්ථකෙන සඞ්ගණ්හාති, පච්චුප්පන්නෙසු කිච්චෙසු බ්‍යසනං දස්සෙති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි වචීපරමො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො.

257. ‘‘චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අනුප්පියභාණී අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො. පාපකංපිස්ස [පාපකම්මංපිස්ස (ස්‍යා.)] අනුජානාති, කල්‍යාණංපිස්ස අනුජානාති, සම්මුඛාස්ස වණ්ණං භාසති, පරම්මුඛාස්ස අවණ්ණං භාසති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි අනුප්පියභාණී අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො.

258. ‘‘චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අපායසහායො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො. සුරාමෙරය මජ්ජප්පමාදට්ඨානානුයොගෙ සහායො හොති, විකාල විසිඛා චරියානුයොගෙ සහායො හොති, සමජ්ජාභිචරණෙ සහායො හොති, ජූතප්පමාදට්ඨානානුයොගෙ සහායො හොති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි අපායසහායො අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො වෙදිතබ්බො’’ති.

259. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘අඤ්ඤදත්ථුහරො මිත්තො, යො ච මිත්තො වචීපරො [වචීපරමො (ස්‍යා.)];
අනුප්පියඤ්ච යො ආහ, අපායෙසු ච යො සඛා.

එතෙ අමිත්තෙ චත්තාරො, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍ය, මග්ගං පටිභයං යථා''ති.

සුහදමිත්තො

260. ''චත්තාරොමෙ, ගහපතිපුත්ත, මිත්තා සුහදා වෙදිතබ්බා. උපකාරො [උපකාරකො (ස්‍යා.)] මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො, සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො, අත්ථක්ඛායී මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො, අනුකම්පකො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො.

261. ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි උපකාරො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං හොති, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු තදිගුණං භොගං අනුප්පදෙති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි උපකාරො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො.

262. ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. ගුය්හමස්ස ආචික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගූහති, ආපදාසු න විජහති, ජීවිතංපිස්ස අත්ථාය පරිච්චත්තං හොති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො.

263. ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අත්ථක්ඛායී මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි අත්ථක්ඛායී මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො.

264. ''චතූහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො. අභවෙනස්ස න නන්දති, භවෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙති, වණ්ණං භණමානං පසංසති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, චතූහි ඨානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො''ති.

265. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''උපකාරො ච යො මිත්තො, සුඛෙ දුක්ඛෙ [සුඛදුක්ඛො (ස්‍යා. ක.)] ච යො සඛා [යො ච මිත්තො සුඛෙ දුක්ඛෙ (සී. පී.)];
අත්ථක්ඛායී ච යො මිත්තො, යො ච මිත්තානුකම්පකො.

''එතෙපි මිත්තෙ චත්තාරො, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
සක්කච්චං පයිරුපාසෙය්‍ය, මාතා පුත්තං ච ඔරසං;
පණ්ඩිතො සීලසම්පන්නො, ජලං අග්ගීව භාසති.

‘‘භොගෙ සංහරමානස්ස, භමරස්සෙව ඉරීයතො;
භොගා සන්නිචයං යන්ති, වම්මිකොවුපචීයති.

‘‘එවං භොගෙ සමාහත්වා [සමාහරිත්වා (ස්‍යා.)], අලමත්තො කුලෙ ගිහී;
චතුධා විභජෙ භොගෙ, ස වෙ මිත්තානි ගන්ථති.

‘‘එකෙන භොගෙ භුඤ්ජෙය්‍ය, ද්වීහි කම්මං පයොජයෙ;
චතුත්ථඤ්ච නිධාපෙය්‍ය, ආපදාසු භවිස්සතී’’ති.

ඡද්දිසාපටිච්ඡාදනකණ්ඩං

266. ‘‘කථඤ්ච, ගහපතිපුත්ත, අරියසාවකො ඡද්දිසාපටිච්ඡාදී හොති? ඡ ඉමා, ගහපතිපුත්ත, දිසා වෙදිතබ්බා. පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො වෙදිතබ්බා, දක්ඛිණා දිසා ආචරියා වෙදිතබ්බා, පච්ඡිමා දිසා පුත්තදාරා වෙදිතබ්බා, උත්තරා දිසා මිත්තාමච්චා වෙදිතබ්බා, හෙට්ඨිමා දිසා දාසකම්මකරා වෙදිතබ්බා, උපරිමා දිසා සමණබ්‍රාහ්මණා වෙදිතබ්බා.

267. ‘‘පඤ්චහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො පච්චුපට්ඨාතබ්බා – භතො නෙ [නෙසං (බහූසු)] භරිස්සාමි, කිච්චං නෙසං කරිස්සාමි, කුලවංසං ඨපෙස්සාමි, දායජ්ජං පටිපජ්ජාමි, අථ වා පන පෙතානං කාලඞ්කතානං දක්ඛිණං අනුප්පදස්සාමීති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තං අනුකම්පන්ති. පාපා නිවාරෙන්ති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්ති, සිප්පං සික්ඛාපෙන්ති, පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙන්ති, සමයෙ දායජ්ජං නිය්‍යාදෙන්ති [නිය්‍යාතෙන්ති (ක. සී.)]. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො පච්චුපට්ඨිතා ඉමෙහි පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තං අනුකම්පන්ති. එවමස්ස එසා පුරත්ථිමා දිසා පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයා.

268. ‘‘පඤ්චහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අන්තෙවාසිනා දක්ඛිණා දිසා ආචරියා පච්චුපට්ඨාතබ්බා – උට්ඨානෙන උපට්ඨානෙන සුස්සූසාය පාරිචරියාය සක්කච්චං සිප්පපටිග්ගහණෙන [සිප්පං පටිග්ගහණෙන (ස්‍යා.), සිප්පඋග්ගහණෙන (ක.)]. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි අන්තෙවාසිනා දක්ඛිණා දිසා ආචරියා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි අන්තෙවාසිං අනුකම්පන්ති – සුවිනීතං විනෙන්ති, සුග්ගහිතං ගාහාපෙන්ති, සබ්බසිප්පස්සුතං සමක්ඛායිනො භවන්ති, මිත්තාමච්චෙසු පටියාදෙන්ති [පටිවෙදෙන්ති (ස්‍යා.)], දිසාසු පරිත්තාණං කරොන්ති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි අන්තෙවාසිනා දක්ඛිණා දිසා ආචරියා පච්චුපට්ඨිතා ඉමෙහි පඤ්චහි ඨානෙහි අන්තෙවාසිං අනුකම්පන්ති. එවමස්ස එසා දක්ඛිණා දිසා පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයා.

269. ‘‘පඤ්චහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨාතබ්බා – සම්මානනාය අනවමානනාය [අවිමානනාය (ස්‍යා. පී.)] අනතිචරියාය ඉස්සරියවොස්සග්ගෙන අලඞ්කාරානුප්පදානෙන. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකං අනුකම්පති – සුසංවිහිතකම්මන්තා ච හොති, සඞ්ගහිතපරිජනා [සුසඞ්ගහිතපරිජනා (සී. ස්‍යා. පී.)] ච, අනතිචාරිනී ච, සම්භතඤ්ච අනුරක්ඛති, දක්ඛා ච හොති අනලසා සබ්බකිච්චෙසු. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨිතා ඉමෙහි පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකං අනුකම්පති. එවමස්ස එසා පච්ඡිමා දිසා පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයා.

270. ‘‘පඤ්චහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි කුලපුත්තෙන උත්තරා දිසා මිත්තාමච්චා පච්චුපට්ඨාතබ්බා – දානෙන පෙය්‍යවජ්ජෙන [පියවජ්ජෙන (ස්‍යා. ක.)] අත්ථචරියාය සමානත්තතාය අවිසංවාදනතාය. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි කුලපුත්තෙන උත්තරා දිසා මිත්තාමච්චා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි කුලපුත්තං අනුකම්පන්ති – පමත්තං රක්ඛන්ති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛන්ති, භීතස්ස සරණං හොන්ති, ආපදාසු න විජහන්ති, අපරපජා චස්ස පටිපූජෙන්ති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි කුලපුත්තෙන උත්තරා දිසා මිත්තාමච්චා පච්චුපට්ඨිතා ඉමෙහි පඤ්චහි ඨානෙහි කුලපුත්තං අනුකම්පන්ති. එවමස්ස එසා උත්තරා දිසා පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයා.

271. ‘‘පඤ්චහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි අය්‍යිරකෙන [අයිරකෙන (සී. ස්‍යා. පී.)] හෙට්ඨිමා දිසා දාසකම්මකරා පච්චුපට්ඨාතබ්බා – යථාබලං කම්මන්තසංවිධානෙන භත්තවෙතනානුප්පදානෙන ගිලානුපට්ඨානෙන අච්ඡරියානං රසානං සංවිභාගෙන සමයෙ වොස්සග්ගෙන. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි අය්‍යිරකෙන හෙට්ඨිමා දිසා දාසකම්මකරා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි අය්‍යිරකං අනුකම්පන්ති – පුබ්බුට්ඨායිනො ච හොන්ති, පච්ඡා නිපාතිනො ච, දින්නාදායිනො ච, සුකතකම්මකරා ච, කිත්තිවණ්ණහරා ච. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි අය්‍යිරකෙන හෙට්ඨිමා දිසා දාසකම්මකරා පච්චුපට්ඨිතා ඉමෙහි පඤ්චහි ඨානෙහි අය්‍යිරකං අනුකම්පන්ති. එවමස්ස එසා හෙට්ඨිමා දිසා පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයා.

272. ‘‘පඤ්චහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, ඨානෙහි කුලපුත්තෙන උපරිමා දිසා සමණබ්‍රාහ්මණා පච්චුපට්ඨාතබ්බා – මෙත්තෙන කායකම්මෙන මෙත්තෙන වචීකම්මෙන මෙත්තෙන මනොකම්මෙන අනාවටද්වාරතාය ආමිසානුප්පදානෙන. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි කුලපුත්තෙන උපරිමා දිසා සමණබ්‍රාහ්මණා පච්චුපට්ඨිතා ඡහි ඨානෙහි කුලපුත්තං අනුකම්පන්ති – පාපා නිවාරෙන්ති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්ති, කල්‍යාණෙන මනසා අනුකම්පන්ති, අස්සුතං සාවෙන්ති, සුතං

පරියොදාපෙන්ති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛන්ති. ඉමෙහි ඛො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි ඨානෙහි කුලපුත්තෙන උපරිමා දිසා සමණබ්‍රාහ්මණා පච්චුපට්ඨිතා ඉමෙහි ඡහි ඨානෙහි කුලපුත්තං අනුකම්පන්ති. එවමස්ස එසා උපරිමා දිසා පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයා''ති.

273. ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''මාතාපිතා දිසා පුබ්බා, ආචරියා දක්ඛිණා දිසා;
පුත්තදාරා දිසා පච්ඡා, මිත්තාමච්චා ච උත්තරා.

''දාසකම්මකරා හෙට්ඨා, උද්ධං සමණබ්‍රාහ්මණා;
එතා දිසා නමස්සෙය්‍ය, අලමත්තො කුලෙ ගිහී.

''පණ්ඩිතො සීලසම්පන්නො, සණ්හො ච පටිභානවා;
නිවාතවුත්ති අත්ථද්ධො, තාදිසො ලභතෙ යසං.

''උට්ඨානකො අනලසො, ආපදාසු න වෙධති;
අච්ඡින්නවුත්ති මෙධාවී, තාදිසො ලභතෙ යසං.

''සඞ්ගාහකො මිත්තකරො, වදඤ්ඤූ වීතමච්ඡරො;
නෙතා විනෙතා අනුනෙතා, තාදිසො ලභතෙ යසං.

''දානඤ්ච පෙය්‍යවජ්ජඤ්ච, අත්ථචරියා ච යා ඉධ;
සමානත්තතා ච ධම්මෙසු, තත්ථ තත්ථ යථාරහං;
එතෙ ඛො සඞ්ගහා ලොකෙ, රථස්සාණීව යායතො.

''එතෙ ච සඞ්ගහා නාස්සු, න මාතා පුත්තකාරණා;
ලභෙථ මානං පූජං වා, පිතා වා පුත්තකාරණා.

''යස්මා ච සඞ්ගහා [සඞ්ගහෙ (ක.) අට්ඨකථායං ඉච්ඡිතපාඨො] එතෙ, සම්මපෙක්ඛන්ති [සමවෙක්ඛන්ති (සී. පී. ක.)] පණ්ඩිතා;
තස්මා මහත්තං පප්පොන්ති, පාසංසා ච භවන්ති තෙ''ති.

274. එවං වුත්තෙ, සිඞ්ගාලකො ගහපතිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ''අභික්කන්තං, භන්තෙ! අභික්කන්තං, භන්තෙ! සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය 'චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී'ති. එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසංඝඤ්ච. උපාසකං මං භගවා ධාරෙතු, අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත''න්ති.

සිඞ්ගාලසුත්තං [සිඞ්ගාලොවාදසුත්තන්තං (පී.)] නිට්ඨිතං අට්ඨමං.

9. ආටානාටියසුත්තං

පඨමභාණවාරො

275. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. අථ ඛො චත්තාරො මහාරාජා [මහාරාජානො (ක.)] මහතියා ච යක්ඛසෙනාය මහතියා ච ගන්ධබ්බසෙනාය මහතියා ච කුම්භණ්ඩසෙනාය මහතියා ච නාගසෙනාය චතුද්දිසං රක්ඛං ඨපෙත්වා චතුද්දිසං ගුම්බං ඨපෙත්වා චතුද්දිසං ඔවරණං ඨපෙත්වා අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං පබ්බතං ඔභාසෙත්වා [ගිජ්ඣකූටං ඔභාසෙත්වා (සී. ස්‍යා. පී.)] යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. තෙපි ඛො යක්ඛා අප්පෙකච්චෙ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා එකමන්තං නිසීදිංසු.

276. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වෙස්සවණො මහාරාජා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සන්ති හි, භන්තෙ, උළාරා යක්ඛා භගවතො අප්පසන්නා. සන්ති හි, භන්තෙ, උළාරා යක්ඛා භගවතො පසන්නා. සන්ති හි, භන්තෙ, මජ්ඣිමා යක්ඛා භගවතො අප්පසන්නා. සන්ති හි, භන්තෙ, මජ්ඣිමා යක්ඛා භගවතො පසන්නා. සන්ති හි, භන්තෙ, නීචා යක්ඛා භගවතො අප්පසන්නා. සන්ති හි, භන්තෙ, නීචා යක්ඛා භගවතො පසන්නා. යෙභුය්‍යෙන ඛො පන, භන්තෙ, යක්ඛා අප්පසන්නායෙව භගවතො. තං කිස්ස හෙතු? භගවා හි, භන්තෙ, පාණාතිපාතා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති, අදින්නාදානා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති, මුසාවාදා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති, සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති. යෙභුය්‍යෙන ඛො පන, භන්තෙ, යක්ඛා අප්පටිවිරතායෙව පාණාතිපාතා, අප්පටිවිරතා අදින්නාදානා, අප්පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා, අප්පටිවිරතා මුසාවාදා, අප්පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා. තෙසං තං හොති අප්පියං අමනාපං. සන්ති හි, භන්තෙ, භගවතො සාවකා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවන්ති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි [මනුස්සරාහසෙය්‍යකානි (සී. ස්‍යා. පී.)] පටිසල්ලානසාරුප්පානි. තත්ථ සන්ති උළාරා යක්ඛා නිවාසිනො, යෙ ඉමස්මිං භගවතො පාවචනෙ අප්පසන්නා. තෙසං පසාදාය උග්ගණ්හාතු, භන්තෙ, භගවා ආටානාටියං රක්ඛං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරාය’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො වෙස්සවණො මහාරාජා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං ආටානාටියං රක්ඛං අභාසි –

277. ‘‘විපස්සිස්ස ච [ඉමෙ චකාරා පොරාණපොත්ථකෙසු නත්ථි] නමත්ථු, චක්ඛුමන්තස්ස සිරීමතො.

සිඛිස්සපි ච [ඉමෙ චකාරා පොරාණපොත්ථකෙසු නත්ථි] නමත්ථු, සබ්බභූතානුකම්පිනො.

‘‘වෙස්සභුස්ස ච [ඉමෙ චකාරා පොරාණපොත්ථකෙසු නත්ථි] නමත්ථු, න්හාතකස්ස තපස්සිනො;
නමත්ථු කකුසන්ධස්ස, මාරසෙනාපමද්දිනො.

‘‘කොණාගමනස්ස නමත්ථු, බ්‍රාහ්මණස්ස වුසීමතො;
කස්සපස්ස ච [ඉමෙ චකාරා පොරාණපොත්ථකෙසු නත්ථි] නමත්ථු, විප්පමුත්තස්ස සබ්බධි.

‘‘අඞ්ගීරසස්ස නමත්ථු, සක්‍යපුත්තස්ස සිරීමතො;
යො ඉමං ධම්මං දෙසෙසි [ධම්මමදෙසෙසි (සී. ස්‍යා. පී.), ධම්මං දෙසෙති (?)], සබ්බදුක්ඛාපනූදනං.

‘‘යෙ චාපි නිබ්බුතා ලොකෙ, යථාභූතං විපස්සිසුං;
තෙ ජනා අපිසුණාථ [අපිසුණා (සී. ස්‍යා. පී.)], මහන්තා වීතසාරදා.

‘‘හිතං දෙවමනුස්සානං, යං නමස්සන්ති ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, මහන්තං වීතසාරදං.

278. ‘‘යතො උග්ගච්ඡති සූරියො [සුරියො (සී. ස්‍යා. පී.)], ආදිච්චො මණ්ඩලී මහා.

යස්ස චුග්ගච්ඡමානස්ස, සංවරීපි නිරුජ්ඣති;
යස්ස චුග්ගතෙ සූරියෙ, ‘දිවසො’ති පවුච්චති.

‘‘රහදොපි තත්ථ ගම්භීරො, සමුද්දො සරිතොදකො;
එවං තං තත්ථ ජානන්ති, ‘සමුද්දො සරිතොදකො’.

‘‘ඉතො ‘සා පුරිමා දිසා’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘‘ගන්ධබ්බානං අධිපති [ආධිපති (සී. ස්‍යා. පී.) එවමුපරිපි], ‘ධතරට්ඨො’ති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, ගන්ධබ්බෙහි පුරක්ඛතො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතමං’.

279. ‘‘යෙන පෙතා පවුච්චන්ති, පිසුණා පිට්ඨිමංසිකා.

පාණාතිපාතිනො ලුද්දා [ලුද්ධා (පී. ක.)], චොරා නෙකතිකා ජනා.

‘‘ඉතො ‘සා දක්ඛිණා දිසා’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘‘කුම්භණ්ඩානං අධිපති, ‘විරූළ්හො’ ඉති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, කුම්භණ්ඩෙහි පුරක්ඛතො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතමං’.

280. ‘‘යත්ථ චොග්ගච්ඡති සූරියො, ආදිච්චො මණ්ඩලී මහා.

යස්ස චොග්ගච්ඡමානස්ස, දිවසොපි නිරුජ්ඣති;
යස්ස චොග්ගතෙ සූරියෙ, ‘සංවරී’ති පවුච්චති.

‘‘රහදොපි තත්ථ ගම්භීරො, සමුද්දො සරිතොදකො;
එවං තං තත්ථ ජානන්ති, ‘සමුද්දො සරිතොදකො’.

‘‘ඉතො ‘සා පච්ඡිමා දිසා’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘‘නාගානඤ්ච අධිපති, ‘විරූපක්ඛො’ති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, නාගෙහෙව පුරක්ඛතො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතමං’.

281. ‘‘යෙන උත්තරකුරුව්හො [උත්තරකුරූ රම්මා (සී. ස්‍යා. පී.)], මහානෙරු සුදස්සනො.

මනුස්සා තත්ථ ජායන්ති, අමමා අපරිග්ගහා.

‘‘න තෙ බීජං පවපන්ති, නපි නීයන්ති නඞ්ගලා;
අකට්ඨපාකිමං සාලිං, පරිභුඤ්ජන්ති මානුසා.

‘‘අකණං අථුසං සුද්ධං, සුගන්ධං තණ්ඩුලප්ඵලං;
තුණ්ඩිකීරෙ පචිත්වාන, තතො භුඤ්ජන්ති භොජනං.

‘‘ගාවිං එකඛුරං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං;
පසුං එකඛුරං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං.

‘‘ඉත්ථිං වා වාහනං [ඉත්ථී-වාහනං (සී. පී.), ඉත්ථිං වාහනං (ස්‍යා.)] කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං;
පුරිසං වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං.

‘‘කුමාරිං වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං;
කුමාරං වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං.

‘‘තෙ යානෙ අභිරුහිත්වා,
සබ්බා දිසා අනුපරියායන්ති [අනුපරියන්ති (ස්‍යා.)];
පචාරා තස්ස රාජිනො.

‘‘හත්ථියානං අස්සයානං, දිබ්බං යානං උපට්ඨිතං;
පාසාදා සිවිකා චෙව, මහාරාජස්ස යසස්සිනො.

‘‘තස්ස ච නගරා අහු,
අන්තලික්ඛෙ සුමාපිතා;
ආටානාටා කුසිනාටා පරකුසිනාටා,
නාටසුරියා [නාටපුරියා (සී. පී.), නාටපරියා (ස්‍යා.)] පරකුසිටනාටා.

‘‘උත්තරෙන කසිවන්තො [කපිවන්තො (සී. ස්‍යා. පී)],
ජනොඝමපරෙන ච;
නවනවුතියො අම්බරඅම්බරවතියො,
ආළකමන්දා නාම රාජධානී.

‘‘කුවෙරස්ස ඛො පන, මාරිස, මහාරාජස්ස විසාණා නාම රාජධානී;
තස්මා කුවෙරො මහාරාජා, ‘වෙස්සවණො’ති පවුච්චති.

‘‘පච්චෙසන්තො පකාසෙන්ති, තතොලා තත්තලා තතොතලා;
ඔජසි තෙජසි තතොජසී, සූරො රාජා අරිට්ඨො නෙමි.

‘‘රහදොපි තත්ථ ධරණී නාම, යතො මෙඝා පවස්සන්ති;
වස්සා යතො පතායන්ති, සභාපි තත්ථ සාලවතී [භගලවතී (සී. ස්‍යා. පී.)] නාම.

‘‘යත්ථ යක්ඛා පයිරුපාසන්ති, තත්ථ නිච්චඵලා රුක්ඛා;
නානා දිජගණා යුතා, මයූරකොඤ්චාභිරුදා;
කොකිලාදීහි වග්ගුහි.

‘‘ජීවඤ්ජීවකසද්දෙත්ථ, අථො ඔට්ඨවචිත්තකා;
කුක්කුටකා [කුකුත්ථකා (සී. පී.)] කුළීරකා, වනෙ පොක්ඛරසාතකා.

‘‘සුකසාළිකසද්දෙත්ථ, දණ්ඩමාණවකානි ච;
සොභති සබ්බකාලං සා, කුවෙරනළිනී සදා.

‘‘ඉතො ‘සා උත්තරා දිසා’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘‘යක්ඛානඤ්ච අධිපති, ‘කුවෙරො’ ඉති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, යක්ඛෙහෙව පුරක්ඛතො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

‘‘තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;

දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතම’’’න්ති.

‘‘අයං ඛො සා, මාරිස, ආටානාටියා රක්ඛා භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරාය.

282. ‘‘යස්ස කස්සචි, මාරිස, භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා අයං ආටානාටියා රක්ඛා සුග්ගහිතා භවිස්සති සමත්තා පරියාපුතා [පරියාපුටා (ක.)]. තං චෙ අමනුස්සො යක්ඛො වා යක්ඛිනී වා යක්ඛපොතකො වා යක්ඛපොතිකා වා යක්ඛමහාමත්තො වා යක්ඛපාරිසජ්ජො වා යක්ඛපචාරො වා, ගන්ධබ්බො වා ගන්ධබ්බී වා ගන්ධබ්බපොතකො වා ගන්ධබ්බපොතිකා වා ගන්ධබ්බමහාමත්තො වා ගන්ධබ්බපාරිසජ්ජො වා ගන්ධබ්බපචාරො වා, කුම්භණ්ඩො වා කුම්භණ්ඩී වා කුම්භණ්ඩපොතකො වා කුම්භණ්ඩපොතිකා වා කුම්භණ්ඩමහාමත්තො වා කුම්භණ්ඩපාරිසජ්ජො වා කුම්භණ්ඩපචාරො වා, නාගො වා නාගී වා නාගපොතකො වා නාගපොතිකා වා නාගමහාමත්තො වා නාගපාරිසජ්ජො වා නාගපචාරො වා, පදුට්ඨචිත්තො භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා උපාසකං වා උපාසිකං වා ගච්ඡන්තං වා අනුගච්ඡෙය්‍ය, ඨිතං වා උපතිට්ඨෙය්‍ය, නිසින්නං වා උපනිසීදෙය්‍ය, නිපන්නං වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය. න මෙ සො, මාරිස, අමනුස්සො ලභෙය්‍ය ගාමෙසු වා නිගමෙසු වා සක්කාරං වා ගරුකාරං වා. න මෙ සො, මාරිස, අමනුස්සො ලභෙය්‍ය ආළකමන්දාය නාම රාජධානියා වත්ථුං වා වාසං වා. න මෙ සො, මාරිස, අමනුස්සො ලභෙය්‍ය යක්ඛානං සමිතිං ගන්තුං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා අනාවය්හම්පි නං කරෙය්‍යුං අවිවය්හං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා අත්තාහිපි පරිපුණ්ණාහි පරිභාසාහි පරිභාසෙය්‍යුං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා රිත්තංපිස්ස පත්තං සීසෙ නික්කුජ්ජෙය්‍යුං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා සත්තධාපිස්ස මුද්ධං ඵාලෙය්‍යුං.

‘‘සන්ති හි, මාරිස, අමනුස්සා චණ්ඩා රුද්ධා [රුද්දා (සී. පී.)] රභසා, තෙ නෙව මහාරාජානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං පුරිසකානං ආදියන්ති. තෙ ඛො තෙ, මාරිස, අමනුස්සා මහාරාජානං අවරුද්ධා නාම වුච්චන්ති. සෙය්‍යථාපි, මාරිස, රඤ්ඤො මාගධස්ස විජිතෙ මහාචොරා. තෙ නෙව රඤ්ඤො මාගධස්ස ආදියන්ති, න රඤ්ඤො මාගධස්ස පුරිසකානං ආදියන්ති, න රඤ්ඤො මාගධස්ස පුරිසකානං පුරිසකානං ආදියන්ති. තෙ ඛො තෙ, මාරිස,

මහාචොරා රඤ්ඤො මාගධස්ස අවරුද්ධා නාම වුච්චන්ති. එවමෙව ඛො, මාරිස, සන්ති අමනුස්සා චණ්ඩා රුද්ධා රභසා, තෙ නෙව මහාරාජානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං පුරිසකානං ආදියන්ති. තෙ ඛො තෙ, මාරිස, අමනුස්සා මහාරාජානං අවරුද්ධා නාම වුච්චන්ති. යො හි කොචි, මාරිස, අමනුස්සො යක්ඛො වා යක්ඛිනී වා...පෙ.... ගන්ධබ්බො වා ගන්ධබ්බී වා ... කුම්භණ්ඩො වා කුම්භණ්ඩී වා... නාගො වා නාගී වා නාගපොතකො වා නාගපොතිකා වා නාගමහාමත්තො වා නාගපාරිසජ්ජො වා නාගපචාරො වා පදුට්ඨචිත්තො භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා උපාසකං වා උපාසිකං වා ගච්ඡන්තං වා අනුගච්ඡෙය්‍ය, ඨිතං වා උපතිට්ඨෙය්‍ය, නිසින්නං වා උපනිසීදෙය්‍ය, නිපන්නං වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය. ඉමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං උජ්ඣාපෙතබ්බං වික්කන්දිතබ්බං විරවිතබ්බං – ‘අයං යක්ඛො ගණ්හාති, අයං යක්ඛො ආවිසති, අයං යක්ඛො හෙඨෙති, අයං යක්ඛො විහෙඨෙති, අයං යක්ඛො හිංසති, අයං යක්ඛො විහිංසති, අයං යක්ඛො න මුඤ්චතී’ති.

283. ‘‘කතමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං?

‘‘ඉන්දො සොමො වරුණො ච, භාරද්වාජො පජාපති;
චන්දනො කාමසෙට්ඨො ච, කින්නුඝණ්ඩු නිඝණ්ඩු ච.

‘‘පනාදො ඔපමඤ්ඤො ච, දෙවසූතො ච මාතලි;
චිත්තසෙනො ච ගන්ධබ්බො, නළො රාජා ජනෙසභො [ජනොසභො (ස්‍යා.)].

‘‘සාතාගිරො හෙමවතො, පුණ්ණකො කරතියො ගුළො;
සිවකො මුචලින්දො ච, වෙස්සාමිත්තො යුගන්ධරො.

‘‘ගොපාලො සුප්පරොධො ච [සුප්පගෙධො ච (සී. ස්‍යා. පී.)], හිරි නෙත්ති [හිරී නෙත්තී (සී. පී.)] ච මන්දියො;
පඤ්චාලචණ්ඩො ආළවකො, පජ්ජුන්නො සුමනො සුමුඛො;
දධිමුඛො මණි මාණිවරො [මණි මානිචරො (ස්‍යා. පී.)] දීඝො, අථො සෙරීසකො සහ.

‘‘ඉමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං උජ්ඣාපෙතබ්බං වික්කන්දිතබ්බං විරවිතබ්බං – ‘අයං යක්ඛො ගණ්හාති, අයං යක්ඛො ආවිසති, අයං යක්ඛො හෙඨෙති, අයං යක්ඛො විහෙඨෙති, අයං යක්ඛො හිංසති, අයං යක්ඛො විහිංසති, අයං යක්ඛො න මුඤ්චතී’ති.

‘‘අයං ඛො සා, මාරිස, ආටානාටියා රක්ඛා භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරාය. හන්ද ච

දානි මයං, මාරිස, ගච්ඡාම බහුකිච්චා මයං බහුකරණීයා''ති. ''යස්සදානි තුම්හෙ මහාරාජානො කාලං මඤ්ඤථා''ති.

284. අථ ඛො චත්තාරො මහාරාජා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. තෙපි ඛො යක්ඛා උට්ඨායාසනා අප්පෙකච්චෙ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා තත්ථෙවන්තරධායිංසූති.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

දුතියභාණවාරො

285. අථ ඛො භගවා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''ඉමං, භික්ඛවෙ, රත්තිං චත්තාරො මහාරාජා මහතියා ච යක්ඛසෙනාය මහතියා ච ගන්ධබ්බසෙනාය මහතියා ච කුම්භණ්ඩසෙනාය මහතියා ච නාගසෙනාය චතුද්දිසං රක්ඛං ඨපෙත්වා චතුද්දිසං ගුම්බං ඨපෙත්වා චතුද්දිසං ඔවරණං ඨපෙත්වා අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං පබ්බතං ඔභාසෙත්වා යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. තෙපි ඛො, භික්ඛවෙ, යක්ඛා අප්පෙකච්චෙ මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ මයා සද්ධිං සම්මොදිංසු, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ යෙනාහං තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා එකමන්තං නිසීදිංසු.

286. ''එකමන්තං නිසින්නො ඛො, භික්ඛවෙ, වෙස්සවණො මහාරාජා මං එතදවොච – 'සන්ති හි, භන්තෙ, උළාරා යක්ඛා භගවතො අප්පසන්නා...පෙ.... සන්ති හි, භන්තෙ නීචා යක්ඛා භගවතො පසන්නා. යෙභුය්යෙන ඛො පන, භන්තෙ, යක්ඛා අප්පසන්නායෙව භගවතො. තං කිස්ස හෙතු? භගවා හි, භන්තෙ, පාණාතිපාතා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති... සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා වෙරමණියා ධම්මං දෙසෙති. යෙභුය්යෙන ඛො පන, භන්තෙ, යක්ඛා අප්පටිවිරතායෙව පාණාතිපාතා... අප්පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා. තෙසං තං හොති අප්පියං අමනාපං. සන්ති හි, භන්තෙ, භගවතො සාවකා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවන්ති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි. තත්ථ සන්ති උළාරා යක්ඛා නිවාසිනො, යෙ ඉමස්මිං භගවතො පාවචනෙ අප්පසන්නා, තෙසං පසාදාය උග්ගණ්හාතු, භන්තෙ, භගවා ආටානාටියං රක්ඛං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය

අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරායා'ති. අධිවාසෙසිං ඛො අහං, භික්ඛවෙ, තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, වෙස්සවණො මහාරාජා මෙ අධිවාසනං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං ආටානාටියං රක්ඛං අභාසි –

287. 'විපස්සිස්ස ච නමත්ථු, චක්ඛුමන්තස්ස සිරීමතො.

සිඛිස්සපි ච නමත්ථු, සබ්බභූතානුකම්පිනො.

'වෙස්සභුස්ස ච නමත්ථු, න්හාතකස්ස තපස්සිනො;
නමත්ථු කකුසන්ධස්ස, මාරසෙනාපමද්දිනො.

'කොණාගමනස්ස නමත්ථු, බ්‍රාහ්මණස්ස වුසීමතො;
කස්සපස්ස ච නමත්ථු, විප්පමුත්තස්ස සබ්බධි.

'අඞ්ගීරසස්ස නමත්ථු, සක්‍යපුත්තස්ස සිරීමතො;
යො ඉමං ධම්මං දෙසෙසි, සබ්බදුක්ඛාපනූදනං.

'යෙ චාපි නිබ්බුතා ලොකෙ, යථාභූතං විපස්සිසුං;
තෙ ජනා අපිසුණාථ, මහන්තා වීතසාරදා.

'හිතං දෙවමනුස්සානං, යං නමස්සන්ති ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, මහන්තං වීතසාරදං.

288. 'යතො උග්ගච්ඡති සූරියො, ආදිච්චො මණ්ඩලී මහා.

යස්ස චුග්ගච්ඡමානස්ස, සංවරීපි නිරුජ්ඣති;
යස්ස චුග්ගතෙ සූරියෙ, ''දිවසො''ති පවුච්චති.

'රහදොපි තත්ථ ගම්භීරො, සමුද්දො සරිතොදකො;
එවං තං තත්ථ ජානන්ති, ''සමුද්දො සරිතොදකො''.

'ඉතො ''සා පුරිමා දිසා'', ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

'ගන්ධබ්බානං අධිපති, ''ධතරට්ඨො''ති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, ගන්ධබ්බෙහි පුරක්ඛතො.

'පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

'තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්සා එවං වදෙමසෙ.

‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතමං’’.

289. ‘යෙන පෙතා පවුච්චන්ති, පිසුණා පිට්ඨිමංසිකා.

පාණාතිපාතිනො ලුද්දා, චොරා නෙකතිකා ජනා.

‘ඉතො ‘‘සා දක්ඛිණා දිසා’’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘කුම්භණ්ඩානං අධිපති, ‘‘විරූළ්හො’’ ඉති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, කුම්භණ්ඩෙහි පුරක්ඛතො.

‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

‘තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතමං’’.

290. ‘යත්ථ චොග්ගච්ඡති සූරියො, ආදිච්චො මණ්ඩලී මහා.

යස්ස චොග්ගච්ඡමානස්ස, දිවසොපි නිරුජ්ඣති;
යස්ස චොග්ගතෙ සූරියෙ, ‘‘සංවරී’’ති පවුච්චති.

‘රහදොපි තත්ථ ගම්භීරො, සමුද්දො සරිතොදකො;
එවං තං තත්ථ ජානන්ති, සමුද්දො සරිතොදකො.

‘ඉතො ‘‘සා පච්ඡිමා දිසා’’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘නාගානඤ්ච අධිපති, ‘‘විරූපක්ඛො’’ති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, නාගෙහෙව පුරක්ඛතො.

‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

‘තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතමං’’.

291. ‘යෙන උත්තරකුරුව්හො, මහානෙරු සුදස්සනො.

මනුස්සා තත්ථ ජායන්ති, අමමා අපරිග්ගහා.

‘න තෙ බීජං පවපන්ති, නාපි නීයන්ති නඞ්ගලා;
අකට්ඨපාකිමං සාලිං, පරිභුඤ්ජන්ති මානුසා.

‘අකණං අථුසං සුද්ධං, සුගන්ධං තණ්ඩුලප්ඵලං;
තුණ්ඩිකීරෙ පචිත්වාන, තතො භුඤ්ජන්ති භොජනං.

‘ගාවිං එකඛුරං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං;
පසුං එකඛුරං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං.

‘ඉත්ථිං වා වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං;
පුරිසං වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං.

‘කුමාරිං වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං;
කුමාරං වාහනං කත්වා, අනුයන්ති දිසොදිසං.

‘තෙ යානෙ අභිරුහිත්වා,
සබ්බා දිසා අනුපරියායන්ති;
පචාරා තස්ස රාජිනො.

‘හත්ථියානං අස්සයානං,
දිබ්බං යානං උපට්ඨිතං;
පාසාදා සිවිකා චෙව,
මහාරාජස්ස යසස්සිනො.

‘තස්ස ච නගරා අහු,
අන්තලික්ඛෙ සුමාපිතා;

ආටානාටා කුසිනාටා පරකුසිනාටා,
නාටසුරියා පරකුසිටනාටා.

‘උත්තරෙන කසිවන්තො,
ජනොඝමපරෙන ච;
නවනවුතියො අම්බරඅම්බරවතියො,
ආළකමන්දා නාම රාජධානී.

‘කුවෙරස්ස ඛො පන, මාරිස, මහාරාජස්ස විසාණා නාම රාජධානී;
තස්මා කුවෙරො මහාරාජා, ‘‘වෙස්සවණො’’ති පවුච්චති.

‘පච්චෙසන්තො පකාසෙන්ති, තතොලා තත්තලා තතොතලා;
ඔජසි තෙජසි තතොජසී, සූරො රාජා අරිට්ඨො නෙමි.

‘රහදොපි තත්ථ ධරණී නාම, යතො මෙඝා පවස්සන්ති;
වස්සා යතො පතායන්ති, සභාපි තත්ථ සාලවතී නාම.

‘යත්ථ යක්ඛා පයිරුපාසන්ති, තත්ථ නිච්චඵලා රුක්ඛා;
නානා දිජගණා යුතා, මයූරකොඤ්චාභිරුදා;
කොකිලාදීහි වග්ගුහි.

‘ජීවඤ්ජීවකසද්දෙත්ථ, අථො ඔට්ඨවචිත්තකා;
කුක්කුටකා කුළීරකා, වනෙ පොක්ඛරසාතකා.

‘සුකසාළික සද්දෙත්ථ, දණ්ඩමාණවකානි ච;
සොභති සබ්බකාලං සා, කුවෙරනළිනී සදා.

‘ඉතො ‘‘සා උත්තරා දිසා’’, ඉති නං ආචික්ඛතී ජනො;
යං දිසං අභිපාලෙති, මහාරාජා යසස්සි සො.

‘යක්ඛානඤ්ච අධිපති, ‘‘කුවෙරො’’ ඉති නාමසො;
රමතී නච්චගීතෙහි, යක්ඛෙහෙව පුරක්ඛතො.

‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, එකනාමාති මෙ සුතං;
අසීති දස එකො ච, ඉන්දනාමා මහබ්බලා.

‘තෙ චාපි බුද්ධං දිස්වාන, බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනං;
දූරතොව නමස්සන්ති, මහන්තං වීතසාරදං.

‘නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
කුසලෙන සමෙක්ඛසි, අමනුස්සාපි තං වන්දන්ති;
සුතං නෙතං අභිණ්හසො, තස්මා එවං වදෙමසෙ.

‘‘ජිනං වන්දථ ගොතමං, ජිනං වන්දාම ගොතමං;
විජ්ජාචරණසම්පන්නං, බුද්ධං වන්දාම ගොතම’’න්ති.

292. ‘අයං ඛො සා, මාරිස, ආටානාටියා රක්ඛා භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරාය. යස්ස කස්සචි, මාරිස, භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා අයං ආටානාටියා රක්ඛා සුග්ගහිතා භවිස්සති සමත්තා පරියාපුතා තං චෙ අමනුස්සො යක්ඛො වා යක්ඛිනී වා…පෙ…. ගන්ධබ්බො වා ගන්ධබ්බී වා…පෙ…. කුම්භණ්ඩො වා කුම්භණ්ඩී වා…පෙ…. නාගො වා නාගී වා නාගපොතකො වා නාගපොතිකා වා නාගමහාමත්තො වා නාගපාරිසජ්ජො වා නාගපචාරො වා, පදුට්ඨචිත්තො භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා උපාසකං වා උපාසිකං වා ගච්ඡන්තං වා අනුගච්ඡෙය්‍ය, ඨිතං වා උපතිට්ඨෙය්‍ය, නිසින්නං වා උපනිසීදෙය්‍ය, නිපන්නං වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය. න මෙ සො, මාරිස, අමනුස්සො ලභෙය්‍ය ගාමෙසු වා නිගමෙසු වා සක්කාරං වා ගරුකාරං වා. න මෙ සො, මාරිස, අමනුස්සො ලභෙය්‍ය ආළකමන්දාය නාම රාජධානියා වත්ථුං වා වාසං වා. න මෙ සො, මාරිස, අමනුස්සො ලභෙය්‍ය යක්ඛානං සමිතිං ගන්තුං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා අනාවය්හම්පි නං කරෙය්‍යුං අවිවය්හං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා අත්තාහි පරිපුණ්ණාහි පරිභාසාහි පරිභාසෙය්‍යුං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා රිත්තංපිස්ස පත්තං සීසෙ නික්කුජ්ජෙය්‍යුං. අපිස්සු නං, මාරිස, අමනුස්සා සත්තධාපිස්ස මුද්ධං ඵාලෙය්‍යුං. සන්ති හි, මාරිස, අමනුස්සා චණ්ඩා රුද්ධා රභසා, තෙ නෙව මහාරාජානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං පුරිසකානං ආදියන්ති. තෙ ඛො තෙ, මාරිස, අමනුස්සා මහාරාජානං අවරුද්ධා නාම වුච්චන්ති. සෙය්‍යථාපි, මාරිස, රඤ්ඤො මාගධස්ස විජිතෙ මහාචොරා. තෙ නෙව රඤ්ඤො මාගධස්ස ආදියන්ති, න රඤ්ඤො මාගධස්ස පුරිසකානං ආදියන්ති, න රඤ්ඤො මාගධස්ස පුරිසකානං පුරිසකානං ආදියන්ති. තෙ ඛො තෙ, මාරිස, මහාචොරා රඤ්ඤො මාගධස්ස අවරුද්ධා නාම වුච්චන්ති. එවමෙව ඛො, මාරිස, සන්ති අමනුස්සා චණ්ඩා රුද්ධා රභසා, තෙ නෙව මහාරාජානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං ආදියන්ති, න මහාරාජානං පුරිසකානං පුරිසකානං ආදියන්ති. තෙ ඛො තෙ, මාරිස, අමනුස්සා මහාරාජානං අවරුද්ධා නාම වුච්චන්ති. යො හි කොචි, මාරිස, අමනුස්සො යක්ඛො වා යක්ඛිනී වා…පෙ…. ගන්ධබ්බො වා ගන්ධබ්බී වා…පෙ…. කුම්භණ්ඩො වා කුම්භණ්ඩී වා…පෙ…. නාගො වා නාගී වා…පෙ…. පදුට්ඨචිත්තො භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා උපාසකං වා උපාසිකං වා ගච්ඡන්තං වා උපගච්ඡෙය්‍ය, ඨිතං වා උපතිට්ඨෙය්‍ය, නිසින්නං වා උපනිසීදෙය්‍ය, නිපන්නං වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය. ඉමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං උජ්ඣාපෙතබ්බං වික්කන්දිතබ්බං විරවිතබ්බං – ‘අයං යක්ඛො ගණ්හාති, අයං යක්ඛො ආවිසති, අයං යක්ඛො හෙඨෙති, අයං යක්ඛො විහෙඨෙති, අයං යක්ඛො හිංසති, අයං යක්ඛො විහිංසති, අයං යක්ඛො න මුඤ්චතී’ති.

293. 'කතමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං?

'ඉන්දො සොමො වරුණො ච, භාරද්වාජො පජාපති;
චන්දනො කාමසෙට්ඨො ච, කින්නුඝණ්ඩු නිඝණ්ඩු ච.

'පනාදො ඔපමඤ්ඤො ච, දෙවසූතො ච මාතලි;
චිත්තසෙනො ච ගන්ධබ්බො, නළො රාජා ජනෙසභො.

'සාතාගිරො හෙවමතො, පුණ්ණකො කරතියො ගුළො;
සිවකො මුචලින්දො ච, වෙස්සාමිත්තො යුගන්ධරො.

'ගොපාලො සුප්පරොධො ච, හිරි නෙත්ති ච මන්දියො;
පඤ්චාලචණ්ඩො ආළවකො, පජ්ජුන්නො සුමනො සුමුඛො;
දධිමුඛො මණි මාණිවරො දීඝො, අථො සෙරීසකො සහ.

'ඉමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං උජ්ඣාපෙතබ්බං වික්කන්දිතබ්බං විරවිතබ්බං – ''අයං යක්ඛො ගණ්හාති, අයං යක්ඛො ආවිසති, අයං යක්ඛො හෙඨෙති, අයං යක්ඛො විහෙඨෙති, අයං යක්ඛො හිංසති, අයං යක්ඛො විහිංසති, අයං යක්ඛො න මුඤ්චතී''ති. අයං ඛො, මාරිස, ආටානාටියා රක්ඛා භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරාය. හන්ද ච දානි මයං, මාරිස, ගච්ඡාම, බහුකිච්චා මයං බහුකරණීයා'''ති. '''යස්ස දානි තුම්හෙ මහාරාජානො කාලං මඤ්ඤථා'''ති.

294. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො මහාරාජා උට්ඨායාසනා මං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. තෙපි ඛො, භික්ඛවෙ, යක්ඛා උට්ඨායාසනා අප්පෙකච්චෙ මං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ මයා සද්ධිං සම්මොදිංසු, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ යෙනාහං තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා තත්ථෙවන්තරධායිංසු.

295. ''උග්ගණ්හාථ, භික්ඛවෙ, ආටානාටියං රක්ඛං. පරියාපුණාථ, භික්ඛවෙ, ආටානාටියං රක්ඛං. ධාරෙථ, භික්ඛවෙ, ආටානාටියං රක්ඛං. අත්ථසංහිතා [අත්ථසංහිතායං (ස්‍යා.)], භික්ඛවෙ, ආටානාටියා රක්ඛා භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුවිහාරායා''ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

ආටානාටියසුත්තං නිට්ඨිතං නවමං.

10. සඞ්ගීතිසුත්තං

296. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා මල්ලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි යෙන පාවා නාම මල්ලානං නගරං තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා පාවායං විහරති චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ.

උබ්භතකනවසන්ධාගාරං

297. තෙන ඛො පන සමයෙන පාවෙය්‍යකානං මල්ලානං උබ්භතකං නාම නවං සන්ධාගාරං [සන්ථාගාරං (සී. පී.), සණ්ඨාගාරං (ස්‍යා. කං.)] අචිරකාරිතං හොති අනජ්ඣාවුට්ඨං [අනජ්ඣාවුත්ථං (සී. ස්‍යා. පී. ක.)] සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා කෙනචි වා මනුස්සභූතෙන. අස්සොසුං ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා – ''භගවා කිර මල්ලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි පාවං අනුප්පත්තො පාවායං විහරති චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ''ති. අථ ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉධ, භන්තෙ, පාවෙය්‍යකානං මල්ලානං උබ්භතකං නාම නවං සන්ධාගාරං අචිරකාරිතං හොති අනජ්ඣාවුට්ඨං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා කෙනචි වා මනුස්සභූතෙන. තඤ්ච ඛො, භන්තෙ, භගවා පඨමං පරිභුඤ්ජතු, භගවතා පඨමං පරිභුත්තං පච්ඡා පාවෙය්‍යකා මල්ලා පරිභුඤ්ජිස්සන්ති. තදස්ස පාවෙය්‍යකානං මල්ලානං දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා''ති. අධිවාසෙසි ඛො භගවා තුණ්හීභාවෙන.

298. අථ ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා යෙන සන්ධාගාරං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා සබ්බසන්ථරිං [සබ්බසන්ථරිං සන්ථතං (ක.)] සන්ධාගාරං සන්ථරිත්වා භගවතො ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා උදකමණිකං පතිට්ඨපෙත්වා තෙලපදීපං ආරොපෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා ඛො තෙ පාවෙය්‍යකා මල්ලා භගවන්තං එතදවොචුං – ''සබ්බසන්ථරිසන්ථතං [සබ්බසන්ථරිං සන්ථතං (සී. පී. ක.)], භන්තෙ, සන්ධාගාරං, භගවතො ආසනානි පඤ්ඤත්තානි, උදකමණිකො පතිට්ඨාපිතො, තෙලපදීපො ආරොපිතො. යස්සදානි, භන්තෙ, භගවා කාලං මඤ්ඤතී''ති.

299. අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන සන්ධාගාරං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා සන්ධාගාරං පවිසිත්වා මජ්ඣිමං ථම්භං නිස්සාය පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදි. භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා

සන්ධාගාරං පවිසිත්වා පච්ඡිමං භිත්තිං නිස්සාය පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදි භගවන්තංයෙව පුරක්ඛත්වා. පාවෙය්‍යකාපි ඛො මල්ලා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා සන්ධාගාරං පවිසිත්වා පුරත්ථිමං භිත්තිං නිස්සාය පච්ඡිමාභිමුඛා නිසීදිංසු භගවන්තංයෙව පුරක්ඛත්වා. අථ ඛො භගවා පාවෙය්‍යකෙ මල්ලෙ බහුදෙව රත්තිං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා උය්‍යොජෙසි – ''අභික්කන්තා ඛො, වාසෙට්ඨා, රත්ති. යස්සදානි තුම්හෙ කාලං මඤ්ඤථා''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා භගවතො පටිස්සුත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු.

300. අථ ඛො භගවා අචිරපක්කන්තෙසු පාවෙය්‍යකෙසු මල්ලෙසු තුණ්හීභූතං තුණ්හීභූතං භික්ඛුසංඝං අනුවිලොකෙත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ''විගතථිනමිද්ධො [විගතථීනමිද්ධො (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] ඛො, සාරිපුත්ත, භික්ඛුසඞ්ඝො. පටිභාතු තං, සාරිපුත්ත, භික්ඛූනං ධම්මීකථා. පිට්ඨි මෙ ආගිලායති. තමහං ආයමිස්සාමී''ති [ආයමෙය්‍යාමීති (ස්‍යා. කං.)]. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා චතුග්ගුණං සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි පාදෙ පාදං අච්චාධාය, සතො සම්පජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මනසි කරිත්වා.

භින්නනිගණ්ඨවත්ථු

301. තෙන ඛො පන සමයෙන නිගණ්ඨො නාටපුත්තො පාවායං අධුනාකාලඞ්කතො හොති. තස්ස කාලඞ්කිරියාය භින්නා නිගණ්ඨා ද්වෙධිකජාතා [ද්වෙළ්හකජාතා (ස්‍යා. කං.)] භණ්ඩනජාතා කලහජාතා විවාදාපන්නා අඤ්ඤමඤ්ඤං මුඛසත්තීහි විතුදන්තා විහරන්ති [විචරන්ති (ස්‍යා. කං.)] – ''න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි, කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි! මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි, අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො. සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ. පුරෙවචනීයං පච්ඡා අවච, පච්ඡාවචනීයං පුරෙ අවච. අධිචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තං, ආරොපිතො තෙ වාදො, නිග්ගහිතො ත්වමසි, චර වාදප්පමොක්ඛාය, නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී''ති. වධොයෙව ඛො මඤ්ඤෙ නිගණ්ඨෙසු නාටපුත්තියෙසු වත්තති. යෙපි [යෙපි තෙ (සී. පී.)] නිගණ්ඨස්ස නාටපුත්තස්ස සාවකා ගිහී ඔදාතවසනා, තෙපි නිගණ්ඨෙසු නාටපුත්තියෙසු නිබ්බින්නරූපා විරත්තරූපා පටිවානරූපා, යථා තං දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ දුප්පවෙදිතෙ අනිය්‍යානිකෙ අනුපසමසංවත්තනිකෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ භින්නථූපෙ අප්පටිසරණෙ.

302. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''නිගණ්ඨො, ආවුසො, නාටපුත්තො පාවායං අධුනාකාලඞ්කතො, තස්ස කාලඞ්කිරියාය භින්නා නිගණ්ඨා ද්වෙධිකජාතා...පෙ.... භින්නථූපෙ අප්පටිසරණෙ''. ''එවඤ්හෙතං, ආවුසො, හොති දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ දුප්පවෙදිතෙ

අනියානිකෙ අනුපසමසංවත්තනිකෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ. අයං ඛො පනාවුසො අම්හාකං [අස්මාකං (පී.)] භගවතා [භගවතො (ක. සී.)] ධම්මො ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

‘‘කතමො චාවුසො, අම්හාකං භගවතා [භගවතො (ක. සී.)] ධම්මො ස්වාක්ඛාතො සුප්පවෙදිතො නියානිකො උපසමසංවත්තනිකො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො; යත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං?

එකකං

303. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන එකො ධම්මො සම්මදක්ඛාතො. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමො එකො ධම්මො? සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා. සබ්බෙ සත්තා සඞ්ඛාරට්ඨිතිකා. අයං ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන එකො ධම්මො සම්මදක්ඛාතො. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

දුකං

304. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ද්වෙ ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ ද්වෙ [ද්වෙ ධම්මො (ස්‍යා. කං.) එවමුපරිපි]?

‘‘නාමඤ්ච රූපඤ්ච.

‘‘අවිජ්ජා ච භවතණ්හා ච.

‘‘භවදිට්ඨි ච විභවදිට්ඨි ච.

‘‘අහිරිකඤ්ච [අහිරීකඤ්ච (කත්ථචි)] අනොත්තප්පඤ්ච.

‘‘හිරී ච ඔත්තප්පඤ්ච.

‘‘දොවචස්සතා ච පාපමිත්තතා ච.

‘‘සොවචස්සතා ච කල්‍යාණමිත්තතා ච.

‘‘ආපත්තිකුසලතා ච ආපත්තිවුට්ඨානකුසලතා ච.

‘‘සමාපත්තිකුසලතා ච සමාපත්තිවුට්ඨානකුසලතා ච.

‘‘ධාතුකුසලතා ච මනසිකාරකුසලතා ච.

‘‘ආයතනකුසලතා ච පටිච්චසමුප්පාදකුසලතා ච.

‘‘ඨානකුසලතා ච අට්ඨානකුසලතා ච.

‘‘අජ්ජවඤ්ච ලජ්ජවඤ්ච.

‘‘ඛන්ති ච සොරච්චඤ්ච.

‘‘සාඛල්‍යඤ්ච පටිසන්ථාරො ච.

‘‘අවිහිංසා ච සොචෙය්‍යඤ්ච.

‘‘මුට්ඨස්සච්චඤ්ච අසම්පජඤ්ඤඤ්ච.

‘‘සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච.

‘‘ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතා ච භොජනෙ අමත්තඤ්ඤුතා ච.

‘‘ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා ච භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ච.

‘‘පටිසඞ්ඛානබලඤ්ච [පටිසන්ධානබලඤ්ච (ස්‍යා.)] භාවනාබලඤ්ච.

‘‘සතිබලඤ්ච සමාධිබලඤ්ච.

‘‘සමථො ච විපස්සනා ච.

‘‘සමථනිමිත්තඤ්ච පග්ගහනිමිත්තඤ්ච.

‘‘පග්ගහො ච අවික්ඛෙපො ච.

‘‘සීලවිපත්ති ච දිට්ඨිවිපත්ති ච.

‘‘සීලසම්පදා ච දිට්ඨිසම්පදා ච.

‘‘සීලවිසුද්ධි ච දිට්ඨිවිසුද්ධි ච.

‘‘දිට්ඨිවිසුද්ධි ඛො පන යථා දිට්ඨිස්ස ච පධානං.

‘‘සංවෙගො ච සංවෙජනීයෙසු ඨානෙසු සංවිග්ගස්ස ච යොනිසො පධානං.

‘‘අසන්තුට්ඨිතා ච කුසලෙසු ධම්මෙසු අප්පටිවානිතා ච පධානස්මිං.

‘‘විජ්ජා ච විමුත්ති ච.

‘‘ඛයෙඤාණං අනුප්පාදෙඤාණං.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ද්වෙ ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

තිකං

305. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන තයො ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං…පෙ.… අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ තයො?

‘‘තීණි අකුසලමූලානි – ලොභො අකුසලමූලං, දොසො අකුසලමූලං, මොහො අකුසලමූලං.

‘‘තීණි කුසලමූලානි – අලොභො කුසලමූලං, අදොසො කුසලමූලං, අමොහො කුසලමූලං.

‘‘තීණි දුච්චරිතානි – කායදුච්චරිතං, වචීදුච්චරිතං, මනොදුච්චරිතං.

‘‘තීණි සුචරිතානි – කායසුචරිතං, වචීසුචරිතං, මනොසුචරිතං.

‘‘තයො අකුසලවිතක්කා – කාමවිතක්කො, බ්‍යාපාදවිතක්කො, විහිංසාවිතක්කො.

‘‘තයො කුසලවිතක්කා – නෙක්ඛම්මවිතක්කො, අබ්‍යාපාදවිතක්කො, අවිහිංසාවිතක්කො.

‘‘තයො අකුසලසඞ්කප්පා – කාමසඞ්කප්පො, බ්‍යාපාදසඞ්කප්පො, විහිංසාසඞ්කප්පො.

‘‘තයො කුසලසඞ්කප්පා – නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො, අබ්‍යාපාදසඞ්කප්පො, අවිහිංසාසඞ්කප්පො.

‘‘තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා – කාමසඤ්ඤා, බ්‍යාපාදසඤ්ඤා, විහිංසාසඤ්ඤා.

‘‘තිස්සො කුසලසඤ්ඤා – නෙක්ඛම්මසඤ්ඤා, අබ්‍යාපාදසඤ්ඤා, අවිහිංසාසඤ්ඤා.

‘‘තිස්සො අකුසලධාතුයො – කාමධාතු, බ්‍යාපාදධාතු, විහිංසාධාතු.

‘‘තිස්සො කුසලධාතුයො – නෙක්ඛම්මධාතු, අබ්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු.

‘‘අපරාපි තිස්සො ධාතුයො – කාමධාතු, රූපධාතු, අරූපධාතු.

‘‘අපරාපි තිස්සො ධාතුයො – රූපධාතු, අරූපධාතු, නිරොධධාතු.

‘‘අපරාපි තිස්සො ධාතුයො – හීනධාතු, මජ්ඣිමධාතු, පණීතධාතු.

‘‘තිස්සො තණ්හා – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා.

‘‘අපරාපි තිස්සො තණ්හා – කාමතණ්හා, රූපතණ්හා, අරූපතණ්හා.

‘‘අපරාපි තිස්සො තණ්හා – රූපතණ්හා, අරූපතණ්හා, නිරොධතණ්හා.

‘‘තීණි සංයොජනානි – සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො.

‘‘තයො ආසවා – කාමාසවො, භවාසවො, අවිජ්ජාසවො.

‘‘තයො භවා – කාමභවො, රූපභවො, අරූපභවො.

‘‘තිස්සො එසනා – කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මචරියෙසනා.

‘‘තිස්සො විධා – සෙය්‍යොහමස්මීති විධා, සදිසොහමස්මීති විධා, හීනොහමස්මීති විධා.

‘‘තයො අද්ධා – අතීතො අද්ධා, අනාගතො අද්ධා, පච්චුප්පන්නො අද්ධා.

‘‘තයො අන්තා – සක්කායො අන්තො, සක්කායසමුදයො අන්තො, සක්කායනිරොධො අන්තො.

‘‘තිස්සො වෙදනා – සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා.

‘‘තිස්සො දුක්ඛතා – දුක්ඛදුක්ඛතා, සඞ්ඛාරදුක්ඛතා, විපරිණාමදුක්ඛතා.

‘‘තයො රාසී – මිච්ඡත්තනියතො රාසි, සම්මත්තනියතො රාසි, අනියතො රාසි.

‘‘තයො තමා [තිස්සො කඞ්ඛා (බහූසු) අට්ඨකථා ඔලොකෙතබ්බා] – අතීතං වා අද්ධානං ආරබ්භ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති, අනාගතං වා අද්ධානං ආරබ්භ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති, එතරහි වා පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ආරබ්භ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති.

‘‘තීණි තථාගතස්ස අරක්ඛෙය්‍යානි – පරිසුද්ධකායසමාචාරො ආවුසො තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස කායදුච්චරිතං, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය – ‘මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී’ති. පරිසුද්ධවචීසමාචාරො ආවුසො, තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස වචීදුච්චරිතං, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය – ‘මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී’ති. පරිසුද්ධමනොසමාචාරො, ආවුසො, තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස මනොදුච්චරිතං යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය – ‘මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී’ති.

‘‘තයො කිඤ්චනා – රාගො කිඤ්චනං, දොසො කිඤ්චනං, මොහො කිඤ්චනං.

‘‘තයො අග්ගී – රාගග්ගි, දොසග්ගි, මොහග්ගි.

‘‘අපරෙපි තයො අග්ගී – ආහුනෙය්‍යග්ගි, ගහපතග්ගි, දක්ඛිණෙය්‍යග්ගි.

‘‘තිවිධෙන රූපසඞ්ගහො – සනිදස්සනසප්පටිඝං රූපං [සනිදස්සනසප්පටිඝරූපං (ස්‍යා. කං.) එවමිතරද්වයෙපි], අනිදස්සනසප්පටිඝං රූපං, අනිදස්සනඅප්පටිඝං රූපං.

‘‘තයො සඞ්ඛාරා – පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො, අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො, ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො.

‘‘තයො පුග්ගලා – සෙක්ඛො පුග්ගලො, අසෙක්ඛො පුග්ගලො, නෙවසෙක්ඛොනාසෙක්ඛො පුග්ගලො.

‘‘තයො ථෙරා – ජාතිථෙරො, ධම්මථෙරො, සම්මුතිථෙරො [සම්මතිථෙරො (ස්‍යා. කං.)].

‘‘තීණි පුඤ්ඤකිරියවත්ථූනි – දානමයං පුඤ්ඤකිරියවත්ථු, සීලමයං පුඤ්ඤකිරියවත්ථු, භාවනාමයං පුඤ්ඤකිරියවත්ථු.

‘‘තීණි චොදනාවත්ථූනි – දිට්ඨෙන, සුතෙන, පරිසඞ්කාය.

‘‘තිස්සො කාමූපපත්තියො [කාමුප්පත්තියො (සී.), කාමූපපත්තියො (ස්‍යා. පී. ක.)] – සන්තාවුසො සත්තා පච්චුපට්ඨිතකාමා, තෙ පච්චුපට්ඨිතෙසු කාමෙසු වසං වත්තෙන්ති, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා එකච්චෙ ච දෙවා එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. අයං පඨමා කාමූපපත්ති. සන්තාවුසො, සත්තා නිම්මිතකාමා, තෙ නිම්මිනිත්වා නිම්මිනිත්වා කාමෙසු වසං වත්තෙන්ති, සෙය්‍යථාපි දෙවා නිම්මානරතී. අයං දුතියා කාමූපපත්ති. සන්තාවුසො සත්තා පරනිම්මිතකාමා, තෙ පරනිම්මිතෙසු කාමෙසු වසං වත්තෙන්ති, සෙය්‍යථාපි දෙවා පරනිම්මිතවසවත්තී. අයං තතියා කාමූපපත්ති.

‘‘තිස්සො සුඛූපපත්තියො [සුඛුපපත්තියො (ස්‍යා. පී. ක.)] – සන්තාවුසො සත්තා [සත්තා සුඛං (ස්‍යා. කං.)] උප්පාදෙත්වා උප්පාදෙත්වා සුඛං විහරන්ති, සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා. අයං පඨමා සුඛූපපත්ති. සන්තාවුසො, සත්තා සුඛෙන අභිසන්නා පරිසන්නා පරිපූරා පරිප්ඵුටා. තෙ කදාචි කරහචි උදානං උදානෙන්ති – ‘අහො සුඛං, අහො සුඛ’න්ති, සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභස්සරා. අයං දුතියා සුඛූපපත්ති. සන්තාවුසො, සත්තා සුඛෙන අභිසන්නා පරිසන්නා පරිපූරා පරිප්ඵුටා. තෙ සන්තංයෙව තුසිතා [සන්තුසිතා (ස්‍යා. කං.)] සුඛං [චිත්තසුඛං (ස්‍යා. ක.)] පටිසංවෙදෙන්ති, සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්හා. අයං තතියා සුඛූපපත්ති.

‘‘තිස්සො පඤ්ඤා – සෙක්ඛා පඤ්ඤා, අසෙක්ඛා පඤ්ඤා, නෙවසෙක්ඛානාසෙක්ඛා පඤ්ඤා.

‘‘අපරාපි තිස්සො පඤ්ඤා – චින්තාමයා පඤ්ඤා, සුතමයා පඤ්ඤා, භාවනාමයා පඤ්ඤා.

‘‘තීණාවුධානි – සුතාවුධං, පවිවෙකාවුධං, පඤ්ඤාවුධං.

‘‘තීණින්ද්‍රියානි – අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං.

‘‘තීණි චක්ඛූනි – මංසචක්ඛු, දිබ්බචක්ඛු, පඤ්ඤාචක්ඛු.

‘‘තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

‘‘තිස්සො භාවනා – කායභාවනා, චිත්තභාවනා, පඤ්ඤාභාවනා.

‘‘තීණි අනුත්තරියානි – දස්සනානුත්තරියං, පටිපදානුත්තරියං, විමුත්තානුත්තරියං.

‘‘තයො සමාධී – සවිතක්කසවිචාරො සමාධි, අවිතක්කවිචාරමත්තො සමාධි, අවිතක්කඅවිචාරො සමාධි.

‘‘අපරෙපි තයො සමාධී – සුඤ්ඤතො සමාධි, අනිමිත්තො සමාධි, අප්පණිහිතො සමාධි.

‘‘තීණි සොචෙය්‍යානි – කායසොචෙය්‍යං, වචීසොචෙය්‍යං, මනොසොචෙය්‍යං.

‘‘තීණි මොනෙය්‍යානි – කායමොනෙය්‍යං, වචීමොනෙය්‍යං, මනොමොනෙය්‍යං.

‘‘තීණි කොසල්ලානි – ආයකොසල්ලං, අපායකොසල්ලං, උපායකොසල්ලං.

‘‘තයො මදා – ආරොග්‍යමදො, යොබ්බනමදො, ජීවිතමදො.

‘‘තීණි ආධිපතෙය්‍යානි – අත්තාධිපතෙය්‍යං, ලොකාධිපතෙය්‍යං, ධම්මාධිපතෙය්‍යං.

‘‘තීණි කථාවත්ථූනි – අතීතං වා අද්ධානං ආරබ්භ කථං කථෙය්‍ය – ‘එවං අහොසි අතීතමද්ධාන’න්ති; අනාගතං වා අද්ධානං ආරබ්භ කථං කථෙය්‍ය – ‘එවං භවිස්සති අනාගතමද්ධාන’න්ති; එතරහි වා පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ආරබ්භ කථං කථෙය්‍ය – ‘එවං හොති එතරහි පච්චුප්පන්නං අද්ධාන’න්ති.

‘‘තිස්සො විජ්ජා – පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං විජ්ජා, සත්තානං චුතූපපාතෙඤාණං විජ්ජා, ආසවානං ඛයෙඤාණං විජ්ජා.

‘‘තයො විහාරා – දිබ්බො විහාරො, බ්‍රහ්මා විහාරො, අරියො විහාරො.

‘‘තීණි පාටිහාරියානි – ඉද්ධිපාටිහාරියං, ආදෙසනාපාටිහාරියං, අනුසාසනීපාටිහාරියං.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන තයො ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

චතුක්කං

306. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන චත්තාරො ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං, න විවදිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ චත්තාරො?

''චත්තාරො **සතිපට්ඨානා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී...පෙ.... චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

''චත්තාරො **සම්මප්පධානා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

''චත්තාරො **ඉද්ධිපාදා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. වීරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

''චත්තාරි **ඣානානි.** ඉධාවුසො, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං [පඨමජ්ඣානං (ස්‍යා. කං.)] උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං [දුතියජ්ඣානං (ස්‍යා. කං.)] උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො, සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – 'උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී'ති තතියං ඣානං [තතියජ්ඣානං (ස්‍යා. කං.)] උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා, පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා, අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං [චතුත්ථජ්ඣානං (ස්‍යා. කං.)] උපසම්පජ්ජ විහරති.

307. ''චතස්සො **සමාධිභාවනා.** අත්ථාවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය සංවත්තති. අත්ථාවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා ඤාණදස්සනපටිලාභාය සංවත්තති. අත්ථාවුසො සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා සතිසම්පජඤ්ඤාය සංවත්තති. අත්ථාවුසො සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා ආසවානං ඛයාය සංවත්තති.

‘‘කතමා චාවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය සංවත්තති? ඉධාවුසො, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං…පෙ…. චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං, ආවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය සංවත්තති.

‘‘කතමා චාවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා ඤාණදස්සනපටිලාභාය සංවත්තති? ඉධාවුසො, භික්ඛු ආලොකසඤ්ඤං මනසි කරොති, දිවාසඤ්ඤං අධිට්ඨාති යථා දිවා තථා රත්තිං, යථා රත්තිං තථා දිවා. ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනද්ධෙන සප්පභාසං චිත්තං භාවෙති. අයං, ආවුසො සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා ඤාණදස්සනපටිලාභාය සංවත්තති.

‘‘කතමා චාවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා සතිසම්පජඤ්ඤාය සංවත්තති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො විදිතා වෙදනා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. විදිතා සඤ්ඤා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. විදිතා විතක්කා උප්පජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. අයං, ආවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා සතිසම්පජඤ්ඤාය සංවත්තති.

‘‘කතමා චාවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා ආසවානං ඛයාය සංවත්තති? ඉධාවුසො, භික්ඛු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සී විහරති. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො. ඉති වෙදනා…පෙ…. ඉති සඤ්ඤා… ඉති සඞ්ඛාරා… ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො. අයං, ආවුසො, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා ආසවානං ඛයාය සංවත්තති.

308. ‘‘චතස්සො **අප්පමඤ්ඤා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති. තථා දුතියං. තථා තතියං. තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන [අබ්‍යාපජ්ඣෙන (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] ඵරිත්වා විහරති. කරුණාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. මුදිතාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති. තථා දුතියං. තථා තතියං. තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති.

‘‘චත්තාරො **ආරුප්පා.** [අරූපා (ස්‍යා. කං. පී.)] ඉධාවුසො, භික්ඛු සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති

ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘චත්තාරි **අපස්සෙනානි.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සඞ්ඛායෙකං පටිසෙවති, සඞ්ඛායෙකං අධිවාසෙති, සඞ්ඛායෙකං පරිවජ්ජෙති, සඞ්ඛායෙකං විනොදෙති.

309. ‘‘චත්තාරො **අරියවංසා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන චීවරෙන, ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච චීවරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච චීවරං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච චීවරං අගධිතො [අගථිතො (සී. පී.)] අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො, අයං වුච්චතාවුසො – ‘භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො’.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන පිණ්ඩපාතෙන, ඉතරීතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච පිණ්ඩපාතහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච පිණ්ඩපාතං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච පිණ්ඩපාතං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො, අයං වුච්චතාවුසො – ‘භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො’.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන සෙනාසනෙන, ඉතරීතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච සෙනාසනහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච සෙනාසනං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච සෙනාසනං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො, අයං වුච්චතාවුසො – ‘භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො’.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු පහානාරාමො හොති පහානරතො, භාවනාරාමො හොති භාවනාරතො; තාය ච පන පහානාරාමතාය පහානරතියා භාවනාරාමතාය භාවනාරතියා නෙවත්තානුක්කංසෙති න පරං

වම්හෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො අයං වුච්චතාවුසො – 'භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො'.

310. ''චත්තාරි **පධානානි.** සංවරපධානං පහානපධානං භාවනාපධානං [භාවනාප්පධානං (ස්‍යා.)] අනුරක්ඛණාපධානං [අනුරක්ඛනාප්පධානං (ස්‍යා.)]. කතමඤ්චාවුසො, සංවරපධානං? ඉධාවුසො, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා... ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා... ජිව්හාය රසං සායිත්වා... කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති මනින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. ඉදං වුච්චතාවුසො, සංවරපධානං.

''කතමඤ්චාවුසො, පහානපධානං? ඉධාවුසො, භික්ඛු උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති [බ්‍යන්තී කරොති (ස්‍යා. කං.)] අනභාවං ගමෙති. උප්පන්නං බ්‍යාපාදවිතක්කං...පෙ.... උප්පන්නං විහිංසාවිතක්කං... උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති. ඉදං වුච්චතාවුසො, පහානපධානං.

''කතමඤ්චාවුසො, භාවනාපධානං? ඉධාවුසො, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති... වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති... පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති... පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති... සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං. ඉදං වුච්චතාවුසො, භාවනාපධානං.

''කතමඤ්චාවුසො, අනුරක්ඛණාපධානං? ඉධාවුසො, භික්ඛු උප්පන්නං භද්‍රකං [භද්දකං (ස්‍යා. කං. පී.)] සමාධිනිමිත්තං අනුරක්ඛති – අට්ඨිකසඤ්ඤං, පුළුවකසඤ්ඤං [පුළවකසඤ්ඤං (සී. පී.)], විනීලකසඤ්ඤං, විච්ඡිද්දකසඤ්ඤං, උද්ධුමාතකසඤ්ඤං. ඉදං වුච්චතාවුසො, අනුරක්ඛණාපධානං.

''චත්තාරි **ඤාණානි** – ධම්මෙ ඤාණං, අන්වයෙ ඤාණං, පරියෙ [පරිච්චෙ (සී. ක.), පරිච්ඡෙදෙ (ස්‍යා. පී. ක.) ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] ඤාණං, සම්මුතියා ඤාණං [සම්මතිඤාණං (ස්‍යා. කං.)].

‘‘අපරානිපි චත්තාරි ඤාණානි – දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං.

311. ‘‘චත්තාරි **සොතාපත්තියඞ්ගානි** – සප්පුරිසසංසෙවො, සද්ධම්මස්සවනං, යොනිසොමනසිකාරො, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති.

‘‘චත්තාරි **සොතාපන්නස්ස අඞ්ගානි.** ඉධාවුසො, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො, භගවා’ති. ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො [ඔපනයිකො (ස්‍යා. කං.)] පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහී’ති. සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො උජුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො ඤායප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො සාමීචිප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො ආහුනෙය්‍යො පාහුනෙය්‍යො දක්ඛිණෙය්‍යො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා’ති. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි අච්ඡිද්දෙහි අසබලෙහි අකම්මාසෙහි භුජිස්සෙහි විඤ්ඤුප්පසත්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවත්තනිකෙහි.

‘‘චත්තාරි **සාමඤ්ඤඵලානි** – සොතාපත්තිඵලං, සකදාගාමිඵලං, අනාගාමිඵලං, අරහත්තඵලං.

‘‘චතස්සො **ධාතුයො** – පථවීධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු.

‘‘චත්තාරො **ආහාරා** – කබළීකාරො ආහාරො ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, ඵස්සො දුතියො, මනොසඤ්චෙතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුත්ථං.

‘‘චතස්සො **විඤ්ඤාණට්ඨිතියො.** රූපූපායං වා, ආවුසො, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති රූපාරම්මණං [රූපාරමණං (?)] රූපප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජති; වෙදනූපායං වා ආවුසො...පෙ.... සඤ්ඤූපායං වා, ආවුසො...පෙ.... සඞ්ඛාරූපායං වා, ආවුසො, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති සඞ්ඛාරාරම්මණං සඞ්ඛාරප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජති.

‘‘චත්තාරි **අගතිගමනානි** – ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, දොසාගතිං ගච්ඡති, මොහාගතිං ගච්ඡති, භයාගතිං ගච්ඡති.

‘‘චත්තාරො **තණ්හුප්පාදා** – චීවරහෙතු වා, ආවුසො, භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති; පිණ්ඩපාතහෙතු වා, ආවුසො, භික්ඛුනො තණ්හා

උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති; සෙනාසනහෙතු වා, ආවුසො, භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති; ඉතිභවාභවහෙතු වා, ආවුසො, භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති.

‘‘චතස්සො **පටිපදා** – දුක්ඛා පටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා, දුක්ඛා පටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා, සුඛා පටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා, සුඛා පටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා.

‘‘අපරාපි චතස්සො **පටිපදා** – අක්ඛමා පටිපදා, ඛමා පටිපදා, දමා පටිපදා, සමා පටිපදා.

‘‘චත්තාරි **ධම්මපදානි** – අනභිජ්ඣා ධම්මපදං, අබ්‍යාපාදො ධම්මපදං, සම්මාසති ධම්මපදං, සම්මාසමාධි ධම්මපදං.

‘‘චත්තාරි **ධම්මසමාදානානි** – අත්ථාවුසො, ධම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නදුක්ඛඤ්චෙව ආයතිඤ්ච දුක්ඛවිපාකං. අත්ථාවුසො, ධම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නදුක්ඛං ආයතිං සුඛවිපාකං. අත්ථාවුසො, ධම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නසුඛං ආයතිං දුක්ඛවිපාකං. අත්ථාවුසො, ධම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නසුඛඤ්චෙව ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකං.

‘‘චත්තාරො **ධම්මක්ඛන්ධා** – සීලක්ඛන්ධො, සමාධික්ඛන්ධො, පඤ්ඤාක්ඛන්ධො, විමුත්තික්ඛන්ධො.

‘‘චත්තාරි **බලානි** – වීරියබලං, සතිබලං, සමාධිබලං, පඤ්ඤාබලං.

‘‘චත්තාරි **අධිට්ඨානානි** – පඤ්ඤාධිට්ඨානං, සච්චාධිට්ඨානං, චාගාධිට්ඨානං, උපසමාධිට්ඨානං.

312. ‘‘චත්තාරි **පඤ්හබ්‍යාකරණානි** – [චත්තාරො පඤ්හාබ්‍යාකරණා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] එකංසබ්‍යාකරණීයො පඤ්හො, පටිපුච්ඡාබ්‍යාකරණීයො පඤ්හො, විභජ්ජබ්‍යාකරණීයො පඤ්හො, ඨපනීයො පඤ්හො.

‘‘චත්තාරි **කම්මානි** – අත්ථාවුසො, කම්මං කණ්හං කණ්හවිපාකං; අත්ථාවුසො, කම්මං සුක්කං සුක්කවිපාකං; අත්ථාවුසො, කම්මං කණ්හසුක්කං කණ්හසුක්කවිපාකං; අත්ථාවුසො, කම්මං අකණ්හඅසුක්කං අකණ්හඅසුක්කවිපාකං කම්මක්ඛයාය සංවත්තති.

‘‘චත්තාරො **සච්ඡිකරණීයා ධම්මා** – පුබ්බෙනිවාසො සතියා සච්ඡිකරණීයො; සත්තානං චුතූපපාතො චක්ඛුනා සච්ඡිකරණීයො; අට්ඨ විමොක්ඛා කායෙන සච්ඡිකරණීයා; ආසවානං ඛයො පඤ්ඤාය සච්ඡිකරණීයො.

‘‘චත්තාරො **ඔඝා** – කාමොඝො, භවොඝො, දිට්ඨොඝො, අවිජ්ජොඝො.

‘‘චත්තාරො **යොගා** – කාමයොගො, භවයොගො, දිට්ඨියොගො, අවිජ්ජායොගො.

‘‘චත්තාරො **විසඤ්ඤොගා** – කාමයොගවිසඤ්ඤොගො, භවයොගවිසඤ්ඤොගො, දිට්ඨියොගවිසඤ්ඤොගො, අවිජ්ජායොගවිසඤ්ඤොගො.

‘‘චත්තාරො **ගන්ථා** – අභිජ්ඣා කායගන්ථො, බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො.

‘‘චත්තාරි **උපාදානානි** – කාමුපාදානං [කාමූපාදානං (සී. පී.) එවමිතරෙසුපි], දිට්ඨුපාදානං, සීලබ්බතුපාදානං, අත්තවාදුපාදානං.

‘‘චතස්සො **යොනියො** – අණ්ඩජයොනි, ජලාබුජයොනි, සංසෙදජයොනි, ඔපපාතිකයොනි.

‘‘චතස්සො **ගබ්භාවක්කන්තියො.** ඉධාවුසො, එකච්චො අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති, අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති, අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, අයං පඨමා ගබ්භාවක්කන්ති. පුන චපරං, ආවුසො, ඉධෙකච්චො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති, අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති, අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, අයං දුතියා ගබ්භාවක්කන්ති. පුන චපරං, ආවුසො, ඉධෙකච්චො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති, සම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති, අසම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, අයං තතියා ගබ්භාවක්කන්ති. පුන චපරං, ආවුසො, ඉධෙකච්චො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති, සම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මිං ඨාති, සම්පජානො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, අයං චතුත්ථා ගබ්භාවක්කන්ති.

‘‘චත්තාරො **අත්තභාවපටිලාභා.** අත්ථාවුසො, අත්තභාවපටිලාභො, යස්මිං අත්තභාවපටිලාභෙ අත්තසඤ්චෙතනායෙව කමති, නො පරසඤ්චෙතනා. අත්ථාවුසො, අත්තභාවපටිලාභො, යස්මිං අත්තභාවපටිලාභෙ පරසඤ්චෙතනායෙව කමති, නො අත්තසඤ්චෙතනා. අත්ථාවුසො, අත්තභාවපටිලාභො, යස්මිං අත්තභාවපටිලාභෙ අත්තසඤ්චෙතනා චෙව කමති පරසඤ්චෙතනා ච. අත්ථාවුසො, අත්තභාවපටිලාභො, යස්මිං අත්තභාවපටිලාභෙ නෙව අත්තසඤ්චෙතනා කමති, නො පරසඤ්චෙතනා.

313. ‘‘චතස්සො **දක්ඛිණාවිසුද්ධියො.** අත්ථාවුසො, දක්ඛිණා දායකතො විසුජ්ඣති නො පටිග්ගාහකතො. අත්ථාවුසො, දක්ඛිණා පටිග්ගාහකතො විසුජ්ඣති නො දායකතො. අත්ථාවුසො, දක්ඛිණා නෙව දායකතො විසුජ්ඣති නො පටිග්ගාහකතො. අත්ථාවුසො, දක්ඛිණා දායකතො චෙව විසුජ්ඣති පටිග්ගාහකතො ච.

‘‘චත්තාරි **සඞ්ගහවත්ථූනි** – දානං, පෙය්‍යවජ්ජං [පියවජ්ජං (ස්‍යා. කං. ක.)], අත්ථචරියා, සමානත්තතා.

‘‘චත්තාරො **අනරියවොහාරා** – මුසාවාදො, පිසුණාවාචා, ඵරුසාවාචා, සම්ඵප්පලාපො.

‘‘චත්තාරො **අරියවොහාරා** – මුසාවාදා වෙරමණී [වෙරමණි (ක.)], පිසුණාය වාචාය වෙරමණී, ඵරුසාය වාචාය වෙරමණී, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **අනරියවොහාරා** – අදිට්ඨෙ දිට්ඨවාදිතා, අස්සුතෙ සුතවාදිතා, අමුතෙ මුතවාදිතා, අවිඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතවාදිතා.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **අරියවොහාරා** – අදිට්ඨෙ අදිට්ඨවාදිතා, අස්සුතෙ අස්සුතවාදිතා, අමුතෙ අමුතවාදිතා, අවිඤ්ඤාතෙ අවිඤ්ඤාතවාදිතා.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **අනරියවොහාරා** – දිට්ඨෙ අදිට්ඨවාදිතා, සුතෙ අස්සුතවාදිතා, මුතෙ අමුතවාදිතා, විඤ්ඤාතෙ අවිඤ්ඤාතවාදිතා.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **අරියවොහාරා** – දිට්ඨෙ දිට්ඨවාදිතා, සුතෙ සුතවාදිතා, මුතෙ මුතවාදිතා, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතවාදිතා.

314. ‘‘චත්තාරො **පුග්ගලා.** ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො අත්තන්තපො හොති අත්තපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො. ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො පරන්තපො හොති පරපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො. ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො අත්තන්තපො ච හොති අත්තපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො, පරන්තපො ච පරපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො. ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො නෙව අත්තන්තපො හොති න අත්තපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො න පරන්තපො න පරපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො. සො අනත්තන්තපො අපරන්තපො දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතීභූතො [සීතිභූතො (ක.)] සුඛප්පටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරති.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **පුග්ගලා.** ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො අත්තහිතාය පටිපන්නො හොති නො පරහිතාය. ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො පරහිතාය පටිපන්නො හොති නො අත්තහිතාය. ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො නෙව අත්තහිතාය පටිපන්නො හොති නො පරහිතාය. ඉධාවුසො, එකච්චො පුග්ගලො අත්තහිතාය චෙව පටිපන්නො හොති පරහිතාය ච.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **පුග්ගලා** – තමො තමපරායනො, තමො ජොතිපරායනො, ජොති තමපරායනො, ජොති ජොතිපරායනො.

‘‘අපරෙපි චත්තාරො **පුග්ගලා** – සමණමචලො, සමණපදුමො, සමණපුණ්ඩරීකො, සමණෙසු සමණසුඛුමාලො.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා **ජානතා පස්සතා** අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන චත්තාරො ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

පඤ්චකං

315. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පඤ්ච ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ පඤ්ච?

‘‘**පඤ්චක්ඛන්ධා.** රූපක්ඛන්ධො වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

‘‘**පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා.** රූපුපාදානක්ඛන්ධො [රූපූපාදානක්ඛන්ධො (සී. ස්‍යා. කං. පී.) එවමිතරෙසුපි] වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො.

‘‘පඤ්ච **කාමගුණා.** චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසඤ්හිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා... ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා... ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා... කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසඤ්හිතා රජනීයා.

‘‘පඤ්ච **ගතියො** – නිරයො, තිරච්ඡානයොනි, පෙත්තිවිසයො, මනුස්සා, දෙවා.

‘‘පඤ්ච **මච්ඡරියානි** – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං.

‘‘පඤ්ච **නීවරණානි** – කාමච්ඡන්දනීවරණං, බ්‍යාපාදනීවරණං, ථිනමිද්ධනීවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං, විචිකිච්ඡානීවරණං.

‘‘පඤ්ච **ඔරම්භාගියානි සඤ්ඤොජනානි** – සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො, කාමච්ඡන්දො, බ්‍යාපාදො.

‘‘පඤ්ච **උද්ධම්භාගියානි සඤ්ඤොජනානි** – රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා.

‘‘පඤ්ච **සික්ඛාපදානි** – පාණාතිපාතා වෙරමණී, අදින්නාදානා වෙරමණී, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණී, මුසාවාදා වෙරමණී, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී.

316. ‘‘පඤ්ච **අභබ්බට්ඨානානි.** අභබ්බො, ආවුසො, ඛීණාසවො භික්ඛු සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙතුං. අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියිතුං [ආදාතුං (ස්‍යා. කං. පී.)]. අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතුං. අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු සම්පජානමුසා භාසිතුං. අභබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු සන්නිධිකාරකං කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං, සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ ආගාරිකභූතො.

‘‘පඤ්ච **බ්‍යසනානි** – ඤාතිබ්‍යසනං, භොගබ්‍යසනං, රොගබ්‍යසනං, සීලබ්‍යසනං, දිට්ඨිබ්‍යසනං. නාවුසො, සත්තා ඤාතිබ්‍යසනහෙතු වා භොගබ්‍යසනහෙතු වා රොගබ්‍යසනහෙතු වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජන්ති. සීලබ්‍යසනහෙතු වා, ආවුසො, සත්තා දිට්ඨිබ්‍යසනහෙතු වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජන්ති.

‘‘පඤ්ච **සම්පදා** – ඤාතිසම්පදා, භොගසම්පදා, ආරොග්‍යසම්පදා, සීලසම්පදා, දිට්ඨිසම්පදා. නාවුසො, සත්තා ඤාතිසම්පදාහෙතු වා භොගසම්පදාහෙතු වා ආරොග්‍යසම්පදාහෙතු වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. සීලසම්පදාහෙතු වා, ආවුසො, සත්තා දිට්ඨිසම්පදාහෙතු වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති.

‘‘පඤ්ච **ආදීනවා දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.** ඉධාවුසො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො පමාදාධිකරණං මහතිං භොගජානිං නිගච්ඡති, අයං පඨමො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා. පුන චපරං, ආවුසො, දුස්සීලස්ස සීලවිපන්නස්ස පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති, අයං දුතියො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා. පුන චපරං, ආවුසො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො යඤ්ඤදෙව පරිසං උපසඞ්කමති යදි ඛත්තියපරිසං යදි බ්‍රාහ්මණපරිසං යදි ගහපතිපරිසං යදි සමණපරිසං, අවිසාරදො උපසඞ්කමති මඞ්කුභූතො, අයං තතියො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා. පුන චපරං, ආවුසො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො සම්මූළ්හො කාලං කරොති, අයං චතුත්ථො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා. පුන චපරං, ආවුසො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති, අයං පඤ්චමො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.

‘‘පඤ්ච **ආනිසංසා සීලවතො සීලසම්පදාය.** ඉධාවුසො, සීලවා සීලසම්පන්නො අප්පමාදාධිකරණං මහන්තං භොගක්ඛන්ධං අධිගච්ඡති,

අයං පඨමො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය. පුන චපරං, ආවුසො, සීලවතො සීලසම්පන්නස්ස කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති, අයං දුතියො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය. පුන චපරං, ආවුසො, සීලවා සීලසම්පන්නො යඤ්ඤදෙව පරිසං උපසඞ්කමති යදි ඛත්තියපරිසං යදි බ්‍රාහ්මණපරිසං යදි ගහපතිපරිසං යදි සමණපරිසං, විසාරදො උපසඞ්කමති අමඞ්කුභූතො, අයං තතියො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය. පුන චපරං, ආවුසො, සීලවා සීලසම්පන්නො අසම්මූළ්හො කාලං කරොති, අයං චතුත්ථො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය. පුන චපරං, ආවුසො, සීලවා සීලසම්පන්නො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති, අයං පඤ්චමො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය.

‘‘චොදකෙන, ආවුසො, භික්ඛුනා පරං චොදෙතුකාමෙන පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣත්තං උපට්ඨපෙත්වා පරො චොදෙතබ්බො. කාලෙන වක්ඛාමි නො අකාලෙන, භූතෙන වක්ඛාමි නො අභූතෙන, සණ්හෙන වක්ඛාමි නො ඵරුසෙන, අත්ථසංහිතෙන වක්ඛාමි නො අනත්ථසංහිතෙන, මෙත්තචිත්තෙන [මෙත්තාචිත්තෙන (කත්ථචි)] වක්ඛාමි නො දොසන්තරෙනාති. චොදකෙන, ආවුසො, භික්ඛුනා පරං චොදෙතුකාමෙන ඉමෙ පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣත්තං උපට්ඨපෙත්වා පරො චොදෙතබ්බො.

317. ‘‘පඤ්ච **පධානියඞ්ගානි.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සද්ධො හොති, සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො, ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති. අප්පාබාධො හොති අප්පාතඞ්කො, සමවෙපාකිනියා ගහණියා සමන්නාගතො නාතිසීතාය නාච්චුණ්හාය මජ්ඣිමාය පධානක්ඛමාය. අසඨො හොති අමායාවී, යථාභූතං අත්තානං ආවිකත්තා සත්ථරි වා විඤ්ඤූසු වා සබ්‍රහ්මචාරීසු. ආරද්ධවීරියො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා.

318. ‘‘පඤ්ච **සුද්ධාවාසා** – අවිහා, අතප්පා, සුදස්සා, සුදස්සී, අකනිට්ඨා.

‘‘පඤ්ච **අනාගාමිනො** – අන්තරාපරිනිබ්බායී, උපහච්චපරිනිබ්බායී, අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී, සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී, උද්ධංසොතොඅකනිට්ඨගාමී.

319. ‘‘පඤ්ච **චෙතොඛිලා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථරි කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සත්ථරි කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති, තස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය, යස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය, අයං පඨමො චෙතොඛිලො. පුන චපරං,

ආවුසො, භික්ඛු ධම්මෙ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති...පෙ.... සඞ්ඝෙ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති... සික්ඛාය කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති... සබ්‍රහ්මචාරීසු කුපිතො හොති අනත්තමනො ආහතචිත්තො ඛිලජාතො. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීසු කුපිතො හොති අනත්තමනො ආහතචිත්තො ඛිලජාතො, තස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය, යස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය, අයං පඤ්චමො චෙතොඛිලො.

320. ‘‘පඤ්ච **චෙතසොවිනිබන්ධා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු කාමෙසු අවීතරාගො හොති අවිගතච්ඡන්දො අවිගතපෙමො අවිගතපිපාසො අවිගතපරිළාහො අවිගතතණ්හො. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු කාමෙසු අවීතරාගො හොති අවිගතච්ඡන්දො අවිගතපෙමො අවිගතපිපාසො අවිගතපරිළාහො අවිගතතණ්හො, තස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. යස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. අයං පඨමො චෙතසො විනිබන්ධො. පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු කායෙ අවීතරාගො හොති...පෙ.... රූපෙ අවීතරාගො හොති...පෙ.... පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං භුඤ්ජිත්වා සෙය්‍යසුඛං පස්සසුඛං මිද්ධසුඛං අනුයුත්තො විහරති...පෙ.... පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණිධාය බ්‍රහ්මචරියං චරති – ‘ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා’ති. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණිධාය බ්‍රහ්මචරියං චරති – ‘ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා’ති, තස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. යස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. අයං පඤ්චමො චෙතසො විනිබන්ධො.

‘‘පඤ්චින්ද්‍රියානි – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං.

‘‘අපරානිපි **පඤ්චින්ද්‍රියානි** – සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

‘‘අපරානිපි **පඤ්චින්ද්‍රියානි** – සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං.

321. ‘‘පඤ්ච **නිස්සරණියා** [නිස්සාරණීයා (සී. ස්‍යා. කං. පී.) ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] **ධාතුයො.** ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමෙ මනසිකරොතො කාමෙසු චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. නෙක්ඛම්මං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො නෙක්ඛම්මෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං

සුවිමුත්තං විසංයුත්තං කාමෙහි. යෙ ච කාමපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා [විඝාතපරිළාහා (ස්‍යා. කං.)], මුත්තො සො තෙහි, න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං කාමානං නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො බ්‍යාපාදං මනසිකරොතො බ්‍යාපාදෙ චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. අබ්‍යාපාදං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො අබ්‍යාපාදෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං බ්‍යාපාදෙන. යෙ ච බ්‍යාපාදපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි, න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො විහෙසං මනසිකරොතො විහෙසාය චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. අවිහෙසං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො අවිහෙසාය චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං විහෙසාය. යෙ ච විහෙසාපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි, න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං විහෙසාය නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො රූපෙ මනසිකරොතො රූපෙසු චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. අරූපං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො අරූපෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං රූපෙහි. යෙ ච රූපපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි, න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං රූපානං නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො සක්කායං මනසිකරොතො සක්කායෙ චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. සක්කායනිරොධං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො සක්කායනිරොධෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං සක්කායෙන. යෙ ච සක්කායපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි, න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං සක්කායස්ස නිස්සරණං.

322. ‘‘පඤ්ච **විමුත්තායතනානි.** ඉධාවුසො, භික්ඛුනො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී. යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛුනො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී. තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථපටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී ච. තස්ස අත්ථපටිසංවෙදිනො ධම්මපටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති,

පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං පඨමං විමුත්තායතනං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො න හෙව ඛො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී, අපි ච ඛො යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති…පෙ…. අපි ච ඛො යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන සජ්ඣායං කරොති…පෙ…. අපි ච ඛො යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං චෙතසා අනුවිතක්කෙති අනුවිචාරෙති මනසානුපෙක්ඛති…පෙ…. අපි ච ඛ්වස්ස අඤ්ඤතරං සමාධිනිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සූපධාරිතං සුප්පටිවිද්ධං පඤ්ඤාය. යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛුනො අඤ්ඤතරං සමාධිනිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සූපධාරිතං සුප්පටිවිද්ධං පඤ්ඤාය තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථපටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී ච. තස්ස අත්ථපටිසංවෙදිනො ධම්මපටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං පඤ්චමං විමුත්තායතනං.

‘‘පඤ්ච **විමුත්තිපරිපාචනීයා සඤ්ඤා** – අනිච්චසඤ්ඤා, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤා, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤා.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පඤ්ච ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං…පෙ…. අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං [සඞ්ගිතියපඤ්චකං නිට්ඨිතං (ස්‍යා. කං.)].

ඡක්කං

323. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ඡ ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං…පෙ…. අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ ඡ?

‘‘ඡ **අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි** – චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං.

‘‘ඡ **බාහිරානි ආයතනානි** – රූපායතනං, සද්දායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, ධම්මායතනං.

‘‘ඡ **විඤ්ඤාණකායා** – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං.

‘‘ඡ **ඵස්සකායා** – චක්ඛුසම්ඵස්සො, සොතසම්ඵස්සො, ඝානසම්ඵස්සො, ජිව්හාසම්ඵස්සො, කායසම්ඵස්සො, මනොසම්ඵස්සො.

‘‘ඡ **වෙදනාකායා** – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා.

‘‘ඡ **සඤ්ඤාකායා** – රූපසඤ්ඤා, සද්දසඤ්ඤා, ගන්ධසඤ්ඤා, රසසඤ්ඤා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤා.

‘‘ඡ **සඤ්චෙතනාකායා** – රූපසඤ්චෙතනා, සද්දසඤ්චෙතනා, ගන්ධසඤ්චෙතනා, රසසඤ්චෙතනා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා, ධම්මසඤ්චෙතනා.

‘‘ඡ **තණ්හාකායා** – රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා.

324. ‘‘ඡ **අගාරවා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථරි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො; ධම්මෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො; සඞ්ඝෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො; සික්ඛාය අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො; අප්පමාදෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො; පටිසන්ථාරෙ [පටිසන්ධාරෙ (ක.)] අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො.

‘‘ඡ **ගාරවා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථරි සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො; ධම්මෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො; සඞ්ඝෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො; සික්ඛාය සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො; අප්පමාදෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො; පටිසන්ථාරෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො.

‘‘ඡ **සොමනස්සූපවිචාරා.** චක්ඛුනා රූපං දිස්වා සොමනස්සට්ඨානියං රූපං උපවිචරති; සොතෙන සද්දං සුත්වා… ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා… ජිව්හාය රසං සායිත්වා… කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා. මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය සොමනස්සට්ඨානියං ධම්මං උපවිචරති.

‘‘ඡ **දොමනස්සූපවිචාරා.** චක්ඛුනා රූපං දිස්වා දොමනස්සට්ඨානියං රූපං උපවිචරති…පෙ…. මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය දොමනස්සට්ඨානියං ධම්මං උපවිචරති.

‘‘ඡ **උපෙක්ඛූපවිචාරා.** චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උපෙක්ඛාට්ඨානියං [උපෙක්ඛාඨානියං (ක.)] රූපං උපවිචරති…පෙ…. මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපෙක්ඛාට්ඨානියං ධම්මං උපවිචරති.

‘‘ඡ **සාරණීයා ධම්මා.** ඉධාවුසො, භික්ඛුනො මෙත්තං කායකම්මං පච්චුපට්ඨිතං හොති සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවි [ආවී (ක. සී. පී. ක.)] චෙව රහො ච.

අයම්පි ධම්මො සාරණීයො පියකරණො ගරුකරණො සඞ්ගහාය අවිවාදාය සාමග්ගියා එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො මෙත්තං වචීකම්මං පච්චුපට්ඨිතං හොති සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවි චෙව රහො ච. අයම්පි ධම්මො සාරණීයො…පෙ…. එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො මෙත්තං මනොකම්මං පච්චුපට්ඨිතං හොති සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවි චෙව රහො ච. අයම්පි ධම්මො සාරණීයො…පෙ…. එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යෙ තෙ ලාභා ධම්මිකා ධම්මලද්ධා අන්තමසො පත්තපරියාපන්නමත්තම්පි, තථාරූපෙහි ලාභෙහි අප්පටිවිභත්තභොගී හොති සීලවන්තෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි සාධාරණභොගී. අයම්පි ධම්මො සාරණීයො…පෙ…. එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යානි තානි සීලානි අඛණ්ඩානි අච්ඡිද්දානි අසබලානි අකම්මාසානි භුජිස්සානි විඤ්ඤුප්පසත්ථානි අපරාමට්ඨානි සමාධිසංවත්තනිකානි, තථාරූපෙසු සීලෙසු සීලසාමඤ්ඤගතො විහරති සබ්‍රහ්මචාරීහි ආවි චෙව රහො ච. අයම්පි ධම්මො සාරණීයො…පෙ…. එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යායං දිට්ඨි අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය, තථාරූපාය දිට්ඨියා දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතො විහරති සබ්‍රහ්මචාරීහි ආවි චෙව රහො ච. අයම්පි ධම්මො සාරණීයො පියකරණො ගරුකරණො සඞ්ගහාය අවිවාදාය සාමග්ගියා එකීභාවාය සංවත්තති.

325. ඡ **විවාදමූලානි.** ඉධාවුසො, භික්ඛු කොධනො හොති උපනාහී. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු කොධනො හොති උපනාහී, සො සත්ථරිපි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, ධම්මෙපි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සඞ්ඝෙපි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සික්ඛායපි න පරිපූරකාරී [පරිපූරීකාරී (සයා. කං.)] හොති. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සත්ථරි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, ධම්මෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සඞ්ඝෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සික්ඛාය න පරිපූරකාරී, සො සඞ්ඝෙ විවාදං ජනෙති. යො හොති විවාදො බහුජනඅහිතාය බහුජනඅසුඛාය අනත්ථාය අහිතාය දුක්ඛාය දෙවමනුස්සානං. එවරූපං චෙ තුම්හෙ, ආවුසො, විවාදමූලං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා සමනුපස්සෙය්‍යාථ. තත්‍ර තුම්හෙ, ආවුසො, තස්සෙව පාපකස්ස විවාදමූලස්ස පහානාය වායමෙය්‍යාථ. එවරූපං චෙ තුම්හෙ, ආවුසො, විවාදමූලං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා න සමනුපස්සෙය්‍යාථ. තත්‍ර තුම්හෙ, ආවුසො, තස්සෙව පාපකස්ස විවාදමූලස්ස ආයතිං අනවස්සවාය පටිපජ්ජෙය්‍යාථ. එවමෙතස්ස පාපකස්ස විවාදමූලස්ස

පහානං හොති. එවමෙතස්ස පාපකස්ස විවාදමූලස්ස ආයතිං අනවස්සවො හොති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු මක්ඛී හොති පළාසී…පෙ…. ඉස්සුකී හොති මච්ඡරී…පෙ…. සඨො හොති මායාවී… පාපිච්ඡො හොති මිච්ඡාදිට්ඨී… සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති ආධානග්ගාහී දුප්පටිනිස්සග්ගී…පෙ…. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති ආධානග්ගාහී දුප්පටිනිස්සග්ගී, සො සත්ථරිපි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, ධම්මෙපි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සඞ්ඝෙපි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සික්ඛායපි න පරිපූරකාරී හොති. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සත්ථරි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, ධම්මෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සඞ්ඝෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සික්ඛාය න පරිපූරකාරී, සො සඞ්ඝෙ විවාදං ජනෙති. යො හොති විවාදො බහුජනඅහිතාය බහුජනඅසුඛාය අනත්ථාය අහිතාය දුක්ඛාය දෙවමනුස්සානං. එවරූපං චෙ තුම්හෙ, ආවුසො, විවාදමූලං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා සමනුපස්සෙය්‍යාථ. තත්‍ර තුම්හෙ, ආවුසො, තස්සෙව පාපකස්ස විවාදමූලස්ස පහානාය වායමෙය්‍යාථ. එවරූපං චෙ තුම්හෙ, ආවුසො, විවාදමූලං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා න සමනුපස්සෙය්‍යාථ. තත්‍ර තුම්හෙ, ආවුසො, තස්සෙව පාපකස්ස විවාදමූලස්ස ආයතිං අනවස්සවාය පටිපජ්ජෙය්‍යාථ. එවමෙතස්ස පාපකස්ස විවාදමූලස්ස පහානං හොති. එවමෙතස්ස පාපකස්ස විවාදමූලස්ස ආයතිං අනවස්සවො හොති.

‘‘ඡ **ධාතුයො** – පථවීධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, ආකාසධාතු, විඤ්ඤාණධාතු.

326. ‘‘ඡ **නිස්සරණියා ධාතුයො.** ඉධාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘මෙත්තා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, අථ ච පන මෙ බ්‍යාපාදො චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී’ති. සො ‘මා හෙවං’, තිස්ස වචනීයො, ‘මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං, ආවුසො, අනවකාසො, යං මෙත්තාය චෙතොවිමුත්තියා භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය. අථ ච පනස්ස බ්‍යාපාදො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, බ්‍යාපාදස්ස, යදිදං මෙත්තා චෙතොවිමුත්තී’ති.

‘‘ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘කරුණා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. අථ ච පන මෙ විහෙසා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී’ති, සො ‘මා හෙවං’ තිස්ස වචනීයො ‘මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං

ආවුසො, අනවකාසො, යං කරුණාය චෙතොවිමුත්තියා භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය, අථ ච පනස්ස විහෙසා චිත්තං පරියාදාය ඨස්සති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, විහෙසාය, යදිදං කරුණා චෙතොවිමුත්තී'ති.

''ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – 'මුදිතා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. අථ ච පන මෙ අරති චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී'ති, සො 'මා හෙවං' තිස්ස වචනීයො ''මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං, ආවුසො, අනවකාසො, යං මුදිතාය චෙතොවිමුත්තියා භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය, අථ ච පනස්ස අරති චිත්තං පරියාදාය ඨස්සති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, අරතියා, යදිදං මුදිතා චෙතොවිමුත්තී'ති.

''ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – 'උපෙක්ඛා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. අථ ච පන මෙ රාගො චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී'ති. සො 'මා හෙවං' තිස්ස වචනීයො 'මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං, ආවුසො, අනවකාසො, යං උපෙක්ඛාය චෙතොවිමුත්තියා භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය, අථ ච පනස්ස රාගො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සති නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, රාගස්ස, යදිදං උපෙක්ඛා චෙතොවිමුත්තී'ති.

''ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – 'අනිමිත්තා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. අථ ච පන මෙ නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොතී'ති. සො 'මා හෙවං' තිස්ස වචනීයො 'මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං, ආවුසො, අනවකාසො, යං අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය, අථ ච පනස්ස නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං භවිස්සති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, සබ්බනිමිත්තානං, යදිදං අනිමිත්තා චෙතොවිමුත්තී'ති.

''ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – 'අස්මීති ඛො මෙ විගතං [විඝාතං (සී. පී.), විගතෙ (ස්‍යා. ක.)], අයමහමස්මීති න සමනුපස්සාමි, අථ ච පන මෙ විචිකිච්ඡාකථංකථාසල්ලං චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී'ති. සො 'මා හෙවං' තිස්ස වචනීයො 'මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං, ආවුසො,

අනවකාසො, යං අස්මීති විගතෙ [විඝාතෙ (සී. පී.)] අයමහමස්මීති අසමනුපස්සතො, අථ ච පනස්ස විචිකිච්ඡාකථඞ්කථාසල්ලං චිත්තං පරියාදාය ඨස්සති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, විචිකිච්ඡාකථඞ්කථාසල්ලස්ස, යදිදං අස්මිමානසමුග්ඝාතො'ති.

327. ''ඡ **අනුත්තරියානි** – දස්සනානුත්තරියං, සවනානුත්තරියං, ලාභානුත්තරියං, සික්ඛානුත්තරියං, පාරිචරියානුත්තරියං, අනුස්සතානුත්තරියං.

''ඡ **අනුස්සතිට්ඨානානි** – බුද්ධානුස්සති, ධම්මානුස්සති, සඞ්ඝානුස්සති, සීලානුස්සති, චාගානුස්සති, දෙවතානුස්සති.

328. ''ඡ **සතතවිහාරා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො [උපෙක්ඛකො ච (සයා. ක.)] විහරති සතො සම්පජානො. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො.

329. **''ඡළාභිජාතියො.** ඉධාවුසො, එකච්චො කණ්හාභිජාතිකො සමානො කණ්හං ධම්මං අභිජායති. ඉධ පනාවුසො, එකච්චො කණ්හාභිජාතිකො සමානො සුක්කං ධම්මං අභිජායති. ඉධ පනාවුසො, එකච්චො කණ්හාභිජාතිකො සමානො අකණ්හං අසුක්කං නිබ්බානං අභිජායති. ඉධ පනාවුසො, එකච්චො සුක්කාභිජාතිකො සමානො සුක්කං ධම්මං අභිජායති. ඉධ පනාවුසො, එකච්චො සුක්කාභිජාතිකො සමානො කණ්හං ධම්මං අභිජායති. ඉධ පනාවුසො, එකච්චො සුක්කාභිජාතිකො සමානො අකණ්හං අසුක්කං නිබ්බානං අභිජායති.

''ඡ **නිබ්බෙධභාගියා** සඤ්ඤා [නිබ්බෙධභාගියසඤ්ඤා (සයා. කං.)] – අනිච්චසඤ්ඤා අනිච්චෙ, දුක්ඛසඤ්ඤා දුක්ඛෙ, අනත්තසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤා, නිරොධසඤ්ඤා.

''ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ඡ ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

සත්තකං

330. ''අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන සත්ත ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ සත්ත?

''සත්ත **අරියධනානි** – සද්ධාධනං, සීලධනං, හිරිධනං, ඔත්තප්පධනං, සුතධනං, චාගධනං, පඤ්ඤාධනං.

''සත්ත **බොජ්ඣඞ්ගා** – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො.

''සත්ත **සමාධිපරික්ඛාරා** – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති.

''සත්ත **අසද්ධම්මා** – ඉධාවුසො, භික්ඛු අස්සද්ධො හොති, අහිරිකො හොති, අනොත්තප්පී හොති, අප්පස්සුතො හොති, කුසීතො හොති, මුට්ඨස්සති හොති, දුප්පඤ්ඤො හොති.

''සත්ත **සද්ධම්මා** – ඉධාවුසො, භික්ඛු සද්ධො හොති, හිරිමා හොති, ඔත්තප්පී හොති, බහුස්සුතො හොති, ආරද්ධවීරියො හොති, උපට්ඨිතස්සති හොති, පඤ්ඤවා හොති.

''සත්ත **සප්පුරිසධම්මා** – ඉධාවුසො, භික්ඛු ධම්මඤ්ඤූ ච හොති අත්ථඤ්ඤූ ච අත්තඤ්ඤූ ච මත්තඤ්ඤූ ච කාලඤ්ඤූ ච පරිසඤ්ඤූ ච පුග්ගලඤ්ඤූ ච.

331. ''සත්ත **නිද්දසවත්ථූනි.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සික්ඛාසමාදානෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච සික්ඛාසමාදානෙ අවිගතපෙමො. ධම්මනිසන්තියා තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච ධම්මනිසන්තියා අවිගතපෙමො. ඉච්ඡාවිනයෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච ඉච්ඡාවිනයෙ අවිගතපෙමො. පටිසල්ලානෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච පටිසල්ලානෙ අවිගතපෙමො. වීරියාරම්භෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච වීරියාරම්භෙ අවිගතපෙමො. සතිනෙපක්කෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච සතිනෙපක්කෙ අවිගතපෙමො. දිට්ඨිපටිවෙධෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච දිට්ඨිපටිවෙධෙ අවිගතපෙමො.

''සත්ත සඤ්ඤා – අනිච්චසඤ්ඤා, අනත්තසඤ්ඤා, අසුභසඤ්ඤා, ආදීනවසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤා, නිරොධසඤ්ඤා.

''සත්ත බලානි – සද්ධාබලං, වීරියබලං, හිරිබලං, ඔත්තප්පබලං, සතිබලං, සමාධිබලං, පඤ්ඤාබලං.

332. ''සත්ත **විඤ්ඤාණට්ඨිතියො.** සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා එකච්චෙ ච දෙවා එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. අයං පඨමා විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිනිබ්බත්තා. අයං දුතියා විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභස්සරා. අයං තතියා විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්හා. අයං චතුත්ථී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනූපගා. අයං පඤ්චමී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනූපගා. අයං ඡට්ඨී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපගා. අයං සත්තමී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සත්ත **පුග්ගලා දක්ඛිණෙය්‍යා** – උභතොභාගවිමුත්තො, පඤ්ඤාවිමුත්තො, කායසක්ඛි, දිට්ඨිප්පත්තො, සද්ධාවිමුත්තො, ධම්මානුසාරී, සද්ධානුසාරී.

‘‘සත්ත **අනුසයා** – කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, මානානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො.

‘‘සත්ත **සඤ්ඤොජනානි** – අනුනයසඤ්ඤොජනං [කාමසඤ්ඤොජනං (සී. ක.)], පටිඝසඤ්ඤොජනං, දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං, විචිකිච්ඡාසඤ්ඤොජනං, මානසඤ්ඤොජනං, භවරාගසඤ්ඤොජනං, අවිජ්ජාසඤ්ඤොජනං.

‘‘සත්ත **අධිකරණසමථා** – උප්පන්නුප්පන්නානං අධිකරණානං සමථාය වූපසමාය සම්මුඛාවිනයො දාතබ්බො, සතිවිනයො දාතබ්බො, අමූළ්හවිනයො දාතබ්බො, පටිඤ්ඤාය කාරෙතබ්බං, යෙභුය්‍යසිකා, තස්සපාපියසිකා, තිණවත්ථාරකො.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන සත්ත ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

දුතියභාණවාරො නිට්ඨිතො.

අට්ඨකං

333. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන අට්ඨ ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං…පෙ…. අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ අට්ඨ?

‘‘අට්ඨ **මිච්ඡත්තා** – මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාසඞ්කප්පො, මිච්ඡාවාචා, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාවායාමො මිච්ඡාසති, මිච්ඡාසමාධි.

‘‘අට්ඨ **සම්මත්තා** – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

‘‘අට්ඨ **පුග්ගලා දක්ඛිණෙය්‍යා** – සොතාපන්නො, සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො; සකදාගාමී, සකදාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො; අනාගාමී, අනාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො; අරහා, අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො.

334. ‘‘අට්ඨ **කුසීතවත්ථූනි.** ඉධාවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කාතබ්බං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘කම්මං ඛො මෙ කාතබ්බං භවිස්සති, කම්මං ඛො පන මෙ කරොන්තස්ස කායො කිලමිස්සති, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඨමං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කතං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො කම්මං අකාසිං, කම්මං ඛො පන මෙ කරොන්තස්ස කායො කිලන්තො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති…පෙ…. ඉදං දුතියං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගන්තබ්බො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘මග්ගො ඛො මෙ ගන්තබ්බො භවිස්සති, මග්ගං ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලමිස්සති, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති… ඉදං තතියං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගතො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො මග්ගං අගමාසිං, මග්ගං ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලන්තො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති… ඉදං චතුත්ථං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො න ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං

හොති – ‘අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො නාලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො කිලන්තො අකම්මඤ්ඤො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති... ඉදං පඤ්චමං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො අලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො ගරුකො අකම්මඤ්ඤො, මාසාචිතං මඤ්ඤෙ, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති... ඉදං ඡට්ඨං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො උප්පන්නො හොති අප්පමත්තකො ආබාධො. තස්ස එවං හොති – ‘උප්පන්නො ඛො මෙ අයං අප්පමත්තකො ආබාධො; අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතුං, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති... ඉදං සත්තමං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගිලානා වුට්ඨිතො [ගිලානවුට්ඨිතො (සද්දනීති) අ. නි. 6.16 නකුලපිතුසුත්තටීකා පස්සිතබ්බා] හොති අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගිලානා වුට්ඨිතො අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා, තස්ස මෙ කායො දුබ්බලො අකම්මඤ්ඤො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති! සො නිපජ්ජති න වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං අට්ඨමං කුසීතවත්ථු.

335. ‘‘අට්ඨ **ආරම්භවත්ථූනි.** ඉධාවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කාතබ්බං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘කම්මං ඛො මෙ කාතබ්බං භවිස්සති, කම්මං ඛො පන මෙ කරොන්තෙන න සුකරං බුද්ධානං සාසනං මනසි කාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියායා’ති! සො වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඨමං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කතං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො කම්මං අකාසිං, කම්මං ඛො පනාහං කරොන්තො නාසක්ඛිං බුද්ධානං සාසනං මනසි කාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි...පෙ.... සො වීරියං ආරභති... ඉදං දුතියං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගන්තබ්බො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘මග්ගො ඛො මෙ ගන්තබ්බො භවිස්සති, මග්ගං ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තෙන න සුකරං බුද්ධානං සාසනං මනසි කාතුං. හන්දාහං වීරියං ආරභාමි...පෙ.... සො වීරියං ආරභති... ඉදං තතියං ආරම්භවත්ථු.

''පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගතො හොති. තස්ස එවං හොති – 'අහං ඛො මග්ගං අගමාසිං, මග්ගං ඛො පනාහං ගච්ඡන්තො නාසක්ඛිං බුද්ධානං සාසනං මනසි කාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි...පෙ.... සො වීරියං ආරභති... ඉදං චතුත්ථං ආරම්භවත්ථු.

''පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො න ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – 'අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො නාලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො ලහුකො කම්මඤ්ඤො, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි...පෙ.... සො වීරියං ආරභති... ඉදං පඤ්චමං ආරම්භවත්ථු.

''පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – 'අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො අලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො බලවා කම්මඤ්ඤො, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි...පෙ.... සො වීරියං ආරභති... ඉදං ඡට්ඨං ආරම්භවත්ථු.

''පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො උප්පන්නො හොති අප්පමත්තකො ආබාධො. තස්ස එවං හොති – 'උප්පන්නො ඛො මෙ අයං අප්පමත්තකො ආබාධො, ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යං මෙ ආබාධො පවඩ්ඪෙය්‍ය, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි...පෙ.... සො වීරියං ආරභති... ඉදං සත්තමං ආරම්භවත්ථු.

''පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගිලානා වුට්ඨිතො හොති අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා. තස්ස එවං හොති – 'අහං ඛො ගිලානා වුට්ඨිතො අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා, ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යං මෙ ආබාධො පච්චුදාවත්තෙය්‍ය, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියායා''ති! සො වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං අට්ඨමං ආරම්භවත්ථු.

336. ''අට්ඨ **දානවත්ථූනි.** ආසජ්ජ දානං දෙති, භයා දානං දෙති, 'අදාසි මෙ'ති දානං දෙති, 'දස්සති මෙ'ති දානං දෙති, 'සාහු දාන'න්ති දානං දෙති, 'අහං පචාමි, ඉමෙ න පචන්ති, නාරහාමි පචන්තො අපචන්තානං දානං න දාතු'න්ති දානං දෙති, 'ඉදං මෙ දානං දදතො කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡතී'ති දානං දෙති. චිත්තාලඞ්කාර-චිත්තපරික්ඛාරත්ථං දානං දෙති.

337. ''අට්ඨ **දානූපපත්තියො.** ඉධාවුසො, එකච්චො දානං දෙති සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා අන්නං පානං වත්ථං යානං

මාලාගන්ධවිලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං. සො යං දෙති තං පච්චාසීසති [පච්චාසිංසති (සී.ස්‍යා. කං. පී.)]. සො පස්සති ඛත්තියමහාසාලෙ වා බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ වා ගහපතිමහාසාලෙ වා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතෙ සමඞ්ගීභූතෙ පරිචාරයමානෙ. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඛත්තියමහාසාලානං වා බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං වා ගහපතිමහාසාලානං වා සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති! සො තං චිත්තං දහති, තං චිත්තං අධිට්ඨාති, තං චිත්තං භාවෙති, තස්ස තං චිත්තං හීනෙ විමුත්තං උත්තරි අභාවිතං තත්‍රූපපත්තියා සංවත්තති. තඤ්ච ඛො සීලවතො වදාමි නො දුස්සීලස්ස. ඉජ්ඣතාවුසො, සීලවතො චෙතොපණිධි විසුද්ධත්තා.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඉධෙකච්චො දානං දෙති සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා අන්නං පානං…පෙ.… සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං. සො යං දෙති තං පච්චාසීසති. තස්ස සුතං හොති – ‘චාතුමහාරාජිකා [චාතුම්මහාරාජිකා (සී. ස්‍යා. පී.)] දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’’න්ති! සො තං චිත්තං දහති, තං චිත්තං අධිට්ඨාති, තං චිත්තං භාවෙති, තස්ස තං චිත්තං හීනෙ විමුත්තං උත්තරි අභාවිතං තත්‍රූපපත්තියා සංවත්තති. තඤ්ච ඛො සීලවතො වදාමි නො දුස්සීලස්ස. ඉජ්ඣතාවුසො, සීලවතො චෙතොපණිධි විසුද්ධත්තා.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඉධෙකච්චො දානං දෙති සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා අන්නං පානං…පෙ.… සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං. සො යං දෙති තං පච්චාසීසති. තස්ස සුතං හොති – ‘තාවතිංසා දෙවා…පෙ.… යාමා දෙවා…පෙ.… තුසිතා දෙවා …පෙ.… නිම්මානරතී දෙවා…පෙ.… පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’’න්ති! සො තං චිත්තං දහති, තං චිත්තං අධිට්ඨාති, තං චිත්තං භාවෙති, තස්ස තං චිත්තං හීනෙ විමුත්තං උත්තරි අභාවිතං තත්‍රූපපත්තියා සංවත්තති. තඤ්ච ඛො සීලවතො වදාමි නො දුස්සීලස්ස. ඉජ්ඣතාවුසො, සීලවතො චෙතොපණිධි විසුද්ධත්තා.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඉධෙකච්චො දානං දෙති සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා අන්නං පානං වත්ථං යානං මාලාගන්ධවිලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං. සො යං දෙති තං පච්චාසීසති. තස්ස සුතං හොති – ‘බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා බ්‍රහ්මකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති! සො තං චිත්තං දහති, තං චිත්තං අධිට්ඨාති, තං චිත්තං භාවෙති, තස්ස තං චිත්තං හීනෙ විමුත්තං උත්තරි අභාවිතං තත්‍රූපපත්තියා සංවත්තති. තඤ්ච ඛො සීලවතො වදාමි නො

දුස්සීලස්ස; වීතරාගස්ස නො සරාගස්ස. ඉජ්ඣතාවුසො, සීලවතො චෙතොපණිධි වීතරාගත්තා.

‘‘අට්ඨ **පරිසා** – ඛත්තියපරිසා, බ්‍රාහ්මණපරිසා, ගහපතිපරිසා, සමණපරිසා, චාතුමහාරාජිකපරිසා, තාවතිංසපරිසා, මාරපරිසා, බ්‍රහ්මපරිසා.

‘‘අට්ඨ **ලොකධම්මා** – ලාභො ච, අලාභො ච, යසො ච, අයසො ච, නින්දා ච, පසංසා ච, සුඛඤ්ච, දුක්ඛඤ්ච.

338. ‘‘අට්ඨ **අභිභායතනානි.** අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං පඨමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති – එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං දුතියං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං තතියං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං චතුත්ථං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති නීලානි නීලවණ්ණානි නීලනිදස්සනානි නීලනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම උමාපුප්ඵං නීලං නීලවණ්ණං නීලනිදස්සනං නීලනිභාසං, සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං නීලං නීලවණ්ණං නීලනිදස්සනං නීලනිභාසං. එවමෙව [එවමෙවං (ක.)] අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති නීලානි නීලවණ්ණානි නීලනිදස්සනානි නීලනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං පඤ්චමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පීතානි පීතවණ්ණානි පීතනිදස්සනානි පීතනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම කණිකාරපුප්ඵං [කණ්ණිකාරපුප්ඵං (ස්‍යා. කං.)] පීතං පීතවණ්ණං පීතනිදස්සනං පීතනිභාසං, සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං පීතං පීතවණ්ණං පීතනිදස්සනං පීතනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පීතානි පීතවණ්ණානි පීතනිදස්සනානි පීතනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං ඡට්ඨං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ලොහිතකානි ලොහිතකවණ්ණානි ලොහිතකනිදස්සනානි ලොහිතකනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම බන්ධුජීවකපුප්ඵං ලොහිතකං ලොහිතකවණ්ණං ලොහිතකනිදස්සනං ලොහිතකනිභාසං, සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං ලොහිතකං ලොහිතකවණ්ණං ලොහිතකනිදස්සනං ලොහිතකනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ලොහිතකානි ලොහිතකවණ්ණානි ලොහිතකනිදස්සනානි ලොහිතකනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං සත්තමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ඔදාතානි ඔදාතවණ්ණානි ඔදාතනිදස්සනානි ඔදාතනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම ඔසධිතාරකා ඔදාතා ඔදාතවණ්ණා ඔදාතනිදස්සනා ඔදාතනිභාසා, සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං ඔදාතං ඔදාතවණ්ණං ඔදාතනිදස්සනං ඔදාතනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ඔදාතානි ඔදාතවණ්ණානි ඔදාතනිදස්සනානි ඔදාතනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං අට්ඨමං අභිභායතනං.

339. ‘‘අට්ඨ **විමොක්ඛා.** රූපී රූපානි පස්සති. අයං පඨමො විමොක්ඛො.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපානි පස්සති. අයං දුතියො විමොක්ඛො.

‘‘සුභන්තෙව අධිමුත්තො හොති. අයං තතියො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං චතුත්ථො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං පඤ්චමො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං ඡට්ඨො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං සත්තමො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිත නිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං අට්ඨමො විමොක්ඛො.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන අට්ඨ ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

නවකං

340. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන නව ධම්මා සම්මදක්ඛාතා; තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ නව?

‘‘නව **ආඝාතවත්ථූනි.** ‘අනත්ථං මෙ අචරී’ති ආඝාතං බන්ධති; ‘අනත්ථං මෙ චරතී’ති ආඝාතං බන්ධති; ‘අනත්ථං මෙ චරිස්සතී’ති ආඝාතං බන්ධති; ‘පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරී’ති ආඝාතං බන්ධති...පෙ.... අනත්ථං චරතීති ආඝාතං බන්ධති...පෙ.... අනත්ථං චරිස්සතීති ආඝාතං බන්ධති; ‘අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අචරී’ති ආඝාතං බන්ධති...පෙ.... අත්ථං චරතීති ආඝාතං බන්ධති...පෙ.... අත්ථං චරිස්සතීති ආඝාතං බන්ධති.

‘‘නව **ආඝාතපටිවිනයා.** ‘අනත්ථං මෙ අචරි [අචරීති (සයා. ක.) එවං ‘‘චරති චරිස්සති’’ පදෙසුපි], තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘අනත්ථං මෙ චරති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘අනත්ථං මෙ චරිස්සති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරි...පෙ.... අනත්ථං චරති...පෙ.... අනත්ථං චරිස්සති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අචරි...පෙ.... අත්ථං චරති...පෙ.... අත්ථං චරිස්සති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති.

341. ‘‘නව **සත්තාවාසා.** සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා එකච්චෙ ච දෙවා එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. අයං පඨමො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිනිබ්බත්තා. අයං දුතියො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභස්සරා. අයං තතියො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්හා. අයං චතුත්ථො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා අසඤ්ඤිනො අප්පටිසංවෙදිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා අසඤ්ඤසත්තා [අසඤ්ඤිසත්තා (ස්‍යා. කං.)]. අයං පඤ්චමො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනූපගා. අයං ඡට්ඨො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනූපගා. අයං සත්තමො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපගා. අයං අට්ඨමො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම [සමතික්කම්ම සන්තමෙතං පණීතමෙතන්ති (ස්‍යා. කං.)] නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනූපගා. අයං නවමො සත්තාවාසො.

342. ‘‘නව **අක්ඛණා අසමයා බ්‍රහ්මචරියවාසාය.** ඉධාවුසො, තථාගතො ච ලොකෙ උප්පන්නො හොති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දෙසියති ඔපසමිකො පරිනිබ්බානිකො සම්බොධගාමී සුගතප්පවෙදිතො. අයඤ්ච පුග්ගලො නිරයං උපපන්නො හොති. අයං පඨමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, තථාගතො ච ලොකෙ උප්පන්නො හොති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දෙසියති ඔපසමිකො පරිනිබ්බානිකො සම්බොධගාමී සුගතප්පවෙදිතො. අයඤ්ච පුග්ගලො තිරච්ඡානයොනිං උපපන්නො හොති. අයං දුතියො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ.… පෙත්තිවිසයං උපපන්නො හොති. අයං තතියො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ.… අසුරකායං උපපන්නො හොති. අයං චතුත්ථො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ.… අඤ්ඤතරං දීඝායුකං දෙවනිකායං උපපන්නො හොති. අයං පඤ්චමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ.… පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති මිලක්ඛෙසු [මිලක්ඛකෙසු (ස්‍යා. කං.) මිලක්ඛූසු (ක.)] අවිඤ්ඤාතාරෙසු,

යත්ථ නත්ථි ගති භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. අයං ඡට්ඨො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ.… මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති. සො ච හොති මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරීතදස්සනො – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං, නත්ථි හුතං, නත්ථි සුකතදුක්කටානං [සුකට දුක්කටානං (සී. පී.)] කම්මානං ඵලං විපාකො, නත්ථි අයං ලොකො, නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි මාතා, නත්ථි පිතා, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සම්මග්ගතා සම්මාපටිපන්නා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙන්තී’ති. අයං සත්තමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ.… මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති. සො ච හොති දුප්පඤ්ඤො ජළො එළමූගො, නප්පටිබලො සුභාසිතදුබ්භාසිතානමත්ථමඤ්ඤාතුං. අයං අට්ඨමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, තථාගතො ච ලොකෙ න [කත්ථචි නකාරො න දිස්සති] උප්පන්නො හොති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච න දෙසියති ඔපසමිකො පරිනිබ්බානිකො සම්බොධගාමී සුගතප්පවෙදිතො. අයඤ්ච පුග්ගලො මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති, සො ච හොති පඤ්ඤවා අජළො අනෙළමූගො, පටිබලො සුභාසිත-දුබ්භාසිතානමත්ථමඤ්ඤාතුං. අයං නවමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

343. ‘‘නව **අනුපුබ්බවිහාරා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා…පෙ.… දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා…පෙ.… තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා …පෙ.… චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා…පෙ.… ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති.

344. ‘‘නව **අනුපුබ්බනිරොධා.** පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස කාමසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති. දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරා

නිරුද්ධා හොන්ති. තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීති නිරුද්ධා හොති. චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස අස්සාසපස්සාසා නිරුද්ධා හොන්ති. ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති. සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ච වෙදනා ච නිරුද්ධා හොන්ති.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන නව ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං.

දසකං

345. ‘‘අත්ථි ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන දස ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං...පෙ.... අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ දස?

‘‘දස **නාථකරණා ධම්මා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු සීලවා හොති. පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. යංපාවුසො, භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති, ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු බහුස්සුතො හොති සුතධරො සුතසන්නිචයො. යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථා සබ්‍යඤ්ජනා [සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං (සී. ස්‍යා. පී.)] කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිවදන්ති, තථාරූපාස්ස ධම්මා බහුස්සුතා හොන්ති [ධතා (ක. සී. ස්‍යා. කං.)] ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා, යංපාවුසො, භික්ඛු බහුස්සුතො හොති...පෙ.... දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො හොති කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො. යංපාවුසො, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො හොති කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සුවචො හොති සොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො ඛමො පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනිං. යංපාවුසො, භික්ඛු සුවචො හොති...පෙ.... පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනිං. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යානි තානි සබ්‍රහ්මචාරීනං උච්චාවචානි කිංකරණීයානි, තත්ථ දක්ඛො හොති අනලසො තත්‍රුපායාය වීමංසාය සමන්නාගතො, අලං කාතුං අලං සංවිධාතුං. යංපාවුසො, භික්ඛු යානි තානි සබ්‍රහ්මචාරීනං…පෙ.… අලං සංවිධාතුං. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ධම්මකාමො හොති පියසමුදාහාරො, අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ උළාරපාමොජ්ජො [උළාරපාමුජ්ජො (සී. පී.), ඔළාරපාමොජ්ජො (ස්‍යා. කං.)]. යංපාවුසො, භික්ඛු ධම්මකාමො හොති…පෙ.… උළාරපාමොජ්ජො [උළාරපාමුජ්ජො (සී. පී.), ඔළාරපාමොජ්ජො (ස්‍යා. කං.)]. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙහි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි. යංපාවුසො, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති…පෙ.… පරික්ඛාරෙහි. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. යංපාවුසො, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො විහරති…පෙ.… අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා. යංපාවුසො, භික්ඛු සතිමා හොති…පෙ.… සරිතා අනුස්සරිතා. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති, උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. යංපාවුසො, භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති…පෙ.… සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

346. දස **කසිණායතනානි.** පථවීකසිණමෙකො සඤ්ජානාති, උද්ධං අධො තිරියං අද්වයං අප්පමාණං. ආපොකසිණමෙකො සඤ්ජානාති…පෙ.… තෙජොකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… වායොකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… නීලකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… පීතකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… ලොහිතකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… ඔදාතකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… ආකාසකසිණමෙකො සඤ්ජානාති… විඤ්ඤාණකසිණමෙකො සඤ්ජානාති, උද්ධං අධො තිරියං අද්වයං අප්පමාණං.

347. ‘‘දස **අකුසලකම්මපථා** – පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං, කාමෙසුමිච්ඡාචාරො, මුසාවාදො, පිසුණා වාචා, ඵරුසා වාචා, සම්ඵප්පලාපො, අභිජ්ඣා, බ්‍යාපාදො, මිච්ඡාදිට්ඨි.

‘‘දස **කුසලකම්මපථා** – පාණාතිපාතා වෙරමණී, අදින්නාදානා වෙරමණී, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණී, මුසාවාදා වෙරමණී, පිසුණාය වාචාය වෙරමණී, ඵරුසාය වාචාය වෙරමණී, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී, අනභිජ්ඣා, අබ්‍යාපාදො, සම්මාදිට්ඨි.

348. ‘‘දස **අරියවාසා.** ඉධාවුසො, භික්ඛු පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො හොති, ඡළඞ්ගසමන්නාගතො, එකාරක්ඛො, චතුරාපස්සෙනො, පණුන්නපච්චෙකසච්චො, සමවයසට්ඨෙසනො, අනාවිලසඞ්කප්පො, පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො, සුවිමුත්තචිත්තො, සුවිමුත්තපඤ්ඤො.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමච්ඡන්දො පහීනො හොති, බ්‍යාපාදො පහීනො හොති, ථිනමිද්ධං පහීනං හොති, උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීනං හොති, විචිකිච්ඡා පහීනා හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු ඡළඞ්ගසමන්නාගතො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. සොතෙන සද්දං සුත්වා…පෙ…. මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු ඡළඞ්ගසමන්නාගතො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු එකාරක්ඛො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු සතාරක්ඛෙන චෙතසා සමන්නාගතො හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු එකාරක්ඛො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු චතුරාපස්සෙනො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු සඞ්ඛායෙකං පටිසෙවති, සඞ්ඛායෙකං අධිවාසෙති, සඞ්ඛායෙකං පරිවජ්ජෙති, සඞ්ඛායෙකං විනොදෙති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු චතුරාපස්සෙනො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු පණුන්නපච්චෙකසච්චො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො යානි තානි පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානං පුථුපච්චෙකසච්චානි, සබ්බානි තානි නුන්නානි හොන්ති පණුන්නානි චත්තානි වන්තානි මුත්තානි පහීනානි පටිනිස්සට්ඨානි. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු පණුන්නපච්චෙකසච්චො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු සමවයසට්ඨෙසනො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමෙසනා පහීනා හොති, භවෙසනා පහීනා හොති,

බ්‍රහ්මචරියෙසනා පටිප්පස්සද්ධා. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු සමවයසට්ඨෙසනො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු අනාවිලසඞ්කප්පො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමසඞ්කප්පො පහීනො හොති, බ්‍යාපාදසඞ්කප්පො පහීනො හොති, විහිංසාසඞ්කප්පො පහීනො හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු අනාවිලසඞ්කප්පො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තචිත්තො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො රාගා චිත්තං විමුත්තං හොති, දොසා චිත්තං විමුත්තං හොති, මොහා චිත්තං විමුත්තං හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තචිත්තො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තපඤ්ඤො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු ‘රාගො මෙ පහීනො උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’ති පජානාති. ‘දොසො මෙ පහීනො උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’ති පජානාති. ‘මොහො මෙ පහීනො උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’ති පජානාති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තපඤ්ඤො හොති.

‘‘දස **අසෙක්ඛා ධම්මා** – අසෙක්ඛා සම්මාදිට්ඨි, අසෙක්ඛො සම්මාසඞ්කප්පො, අසෙක්ඛා සම්මාවාචා, අසෙක්ඛො සම්මාකම්මන්තො, අසෙක්ඛො සම්මාආජීවො, අසෙක්ඛො සම්මාවායාමො, අසෙක්ඛා සම්මාසති, අසෙක්ඛො සම්මාසමාධි, අසෙක්ඛං සම්මාඤාණං, අසෙක්ඛා සම්මාවිමුත්ති.

‘‘ඉමෙ ඛො, ආවුසො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන දස ධම්මා සම්මදක්ඛාතා. තත්ථ සබ්බෙහෙව සඞ්ගායිතබ්බං න විවදිතබ්බං, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’’න්ති.

349. අථ ඛො භගවා උට්ඨහිත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත, සාධු ඛො ත්වං, සාරිපුත්ත, භික්ඛූනං සඞ්ගීතිපරියායං

අභාසී’ති. ඉදමවොචායස්මා සාරිපුත්තො, සමනුඤ්ඤො සත්ථා අහොසි. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

සඞ්ගීතිසුත්තං නිට්ඨිතං දසමං.

11. දසුත්තරසුත්තං

350. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා චම්පායං විහරති ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි. තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ආවුසො භික්ඛවෙ’’ති! ‘‘ආවුසො’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පච්චස්සොසුං. ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච –

‘‘දසුත්තරං පවක්ඛාමි, ධම්මං නිබ්බානපත්තියා;
දුක්ඛස්සන්තකිරියාය, සබ්බගන්ථප්පමොචනං’’.

එකො ධම්මො

351. ‘‘එකො, ආවුසො, ධම්මො බහුකාරො, එකො ධම්මො භාවෙතබ්බො, එකො ධම්මො පරිඤ්ඤෙය්‍යො, එකො ධම්මො පහාතබ්බො, එකො ධම්මො හානභාගියො, එකො ධම්මො විසෙසභාගියො, එකො ධම්මො දුප්පටිවිජ්ඣො, එකො ධම්මො උප්පාදෙතබ්බො, එකො ධම්මො අභිඤ්ඤෙය්‍යො, එකො ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො.

(ක) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **බහුකාරො?** අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. අයං එකො ධම්මො බහුකාරො.

(ඛ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **භාවෙතබ්බො?** කායගතාසති සාතසහගතා. අයං එකො ධම්මො භාවෙතබ්බො.

(ග) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **පරිඤ්ඤෙය්‍යො?** ඵස්සො සාසවො උපාදානියො. අයං එකො ධම්මො පරිඤ්ඤෙය්‍යො.

(ඝ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **පහාතබ්බො?** අස්මිමානො. අයං එකො ධම්මො පහාතබ්බො.

(ඞ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **හානභාගියො?** අයොනිසො මනසිකාරො. අයං එකො ධම්මො හානභාගියො.

(ච) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **විසෙසභාගියො?** යොනිසො මනසිකාරො. අයං එකො ධම්මො විසෙසභාගියො.

(ඡ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **දුප්පටිවිජ්ඣො?** ආනන්තරිකො චෙතොසමාධි. අයං එකො ධම්මො දුප්පටිවිජ්ඣො.

(ජ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **උප්පාදෙතබ්බො?** අකුප්පං ඤාණං. අයං එකො ධම්මො උප්පාදෙතබ්බො.

(ඣ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **අභිඤ්ඤෙය්‍යො?** සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා. අයං එකො ධම්මො අභිඤ්ඤෙය්‍යො.

(ඤ) ‘‘කතමො එකො ධම්මො **සච්ඡිකාතබ්බො?** අකුප්පා චෙතොවිමුත්ති. අයං එකො ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො.

‘‘ඉති ඉමෙ දස ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

ද්වෙ ධම්මා

352. ‘‘ද්වෙ ධම්මා බහුකාරා, ද්වෙ ධම්මා භාවෙතබ්බා, ද්වෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා, ද්වෙ ධම්මා පහාතබ්බා, ද්වෙ ධම්මා හානභාගියා, ද්වෙ ධම්මා විසෙසභාගියා, ද්වෙ ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා, ද්වෙ ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා, ද්වෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා, ද්වෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **බහුකාරා?** සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** සමථො ච විපස්සනා ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** නාමඤ්ච රූපඤ්ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **පහාතබ්බා?** අවිජ්ජා ච භවතණ්හා ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **හානභාගියා?** දොවචස්සතා ච පාපමිත්තතා ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **විසෙසභාගියා?** සොවචස්සතා ච කල්‍යාණමිත්තතා ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** යො ච හෙතු යො ච පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය, යො ච හෙතු යො ච පච්චයො සත්තානං විසුද්ධියා. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** ද්වෙ ඤාණානි – ඛයෙ ඤාණං, අනුප්පාදෙ ඤාණං. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** ද්වෙ ධාතුයො – සඞ්ඛතා ච ධාතු අසඞ්ඛතා ච ධාතු. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ ද්වෙ ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** විජ්ජා ච විමුත්ති ච. ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ වීසති ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

තයො ධම්මා

353. ‘‘තයො ධම්මා බහුකාරා, තයො ධම්මා භාවෙතබ්බා...පෙ.... තයො ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **බහුකාරා?** සප්පුරිසසංසෙවො, සද්ධම්මස්සවනං, ධම්මානුධම්මප්පටිපත්ති. ඉමෙ තයො ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** තයො සමාධී – සවිතක්කො සවිචාරො සමාධි, අවිතක්කො විචාරමත්තො සමාධි, අවිතක්කො අවිචාරො සමාධි. ඉමෙ තයො ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** තිස්සො වෙදනා – සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. ඉමෙ තයො ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **පහාතබ්බා?** තිස්සො තණ්හා – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා. ඉමෙ තයො ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **හානභාගියා?** තීණි අකුසලමූලානි – ලොභො අකුසලමූලං, දොසො අකුසලමූලං, මොහො අකුසලමූලං. ඉමෙ තයො ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **විසෙසභාගියා?** තීණි කුසලමූලානි – අලොභො කුසලමූලං, අදොසො කුසලමූලං, අමොහො කුසලමූලං. ඉමෙ තයො ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** තිස්සො නිස්සරණියා ධාතුයො – කාමානමෙතං නිස්සරණං යදිදං නෙක්ඛම්මං, රූපානමෙතං නිස්සරණං යදිදං අරූපං, යං ඛො පන කිඤ්චි භූතං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං, නිරොධො තස්ස නිස්සරණං. ඉමෙ තයො ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** තීණි ඤාණානි – අතීතංසෙ ඤාණං, අනාගතංසෙ ඤාණං, පච්චුප්පන්නංසෙ ඤාණං. ඉමෙ තයො ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** තිස්සො ධාතුයො – කාමධාතු, රූපධාතු, අරූපධාතු. ඉමෙ තයො ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ තයො ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** තිස්සො විජ්ජා – පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං විජ්ජා, සත්තානං චුතූපපාතෙ ඤාණං විජ්ජා, ආසවානං ඛයෙ ඤාණං විජ්ජා. ඉමෙ තයො ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ තිංස ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

චත්තාරො ධම්මා

354. ‘‘චත්තාරො ධම්මා බහුකාරා, චත්තාරො ධම්මා භාවෙතබ්බා…පෙ.… චත්තාරො ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **බහුකාරා?** චත්තාරි චක්කානි – පතිරූපදෙසවාසො, සප්පුරිසූපනිස්සයො [සප්පුරිසුපස්සයො (ස්‍යා. කං.)], අත්තසම්මාපණිධි, පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤතා. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** චත්තාරො සතිපට්ඨානා – ඉධාවුසො, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු…පෙ.… චිත්තෙ… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** චත්තාරො ආහාරා – කබළීකාරො [කවළීකාරො (ස්‍යා. කං.)] ආහාරො ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, ඵස්සො දුතියො, මනොසඤ්චෙතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුත්ථං. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **පහාතබ්බා?** චත්තාරො ඔඝා – කාමොඝො, භවොඝො, දිට්ඨොඝො, අවිජ්ජොඝො. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **හානභාගියා?** චත්තාරො යොගා – කාමයොගො, භවයොගො, දිට්ඨියොගො, අවිජ්ජායොගො. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **විසෙසභාගියා?** චත්තාරො විසඤ්ඤොගා – කාමයොගවිසංයොගො, භවයොගවිසංයොගො, දිට්ඨියොගවිසංයොගො, අවිජ්ජායොගවිසංයොගො. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** චත්තාරො සමාධී – හානභාගියො සමාධි, ඨිතිභාගියො සමාධි, විසෙසභාගියො සමාධි, නිබ්බෙධභාගියො සමාධි. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** චත්තාරි ඤාණානි – ධම්මෙ ඤාණං, අන්වයෙ ඤාණං, පරියෙ ඤාණං, සම්මුතියා ඤාණං. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** චත්තාරි අරියසච්චානි – දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං [දුක්ඛසමුදයො (ස්‍යා. කං.)] අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං [දුක්ඛනිරොධො (ස්‍යා. කං.)] අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ චත්තාරො ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි – සොතාපත්තිඵලං, සකදාගාමිඵලං, අනාගාමිඵලං, අරහත්තඵලං. ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ චත්තාරීසධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

පඤ්ච ධම්මා

355. ‘‘පඤ්ච ධම්මා බහුකාරා…පෙ.… පඤ්ච ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **බහුකාරා?** පඤ්ච පධානියඞ්ගානි – ඉධාවුසො, භික්ඛු සද්ධො හොති, සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති. අප්පාබාධො හොති අප්පාතඞ්කො සමවෙපාකිනියා ගහණියා සමන්නාගතො නාතිසීතාය නාච්චුණ්හාය මජ්ඣිමාය පධානක්ඛමාය. අසඨො හොති අමායාවී යථාභූතමත්තානං ආවිකත්තා සත්ථරි වා විඤ්ඤූසු වා සබ්‍රහ්මචාරීසු. ආරද්ධවීරියො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** පඤ්චඞ්ගිකො සම්මාසමාධි – පීතිඵරණතා, සුඛඵරණතා, චෙතොඵරණතා, ආලොකඵරණතා, පච්චවෙක්ඛණනිමිත්තං [පච්චවෙක්ඛණානිමිත්තං (ස්‍යා. කං.)]. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා [සෙය්‍යථීදං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] – රූපුපාදානක්ඛන්ධො,

වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ස) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **පහාතබ්බා?** පඤ්ච නීවරණානි – කාමච්ඡන්දනීවරණං, බ්‍යාපාදනීවරණං, ථිනමිද්ධනීවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං, විචිකිච්ඡානීවරණං. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **හානභාගියා?** පඤ්ච චෙතොඛිලා – ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථරි කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති. යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සත්ථරි කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසීදති, තස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. යස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. අයං පඨමො චෙතොඛිලො. පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ධම්මෙ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති...පෙ.... සඞ්ඝෙ කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති...පෙ.... සික්ඛාය කඞ්ඛති විචිකිච්ඡති...පෙ.... සබ්‍රහ්මචාරීසු කුපිතො හොති අනත්තමනො ආහතචිත්තො ඛිලජාතො, යො සො, ආවුසො, භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීසු කුපිතො හොති අනත්තමනො ආහතචිත්තො ඛිලජාතො, තස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. යස්ස චිත්තං න නමති ආතප්පාය අනුයොගාය සාතච්චාය පධානාය. අයං පඤ්චමො චෙතොඛිලො. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **විසෙසභාගියා?** පඤ්චින්ද්‍රියානි – සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** පඤ්ච නිස්සරණියා ධාතුයො – ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමෙ මනසිකරොතො කාමෙසු චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. නෙක්ඛම්මං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො නෙක්ඛම්මෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං කාමෙහි. යෙ ච කාමපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි. න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං කාමානං නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො බ්‍යාපාදං මනසිකරොතො බ්‍යාපාදෙ චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. අබ්‍යාපාදං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො අබ්‍යාපාදෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං බ්‍යාපාදෙන. යෙ ච බ්‍යාපාදපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි. න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො විහෙසං මනසිකරොතො විහෙසාය චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. අවිහෙසං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො අවිහෙසාය චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං විහෙසාය. යෙ ච විහෙසාපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි. න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං විහෙසාය නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො රූපෙ මනසිකරොතො රූපෙසු චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. අරූපං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො අරූපෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං රූපෙහි. යෙ ච රූපපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි. න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං රූපානං නිස්සරණං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො සක්කායං මනසිකරොතො සක්කායෙ චිත්තං න පක්ඛන්දති න පසීදති න සන්තිට්ඨති න විමුච්චති. සක්කායනිරොධං ඛො පනස්ස මනසිකරොතො සක්කායනිරොධෙ චිත්තං පක්ඛන්දති පසීදති සන්තිට්ඨති විමුච්චති. තස්ස තං චිත්තං සුගතං සුභාවිතං සුවුට්ඨිතං සුවිමුත්තං විසංයුත්තං සක්කායෙන. යෙ ච සක්කායපච්චයා උප්පජ්ජන්ති ආසවා විඝාතා පරිළාහා, මුත්තො සො තෙහි. න සො තං වෙදනං වෙදෙති. ඉදමක්ඛාතං සක්කායස්ස නිස්සරණං. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** පඤ්ච ඤාණිකො සම්මාසමාධි – ‘අයං සමාධි පච්චුප්පන්නසුඛො චෙව ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකො’ති පච්චත්තංයෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. ‘අයං සමාධි අරියො නිරාමිසො’ති පච්චත්තඤ්ඤෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. ‘අයං සමාධි අකාපුරිසසෙවිතො’ති පච්චත්තංයෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. ‘අයං සමාධි සන්තො පණීතො පටිප්පස්සද්ධලද්ධො එකොදිභාවාධිගතො, න සසඞ්ඛාරනිග්ගය්හවාරිතගතො’ති [න ච සසඞ්ඛාරනිග්ගය්හ වාරිතවතොති (සී. ස්‍යා. කං. පී.), න සසඞ්ඛාරනිග්ගය්හවාරිවාවතො (ක.), න සසඞ්ඛාරනිග්ගය්හවාරියාධිගතො (?)] පච්චත්තංයෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. ‘සො ඛො පනාහං ඉමං සමාධිං සතොව සමාපජ්ජාමි සතො වුට්ඨහාමී’ති පච්චත්තංයෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** පඤ්ච විමුත්තායතනානි – ඉධාවුසො, භික්ඛුනො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී. යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛුනො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති, අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී, තථා තථා සො [භික්ඛු (ස්‍යා. කං.)] තස්මිං ධම්මෙ අත්ථප්පටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී ච.

තස්ස අත්ථප්පටිසංවෙදිනො ධම්මපටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං පඨමං විමුත්තායතනං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො න හෙව ඛො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති, අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී, අපි ච ඛො යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛු යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති. තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථප්පටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී ච. තස්ස අත්ථප්පටිසංවෙදිනො ධම්මපටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං දුතියං විමුත්තායතනං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො න හෙව ඛො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති, අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී, නාපි යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති. අපි ච ඛො, යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන සජ්ඣායං කරොති. යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛු යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන සජ්ඣායං කරොති තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථප්පටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී ච. තස්ස අත්ථප්පටිසංවෙදිනො ධම්මපටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං තතියං විමුත්තායතනං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො න හෙව ඛො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති, අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී, නාපි යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති, නාපි යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන සජ්ඣායං කරොති. අපි ච ඛො, යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං චෙතසා අනුවිතක්කෙති අනුවිචාරෙති මනසානුපෙක්ඛති. යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛු යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං චෙතසා අනුවිතක්කෙති අනුවිචාරෙති මනසානුපෙක්ඛති තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථප්පටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී ච. තස්ස අත්ථප්පටිසංවෙදිනො ධම්මපටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං චතුත්ථං විමුත්තායතනං.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො න හෙව ඛො සත්ථා ධම්මං දෙසෙති, අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්‍රහ්මචාරී, නාපි යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති, නාපි යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන සජ්ඣායං කරොති, නාපි යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං චෙතසා අනුවිතක්කෙති අනුවිචාරෙති මනසානුපෙක්ඛති; අපි ච ඛ්වස්ස අඤ්ඤතරං සමාධිනිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සූපධාරිතං

සුප්පටිවිද්ධං පඤ්ඤාය. යථා යථා, ආවුසො, භික්ඛුනො අඤ්ඤතරං සමාධිනිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සූපධාරිතං සුප්පටිවිද්ධං පඤ්ඤාය තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථප්පටිසංවෙදී ච හොති ධම්මප්පටිසංවෙදී ච. තස්ස අත්ථප්පටිසංවෙදිනො ධම්මප්පටිසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං පඤ්චමං විමුත්තායතනං. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ පඤ්ච ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** පඤ්ච ධම්මක්ඛන්ධා – සීලක්ඛන්ධො, සමාධික්ඛන්ධො, පඤ්ඤාක්ඛන්ධො, විමුත්තික්ඛන්ධො, විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධො. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ පඤ්ඤාස ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

ඡ ධම්මා

356. ‘‘ඡ ධම්මා බහුකාරා…පෙ.… ඡ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ ඡ ධම්මා **බහුකාරා?** ඡ සාරණීයා ධම්මා. ඉධාවුසො, භික්ඛුනො මෙත්තං කායකම්මං පච්චුපට්ඨිතං හොති සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවි චෙව රහො ච, අයම්පි ධම්මො සාරණීයො පියකරණො ගරුකරණො සඞ්ගහාය අවිවාදාය සාමග්ගියා එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො මෙත්තං වචීකම්මං…පෙ.… එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො මෙත්තං මනොකම්මං…පෙ.… එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යෙ තෙ ලාභා ධම්මිකා ධම්මලද්ධා අන්තමසො පත්තපරියාපන්නමත්තම්පි, තථාරූපෙහි ලාභෙහි අප්පටිවිභත්තභොගී හොති සීලවන්තෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි සාධාරණභොගී, අයම්පි ධම්මො සාරණීයො…පෙ.… එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු, යානි තානි සීලානි අඛණ්ඩානි අච්ඡිද්දානි අසබලානි අකම්මාසානි භුජිස්සානි විඤ්ඤුප්පසත්ථානි අපරාමට්ඨානි සමාධිසංවත්තනිකානි, තථාරූපෙසු සීලෙසු සීලසාමඤ්ඤගතො විහරති සබ්‍රහ්මචාරීහි ආවි චෙව රහො ච, අයම්පි ධම්මො සාරණීයො…පෙ.… එකීභාවාය සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යායං දිට්ඨි අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය, තථාරූපාය දිට්ඨියා දිට්ඨි සාමඤ්ඤගතො

විහරති සබ්‍රහ්මචාරීහි ආවි චෙව රහො ච, අයම්පි ධම්මො සාරණීයො පියකරණො ගරුකරණො, සඞ්ගහාය අවිවාදාය සාමග්ගියා එකීභාවාය සංවත්තති. ඉමෙ ඡ ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ''කතමෙ ඡ ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** ඡ අනුස්සතිට්ඨානානි – බුද්ධානුස්සති, ධම්මානුස්සති, සඞ්ඝානුස්සති, සීලානුස්සති, චාගානුස්සති, දෙවතානුස්සති. ඉමෙ ඡ ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ''කතමෙ ඡ ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි – චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං. ඉමෙ ඡ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ''කතමෙ ඡ ධම්මා **පහාතබ්බා?** ඡ තණ්හාකායා – රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා. ඉමෙ ඡ ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ''කතමෙ ඡ ධම්මා **හානභාගියා?** ඡ අගාරවා – ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථරි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො. ධම්මෙ...පෙ.... සඞ්ඝෙ... සික්ඛාය... අප්පමාදෙ... පටිසන්ථාරෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො. ඉමෙ ඡ ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ''කතමෙ ඡ ධම්මා **විසෙසභාගියා?** ඡ ගාරවා – ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථරි සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො ධම්මෙ...පෙ.... සඞ්ඝෙ... සික්ඛාය... අප්පමාදෙ... පටිසන්ථාරෙ සගාරවො විහරති සප්පතිස්සො. ඉමෙ ඡ ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ''කතමෙ ඡ ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** ඡ නිස්සරණියා ධාතුයො – ඉධාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – 'මෙත්තා හි ඛො මෙ, චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, අථ ච පන මෙ බ්‍යාපාදො චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී'ති. සො 'මා හෙවං' තිස්ස වචනීයො 'මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි. න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං ආවුසො අනවකාසො යං මෙත්තාය චෙතොවිමුත්තියා භාවිතාය බහුලීකතාය යානීකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය. අථ ච පනස්ස බ්‍යාපාදො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සතීති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, බ්‍යාපාදස්ස, යදිදං මෙත්තාචෙතොවිමුත්තී'ති.

''ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – 'කරුණා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. අථ ච පන මෙ විහෙසා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී'ති. සො – 'මා හෙවං' තිස්ස වචනීයො, 'මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං

අබ්භාචික්ඛි...පෙ.... නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, විහෙසාය, යදිදං කරුණාචෙතොවිමුත්තී’ති.

‘‘ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘මුදිතා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා...පෙ.... අථ ච පන මෙ අරති චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී’ති. සො – ‘මා හෙවං’ තිස්ස වචනීයො ‘මායස්මා එවං අවච...පෙ.... නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො අරතියා, යදිදං මුදිතාචෙතොවිමුත්තී’ති.

‘‘ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘උපෙක්ඛා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා...පෙ.... අථ ච පන මෙ රාගො චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී’ති. සො – ‘මා හෙවං’ තිස්ස වචනීයො ‘මායස්මා එවං අවච...පෙ.... නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, රාගස්ස යදිදං උපෙක්ඛාචෙතොවිමුත්තී’ති.

‘‘ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘අනිමිත්තා හි ඛො මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා...පෙ.... අථ ච පන මෙ නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොතී’ති. සො – ‘මා හෙවං’ තිස්ස වචනීයො ‘මායස්මා එවං අවච...පෙ.... නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, සබ්බනිමිත්තානං යදිදං අනිමිත්තා චෙතොවිමුත්තී’ති.

‘‘ඉධ පනාවුසො, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘අස්මීති ඛො මෙ විගතං, අයමහමස්මීති න සමනුපස්සාමි, අථ ච පන මෙ විචිකිච්ඡාකථංකථාසල්ලං චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී’ති. සො – ‘මා හෙවං’ තිස්ස වචනීයො ‘මායස්මා එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි, න හි සාධු භගවතො අබ්භක්ඛානං, න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය. අට්ඨානමෙතං, ආවුසො, අනවකාසො යං අස්මීති විගතෙ අයමහමස්මීති අසමනුපස්සතො. අථ ච පනස්ස විචිකිච්ඡාකථංකථාසල්ලං චිත්තං පරියාදාය ඨස්සති, නෙතං ඨානං විජ්ජති. නිස්සරණං හෙතං, ආවුසො, විචිකිච්ඡාකථංකථාසල්ලස්ස, යදිදං අස්මිමානසමුග්ඝාතො’ති. ඉමෙ ඡ ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ ඡ ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** ඡ සතතවිහාරා. ඉධාවුසො, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා... ජිව්හාය රසං සායිත්වා... කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. ඉමෙ ඡ ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ ඡ ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** ඡ අනුත්තරියානි – දස්සනානුත්තරියං, සවනානුත්තරියං, ලාභානුත්තරියං, සික්ඛානුත්තරියං, පාරිචරියානුත්තරියං, අනුස්සතානුත්තරියං. ඉමෙ ඡ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ ඡ ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** ඡ අභිඤ්ඤා – ඉධාවුසො, භික්ඛු අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති – එකොපි හුත්වා බහුධා හොති,

බහුධාපි හුත්වා එකො හොති. ආවිභාවං තිරොභාවං. තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ. පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති සෙය්‍යථාපි උදකෙ. උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි පථවියං. ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමති සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො. ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරාමසති පරිමජ්ජති. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති.

‘‘දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය උභො සද්දෙ සුණාති දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච, යෙ දූරෙ සන්තිකෙ ච.

‘‘පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාති [ජානාති (ස්‍යා. කං.)], සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාති ...පෙ.... අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං චිත්තන්ති පජානාති.

‘‘සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යථීදං එකම්පි ජාතිං...පෙ.... ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති.

‘‘දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති ...පෙ....

‘‘ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉමෙ ඡ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ සට්ඨි ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

සත්ත ධම්මා

357. ‘‘සත්ත ධම්මා බහුකාරා...පෙ.... සත්ත ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **බහුකාරා?** සත්ත අරියධනානි – සද්ධාධනං, සීලධනං, හිරිධනං, ඔත්තප්පධනං, සුතධනං, චාගධනං, පඤ්ඤාධනං. ඉමෙ සත්ත ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** සත්ත සම්බොජ්ඣඞ්ගා – සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො, වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො, පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. ඉමෙ සත්ත ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො – සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා එකච්චෙ ච දෙවා එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. අයං පඨමා විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිනිබ්බත්තා. අයං දුතියා විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභස්සරා. අයං තතියා විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්හා. අයං චතුත්ථී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා…පෙ…. ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනූපගා. අයං පඤ්චමී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනූපගා. අයං ඡට්ඨී විඤ්ඤාණට්ඨිති.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපගා. අයං සත්තමී විඤ්ඤාණට්ඨිති. ඉමෙ සත්ත ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **පහාතබ්බා?** සත්තානුසයා – කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, මානානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො. ඉමෙ සත්ත ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **හානභාගියා?** සත්ත අසද්ධම්මා – ඉධාවුසො, භික්ඛු අස්සද්ධො හොති, අහිරිකො හොති, අනොත්තප්පී හොති, අප්පස්සුතො හොති, කුසීතො හොති, මුට්ඨස්සති හොති, දුප්පඤ්ඤො හොති. ඉමෙ සත්ත ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **විසෙසභාගියා?** සත්ත සද්ධම්මා – ඉධාවුසො, භික්ඛු සද්ධො හොති, හිරිමා [හිරිකො (ස්‍යා. කං.)] හොති, ඔත්තප්පී හොති, බහුස්සුතො හොති, ආරද්ධවීරියො හොති, උපට්ඨිතස්සති හොති, පඤ්ඤවා හොති. ඉමෙ සත්ත ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** සත්ත සප්පුරිසධම්මා – ඉධාවුසො, භික්ඛු ධම්මඤ්ඤූ ච හොති අත්ථඤ්ඤූ ච අත්තඤ්ඤූ ච මත්තඤ්ඤූ ච කාලඤ්ඤූ ච පරිසඤ්ඤූ ච පුග්ගලඤ්ඤූ ච. ඉමෙ සත්ත ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** සත්ත සඤ්ඤා – අනිච්චසඤ්ඤා, අනත්තසඤ්ඤා, අසුභසඤ්ඤා, ආදීනවසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤා, නිරොධසඤ්ඤා. ඉමෙ සත්ත ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** සත්ත නිද්දසවත්ථූනි – ඉධාවුසො, භික්ඛු සික්ඛාසමාදානෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච සික්ඛාසමාදානෙ අවිගතපෙමො. ධම්මනිසන්තියා තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච ධම්මනිසන්තියා අවිගතපෙමො. ඉච්ඡාවිනයෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච ඉච්ඡාවිනයෙ අවිගතපෙමො. පටිසල්ලානෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච පටිසල්ලානෙ අවිගතපෙමො. වීරියාරම්භෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච වීරියාරම්භෙ අවිගතපෙමො. සතිනෙපක්කෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච සතිනෙපක්කෙ අවිගතපෙමො. දිට්ඨිපටිවෙධෙ තිබ්බච්ඡන්දො හොති, ආයතිඤ්ච දිට්ඨිපටිවෙධෙ අවිගතපෙමො. ඉමෙ සත්ත ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ සත්ත ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** සත්ත ඛීණාසවබලානි – ඉධාවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො අනිච්චතො සබ්බෙ සඞ්ඛාරා යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨා හොන්ති. යංපාවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො අනිච්චතො සබ්බෙ සඞ්ඛාරා යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨා හොන්ති, ඉදම්පි ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො බලං හොති, යං බලං ආගම්ම ඛීණාසවො භික්ඛු ආසවානං ඛයං පටිජානාති – ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො අඞ්ගාරකාසූපමා කාමා යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨා හොන්ති. යංපාවුසො…පෙ.… ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො විවෙකනින්නං චිත්තං හොති විවෙකපොණං විවෙකපබ්භාරං විවෙකට්ඨං නෙක්ඛම්මාභිරතං ඛ්‍යන්තීභූතං සබ්බසො ආසවට්ඨානියෙහි ධම්මෙහි. යංපාවුසො…පෙ.… ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා හොන්ති සුභාවිතා. යංපාවුසො…පෙ.… ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතානි හොන්ති සුභාවිතානි. යංපාවුසො…පෙ.… ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා හොන්ති සුභාවිතා. යංපාවුසො…පෙ.… ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවිතො හොති සුභාවිතො. යංපාවුසො, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවිතො හොති සුභාවිතො, ඉදම්පි ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො බලං හොති, යං බලං ආගම්ම ඛීණාසවො භික්ඛු ආසවානං ඛයං පටිජානාති – ‘ඛීණා මෙ ආසවා’ති. ඉමෙ සත්ත ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉතිමෙ සත්තති ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

අට්ඨ ධම්මා

358. ‘‘අට්ඨ ධම්මා බහුකාරා…පෙ.… අට්ඨ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **බහුකාරා?** අට්ඨ හෙතූ අට්ඨ පච්චයා ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තන්ති. කතමෙ අට්ඨ? ඉධාවුසො, භික්ඛු සත්ථාරං [සත්ථාරං වා (ස්‍යා. ක.)] උපනිස්සාය විහරති අඤ්ඤතරං වා ගරුට්ඨානියං සබ්‍රහ්මචාරිං, යත්ථස්ස තිබ්බං හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං හොති පෙමඤ්ච ගාරවො ච. අයං පඨමො හෙතු පඨමො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය. පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘තං ඛො පන සත්ථාරං උපනිස්සාය විහරති අඤ්ඤතරං වා ගරුට්ඨානියං සබ්‍රහ්මචාරිං, යත්ථස්ස තිබ්බං හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං හොති පෙමඤ්ච ගාරවො ච. තෙ කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්හති – ‘ඉදං, භන්තෙ, කථං? ඉමස්ස කො අත්ථො’ති? තස්ස තෙ ආයස්මන්තො අවිවටඤ්චෙව විවරන්ති, අනුත්තානීකතඤ්ච උත්තානී [අනුත්තානිකතඤ්ච උත්තානිං (ක.)] කරොන්ති, අනෙකවිහිතෙසු ච කඞ්ඛාට්ඨානියෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති. අයං දුතියො හෙතු දුතියො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය, වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘තං ඛො පන ධම්මං සුත්වා ද්වයෙන වූපකාසෙන සම්පාදෙති – කායවූපකාසෙන ච චිත්තවූපකාසෙන ච. අයං තතියො හෙතු තතියො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. අයං චතුත්ථො හෙතු චතුත්ථො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු බහුස්සුතො හොති සුතධරො සුතසන්නිචයො. යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථා සබ්‍යඤ්ජනා කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිවදන්ති, තථාරූපාස්ස ධම්මා බහුස්සුතා හොන්ති ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා. අයං පඤ්චමො හෙතු පඤ්චමො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො විහරති අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය, ථාමවා දළ්හපරක්කමො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. අයං ඡට්ඨො හෙතු ඡට්ඨො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො. චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා. අයං සත්තමො හෙතු සත්තමො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු, උදයබ්බයානුපස්සී විහරති – ‘ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා ඉති වෙදනාය සමුදයො ඉති වෙදනාය අත්ථඞ්ගමො; ඉති සඤ්ඤා ඉති සඤ්ඤාය සමුදයො ඉති සඤ්ඤාය අත්ථඞ්ගමො; ඉති සඞ්ඛාරා ඉති සඞ්ඛාරානං සමුදයො ඉති සඞ්ඛාරානං අත්ථඞ්ගමො; ඉති විඤ්ඤාණං ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති. අයං අට්ඨමො හෙතු අට්ඨමො පච්චයො ආදිබ්‍රහ්මචරියිකාය පඤ්ඤාය අප්පටිලද්ධාය පටිලාභාය, පටිලද්ධාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** අට්ඨ ලොකධම්මා – ලාභො ච, අලාභො ච, යසො ච, අයසො ච, නින්දා ච, පසංසා ච, සුඛඤ්ච, දුක්ඛඤ්ච. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **පහාතබ්බා?** අට්ඨ මිච්ඡත්තා – මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාසඞ්කප්පො, මිච්ඡාවාචා, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාවායාමො, මිච්ඡාසති, මිච්ඡාසමාධි. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **හානභාගියා?** අට්ඨ කුසීතවත්ථූනි. ඉධාවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කාතබ්බං හොති, තස්ස එවං හොති – ‘කම්මං ඛො මෙ කාතබ්බං භවිස්සති, කම්මං ඛො පන මෙ කරොන්තස්ස කායො කිලමිස්සති, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති, න වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඨමං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කතං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො කම්මං අකාසිං, කම්මං ඛො පන මෙ කරොන්තස්ස කායො කිලන්තො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති, න වීරියං ආරභති…පෙ…. ඉදං දුතියං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගන්තබ්බො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘මග්ගො ඛො මෙ ගන්තබ්බො භවිස්සති, මග්ගං ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලමිස්සති, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති, න වීරියං ආරභති…පෙ…. ඉදං තතියං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගතො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො මග්ගං අගමාසිං, මග්ගං ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලන්තො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති, න වීරියං ආරභති…පෙ…. ඉදං චතුත්ථං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො න ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො නාලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො කිලන්තො අකම්මඤ්ඤො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති…පෙ…. ඉදං පඤ්චමං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො අලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො ගරුකො

අකම්මඤ්ඤො, මාසාචිතං මඤ්ඤෙ, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති…පෙ…. ඉදං ඡට්ඨං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො උප්පන්නො හොති අප්පමත්තකො ආබාධො, තස්ස එවං හොති – ‘උප්පන්නො ඛො මෙ අයං අප්පමත්තකො ආබාධො අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතුං, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති…පෙ…. ඉදං සත්තමං කුසීතවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගිලානාවුට්ඨිතො හොති අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගිලානාවුට්ඨිතො අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා. තස්ස මෙ කායො දුබ්බලො අකම්මඤ්ඤො, හන්දාහං නිපජ්ජාමී’ති. සො නිපජ්ජති…පෙ…. ඉදං අට්ඨමං කුසීතවත්ථු. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **විසෙසභාගියා?** අට්ඨ ආරම්භවත්ථූනි. ඉධාවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කාතබ්බං හොති, තස්ස එවං හොති – ‘කම්මං ඛො මෙ කාතබ්බං භවිස්සති, කම්මං ඛො පන මෙ කරොන්තෙන න සුකරං බුද්ධානං සාසනං මනසිකාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියායා’ති. සො වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඨමං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා කම්මං කතං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො කම්මං අකාසිං, කම්මං ඛො පනාහං කරොන්තො නාසක්ඛිං බුද්ධානං සාසනං මනසිකාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි…පෙ…. ඉදං දුතියං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගන්තබ්බො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘මග්ගො ඛො මෙ ගන්තබ්බො භවිස්සති, මග්ගං ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තෙන න සුකරං බුද්ධානං සාසනං මනසිකාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි…පෙ…. ඉදං තතියං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනා මග්ගො ගතො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො මග්ගං අගමාසිං, මග්ගං ඛො පනාහං ගච්ඡන්තො නාසක්ඛිං බුද්ධානං සාසනං මනසිකාතුං, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි…පෙ…. ඉදං චතුත්ථං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො න ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො නාලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං, තස්ස මෙ කායො

ලහුකො කම්මඤ්ඤො, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි…පෙ…. ඉදං පඤ්චමං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො ලභති ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය චරන්තො අලත්ථං ලූඛස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදත්ථං පාරිපූරිං. තස්ස මෙ කායො බලවා කම්මඤ්ඤො, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි…පෙ…. ඉදං ඡට්ඨං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛුනො උප්පන්නො හොති අප්පමත්තකො ආබාධො. තස්ස එවං හොති – ‘උප්පන්නො ඛො මෙ අයං අප්පමත්තකො ආබාධො ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං මෙ ආබාධො පවඩ්ඪෙය්‍ය, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි…පෙ…. ඉදං සත්තමං ආරම්භවත්ථු.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ගිලානා වුට්ඨිතො හොති අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා. තස්ස එවං හොති – ‘අහං ඛො ගිලානා වුට්ඨිතො අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා, ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං මෙ ආබාධො පච්චුදාවත්තෙය්‍ය, හන්දාහං වීරියං ආරභාමි අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියායා’ති. සො වීරියං ආරභති අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං අට්ඨමං ආරම්භවත්ථු. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** අට්ඨ අක්ඛණා අසමයා බ්‍රහ්මචරියවාසාය. ඉධාවුසො, තථාගතො ච ලොකෙ උප්පන්නො හොති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දෙසියති ඔපසමිකො පරිනිබ්බානිකො සම්බොධගාමී සුගතප්පවෙදිතො. අයඤ්ච පුග්ගලො නිරයං උපපන්නො හොති. අයං පඨමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, තථාගතො ච ලොකෙ උප්පන්නො හොති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ච දෙසියති ඔපසමිකො පරිනිබ්බානිකො සම්බොධගාමී සුගතප්පවෙදිතො, අයඤ්ච පුග්ගලො තිරච්ඡානයොනිං උපපන්නො හොති. අයං දුතියො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ…. පෙත්තිවිසයං උපපන්නො හොති. අයං තතියො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ…. අඤ්ඤතරං දීඝායුකං දෙවනිකායං උපපන්නො හොති. අයං චතුත්ථො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ…. පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති මිලක්ඛෙසු අවිඤ්ඤාතාරෙසු, යත්ථ නත්ථි ගති භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං

උපාසකානං උපාසිකානං. අයං පඤ්චමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ…. අයඤ්ච පුග්ගලො මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති, සො ච හොති මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරීතදස්සනො – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං, නත්ථි හුතං, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො, නත්ථි අයං ලොකො, නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි මාතා, නත්ථි පිතා, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සම්මග්ගතා සම්මාපටිපන්නා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙන්තී’ති. අයං ඡට්ඨො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ…. අයඤ්ච පුග්ගලො මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති, සො ච හොති දුප්පඤ්ඤො ජළො එළමූගො, නප්පටිබලො සුභාසිතදුබ්භාසිතානමත්ථමඤ්ඤාතුං. අයං සත්තමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය.

‘‘පුන චපරං…පෙ…. අයඤ්ච පුග්ගලො මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති, සො ච හොති පඤ්ඤවා අජළො අනෙළමූගො, පටිබලො සුභාසිතදුබ්භාසිතානමත්ථමඤ්ඤාතුං. අයං අට්ඨමො අක්ඛණො අසමයො බ්‍රහ්මචරියවාසාය. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** අට්ඨ මහාපුරිසවිතක්කා – අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො මහිච්ඡස්ස. සන්තුට්ඨස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො අසන්තුට්ඨස්ස. පවිවිත්තස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො සඞ්ගණිකාරාමස්ස. ආරද්ධවීරියස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො කුසීතස්ස. උපට්ඨිතසතිස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො මුට්ඨස්සතිස්ස. සමාහිතස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො අසමාහිතස්ස. පඤ්ඤවතො [පඤ්ඤාවතො (සී. පී.)] අයං ධම්මො, නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස. නිප්පපඤ්චස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්සාති [නිප්පපඤ්චාරාමස්ස අයං ධම්මො නිප්පපඤ්චරතිනො, නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්චරතිනොති (සී.ස්‍යා. පී.) අඞ්ගුත්තරෙපි තථෙව දිස්සති. අට්ඨකථාටීකා පන ඔලොකෙතබ්බා] ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** අට්ඨ අභිභායතනානි – අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති – එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං පඨමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති – එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං දුතියං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං තතියං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං චතුත්ථං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති නීලානි නීලවණ්ණානි නීලනිදස්සනානි නීලනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම උමාපුප්ඵං නීලං නීලවණ්ණං නීලනිදස්සනං නීලනිභාසං. සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං නීලං නීලවණ්ණං නීලනිදස්සනං නීලනිභාසං, එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති නීලානි නීලවණ්ණානි නීලනිදස්සනානි නීලනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං පඤ්චමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පීතානි පීතවණ්ණානි පීතනිදස්සනානි පීතනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම කණිකාරපුප්ඵං පීතං පීතවණ්ණං පීතනිදස්සනං පීතනිභාසං. සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං පීතං පීතවණ්ණං පීතනිදස්සනං පීතනිභාසං, එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පීතානි පීතවණ්ණානි පීතනිදස්සනානි පීතනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං ඡට්ඨං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ලොහිතකානි ලොහිතකවණ්ණානි ලොහිතකනිදස්සනානි ලොහිතකනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම බන්ධුජීවකපුප්ඵං ලොහිතකං ලොහිතකවණ්ණං ලොහිතකනිදස්සනං ලොහිතකනිභාසං, සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං ලොහිතකං ලොහිතකවණ්ණං ලොහිතකනිදස්සනං ලොහිතකනිභාසං, එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ලොහිතකානි ලොහිතකවණ්ණානි ලොහිතකනිදස්සනානි ලොහිතකනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං සත්තමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ඔදාතානි ඔදාතවණ්ණානි ඔදාතනිදස්සනානි ඔදාතනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම ඔසධිතාරකා ඔදාතා ඔදාතවණ්ණා ඔදාතනිදස්සනා ඔදාතනිභාසා, සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං ඔදාතං

ඔදාතවණ්ණං ඔදාතනිදස්සනං ඔදාතනිභාසං, එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ඔදාතානි ඔදාතවණ්ණානි ඔදාතනිදස්සනානි ඔදාතනිභාසානි, ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං අට්ඨමං අභිභායතනං. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ අට්ඨ ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** අට්ඨ විමොක්ඛා – රූපී රූපානි පස්සති. අයං පඨමො විමොක්ඛො.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති. අයං දුතියො විමොක්ඛො.

‘‘සුභන්තෙව අධිමුත්තො හොති. අයං තතියො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං චතුත්ථො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං පඤ්චමො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං ඡට්ඨො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං සත්තමො විමොක්ඛො.

‘‘සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං අට්ඨමො විමොක්ඛො. ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ අසීති ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

නව ධම්මා

359. ‘‘නව ධම්මා බහුකාරා…පෙ.… නව ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **බහුකාරා?** නව යොනිසොමනසිකාරමූලකා ධම්මා, යොනිසොමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො

චිත්තං සමාධියති, සමාහිතෙ චිත්තෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති, යථාභූතං ජානං පස්සං නිබ්බින්දති, නිබ්බින්දං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති. ඉමෙ නව ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ''කතමෙ නව ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** නව පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගානි – සීලවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, චිත්තවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, දිට්ඨිවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, මග්ගාමග්ගඤාණදස්සන – විසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, ඤාණදස්සනවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, පඤ්ඤාවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං, විමුත්තිවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගං. ඉමෙ නව ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ''කතමෙ නව ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** නව සත්තාවාසා – සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා එකච්චෙ ච දෙවා එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. අයං පඨමො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිනිබ්බත්තා. අයං දුතියො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභස්සරා. අයං තතියො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්හා. අයං චතුත්ථො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා අසඤ්ඤිනො අප්පටිසංවෙදිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා අසඤ්ඤසත්තා. අයං පඤ්චමො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා 'අනන්තො ආකාසො'ති ආකාසානඤ්චායතනූපගා. අයං ඡට්ඨො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම 'අනන්තං විඤ්ඤාණ'න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනූපගා. අයං සත්තමො සත්තාවාසො.

''සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම 'නත්ථි කිඤ්චී'ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපගා. අයං අට්ඨමො සත්තාවාසො.

‘‘සන්තාවුසො, සත්තා සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනූපගා. අයං නවමො සත්තාවාසො. ඉමෙ නව ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **පහාතබ්බා?** නව තණ්හාමූලකා ධම්මා – තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා, පරියෙසනං පටිච්ච ලාභො, ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො, විනිච්ඡයං පටිච්ච ඡන්දරාගො, ඡන්දරාගං පටිච්ච අජ්ඣොසානං, අජ්ඣොසානං පටිච්ච පරිග්ගහො, පරිග්ගහං පටිච්ච මච්ඡරියං, මච්ඡරියං පටිච්ච ආරක්ඛො, ආරක්ඛාධිකරණං [ආරක්ඛාධිකරණං පටිච්ච (ස්‍යා. පී. ක.)] දණ්ඩාදානසත්ථාදානකලහවිග්ගහවිවාදතුවංතුවංපෙසුඤ්ඤමුසාවාදා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්ති. ඉමෙ නව ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **හානභාගියා?** නව ආඝාතවත්ථූනි – ‘අනත්ථං මෙ අචරී’ති ආඝාතං බන්ධති, ‘අනත්ථං මෙ චරතී’ති ආඝාතං බන්ධති, ‘අනත්ථං මෙ චරිස්සතී’ති ආඝාතං බන්ධති; ‘පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරී’ති ආඝාතං බන්ධති…පෙ…. ‘අනත්ථං චරතී’ති ආඝාතං බන්ධති…පෙ…. ‘අනත්ථං චරිස්සතී’ති ආඝාතං බන්ධති; ‘අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අචරී’ති ආඝාතං බන්ධති…පෙ…. ‘අත්ථං චරතී’ති ආඝාතං බන්ධති…පෙ…. ‘අත්ථං චරිස්සතී’ති ආඝාතං බන්ධති. ඉමෙ නව ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **විසෙසභාගියා?** නව ආඝාතපටිවිනයා – ‘අනත්ථං මෙ අචරි, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘අනත්ථං මෙ චරති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘අනත්ථං මෙ චරිස්සති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරි…පෙ…. අනත්ථං චරති…පෙ…. අනත්ථං චරිස්සති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති; ‘අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අචරි…පෙ…. අත්ථං චරති…පෙ…. අත්ථං චරිස්සති, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති ආඝාතං පටිවිනෙති. ඉමෙ නව ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** නව නානත්තා – ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං, වෙදනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං, පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ලාභනානත්තං. ඉමෙ නව ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** නව සඤ්ඤා – අසුභසඤ්ඤා, මරණසඤ්ඤා, ආහාරෙපටිකූලසඤ්ඤා, සබ්බලොකෙඅනභිරතිසඤ්ඤා [අනභිරතසඤ්ඤා (සයා. ක.)], අනිච්චසඤ්ඤා, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤා, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤා. ඉමෙ නව ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** නව අනුපුබ්බවිහාරා – ඉධාවුසො, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා…පෙ.… දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා …පෙ.… තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා…පෙ.… චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා…පෙ.… ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉමෙ නව ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ නව ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** නව අනුපුබ්බනිරොධා – පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස කාමසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති, දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරා නිරුද්ධා හොන්ති, තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීති නිරුද්ධා හොති, චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස අස්සාසපස්සාසා නිරුද්ධා හොන්ති, ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤා නිරුද්ධා හොති, සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ච වෙදනා ච නිරුද්ධා හොන්ති. ඉමෙ නව ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ නවුති ධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා.

දස ධම්මා

360. ‘‘දස ධම්මා බහුකාරා…පෙ.… දස ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

(ක) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **බහුකාරා?** දස නාථකරණාධම්මා – ඉධාවුසො, භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති

ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, යංපාවුසො, භික්ඛු සීලවා හොති…පෙ…. සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු බහුස්සුතො …පෙ…. දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා, යංපාවුසො, භික්ඛු බහුස්සුතො…පෙ…. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො හොති කල්‍යාණසහායො කල්‍යාණසම්පවඞ්කො. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. කල්‍යාණසම්පවඞ්කො. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සුවචො හොති සොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො, ඛමො පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනිං. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. අනුසාසනිං. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු යානි තානි සබ්‍රහ්මචාරීනං උච්චාවචානි කිංකරණීයානි තත්ථ දක්ඛො හොති අනලසො තත්‍රුපායාය වීමංසාය සමන්නාගතො, අලං කාතුං, අලං සංවිධාතුං. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. අලං සංවිධාතුං. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ධම්මකාමො හොති පියසමුදාහාරො අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ උළාරපාමොජ්ජො. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. උළාරපාමොජ්ජො. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙහි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි. යංපාවුසො, භික්ඛු …පෙ…. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො විහරති…පෙ…. කුසලෙසු ධම්මෙසු. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු සතිමා හොති, පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතො, චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො.

‘‘පුන චපරං, ආවුසො, භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො, අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. යංපාවුසො, භික්ඛු…පෙ…. අයම්පි ධම්මො නාථකරණො. ඉමෙ දස ධම්මා බහුකාරා.

(ඛ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **භාවෙතබ්බා?** දස කසිණායතනානි – පථවීකසිණමෙකො සඤ්ජානාති උද්ධං අධො තිරියං අද්වයං අප්පමාණං. ආපොකසිණමෙකො සඤ්ජානාති...පෙ.... තෙජොකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... වායොකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... නීලකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... පීතකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... ලොහිතකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... ඔදාතකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... ආකාසකසිණමෙකො සඤ්ජානාති... විඤ්ඤාණකසිණමෙකො සඤ්ජානාති උද්ධං අධො තිරියං අද්වයං අප්පමාණං. ඉමෙ දස ධම්මා භාවෙතබ්බා.

(ග) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **පරිඤ්ඤෙය්‍යා?** දසායතනානි – චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, ඝානායතනං, ගන්ධායතනං, ජිව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං. ඉමෙ දස ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඝ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **පහාතබ්බා?** දස මිච්ඡත්තා – මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාසඞ්කප්පො, මිච්ඡාවාචා, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාවායාමො, මිච්ඡාසති, මිච්ඡාසමාධි, මිච්ඡාඤාණං, මිච්ඡාවිමුත්ති. ඉමෙ දස ධම්මා පහාතබ්බා.

(ඞ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **හානභාගියා?** දස අකුසලකම්මපථා – පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං, කාමෙසුමිච්ඡාචාරො, මුසාවාදො, පිසුණා වාචා, ඵරුසා වාචා, සම්ඵප්පලාපො, අභිජ්ඣා, බ්‍යාපාදො, මිච්ඡාදිට්ඨි. ඉමෙ දස ධම්මා හානභාගියා.

(ච) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **විසෙසභාගියා?** දස කුසලකම්මපථා – පාණාතිපාතා වෙරමණී, අදින්නාදානා වෙරමණී, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණී, මුසාවාදා වෙරමණී, පිසුණාය වාචාය වෙරමණී, ඵරුසාය වාචාය වෙරමණී, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී, අනභිජ්ඣා, අබ්‍යාපාදො, සම්මාදිට්ඨි. ඉමෙ දස ධම්මා විසෙසභාගියා.

(ඡ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **දුප්පටිවිජ්ඣා?** දස අරියවාසා – ඉධාවුසො, භික්ඛු පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො හොති, ඡළඞ්ගසමන්නාගතො, එකාරක්ඛො, චතුරාපස්සෙනො, පණුන්නපච්චෙකසච්චො, සමවයසට්ඨෙසනො, අනාවිලසඞ්කප්පො, පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො, සුවිමුත්තචිත්තො, සුවිමුත්තපඤ්ඤො.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු **පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො** හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමච්ඡන්දො පහීනො හොති, බ්‍යාපාදො පහීනො හොති, ථීනමිද්ධං පහීනං හොති, උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීනං හොති, විචිකිච්ඡා පහීනා හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු ඡළඞ්ගසමන්නාගතො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. සොතෙන සද්දං සුත්වා…පෙ…. ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා… ජිව්හාය රසං සායිත්වා… කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා… මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු ඡළඞ්ගසමන්නාගතො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු එකාරක්ඛො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු සතාරක්ඛෙන චෙතසා සමන්නාගතො හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු එකාරක්ඛො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු චතුරාපස්සෙනො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු සඞ්ඛායෙකං පටිසෙවති, සඞ්ඛායෙකං අධිවාසෙති, සඞ්ඛායෙකං පරිවජ්ජෙති, සඞ්ඛායෙකං විනොදෙති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු චතුරාපස්සෙනො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු පණුන්නපච්චෙකසච්චො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො යානි තානි පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානං පුථුපච්චෙකසච්චානි, සබ්බානි තානි නුන්නානි හොන්ති පණුන්නානි චත්තානි වන්තානි මුත්තානි පහීනානි පටිනිස්සට්ඨානි. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු පණුන්නපච්චෙකසච්චො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු සමවයසට්ඨෙසනො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමෙසනා පහීනා හොති, භවෙසනා පහීනා හොති, බ්‍රහ්මචරියෙසනා පටිප්පස්සද්ධා. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු සමවයසට්ඨෙසනො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු **අනාවිලසඞ්කප්පා** හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො කාමසඞ්කප්පො පහීනො හොති, බ්‍යාපාදසඞ්කප්පො පහීනො හොති, විහිංසාසඞ්කප්පො පහීනො හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු අනාවිලසඞ්කප්පො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තචිත්තො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛුනො රාගා චිත්තං විමුත්තං හොති, දොසා චිත්තං විමුත්තං හොති, මොහා චිත්තං විමුත්තං හොති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තචිත්තො හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තපඤ්ඤො හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු ‘රාගො මෙ පහීනො උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’ති පජානාති. ‘දොසො මෙ පහීනො…පෙ…. ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’ති පජානාති. ‘මොහො මෙ පහීනො …පෙ…. ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’ති පජානාති. එවං ඛො, ආවුසො, භික්ඛු සුවිමුත්තපඤ්ඤො හොති. ඉමෙ දස ධම්මා දුප්පටිවිජ්ඣා.

(ජ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **උප්පාදෙතබ්බා?** දස සඤ්ඤා – අසුභසඤ්ඤා, මරණසඤ්ඤා, ආහාරෙපටිකූලසඤ්ඤා, සබ්බලොකෙඅනභිරතිසඤ්ඤා, අනිච්චසඤ්ඤා, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤා, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤා, නිරොධසඤ්ඤා. ඉමෙ දස ධම්මා උප්පාදෙතබ්බා.

(ඣ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **අභිඤ්ඤෙය්‍යා?** දස නිජ්ජරවත්ථූනි – සම්මාදිට්ඨිස්ස මිච්ඡාදිට්ඨි නිජ්ජිණ්ණා හොති. යෙ ච මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්ති, තෙ චස්ස නිජ්ජිණ්ණා හොන්ති. සම්මාසඞ්කප්පස්ස මිච්ඡාසඞ්කප්පො…පෙ…. සම්මාවාචස්ස මිච්ඡාවාචා… සම්මාකම්මන්තස්ස මිච්ඡාකම්මන්තො… සම්මාආජීවස්ස මිච්ඡාආජීවො… සම්මාවායාමස්ස මිච්ඡාවායාමො… සම්මාසතිස්ස මිච්ඡාසති… සම්මාසමාධිස්ස මිච්ඡාසමාධි… සම්මාඤාණස්ස මිච්ඡාඤාණං නිජ්ජිණ්ණං හොති. සම්මාවිමුත්තිස්ස මිච්ඡාවිමුත්ති නිජ්ජිණ්ණා හොති. යෙ ච මිච්ඡාවිමුත්තිපච්චයා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්ති, තෙ චස්ස නිජ්ජිණ්ණා හොන්ති. ඉමෙ දස ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා.

(ඤ) ‘‘කතමෙ දස ධම්මා **සච්ඡිකාතබ්බා?** දස අසෙක්ඛා ධම්මා – අසෙක්ඛා සම්මාදිට්ඨි, අසෙක්ඛො සම්මාසඞ්කප්පො, අසෙක්ඛා සම්මාවාචා, අසෙක්ඛො සම්මාකම්මන්තො, අසෙක්ඛො සම්මාආජීවො, අසෙක්ඛො සම්මාවායාමො, අසෙක්ඛා සම්මාසති, අසෙක්ඛො සම්මාසමාධි, අසෙක්ඛං සම්මාඤාණං, අසෙක්ඛා සම්මාවිමුත්ති. ඉමෙ දස ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා.

‘‘ඉති ඉමෙ සතධම්මා භූතා තච්ඡා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා සම්මා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා’’ති. ඉදමවොචායස්මා සාරිපුත්තො. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

දසුත්තරසුත්තං නිට්ඨිතං එකාදසමං.

පාථිකවග්ගො [පාටිකවග්ගො (සී. ස්‍යා. පී.)] නිට්ඨිතො.

තස්සුද්දානං –

පාථිකො ච [පාටිකඤ්ච (ස්‍යා. කං.)] උදුම්බරං [පාටිකොදුම්බරීචෙව (සී. පී.)], චක්කවත්ති අග්ගඤ්ඤකං;

සම්පසාදනපාසාදං [සම්පසාදඤ්ච පාසාදං (සී.ස්‍යා. කං. පී.)], මහාපුරිසලක්ඛණං.

සිඞ්ගාලාටානාටියකං, සඞ්ගීති ච දසුත්තරං;
එකාදසහි සුත්තෙහි, පාථිකවග්ගොති වුච්චති.

පාථිකවග්ගපාළි නිට්ඨිතා.

තීහි වග්ගෙහි පටිමණ්ඩිතො සකලො

දීඝනිකායො සමත්තො.

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයෙහා,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථ දානෙන ච කප්පරැක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දඝටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාව මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤදප්පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........